

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.
Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.
Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*

РЖ «АПК України», 2018, № 1

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

1
2018

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

1(75)'2018

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор
Я.М. ГАДЗАЛО

Заступник головного редактора
В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар
О.В. КАПРАЛЮК

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК
С.А. БАЛЮК
А.В. БАЛЯН
М.І. БАЩЕНКО
С.А. ВОЛОДІН
І.В. ГРИНИК
В.М. ЖУК
О.М. ЖУКОРСЬКИЙ
А.С. ЗАРИШНЯК
І.І. ІБАТУЛЛІН
Ш.І. ІБАТУЛЛІН
О.О. ІВАЩЕНКО
Г.М. КАЛЕТНИК
Ю.О. ЛУПЕНКО
М.С. МАНДИГРА
Д.О. МЕЛЬНИЧУК
М.Д. МЕЛЬНИЧУК
В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО
С.М. РИЖУК
М.В. РОЇК
О.І. ФУРДИЧКО

EDITORIAL BOARD

Editor-in-chief
Ya. HADZALO

Deputy editor-in-chief
V. VERGUNOV

Responsible secretary
O. KAPRALYUK

Editorial board members

V. ADAMCHUK
S. BALYUK
A. BALYAN
M. BASHCHENKO
S. VOLODIN
I. GRYNKY
V. ZHUK
O. ZHUKORSKIY
A. ZARYSHNYAK
I. IBATULLIN
Sh. IBATULLIN
O. IVASHCHENKO
G. KALETNIK
Yu. LUPENKO
M. MANDYGRA
D. MELNYCHUK
M. MELNYCHUK
V. PETRYCHENKO
S. RYZHUK
M. ROYIK
O. FURDYCHKO

Київ
2018

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Національна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий Заснований у 1999 р. комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

1(75)'2018

Засновники —
Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:

БОРОДАЙ І.С.
БОНДУР Т.О.
КАРПІНА О.В.
НИНЬКО П.І.
РОГОЖА М.М.
РОМАНЧУК Л.О.
СОЛОВЕЙ Г.М.
ТОВМАЧЕНКО В.М.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Редактор
РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:

НИНЬКО П.І.
РОМАЩЕНКО М.І.
Коректор

ЗАХАРЧЕНКО Л.П.
Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.
Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 26.03.2018 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 12,09.
Обл.-вид. арк. 16,57.

© ННСГБ НААН, 2018
© Державне видавництво
"Аграрна наука" НААН,
оригінал-макет, 2018

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	8
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	13
Ґрунтознавство	15
Агротехніка	19
Сільськогосподарська меліорація	23
Добрива	26
Охорона природи. Сталий розвиток.	29
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	32
Біотехнологія	36
Рослинництво	38
Загальні питання	38
Хлібні злаки. Зернові культури	41
Кормові культури	44
Технічні культури	46
Садівництво. Плодівництво	49
Овочівництво. Городництво	52
Декоративні культури. Квітництво	56
Тваринництво	57
Загальні питання	57
Конярство	58
ВРХ. Скотарство	59
Вівчарство. Козівництво	63
Свинарство	64
Птахівництво	67
Домашні кролі. Хутрові звірі	70
Бджільництво. Шовківництво	72
Рибне господарство. Аквакультура	75
Ветеринарія	77
Харчова і переробна промисловість.	81
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	84
Авторський показник	88
Алфавітно-предметний показник	90
Показник використаних періодичних і продовжуваних видань	99
Список скорочень і аббревіатур	101
Бібліобліографічні, бібліографічні та історико-бібліографічні серії ННСГБ НААН (1998–2016)	102

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture.	8
Organization and Administration of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	13
Soil Science	15
Cultivation Technique	19
Agricultural Irrigation	23
Fertilizers	26
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	29
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	32
Biotechnology	36
Plant Cultivation	38
General Issues	38
Food Grains. Cereals.	41
Forage Plants	44
Industrial Crops	46
Horticulture. Fruit-Growing	49
Vegeculture	52
Decorative Cultures. Flower Growing	56
Animal Breeding	57
General Issues	57
Horse-breeding	58
General Livestock. Cattle	59
Sheep-breeding	63
Pig-breeding	64
Poultry-keeping	67
Rabbit-breeding. Fur-farming	70
Bee-keeping. Sericulture	72
Fish-breeding. Aquaculture	75
Veterinary Medicine	77
Food and Processing Industry. Produce of Animal Breeding	81
Forestry	84
Author Index	88
Subject Index	90
Used Periodical and Serials Publications Index	99
Abbreviation List	101
Biobibliographic and Historic Bibliographic Series by NSAL of NAAS (1998–2016)	102

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук;
- міжгалузевий та міждержавний обмін інформацією;
- інформування про найновішу аграрну продукцію, методи і технології.

Підготовка видання РЖ “Агропромисловий комплекс України” передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ННСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА НААН**

вул. Героїв оборони, 10,
м. Київ, 03127, Україна,
тел. (044) 258-42-81

**ІНСТИТУТ ВОДНИХ ПРОБЛЕМ
І МЕЛІОРАЦІЇ НААН**

вул. Васильківська, 37,
м. Київ, 03022, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal Agroindustrial Complex of Ukraine (AJ AIC) is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of agriculture;
- promotion in integration of sciences;
- interbranch and interstate exchange of information;
- informing about the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AJ the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of National Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our AJ will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03127 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
**NATIONAL SCIENTIFIC
AGRICULTURAL LIBRARY OF NAAS**
Tel. (044) 258-42-81

03022 MSP, Kyiv,
37 Vasyli'kivs'ka Str.,
**INSTITUTE OF HYDRAULIC PROBLEMS
AND LAND RECLAMATION OF NAAS**
Tel. (044) 257-40-30

63 (091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — доктор істор. наук БОРОДАЙ І.С.
Науковий консультант — академік НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК 630.269(477)(091)

2018.1.1. ДО 125-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ ЗАСНУВАННЯ ВЕЛИКО-АНАДОЛЬСЬКОЇ ДІЛЬНИЦІ ДОКУЧАЄВСЬКОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ / Соломаха Н.Г., Короткова Т.М. // Лісівництво і агролісомеліорація: зб. наук. пр. — Х., 2017. — Вип. 130. — С. 18–24. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550572.

Історія с.-г. дослідної справи, лісорозведення, лісокористування, дендрофлора, екологія, ландшафт, довкілля, Маріупольська лісова науково-дослідна станція.

Викладено основні віхи історії становлення та функціонування однієї з найстаріших вітчизняних науково-дослідних установ — Велико-Анадольської дільниці Докучаєвської експедиції (нині ДП "Маріупольська лісова науково-дослідна станція"), яка вирішує науково-практичні завдання послідовного впровадження екологічно раціональних систем лісорозведення й лісокористування у степовій зоні з метою збереження та ефективного використання природних ресурсів, поліпшення якості довкілля. Узагальнено ключові здобутки вчених дослідної станції у вирішенні широкого кола питань меліоративних, обводнювальних, протиерозійних та інших проблем для різних природно-кліматичних умов антропогенно трансформованого довкілля. Обґрунтовано внесок у розроблення основ степового лісорозведення та лісокористування вчених: В.В. Докучаєва, М.К. Турського, М.М. Сибірцева, О.І. Ковальова, М.П. Адамова, П.А. Зем'ятченського, В.П. Дейча, А.О. Сілантьєва та ін. На найближчу перспективу вбачаються актуальними завдання: розроблення та впровадження рекомендацій щодо ведення лісового господарства з метою збереження еколого-захисної ефективності та попередження економічних втрат лісових ресурсів, дослідження особливостей і закономірностей сучасного лісоутворювального процесу в штучних і природних лісах степової зони України; підготовка методичних рекомендацій з ландшафтно-біологічної рекультиваци порушених земель, розвиток наукових засад оптимізації асортименту декоративної дендрофлори для степової зони України.

УДК 630:929(477)(091)

2018.1.2. 90 РОКІВ ЗАЛІСЕННЯ ПІСКІВ / Фомін Ф.І., Шевчук В.В., Тимошук І.В., Шейгас І.М. // Лісівництво і агролісомеліорація: зб. наук. пр. — Х., 2017. — Вип. 130. — С. 3–12. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 550572.

Історія с.-г. дослідної справи, лісівництво, захисне лісорозведення, лісокористування, мисливське господарство, екологія, природоохоронний комплекс, біорізноманіття, УкрНДІЛГА.

Висвітлено основні етапи діяльності ДП "Степовий філіал УкрНДІЛГА", метою створення якого є проведення наукових досліджень за напрямками: захисне лісорозведення, комплексне освоєння Нижньодніпровських пісків, лісорозведення у прибережній зоні Чорного та Азовського морів, вдосконалення мисливського господарства, організація екологічного моніторингу лісів. Обґрунтовано внесок українських учених: А.В. Топчевського, І.М. Кривобильського, Д.П. Торопогрицького, Н.Л. Терентьєвої, А.Ф. Кошелева, П.А. Скрипки, В.М. Виноградова та інших у становлення філіалу як провідного галузевого наукового центру. За роки існування філіалу розроблено теоретичні основи ведення лісового і мисливського господарства на Нижньодніпровських пісках та їх комплексного освоєння, що дало змогу зупинити рухомі піски, виростити понад 60 тис. га соснових насаджень на пісках, збагатити біорізноманіття завдяки створенню мережі природоохоронних комплексів, організувати лісосировинну базу. Найбільш вагомими здобутками філіалу вбачаються в розробленні та запровадженні системи лісогосподарських і біотехнічних заходів, що забезпечує створення лісових культур підвищеної стійкості; визначенні галузевих критеріїв лісомисливського господарства; формуванні основних принципів ведення комплексного лісомисливського господарства

в рівнинних лісах держави. На сучасному етапі здійснюється обґрунтування ступеня заліснення окремих піщаних арен з гідрологічної точки зору, розроблення системи лісогосподарських заходів щодо вирощування лісу з урахуванням природи кожної арени, уточнення нормативних даних щодо рубок догляду.

УДК 631.527:577(477)(091)

2018.1.3. МИРОНІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПШЕНИЦІ ІМЕНІ В.М. РЕМЕСЛА / уклад. Демидов О.А., Гудзенко В.М., Натягач А.І. [та ін.]; за ред. О.А. Демидова; НААН. — Центральне, 2017. — 38 с. Шифр 550573.

Історія с.-г. дослідної справи, рослинництво, селекція, насінництво, с.-г. культури, сорт, пшениця, ячмінь, тритикале, Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла.

Висвітлено історію і здобутки однієї з провідних науково-дослідних установ з селекції зернових культур в Україні — Миронівського інституту пшениці ім. В.М. Ремесла, заснованого в 1968 р. на базі Центральної (Миронівської) селекційно-дослідної станції (1914). Обґрунтовано внесок у розроблення програми діяльності наукової установи професора С.Л. Франкфурта — керівника мережі дослідних полів Всеросійського товариства цукрозаводчиків, а також інших відомих науковців, що у різні роки очолювали цю установу: С.М. Тулайкова, О.Ф. Нестерова, К.Ф. Мурашка, О.К. Філіповського, А.І. П'ятенка, А.Й. Фрідріха, В.М. Ремесла та ін. Вченими інституту створено 304 сорти 19 с.-г. культур, серед яких шедеври світової селекції — сорти пшениці озимої Українка 0246 та Миронівська 808. Наведено дані щодо врожайності та посівних площ сорту пшениці озимої Миронівська 808 та сортів ячменю озимого Бемир 2, Паллідум 77, Миронівський 87 та ін. Зразки насіння кількох миронівських сортів пшениці м'якої озимої закладено на збереження у створений під егідою ООН Всесвітній банк-сховище посадкового матеріалу с.-г. культур на території арктичного архіпелагу Шпіцберген. Найбільш вагомі сучасні здобутки інституту вбачаються у виведенні сортів пшениці озимої та ярої, ячменю озимого та ярого, тритикале озимого. Узагальнено перспективні напрями діяльності наукової установи: розробка теоретичних основ селекції, включаючи сучасні методи біотехнології; селекція на імунітет та дослідження фізіологічних, біохімічних і генетичних основ продуктивності, морозостійкості, посухостійкості, підвищення якості зерна; створення нових високопродуктивних сортів-інновацій пшениці озимої та ярої й ячменю; запровадження інноваційних, екологічно безпечних технологій вирощування нових сортів зернових колосових культур; виробництво оригінального та елітного насіння нових сортів с.-г. культур.

УДК 631.527:577(477)(091)

2018.1.4. ТВОРЕЦЬ ПШЕНИЧНОГО КОЛОСА — ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ РЕМЕСЛО / Демидов О.А., Гудзенко В.М., Кузьмінська Г.П. // Реалізація потенціалу сортів зернових культур — шлях вирішення продовольчої безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження акад.-селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983), 20 жовт. 2017 р. — с. Центральне, 2017. — С. 8–9. Шифр 550580.

Історія с.-г. дослідної справи, рослинництво, селекція, насінництво, с.-г. культури, сорт, Миронівський інститут пшениці ім. В.М. Ремесла, учений у галузі селекції рослин В.М. Ремесло.

Проведено аналіз життєвого і творчого шляху талановитого селекціонера, двічі Героя Соціалістичної Праці, доктора с.-г. наук, професора, академіка Василя Миколайовича Ремесла (1907–1983). Обґрунтовано вирішальний вплив на формування наукового світогляду вченого навчання в Інституті селекції (с. Маслівка Київської губернії), аспіран-

турі Всесоюзного інституту рослинництва за спеціальністю селекція. З 1948 р. В.М. Ремесло працював на Миронівській селекційно-дослідній станції, згодом реорганізований у Миронівський інститут пшениці. Як основний науковий здобуток вченого розглядається виведення сортів пшениці миронівської селекції, перший із яких — районований сорт пшениці озимої Миронівська 264 (1960). Загальновизнаним шедевром світової селекції, який розширив ареал вирощування пшениці озимої і здобув авторитет Миронівському інституту пшениці, є районований сорт пшениці озимої Миронівська 808 (1963). Завдяки високій продуктивності та комбінаційній здатності за цінними господарськими ознаками Миронівська 808 визнана одним з кращих сортів пшениці озимої у світовій селекції. За наукові досягнення і практичні здобутки В.М. Ремеслу присвоєно науковий ступінь доктора с.-г. наук без захисту дисертації, обрано дійсним членом (академіком) ВАСГНІЛ, а в 1974 р. — академіком АН СРСР.

УДК 631.82:581.133:001.58(477)(091)

2018.1.5. ОСНОВИ ФІЗІОЛОГІЇ ЖИВЛЕННЯ РОСЛИН ТА ЗАСТОСУВАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ У ПРАЦЯХ ПРОФЕСОРА О.Д. ХОМЕНКА / Лісневич Л.О., Вергунов В.А. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2017. — Вип. 86. — С. 126–128. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 550635.

Історія с.-г. дослідної справи, фізіологія, землеробство, рослинництво, агрохімія, мінеральні добрива, мікроелементи, учений у галузі фізіології рослин О.Д. Хоменко.

Розглянуто основні віхи життєвого і творчого шляху вченого-фізіолога у галузі рослинництва і агрохімії, професора Олексія Денисовича Хоменка. Формування його наукових пріоритетів розпочалося в Козацькому технікумі зернових культур (1933–1937), Уманському Трудового Червоного прапора с.-г. інституті імені О.М. Горького (1937–1941), аспірантурі Інституту фізіології рослин і агрохімії АН УРСР (1946–1949). Висвітлено творчі здобутки О.Д. Хоменка в Інституті фізіології рослин і агрохімії АН УРСР (1950–1951), Інституті агробіології Львівського філіалу АН УРСР, реорганізованому в НДІ землеробства і тваринництва західних районів УРСР (1951–1958), Українському НДІ фізіології рослин у Києві (1958–1983), Кам'янець-Подільському с.-г. інституті. Систематизовано наукову спадщину О.Д. Хоменка за напрямками та проблемами: дослідження фізіологічних та агрохімічних особливостей дії на рослини і ґрунти комплексних мінеральних добрив із добавками мікроелементів, синтетичних полімерів, пестицидів та місцевих ресурсів добрив для поліпшення умов кореневого живлення рослин і підвищення врожайності. Доведено практичне значення розроблених ученим наукових основ сірчаного живлення, а також інтеграційного методу оптимізації мінерального живлення рослин. Творчий доробок О.Д. Хоменка становить понад 277 наукових праць, у т.ч. 7 монографій.

УДК 634.836.7:581.2(477)

2018.1.6. ВИНОГРАДАРСТВО ТА ПЛОДІВНИЦТВО НА НИЖНЬОДНІПРОВСЬКИХ ПІСКАХ / Шевчук В.В., Терлич В.Г. // Ліснівський агроліселисний зб. наук. пр. — Х., 2017. — Вип. 130. — С. 13–17. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550572.

Історія с.-г. дослідної справи, виноградарство, плодівництво, інтродукція, ампелографія, агротехніка, агрохімія, селекція, сорт, Український НДІ лісового господарства та агроліселисний зб. ім. Г.М. Висоцького.

Узагальнено основні наукові здобутки з розвитку виноградарства та плодівництва Олешківської піщано-меліоративної дослідної станції (нині ДП «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»). Висвітлено результати наукових досліджень із селекції, інтродукції, технології закладання і вирощування винограду на Нижньодніпровських пісках. Ученими філіалу створено ампелографічну колекцію, на якій пройшли випробування 1204 інтродуковані сорти винограду, окремі з яких районовано в зоні його діяльності. Вивчено понад 1200 сортів винограду колекції, створено 12 власних сортів винограду, з яких Олімпійський та 40 Років Перемоги введено до Реєстру сортів України. Один із вагомих здобутків вбачається в розробленні інтегрованої системи захисту винограду від шкідників і хвороб, визначенні оптимальних термінів і засо-

бів обробки проти виноградної листовійки залежно від умов року і температурного режиму. У результаті багаторічних досліджень визначено перспективні для Нижньодніпровських пісків породи плодкових дерев, запроваджено технологію вирощування плодкових культур на слаборослих підщепах в умовах піщаних ґрунтів Нижньодніпров'я. За матеріалами багаторічних досліджень рекомендовані виробництву нові сорти яблуні на різних типах підщеп — основи агротехніки створення садів.

УДК 636.082:001:929(477)

2018.1.7. ІСТОРІЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ РЕПРОДУКТИВНОЇ БІОТЕХНОЛОГІЇ У ТВАРИННИЦТВІ / Ковтун С.І., Бородай І.С. // Селекційні, генетичні та біотехнологічні методи удосконалення і збереження генофонду порід с.-г. тварин / Гладій М.В., Бащенко М.І., Полупан Ю.П. [та ін.]; за ред. М.В. Гладія і Ю.П. Полупана; ІРГТ ім. М.В. Зубця НААН. — Полтава, 2018. — С. 700–707. Шифр 550671.

Історія с.-г. дослідної справи, тваринництво, штучне осіменіння, репродуктивна біотехнологія, кріоконсервація, ембріотрансплантація.

Наведено періодизацію становлення і розвитку вітчизняної науки про відтворення с.-г. тварин. Як визначальну подію на етапі її зародження (XVIII ст. — 1861 р.) розглядали відкриття участі спермій у заплідненні домашніх тварин. Становлення штучного осіменіння як наукового методу пов'язувалося з проведенням С. Якобі у 1763 р. дослідів зі штучного осіменіння риб. Період становлення репродуктивної біотехнології (1861–1917) позначився запровадженням штучного осіменіння як зоотехнічного методу і організацією перших науково-дослідних установ. Доведено, що перше наукове обґрунтування штучного осіменіння як прогресивного зоотехнічного методу належить російському вченому І.І. Іванову. Надано характеристику періоду 1917–1941 рр. з притаманним йому подальшим удосконаленням техніки, технології і організації штучного осіменіння різних видів с.-г. тварин, створенням спеціалізованих наукових інституцій для розроблення питань репродуктивної біотехнології с.-г. тварин. Розглянуто науково-організаційні та теоретико-методологічні основи розвитку штучного осіменіння, реорганізації системи племінної справи в період 1944–1965 рр. Основні здобутки періоду 1948–1952 рр. вбачаються у розробленні І.В. Смирновим методу довготривалого зберігання сперми ссавців та О.В. Квасницьким методу ембріотрансплантації. Показано, що в подальшому наука про відтворення с.-г. тварин збагатилася розробками альтернативних методів зберігання сперми, розвитком теорії її розбавлення й оцінки тощо. В останні десятиліття набули стрімкого розвитку новітні біотехнології, до яких відносять одержання зародків тварин методом запліднення *in vivo* ооцитів, вилучених із яєчників живих генетично цінних тварин, культивування *in vitro* з використанням мікрomanipуляційної техніки, визначення статі зародків до їх пересадки реципієнтам за допомогою полімеразної ланцюгової реакції тощо.

УДК 636.082:001:929(477)

2018.1.8. ТВОРЧА СПАДЩИНА ПРОФЕСОРА М. А. КРАВЧЕНКА У СИСТЕМІ СЕЛЕКЦІЙНО-ПЛЕМІННОЇ СПРАВИ В ТВАРИННИЦТВІ УСРР/УРСР (30-ТІ — ПЕРША ПОЛОВИНА 80-Х РОКІВ XX СТ.) / Шульга В.П.; наук. ред. д-ра с.-г. наук, проф., акад. НААН В.А. Вергунова. — Суми: Фабрика друку, 2018. — 468 с. — (Іст.-бібліографічна сер. «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії»; кн. 101). — Бібліогр.: 602 назви. Шифр 550682.

Історія с.-г. дослідної справи, тваринництво, скотарство, племінна справа, селекція, велика рогата худоба, порода, племінна цінність, продуктивність, учений у галузі тваринництва М.А. Кравченко.

Встановлено основні закономірності та тенденції розвитку селекційної науки в скотарстві УСРР/УРСР 1930-х — першої половини 1980-х років XX ст. Обґрунтовано внесок доктора с.-г. наук, професора Миколи Антоновича Кравченка (1909–1986) в розробку теоретичних, методологічних та організаційних засад селекційно-племінної роботи, становлення вищої фахової освіти в УРСР. Доведено, що запроваджені М.А. Кравченком наукові підходи, а саме: системна теорія

породи, методичні основи управління генеалогією породи, селекція на довичну продуктивність, обґрунтування ефективності використання тварин із рекордною продуктивністю, з'ясування механізму індивідуального розвитку с.-г. тварин, використання міжпородного схрещування як результативного прийому реконструкції вітчизняного генофонду сприяли становленню сучасних концепцій селекції у тваринництві. Аргументовано, що особливого значення в системі селекційно-племінної роботи набули розроблені вченими: методика побудови племінної роботи в конкретних умовах (1936), методика побудови перехресно-групових родоводів (1957), методика аналізу генеалогічних поєднань (1940), методика вивчення і практика використання розведення за лініями (1945), методика організації племінної роботи в племінних заводах (1958), схема якісної систематики маточного складу поголів'я (1958). Обґрунтовано значення наукових розробок ученого на сучасному етапі розвитку тваринництва. Узагальнено програму діяльності наукової школи професора М.А. Кравченка з розвитку теорії породи та породотворення, племінного добору та підбору, лінійного розведення та генеалогічного аналізу, індивідуального розвитку с.-г. тварин та ін.

УДК 636.082:001:929(477)

2018.1.9. ТВАРИННИЦТВО УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ (1991–2017–2030 рр.) / Авт. кол.: Гадзало Я.М., Бащенко М.І., Гладій М.В. [та ін.]; за ред. М.І. Бащенко. — К.: Аграрна наука, 2017. — 158 с. Шифр 550586.

Тваринництво, скотарство, свинарство, птахівництво, звірівництво, рибництво, племінна справа, селекція, велика рогата худоба, порода, племінна цінність, продуктивність.

Розкрито закономірності та тенденції розвитку галузі тваринництва в Україні 1991–2017 рр. та окреслено перспективні напрями її розвитку до 2030 р. Наведено аналіз ринку продукції тваринництва і перспективи її експорту, визначено цільові параметри розвитку тваринництва та шляхи їх досягнення на основі комплексу організаційних заходів державної підтримки та регулювання, сучасної організаційно-функціональної системи селекції с.-г. тварин та прикладного наукового забезпечення галузі. Показано, що незважаючи на певні економічні важелі щодо стимулювання виробництва продукції тваринництва та досягнення зоотехнічної науки, в останні роки стан галузі погіршується. Науково обґрунтовано необхідність розбудови системи логістики у ланцюзі виробництва — збут та зонального принципу організації виробництва. Містить додатки: "Організаційна структура системи селекції у тваринництві", "Функції суб'єктів системи селекції у тваринництві", "Схема змінного (ротаційного) схрещування при формуванні товарних стад вівцематок для відтворення експортоорієнтованого поголів'я ягнят", "Схема організації виробництва", таблиці щодо виробництва м'яса від птиці всіх видів, виробництва інкубаційних та племінних яєць від птиці всіх видів тощо.

УДК 664:631.527(477)(091)

2018.1.10. ДО 90-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ / Шевчук Г.В. // Цукор України. — 2017. — № 9/10. — С. 30–40.

Історія с.-г. дослідної справи, цукрова промисловість, буряки цукрові, біоетанол, Український НДІ цукрової промисловості.

Розкрито основні етапи історії Українського НДІ цукрової промисловості (УНДІЦП), який є правонаступником Київського політехнічного інституту, Державного експериментального інституту цукрової промисловості, Українського НДІ цукрової промисловості, Київського філіалу Центрального НДІ цукрової промисловості, Всесоюзного НДІ цукрової промисловості. Доведено визначний внесок у становлення УНДІЦП його засновників і відомих учених: І.А. Кухаренка, І.О. Тищенко, П.Ф. Глуценка, А.М. Шакіна, М.В. Хайзе, В.О. Штангеева, С.М. Василенка, Д.М. Прянішнікова, О.І. Опаріна, А.Л. Курсанова, Б.А. Рубіна та ін. Узагальнено основні напрями діяльності УНДІЦП: розроблення прогресивних технологічних і теплотехнічних схем цукробурякового і рафінадного виробництва та обладнання для їх виконання; раціоналізацію водного господарства цукробурякового виробництва; утилізацію відходів цукробурякового виробництва, модернізацію енергетичного господарства заводів, механізацію трудомістких робіт на цукрових заводах; дослідження методів визначення нецукрів колоїдного типу в продуктах цукрового виробництва, дослідження нових видів сировини для виробництва цукру; дослідження нових районів для розміщення цукрових заводів. Основні здобутки УНДІЦП вбачаються в розробленні енерготехнологічних схем бурякоцукрового виробництва з метою зменшення рівня енергозатрат, обґрунтуванні раціонального способу одержання біоетанолу при переробці буряків цукрових та з напівпродуктів цукрового виробництва. На сучасному етапі залишається актуальним проблема зменшення витрат палива, в першу чергу — природного газу.

УДК 93:378.663(477-25 НУБіП)

2018.1.11. ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ / Ніколаєнко С.М., Білан С.О., Лановюк Л.П., Рудень Д.М., Шинкарук В.Д.; за заг. ред. С.М. Ніколаєнка. — К.: ТОВ "АНВА-ПРИНТ", 2015. — 140 с. — Бібліогр.: 24 назви.

Історія с.-г. дослідної справи, с.-г. вища освіта, природо-користування, агротехнологія, екологія, природні ресурси, Національний університет біоресурсів і природокористування України.

Висвітлено минулі та сучасні здобутки Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП) — одного з провідних вищих навчальних закладів освіти, науки і культури в Україні. Викладено історію його організації на базі с.-г. відділення Київського політехнічного інституту, Української с.-г. академії (УСГА), УДАУ, НАУ. Наведено дані про засновників, кращих викладачів і вчених, випускників університету. Фактологічний матеріал видання відображає навчально-виховну, науково-дослідну, інноваційну, виробничу діяльність університету. Узагальнено перспективні напрями розвитку НУБіП України: вивчення сучасних проблем науки про життя і навколишнє середовище; використання, відтворення та збалансований розвиток біоресурсів наземних і водних екосистем; запровадження новітніх природоохоронних агро- і біотехнологій, технологій відродження безпечності та родючості ґрунтів, енергоощадних агротехнологій, екологічного і правового менеджменту в сільській місцевості; здійснення моніторингу і контролю за дотриманням стандартів, якістю і безпекою с.-г. продукції, продуктів її переробки та доквілля.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат екон. наук БОНДУР Т.О.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК 006.063:631.147(73)

2018.1.12. ВИРОБНИЦТВО ТА СЕРТИФІКАЦІЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ: ДОСВІД США / Калетнік Г.М., Пришляк Н.В. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2017. — № 9. — С. 7–22. — Бібліогр.: 13 назв.

Органічне виробництво, сертифікація, акредитовані агенти, перехідний період, "USDA organic".

Проаналізовано сучасний стан виробництва органічної продукції у США, досліджено історичні аспекти переходу на органічне виробництво. Встановлено, що сьогодні органічна с.-г. продукція у США становить 3% від загального обсягу продажу продуктів харчування в країні. У 2016 р. у США 12818 аграрних підприємств мали можливість реалізовувати сертифіковану продукцію зі штамом "USDA organic", сертифіковані органічні ферми займали площу 1,78 млн га, що на 20% більше, ніж у 2015 р. Загальна сума від реалізації органічної продукції в США у 2016 р. становила 6,2 млрд дол. США (в т.ч. 3,5 млрд дол. США — від реалізації органічної продукції рослинництва та 2,7 млрд дол. США — від реалізації органічної продукції тваринництва і птахівництва). Визначено переваги виробництва та споживання органічної продукції для навколишнього середовища та здоров'я населення. Охарактеризовано особливості органічної сертифікації відповідно до вимог Департаменту сільського господарства США. Узагальнено перелік матеріалів, дозволених до застосування при виробництві органічної продукції. Визначено перелік підприємств в Україні, що пройшли сертифікацію для виробництва органічної продукції відповідно до вимог Департаменту сільського господарства США та видів продукції, які вони виробляють. Нині таких підприємств в Україні налічується 40, вони мають право виробляти продукцію зі штамом "USDA organic". Визначено перешкоди на шляху до переходу на органічне с.-г. виробництво та адаптації вітчизняних виробників органічної продукції до вимог США.

УДК 330.131.5:633.85:339.13

2018.1.13. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН / Галушко В.П., Ковтун О.А., Таранець Л.С. // Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2017. — № 4. — С. 5–10. — Бібліогр.: 11 назв.

Ефективність вирощування, урожайність, насіння соняшнику, витрати, ціна реалізації, беззбиткова ціна реалізації.

Проаналізовано цінову ситуацію на українському ринку насіння соняшнику, його врожайність та витрати на вирощування. Запропоновано методику розрахунку варіативної оцінки економічної ефективності вирощування насіння соняшнику залежно від витрат, врожаю та ціни реалізації в умовах нестабільного ринку, яка враховує ймовірну ринкову ситуацію, технології вирощування соняшнику, цінові фактори, оптимістичні та песимістичні умови розвитку галузі. Проведено варіативні розрахунки беззбиткової ціни реалізації насіння соняшнику залежно від урожайності, витрат на вирощування культури та прогнозованої кон'юнктури ринку олійних культур. Встановлено, що за бюджетних витрат на 1 га вирощування насіння соняшнику при високій ціні реалізації (11100 грн/т) прибуток становитиме 23140 грн/га. При середній та низькій ціні реалізації насіння соняшнику (10800 і 10300 грн/т) прибутковим його вирощування буде за урожайності 3,6 т/га і 1,95 т/га. Низька урожайність — 1,6 т/га — не забезпечує отримання прибутку від даної галузі. Критичною є також без-

збиткова урожайність у межах 1,5–1,63 т/га залежно від ціни та витрат на виробництво насіння соняшнику. Встановлено, що при цінах реалізації насіння соняшнику в Україні станом на жовтень 2017 р. найбільш прибутковим, незалежно від витрат, є урожайність соняшнику 3,6 т/га. За урожайності 1,95 і 1,6 т/га реалізована продукція не покриває високих витрат (11100 грн/га) на вирощування насіння соняшнику, тому його виробництво є збитковим. Запропоновано методичні підходи, які дають можливість державним структурам АПК проводити моніторинг ринку продукції рослинництва та розробляти обґрунтовані стратегії підтримки с.-г. товаровиробників з урахуванням податкової політики, внутрішньої та зовнішньої кон'юнктури на продовольчих ринках.

УДК 330.15

2018.1.14. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ / Мельничук А.Б. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2017. — № 12. — С. 134–141. — Бібліогр.: 12 назв.

Екологізація, європейська інтеграція, Спільна аграрна політика ЄС (САП), аграрний сектор економіки, конкурентоспроможність аграрного сектору.

Досліджено проблемні питання екологізації аграрної сфери економіки з метою визначення пріоритетних напрямів розвитку в умовах європейської інтеграції України. Розглянуто еколого-економічні концепції розвитку аграрного сектору економіки. Досліджено основні складові програми екологізації. Проаналізовано головні шляхи розвитку, які зможуть зробити українську аграрну сферу конкурентоспроможною. Погіршення становища екологічної ситуації потребує перегляду концепції розвитку та переходу до сталого розвитку. Основним принципом розвитку аграрної сфери повинна стати агроєкологізація усіх напрямів розвитку сільського господарства, а також облік природних особливостей функціонування земельних ресурсів. Стратегічними напрямками розвитку земельних відносин у сільському господарстві на період до 2020 р., розробленими ННЦ "Інститут аграрної економіки", прогнозується: зростання до 7% частки с.-г. угідь, сертифікованих відповідно до органічних стандартів; збільшення у 10 разів кількості сертифікованих товаровиробників із виробництва органічного молока, овочів, плодів та лікарських рослин. Доведено, що екологічна орієнтація національної агросфери повинна стати одним із основних напрямів економічних перетворень країни, для реалізації якого мають використовуватись як адміністративні, так і економічні важелі.

УДК 330.332(477)

2018.1.15. ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЗАКАРПАТТЯ: монографія / Спаський Г.В., Русняк М.М. — К.: ФОП Аграр. наука, 2017. — 224 с. — Бібліогр.: 120 назв. Шифр 550584.

Фермерські господарства, інвестиційне забезпечення, інвестиційна привабливість, кластерний підхід, інноваційний розвиток.

Досліджено сучасний стан та інвестиційне забезпечення фермерських господарств Закарпаття. Показано, що у фермерських господарствах відбулося безпрецедентне зниження обсягів виробництва практично всіх видів продукції, значне скорочення виробництва асортименту продукції, яка випускається, фізичний знос основних фондів. Описано, які причини загальноекономічного характеру вплинули на спад виробництва (погіршення фінансової ситуації в об-

ласті, підвищення цін, падіння платоспроможного попиту населення). Проаналізовано ефективність іноземних інвесторів та визначено основні критерії інвестиційної стратегії фермерства Закарпатської області. Обґрунтовано наукові підходи, форми та методи прикордонного співробітництва, аналіз стану фермерського виробництва, визначено проблеми інвестування фермерів, розглянуто стан розвитку спільних інфраструктурних формувань на базі фермерських господарств. Сусідство із такими країнами-членами ЄС як Польща, Угорщина, Словаччина та Румунія може значно активізувати інвестиційні потоки в область. Частка цих країн у загальних прямих іноземних інвестиціях знизилася від 34,2 у 1994 р. до 22,6% у 2006 р., 20,9% у 2011 р. та до 15,4% у 2017 р. Запропоновано підходи до формування інвестиційної політики фермерських господарств, визначено економічну ефективність та здійснено прогнозування розвитку інвестиційної діяльності у фермерських господарствах Закарпаття. Відзначено, що інноваційна діяльність фермерських господарств повинна передбачати вирішення комплексу питань у галузі бюджетно-фінансової, грошово-кредитної, податкової, митної та освітньої політики, які спрямовані на забезпечення розвитку та стимулювання інноваційної діяльності. Актуальним питанням сьогодні залишається інтеграція науки і виробництва, підвищення ролі аграрної науки в практичній реалізації науково-практичних розробок. Впровадження у реальне виробництво інноваційних підходів і моделей інноваційного розвитку фермерських господарств сприятиме подальшому розвитку аграрного сектору економіки.

УДК 330.341.338.439 (477)

2018.1.16. РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА: монографія / Болдирева Л.М. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2017. — 414 с. — Бібліогр.: 860 назв. Шифр 550658.

Агропродовольчий сектор, економічна інтеграція, інституційне середовище, ресурсне забезпечення, інноваційний розвиток, логістичні інфраструктури агропродовольчого сектору.

Розглянуто інтеграцію та координацію як механізми економічного розвитку, проаналізовано складові агропромислового сектору економіки (АПС) та інтеграційні засади його функціонування, обґрунтовано теоретико-методологічні підходи до ідентифікації АПС та аналізу його структури. Обґрунтовано типи економічного розвитку АПС, досліджено зовнішнє середовище та його вплив на розвиток економіки, висвітлено питання ресурсного забезпечення розвитку АПС. Розглянуто інноваційний розвиток АПС і досліджено формування та оцінку його інноваційного потенціалу. До позитивних тенденцій в інноваційному розвитку АПС України відноситься, зокрема: зростання кількості підприємств, що впроваджували нові для ринку інноваційні види продукції (в 1,8 раза); збільшення кількості впроваджуваних нових технологічних процесів (на 2,6%), у тому числі маловідходних та ресурсощадних (на 29,7%); зростання кількості найменувань впроваджуваних видів харчової продукції (на 32,8%), зокрема, нових для ринку (в 2,7 раза). Протягом 2016 р., із загальної кількості робіт 9,9% спрямовано на створення нових видів виробів, 41,9% з яких — нові види техніки; 7,5% — на створення нових технологій, 45,4% з яких — ресурсощадні; 2,2% — на створення нових видів матеріалів; 5,8% — нових сортів рослин та порід тварин. Розглянуто теоретико-методологічні засади формування логістичної системи АПС та обґрунтовано інноваційні засади розвитку логістичної інфраструктури агропродовольчого сектору економіки України.

УДК 332.2.021(477+4)

2018.1.17. ЗЕМЕЛЬНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СПІТОВАРИСТВА: ПРИНЦИПИ, ПРОБЛЕМИ, РЕАЛІЗАЦІЯ: монографія / Мартин А.Г., Гулько Л.А., Чумаченко О.М., Колганова І.Г., Баранцов Б.В. — К.: ЦП "Компринт", 2017. — 160 с. — Бібліогр.: 41 назв. Шифр 550646.

Європейське співтовариство, земельна політика, земельні ресурси, ринок землі, землеволодіння, землекористування, охорона земель, деградація.

Проаналізовано основні принципи і тенденції розвитку земельних відносин у Європі, визначено проблеми доступу до земельних ресурсів у ЄС та шляхи їх вирішення.

Земельна політика у європейському розумінні має на меті досягнення певних цілей, що стосуються захисту і розподілу прав на землю, землеустрою, доступу до земельних ресурсів, включаючи відповідні форми землекористування. Вона визначає принципи і правила управління правами власності на землю і природні ресурси, а також законні методи доступу, використання, підтвердження і відчуження цих прав. Головна умова ефективної земельної політики полягає у тому, що вона повинна запропонувати практичну і послідовну сукупність правил, інструкцій та інструментів, які розглядаються як справедливі, законні та відповідні для різних зацікавлених суспільних груп. Наголошено на тому, що стратегічною задачею у найближчі роки має стати порівняльний аналіз земельного, аграрного та екологічного права країн ЄС. Потребують подальшого вивчення та адаптації "Настанови ЄС щодо земельної політики", значний інтерес для вітчизняних управлінців та науковців у сфері земельних ресурсів становить і "Тематична стратегія ЄС із охорони ґрунтів". Зазначено, що удосконалення земельної політики України в контексті європейської інтеграції має стати важливим завданням на шляху наближення України до ЄС за політичним, соціальним, фінансовим, економічним та науковим напрямками співробітництва.

УДК 332.3 (477)

2018.1.18. ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ФОНДУ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ: монографія / Мартин А.Г., Гулько Л.А., Колганова І.Г. — К.: ЦП "Компринт", 2017. — 400 с. — Бібліогр.: 116 назв. Шифр 550648.

Земельний фонд, адміністративно-територіальний устрій, землекористування, земельна реформа, орендні земельні відносини, оцінка земель.

Проаналізовано основні принципи, тенденції, проблеми та перспективи використання земельного фонду України. Земельний фонд України становить 5,7% території Європи. За даними Держгеокадастру с.-г. угіддя України у 2016 р. становили 18,9% загальноєвропейських, а рілля — 26,9%. Відносно території країни с.-г. угіддя займають 41,5 млн га (68,8%), в тому числі, рілля — 32,5 млн га (53,9%) та природні кормові угіддя — 7,4 млн га (13,0%). Незважаючи на такі показники, констатовано, що ефективність використання земельного фонду України значно нижча, ніж у середньому по Європі, тому структура земельного фонду потребує оптимізації. Наголошено на тому, що для ефективного використання земельних ресурсів необхідно розробити і впровадити систему агрономічних, технічних та організаційно-економічних заходів, що забезпечать ефективне використання земельних ресурсів. Важливе місце займають заходи, спрямовані на підвищення потенційних можливостей використання землі, зокрема щодо збільшення виробництва с.-г. продукції з кожного гектара угідь. Досліджено економічну та екологічну оцінку стану використання земель. Наведено конкретні дані екологічного стану ґрунтів та підходи до обґрунтування оптимізації земельних угідь.

УДК 332.4:664:338.1

2018.1.19. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ПЛОДОВООВОЧЕВОЇ ГАЛУЗІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ / Шевчук Г.В. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2017. — № 10. — С. 156–164. — Бібліогр.: 14 назв.

Підприємства, консервна промисловість, плодоовочевий сектор АПК, розвиток, конкурентоспроможність, потенціал, інновації.

Досліджено сучасні особливості розвитку підприємств плодоовочевої галузі Вінницької області. Встановлено, що за останні роки виробництво вітчизняних плодів, овочів та фруктів, а також продуктів їх переробки скоротилося, натомість частка імпортованих товарів цієї групи збільшилася. Так, зелений горошок, огірки, помідори, часник, цукрова кукурудза в структурі посівних площ мають незначну частку — 2–10%. Галузь садівництва представлена переважно яблуками — 65–70%, кісточковими — 25–28, ягодами — 3–4 та горіхами — 1,5–2%. Серед овочів найбільше вирощується моркви, буряків, капусти та картоплі — 70–80%. Як наслідок, виробництво соків за підсумками 2016 р. знизилось на 3,7%,

консервованих овочів — на 6,5%. Виокремлено першочергові фактори, що стримують прискорення розвитку виробництва плодоовочевої консервної продукції в регіоні. Окреслено стратегічні орієнтири за деякими напрямками, котрі містять комплекс заходів щодо активізації розвитку плодоовочевих підприємств області. З'ясовано, що на вибір шляху розвитку плодоовочевої галузі впливають загальні тенденції світової економіки, процес глобалізації з усіма його проблемами, боротьба за одержання та розширення часток ринку, економічна політика держави, внутрішні фактори діяльності підприємства та його потенціал.

УДК 338.246.025.2:620.952

2018.1.20. РОЗВИТОК ТА РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВ: монографія / Климчук О.В. — Вінниця: ФОП Рогольська І.О., 2017. — 372 с. — Бібліогр.: 304 назви. Шифр 550322.

Виробництво біопалива, біоенергетична політика, ринок, конкурентоспроможність, тверде біопаливо, рідке біопаливо, енергоефективність економіки, біопаливна індустрія.

Висвітлено питання оптимізаційних напрямів використання енергетичних ресурсів, економіко-екологічних і нормативно-правових аспектів розвитку виробництва біопалива та пріоритетних засад формування і механізмів регулювання біопаливної індустрії на світовому рівні та в Україні зокрема. Сформульовано концептуальні принципи розробки та регулювання енергетичної політики України на конкурентоспроможному рівні, функціональність інноваційного забезпечення у становленні виробництва біопалива та дієвість кластерних підходів у формуванні конкурентоспроможного виробництва біопалива в умовах розвитку ринкових відносин. Здійснено аналіз національного енергоспоживання та ефективності виробництва різних видів біопалива на регіональному рівні та в розрізі природно-економічних районів України. Доведено необхідність повної відмови від споживання вугілля та розвитку промислового виробництва паливних брикетів і гранул у 7 природно-економічних районах (Столичному, Подільському, Центральному, Причорноморському, Північно-Східному, Карпатському та Північно-Західному), які сумарно споживають 22,3% вугілля. Створювати регіональні заводи з виробництва біодизеля першочергово потрібно в Причорноморському (15,1%), Столичному (14,6%) та Карпатському (14,4%) природно-економічних районах, які в загальному споживають 44,1% (2399,9 тис. т) дизельного палива. При розбудові біодизельної індустрії пріоритетність необхідно віддати Столичному (20,4%), Причорноморському (15,0%) та Придніпровському (13,8%) природно-економічним районам, які в загальному споживають 49,2% (1872,6 тис. т) бензину моторного. Розгортання виробництва біогазу потрібно здійснювати у Північно-Західному (3,2%), Центральному (5,4%), Подільському (5,8%) та Причорноморському (9,9%) природно-економічних районах, які сумарно споживають лише 24,3% (14090,5 млн м³) газу природного. На основі проведеного кореляційного аналізу та враховуючи динаміку посівних площ основних с.-г. культур, можна стверджувати про доцільність розширення посівних площ у межах науково обґрунтованих норм під кукурудзою на зерно, соєю, соняшником та ріпаком для створення потужної сировинної бази при виробництві біологічних видів палива.

УДК 338.26:336.3

2018.1.21. УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В МЕХАНІЗМАХ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА / Желєзняк А. // *Аграрна економіка*. — 2017. — Т. 10, № 1/2. — С. 88–93. — Бібліогр.: 11 назв.

Ресурси, витрати, сільське господарство, виробництво молока, управління.

Висвітлено результати дослідження перспектив управління витратами молочного скотарства. Розглянуто основні проблеми виробників молока на вітчизняному ринку. Проаналізовано основні види витрат, пов'язаних із реалізацією виробничих процесів у галузі. У молочному скотарстві витрати класифікують на прямі (поточні) та непрямі (накладні), найважливішими серед яких є витрати на корми, що становлять 60% у структурі прямих витрат на виробництво молока. Узагальнено основні дослідження управління витратами в молочному скотарстві, спрямовані на підвищення ефективності

виробництва та якості молока. Дослідження якості молока та молочної продукції у 2017 р. свідчать про незадовільний стан якісних характеристик молока: у структурі виробництва лише 6% припадало на молоко "екстра" ґатунку та 23% — молоко вищого ґатунку. На сьогодні в Україні виробництво молока "екстра" ґатунку зосереджене в таких областях, як Полтавська, Київська, Чернігівська та Черкаська. Запропоновано основні механізми досягнення балансу між соціальними та екологічними витратами за економічно вигідної господарської діяльності в молочному скотарстві.

УДК 338.3:633.85

2018.1.22. ВИРОБНИЦТВО ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ / Петриченко В.Ф., Вороніцька І.С. // *Економіка АПК*. — 2017. — № 10. — С. 32–40. — Бібліогр.: 16 назв.

Олійні культури, кормовий білок, додана вартість, сценарії розвитку, олієжировий та соєпродуктовий підкомплекс.

Досліджено структурні зміни при виробництві й реалізації насіння та продуктів переробки олійних культур. Основними олійними культурами в Україні є соняшник, ріпак і соя. Упродовж останніх років їхня частка в посівній площі зростає від 12% у 2000 р. до 31% в 2017 р. і становить близько 8 млн га. Визначено цінові тенденції на внутрішньому й зовнішньому ринках олійних культур. Слід відзначити, що олійні культури є найбільш прибутковими в рослинництві, рівень рентабельності яких в аграрних підприємствах у 2017 р. становив 50%, у тому числі соняшнику — 63, сої — 52 та ріпаку 45%. Розглянуто перспективи і стратегії розвитку олієжирової галузі та соєвиробництва з умовою виходу на світовий ринок. На сьогодні Україна займає лідируючі позиції серед експортерів продукції олійних культур. Загалом обсяги експорту сої та соєпродуктів у 2017 р. становили 1 млрд дол. проти 0,2 млрд дол. у 2010 р., частка валових надходжень від експорту становила 20%. За результатами дослідження обґрунтовано, що стратегічний розвиток олієжирового й соєпродуктового підкомплексів має бути спрямований на зменшення обсягів експорту сировинних ресурсів і створення умов для організації поглибленої переробки. Основними сценаріями сталого розвитку галузей мають стати інноваційно-інвестиційний напрям та інтеграція з ЄС.

УДК 338.432:631.53.01.003.13:635.112

2018.1.23. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Калетнік Г.М., Старосуд В.І., Амонс С.Е. // *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. — 2017. — № 10. — С. 7–23. — Бібліогр.: 13 назв.

Витрати, виробництво, галузь, насіння, буряки цукрові, ресурси, технології, ефективність, прибуток.

Обґрунтовано, що основним чинником ефективного функціонування підприємств цукробурякового підкомплексу держави є його економічний механізм, удосконалення якого розглядається як система організаційних, технологічних, економічних і екологічних важелів та методів управління якістю продукції, як фактора підвищення конкурентоспроможності підприємств цукробурякової галузі, що в процесі взаємодії забезпечують сукупність високих показників їх діяльності. Встановлено, що основною умовою підвищення рівня економічної ефективності й конкурентоспроможності даної галузі в умовах ринкових перетворень є зростання рівня врожайності та поліпшення якості насіння буряків цукрових вітчизняної селекції. За даними Держкомстату України, найвищий рівень урожайності буряків цукрових зафіксований у 2016 р. — 482 ц/га, проте їх посівні площі у 2016 р. скоротилися на 89 тис. га порівняно з попереднім роком. Слід зауважити, що протягом останніх 3–4 років 90% посівної площі буряків цукрових засівалося насінням іноземної селекції, що не сприяло суттєвому збільшенню урожайності і валового збору культури. Це свідчить про необхідність використовувати як посадковий матеріал вітчизняні сорти, які пристосовані до складних ґрунтово-кліматичних умов України і є стійкими проти хвороб. На основі проведених наукових досліджень на базі Ялтушківської ДСС, обґрунтовано організаційно-економічні засади вирощування насіння буряків цукрових.

Акцентується увага на тому, що важливим фактором підвищення врожайності та збільшення валових зборів насіння буряків цукрових, покращання його якості в умовах Вінницької області є застосування високоефективних технологічних процесів і технологій, які поєднують новітні досягнення селекції, насінництва, способів сортової агротехніки, хімізації та механізації вирощування насіння буряків цукрових. Науковими дослідженнями встановлено, що приріст урожаю буряків цукрових за рахунок використання нових високоврожайних вітчизняних гібридів сягає від 150 до 250 ц/га. Для досягнення цього результату необхідно довести частку посіву буряків цукрових насінням вітчизняної селекції в 2015–2020 рр. від 10–15% до 55–60%.

УДК 338.433(477)

2018.1.24. ПРОГНОЗНІ СЦЕНАРІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ ЯЛОВИЧИНИ / Ляховець В.О. // Інвестиції: практика та досвід. — 2017. — № 24. — С. 96–100. — Бібліогр.: 7 назв.

Ринок яловичини, економічний механізм, прогнозування, попит та пропозиція, модель відтворення, стратегія розвитку.

Проаналізовано сучасні підходи до прогнозування ринку яловичини та здійснено оцінку прогнозних сценаріїв його розвитку. Розкрито особливості ринку яловичини як об'єкта прогнозування. Сформовано стратегію розвитку ринку яловичини як окремої ланки національної економіки країни та регіону. Охарактеризовано модель відтворення стада ВРХ. Встановлені тенденції регіонального розвитку ринку яловичини мають негативний вплив на економічну ситуацію та мають бути обов'язково враховані у його стратегії. Скорочення темпів виробництва яловичини в декілька разів вищі, ніж аналогічні показники відтворення ВРХ. Цей факт вказує на те, що необхідно передусім впровадити заходи, спрямовані на стабілізацію виробництва яловичини та збільшення темпів відтворення стада худоби. Удосконалено методику прогнозування попиту та пропозиції. Введено коефіцієнт прогнозного співвідношення попиту і пропозиції продукції яловичини. Відображено експоненційний тренд споживання яловичини до 2021 р. Встановлено експоненційний тренд споживання яловичини із швидкістю 3,8% на рік. Стандартне відхилення в базисному періоді становить 40000 т, що дає змогу здійснити оцінку 94% довірчих періодів для базисного прогнозного обсягу продукції яловичини в 300000 т на 2021 р., і очікуване значення продукції перебуватиме у межах 232000–410000 т.

УДК 338.439.5–035.57:637.1(477)

2018.1.25. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ / Карпенко А.В. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2017. — № 11. — С. 137–146. — Бібліогр.: 15 назв.

Ринок молока та молочної продукції, ціна, якість, споживання молочної продукції, експорт, виробники молочної продукції.

Досліджено основні тенденції розвитку ринку молока та молокопродуктів як важливої складової ринку продовольчих товарів України. Проаналізовано рівень споживання молока та молочної продукції. Так, споживання молочних продуктів у 2016 р., порівняно з 2015 р. скоротилося на 6 кг/чол при науково обґрунтованій нормі споживання 380 кг/чол. Наведено рівень обсягів виробництва молочних продуктів в Україні та вказано основні причини їх зменшення. Найбільше у 2016 р. знизилось виробництво молока обробленого рідкого — на 13,2%, та масла вершкового — на 10,5%. На зменшення обсягу виробництва молочних продуктів вплинуло зменшення споживання продукції молокопереробних підприємств, дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку молокопродуктів, зменшення поголів'я корів. Показано 10 найбільших за обсягом чистого доходу виробників молочної продукції в Україні у 2016 р. Охарактеризовано цінові тенденції на ринку молокопродуктів. Проаналізовано якість молока, що надходить до молокопереробних підприємств від с.-г. підприємств та особистих господарств населення. За останні роки якість молока значно покращилася. Так, обсяги молока, купленого переробними підприємствами у

с.-г. підприємств та населення зросли на 9,07% у 2017 р. порівняно з 2016 р. (247,6 тис. т), причому обсяги молока вищого ґатунку зросли на 6,53% (849,9 тис. т). Зроблено аналіз експортної ситуації, що склалася на ринку молока та молокопродуктів в Україні. У 2017 р. Україна поставила на зовнішні ринки 109,2 тис. т молочних продуктів, що на 9,0% менше, ніж у 2016 р. Наведено основні країни, до яких Україна експортувала молочну продукцію у 2017 р., серед яких: Молдова, Грузія, Лівія, ОАЕ, Казахстан, Туркменістан та Єгипет. Надано перелік підприємств, які отримали дозвіл на експорт своєї продукції на ринок ЄС.

УДК 339.137:636.32/.38(477.72)

2018.1.26. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ ВІВЧАРСТВА НА ХЕРСОНЩИНІ / Бойко В.О. // Економіка АПК. — 2018. — № 1. — С. 26–33. — Бібліогр.: 13 назв.

Галузь вівчарства, асканійська порода, відтворення поголів'я, дієтичні продукти, овече молоко, вовна, державна підтримка.

Встановлено, що галузь вівчарства області в 2016 р. у цілому залишалася збитковою. Збитки від реалізації баранини становили 2,9 млн грн, від реалізації вовни — 2,6 млн грн. Рівень збитковості від реалізації баранини становив -44,9%, від реалізації вовни -68,6%. Виділено актуальні проблеми виробництва й визначено причини занепаду галузі вівчарства: диспаритет цін на промислову і с.-г. продукцію; відсутність цивілізованого ринку збуту продукції та державної підтримки галузі; відсутність сприятливих економічних умов для розвитку галузей, пов'язаних із виробництвом продукції вівчарства. Враховуючи глобалізацію ринкових відносин, орієнтуючись на вимоги Євросоюзу, викладено пріоритетні напрями розвитку галузі. Головним напрямом підвищення рівня її ефективності є інтенсифікація: зміцнення кормової бази, зростання рівня та якості годівлі овець; удосконалення матеріально-технічної бази, механізація виробничих процесів; використання прогресивних форм організації та оплати праці. З метою відродження галузі вівчарства на Херсонщині як одного з перспективних напрямів розвитку тваринництва рекомендовано створення сучасних підприємств із глибокою переробкою виробленої продукції й передовими технологіями.

УДК 620.92

2018.1.27. ЕКОЛОГО-СОЦІО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕВАГИ ВИРОЩУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР / Чайка Т.О., Яснолоб І.О. // Економіка АПК. — 2017. — № 12. — С. 28–34. — Бібліогр.: 14 назв.

Енергетичні культури, джерела енергії, біоенергія, енергетична безпека.

Обґрунтовано доцільність вирощування енергетичних культур як альтернативного джерела енергії на прикладі європейських країн. Встановлено, що вирощування на 1 млн га енергетичних культур і середній їх врожайності 11,5 млн т/рік може замінити до 5,5 млрд м³ газу на рік. Таким чином, потенційно Україна може замінювати енергетичними культурами близько 20 млрд м³ газу, що сприятиме досягненню енергонезалежності. Визначено перспективи використання маргінальних земель в Україні для енергетичних культур. Визначено сутність цих культур і наведено їх класифікацію. Визначено еколого-соціо-економічні переваги вирощування енергетичних рослин з урахуванням світового й вітчизняного досвіду. Наведено перешкоди щодо розвитку цього виду господарювання в Україні та визначено шляхи їх усунення. Обґрунтовано необхідність вирощування енергетичних культур в Україні з метою охорони навколишнього природного середовища, вирішення деяких питань щодо енергетичної й екологічної безпеки. Запропоновано класифікацію енергетичних культур за категоріями: цикл вирощування, тип, характеристика та кінцевий продукт, походження. Визначено переваги від вирощування енергетичних культур, які впливають на екологічну, соціальну й економічну сфери. Наведено результати досліджень щодо зменшення викидів CO₂ завдяки біоенергії, її економічній ефективності і потенціалу. Визначено питання, які стримують та перешкоджають розвитку цього напрямку господарювання з обґрунтуванням рекомендацій щодо їх вирішення.

УДК 631.1:339.9

2018.1.28. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ / Маркова Є., Шестаковська Т. // Журнал європейської економіки. — 2017. — Т. 16, № 4. — С. 414–425. — Бібліогр.: 11 назв.

Аграрний сектор, агронаука, агроекологія, біоенергія, євроінтеграція, екологічно чиста продукція, експорт, соціо-еколого-економічна політика.

Обґрунтовано особливості розвитку аграрного сектору економіки в контексті інтеграції до ЄС, які підтверджують, що сучасне глобальне суспільство переживає трансформаційні процеси, участь у яких повинна брати і бере Україна. Визначено, що вітчизняна аграрна наука має сприяти більш раціональному землекористуванню, створювати за допомогою новітніх інформаційних технологій основи для збільшення асортименту сертифікованої за правилами ЄС с.-г. продукції. Наголошено, що дослідження позитивного досвіду країн ЄС щодо використання сировини енергетичних с.-г. ресурсів та усвідомлення об'єктивної необхідності пошуку альтернативних видів палива й енергії для України дало підстави стверджувати про необхідність розвитку біоенергетичної галузі, що, у свою чергу, дасть змогу запровадити екологічну ідеологію у сфері виробництва та споживання біоенергії. Визначено методологічні підходи й отримано теоретичні висновки, які можуть бути використані в процесі розробки стратегії розвитку сільського господарства України в умовах європейського вибору при одночасному збереженні власної ідентичності.

УДК 657.222

2018.1.29. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ БІОЛОГІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ У РИБНИЦТВІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПОБУДОВУ ОБЛІКУ / Мельник О.С. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2017. — № 9. — С. 171–184. — Бібліогр.: 14 назв.

Водні об'єкти, об'єкти обліку, витрати виробництва, біологічні активи, аквакультура, рибництво.

Розглянуто форми, системи та перспективні напрями розвитку рибницьких господарств. На основі проведених розрахунків встановлено, що частка риби в обсязі добутих водних біоресурсів у 2016 р. скоротилася на 13,2%. Зроблено наголос на тому, що основним показником ефективності ведення рибництва є рибопродуктивність, визначено фактори впливу на даний показник. Запропоновано класифікацію рибогосподарських технологічних водойм. Досліджено об'єкти обліку виробничих витрат у рибництві, що дасть змогу с.-г. підприємствам поліпшити систему ведення аналітичного обліку біологічних активів рибництва. Зазначено, що облік виробничих витрат ведеться у розрахунок на 1000 шт. і на 1 кг для рибопосадкового матеріалу та для ремонтно-маточного поголів'я. Для товарної риби облік витрат ведеться у розрахунок на один кілограм. Досліджено вплив організаційно-технологічних особливостей процесу виробництва продукції аквакультури на побудову системи бухгалтерського обліку рибогосподарських підприємств. Визначено загальні особливості рибництва як галузі та його виробничо-технологічні особливості, зокрема: територіальне розміщення підприємства, сезонність і циклічність виробництва, тип господарства, форму ведення рибництва та методи і види вирощуваної риби.

УДК 663:330.341.1(477)

2018.1.30. РОЗВИТОК СПИРТОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОЇ КОНЦЕПЦІЇ / Ша-

манська О.І., Паламаренко Я.В. // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2017. — № 11. — С. 31–43. — Бібліогр.: 15 назв.

Спиртова промисловість, розвиток, інновації, інноваційна привабливість, біоетанол, обсяги виробництва, виробничі потужності.

Зазначено, що інноваційна привабливість спиртової промисловості є необхідною умовою для розвитку економіки країни, і саме активізація інноваційної діяльності дасть змогу побудувати ефективну стратегію, що на даному етапі розвитку спиртової промисловості є необхідною умовою. Визначено частку спиртових підприємств, що впроваджують інновації в Україні та країнах ЄС. Результати аналізу динаміки показників інноваційної активності вітчизняних спиртових підприємств та підприємств спиртової галузі країн ЄС за період з 2013 по 2016 р. показали, що частка таких підприємств в Україні варіювалась у діапазоні від 0,5 до 11,2%, а в країнах ЄС — від 66,5 до 75,9%. Виокремлено не менш важливий напрям розвитку спиртової промисловості — виробництво біоетанолу. Наведено динаміку обсягів світового та вітчизняного виробництва біоетанолу. За даними світових експертів, у світі налічується 575 заводів із виробництва біоетанолу загальною потужністю 80,6 млн т. Очікуваний обсяг виробництва біоетанолу в світі у 2020 р. становитиме близько 281,5 млрд л. Визначено вигідність виробництва біоетанолу в Україні, що підтверджена даними Національного плану дій з відновлювальної енергетики на період до 2020 р. Проаналізовано показники виробничих потужностей українських спиртових заводів, перепрофільованих на виробництво біоетанолу. За останні роки в Україні зросли обсяги виробництва біоетанолу від 0,25 млн дал у 2010 р. до 6,72 млн дал у 2016 р. Визначено, що напрями та перспективи розвитку спиртової промисловості повинні бути узгоджені з усіма складовими економічної політики і безпосередньо інноваційної політики. Згідно з цим сформовано та запропоновано концепцію інноваційного розвитку вітчизняної спиртової галузі промисловості, де поетапно вказано дії, що мають забезпечити ефективний результат для її розвитку.

УДК 666.791

2018.1.31. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ МОДЕРНІЗАЦІЇ ХМЛЯРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ / Гіренко Ю.О. // Економіка АПК. — 2017. — № 11. — С. 85–91. — Бібліогр.: 10 назв.

Підприємство, виробничі ресурси, зовнішнє середовище, стратегія, модернізація, вирощування хмелю.

Проаналізувавши внутрішнє та зовнішнє середовище хмелярських підприємств, а також ґрунтуючись на світовому досвіді їх модернізації, розроблено стратегію розвитку зазначеного процесу на базі вітчизняних суб'єктів господарювання в галузі хмелярства. При цьому виходили з того, що стратегія модернізації хмелярських підприємств має узгоджуватися з цілями й завданнями їх загальної стратегії розвитку. Зазначено, що місія модернізації підприємств даної галузі полягає у забезпеченні високого ступеня інноваційного оновлення всіх складових соціально-економічної системи підприємства, зокрема виробничих ресурсів і технологій; системи організації праці та управління виробництвом; системи маркетингу та високого рівня економічної ефективності виробництва продукції для максимально можливого задоволення внутрішнього і зовнішнього попиту на продукцію хмелярства за критеріями обсягу, якості й асортименту. Базою для модернізації підприємств є належне інвестиційне забезпечення даних суб'єктів господарювання.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН АДАМЧУК В.В.

УДК 621.01:531.01

2018.1.32. ДО АНАЛІЗУ ВПЛИВУ КОЛИВАНЬ ЕЛЕМЕНТІВ МАШИННО-ТРАКТОРНОГО АГРЕГАТУ НА ДИНАМІЧНІ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ ПОКАЗНИКИ / Галич І.В., Антощенко Р.В. // Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів. — 2017. — № 9. — С. 103–107. — Бібліогр.: 11 назв.

Машинно-тракторний агрегат, коливання трактора, переуцільнення ґрунтів, тягово-зчіпні властивості, родючість ґрунтів, врожайність.

Проаналізовано теоретичні дослідження впливу коливань елементів машинно-тракторних агрегатів на прямолінійність їх руху та збільшення уцільнювального впливу на ґрунт. Показано, що коливання трактора, які виникають при виконанні технологічних операцій разом з навісним та причіпним обладнанням, пов'язаних з вирощуванням с.-г. культур, призводять до порушення агротехнічних вимог для створення сприятливих умов вирощування високих урожаїв (глибина обробітку ґрунту, загортання насіння та ін.), знижують тягово-зчіпні властивості трактора, погіршують умови праці механізатора, зменшують його працездатність, шкідливо впливають на роботу механізмів, викликаючи їх передчасне зношування. Також, коливання трактора призводить до переуцільнення ґрунтів, а це викликає зниження їх родючості і внаслідок цього — врожайності польових культур.

УДК 621.43.001.42

2018.1.33. СИСТЕМА ПАЛИВОПОДАЧІ ДИЗЕЛЬНОГО ДВИГУНА З ЕЛЕКТРОННИМ РЕГУЛЮВАННЯМ СКЛАДУ ДОЗОВАНОЇ ПАЛИВНОЇ СУМІШІ / Гунько І.В., П'ясецький А.А., Бурлака С.А. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2017. — № 2. — С. 47–51. — Бібліогр.: 9 назв.

Дизельний двигун, паливоподача, дизельне паливо, біопаливо, паливна система.

Проведено порівняльний аналіз паливних систем дизельного двигуна з розробленням системи паливоподачі і електронним регулюванням складу дозованої паливної суміші залежно від режимів роботи двигуна. Внаслідок того, що у біопаливі є кисневмісні речовини (10,9%) воно має нижчу теплоту згоряння, ніж дизельне паливо. Ця обставина призводить до зниження потужності дизельного двигуна (до 25% для номінального режиму). Питома витрата біопалива на номінальному режимі роботи двигуна збільшується порівняно з дизельним паливом до 37%. Показано, що середній діаметр крапель при дослідженні МЕРО збільшився до 20%, що відповідно збільшує дальності струменя біопалива порівняно з дизельним паливом і негативно впливає на процеси сумішоутворення і згоряння. Застосування альтернативних палив рослинного походження зі зменшеною на 10% часткою вуглецю дає змогу зменшити емісію CO₂. Швидкість утворення сажових часток при згорянні біопалива у 8,8 раза менше, ніж при згорянні дизельного палива. Використання системи паливоподачі дизельного двигуна з електронним регулюванням складу дозованої паливної суміші дасть можливість покращити його техніко-економічні показники залежно від умов руху та завантаження машинно-тракторного агрегату.

УДК 621.928.13

2018.1.34. ЕФЕКТИВНОСТЬ СЕПАРИРОВАНИЯ ЗЕРНОВЫХ СМЕСЕЙ ПЛОСКИМИ ВИБРОРЕШЕТКАМИ С РАЗРЫХЛИТЕЛЯМИ / Пивень В.М. // Інженерія природокористування. — 2017. — № 2. — С. 38–44. — Библиогр.: 8 назв.

Сепарування, зернові суміші, плоскі віброрешета, розпушувачі, зерно пшениці озимої і ячменю.

Представлено результати експериментальних досліджень ефективності процесу сепарування зернових сумішей плос-

кими вібраційними решетами з розпушувачами. Розпушувачі виконані у вигляді ребер та рифлів і встановлені на поперекових перемичках робочої поверхні решета. Для кінематичних режимів роботи плоского віброрешета встановлені оптимальні конструктивні параметри розпушувачів: діаметр ребер 1,0–1,5 мм, відстань між ребрами 21 мм, висота рифлів 0,80–1,35 мм, відстань між рядами рифлів 21 мм, а між рифлями 15–18 мм. Ребра раціонально встановлювати на підсвічних решетах, а рифлі — на сортувальних. Шар зернової суміші дорівнює 8–16 мм. Питома продуктивність плоскорешітного вібросепаратора на очищенні насіннєвого і продовольчого зерна становить: 26–32 кг/год·дм² і 48–56 кг/год·дм² — для зернової суміші пшениці озимої; 16–22 кг/год·дм² і 30–36 кг/год·дм² — для зернової суміші ячменю. Питома продуктивність вібраційного сепаратора з розробленими решетами на очищенні насіннєвого і продовольчого зерна зросла на 20–25%.

УДК 629.083

2018.1.35. ПІДВИЩЕННЯ ПАЛИВНОЇ ЕКОНОМІЧНОСТІ КОЛІСНИХ МАШИН ВІДКЛЮЧЕННЯМ ЧАСТИНИ ЦИЛІНДРІВ ДВИГУНА / Полянський О.С., Молодан А.О., Власенко О.В. // Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів. — 2017. — № 9. — С. 57–61. — Бібліогр.: 7 назв.

Паливна економічність, колісні машини, техніко-економічні показники двигуна, відключення частини циліндрів двигуна.

Наведено результати дослідження робочого процесу колісних машин при відключенні частини циліндрів двигуна. Зміна основних техніко-економічних показників двигуна при роботі колісних машин описується запропонованою математичною моделлю. Так, за номінальної частоти обертання на холостому ходу двигуна розбіжність щодо зміни витрати палива становить 8,78%, а при роботі під навантаженням у точці нульової економії розбіжність за коефіцієнтом завантаження дорівнює 2,1%, витрати палива — 14%. При русі колісних машин з порожнім причепом зниження витрати палива зростає із збільшенням швидкості; розбіжність при швидкості 10 км/год становить 22%. За роботи з вантажем причепа 1 т та швидкості 10 км/год на шостій передачі розбіжність становить 22%. Зроблено висновок про адекватність математичної моделі.

УДК 631.3.06.001.66

2018.1.36. ТЕОРІЯ ПЛОСКОПАРАЛЕЛЬНОГО РУХУ УДОБРЮВАЛЬНО-ПОСІВНОГО МАШИННО-ТРАКТОРНОГО АГРЕГАТУ / Калетник Г.М., Адамчук В.В., Петриченко Є.А., Булгаков В.М., Кувачов В.П. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2017. — № 2. — С. 6–18. — Бібліогр.: 13 назв.

Комбінований машинно-тракторний агрегат, розроблено-посівний агрегат, конструктивні і кінетичні параметри, плоскопаралельний рух.

Метою дослідження є підвищення ефективності використання удобрювально-посівного машинно-тракторного агрегату шляхом обґрунтування його конструктивних та інших параметрів з позиції покращання його стійкості і керованості руху. В основі дослідження покладено методи теоретичної механіки, статистичної динаміки і теорії трактора. Розроблено математичну модель плоскопаралельного руху комбінованого удобрювально-посівного агрегату, яка дає можливість обґрунтувати його конструктивні і кінетичні параметри з позиції стійкості руху у горизонтальній площині. Встановлено, що залежно від поверхні оброблювального поля частота коливань керуючого впливу — кута повороту керованих коліс комбінованого удобрювально-посівного агрегату — має зна-

ходиться у діапазоні 0,210–0,295 с⁻¹. При цьому більші його значення характерні для роботи агрегату на більш розпушеному агротехнічному фоні, а менші — на більш твердому. Для забезпечення кращої керованості руху комбінованого удобрювально-посівного агрегату перевагу слід надавати більшим значенням конструктивних параметрів. Граничні їх значення є такі, які забезпечать безаварійну поворотність ґрунтоудобрювальної машини як відносно трактора, так і щодо причіпної сівалки.

УДК 631.3:631.147:633

2018.1.37. МЕХАНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСІВ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА: монографія / Голуб Г.А., Кухарець С.М., Марус О.А., Павленко С.І., Лопатко К.І., Скоробогатов Д.В. — К.: НУБіП України, 2017. — 431 с. — Бібліогр.: 362 назви. Шифр 550021.

Процеси органічного виробництва, механіко-технологічні основи, конструкційно-технологічні параметри, машини, обладнання.

Наведено механіко-технологічні основи процесів органічного виробництва продукції рослинництва та біопалив в агроекосистемах з підвищеним рівнем енергетичної автономності. Обґрунтовано конструкційно-технологічні параметри змішувача-аератора для розпушування буртів компосту, плуга із дисковим подрібнювачем для загортання сидеральних культур, параметри пневматичного калібратора яєць зернової молі для виробництва ентомологічного препарату трихограми, використання наночастинок металів із зазначенням їх взаємодії з біологічними об'єктами. Відмічено, що вирішення наукових проблем щодо виявлення нових і удосконалення існуючих закономірностей для визначення конструкційно-технологічних параметрів машин та обладнання, які б дали змогу підвищити ефективність виробництва с.-г. продукції та біопалив, дасть можливість досягти подальшого ефективного розвитку суспільства.

УДК 631.31:64

2018.1.38. АНАЛІТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КОЕФІЦІЄНТА ДИНАМІЧНОСТІ ПАРАМЕТРІВ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ / Калініченко Д., Роговський І. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільськогосподарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2017. — Вип. 21. — С. 55–61. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550075.

Динамічність, коефіцієнт, зернозбиральний комбайн, параметр, технічний стан.

Встановлено, що причинно-наслідкова модель піддається ефективному аналізу із застосуванням низки кількісних характеристик. Для цього використовували аналогію технічної системи, якою є зернозбиральний комбайн зі структурою вимірювальних приладів, здійснюючи аналіз причин, які впливають на точність їхніх показань, для встановлення коефіцієнта динамічності параметрів технічного стану. Зв'язок між параметром-причиною і параметром-наслідком може бути описаний як за аналітичною, так і емпіричною залежністю. Між зміною параметра нижнього рівня і зміною часу також існує залежність, яка може бути охарактеризована передавальним коефіцієнтом. Цей передавальний коефіцієнт відображає динаміку зміни параметра технічного стану зернозбирального комбайна в часі. Визначено, що кожен з параметрів, які входять до причинно-наслідкової моделі механізму, повинен мати свій коефіцієнт динамічності, оскільки в зміну якогось параметра вносить свою частку і параметр-причина, який має безпосередній зв'язок з параметром часу, що слугує для визначення коефіцієнта динамічності деякого параметра технічного стану зернозбирального комбайна.

УДК 631.312

2018.1.39. ЗВ'ЯЗОК ХАРАКТЕРИСТИК ДІЇ НЕРІВНОМІРНОСТЕЙ ҐРУНТУ З КОЛИВАННЯМИ ҐРУНТООБРОБНОГО АГРЕГАТУ / Гапоненко О. // Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільськогосподарства України: зб. наук. пр. / ДНУ УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого. — Дослідницьке, 2017. — Вип. 21. — С. 162–168. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550075.

Ґрунтообробний агрегат, коливання, нерівномірності ґрунту, тягово-динамічні випробування.

Розглянуто рух ґрунтообробного агрегату під дією постійно змінних сил взаємодії робочих органів з ґрунтом, а також проводиться аналіз зв'язків впливу нерівномірностей ґрунту на коливання ґрунтообробного знаряддя. Опис характеристик зовнішньої дії дає можливість планувати тягово-динамічні випробування, при цьому попередні розрахунки проводяться за допомогою використання еквівалентних дисковому ґрунтообробному агрегату коливальних схем. Зовнішня дія від впливу неоднорідностей ґрунтового середовища розглядається як двомірна випадкова функція. Рівняння вертикальних і позаддовжньо-кутових коливань знаряддя під час усталеного технологічного процесу можна розглядати окремо. Еквівалентна система досить повно відображає динамічні процеси стояків переднього та заднього рядів дискових робочих органів за вертикальних коливань підпружинної маси агрегату.

УДК 631.319

2018.1.40. ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ СФЕРИЧНОГО ДИСКА НА ПРУЖНОМУ КРІПЛЕННІ / Пугач А. // Техніка і технології АПК. — 2017. — № 11. — С. 23–26. — Бібліогр.: 5 назв.

Диск сферичний, пружний стояк, напрям коливань, площина обертання диска, коливання диска.

Представлено результати польових імітаційних досліджень сферичного диска. Особливість проведених експериментів полягає в тому, що складові коливального руху відстежуються окремо один від одного, що дає змогу знайти їх оптимальне співвідношення. Показано, що коливання диска в будь-якому випадку сприяють зменшенню тягового опору, але раціональним слід вважати напрям коливання диска, який лежить у площині його обертання. Частота коливань має перебувати в діапазоні 10–20 Гц за амплітуди 10–15 мм. Раціональною для диска на пружному кріпленні слід вважати робочу швидкість 12–15 км/год. Явище резонансу в системі диск-стояк виникає внаслідок суттєвого незбігу напрямку збуджуваних коливань з площиною обертання диска. Кількість агрономічно цінних агрегатів (0,25–10 мм) в обробленому шарі не залежить від коливань диска.

УДК 631.333

2018.1.41. СТВОРЕННЯ МАШИНИ З ПІДВИЩЕНОЮ РІВНОМІРністю ВНЕСЕННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ / Науменко М.М., Пономаренко Н.О., Яропуд В.М., Яременко С.С. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2017. — № 3. — С. 28–33. — Бібліогр.: 8 назв.

Дисковий розсіювач добрив, мінеральні добрива, рівномірність розсіювання, ширина захвату розсіювача.

Запропоновано роторний робочий орган, конструкційні особливості якого дають можливість покращити рівномірність розсіювання мінеральних добрив. Розроблено математичну модель руху гранул по поверхні робочого органу. Отримані формули дають змогу визначити абсолютну швидкість вильоту туків з диска і кут вильоту, які необхідні для визначення ширини захвату розсіювача. Виведено достатньо прості для інженерного застосування формули, основані на теоремі про зміну кінетичної енергії, що дають можливість обґрунтувати конструкцію дискового розсіювача добрив, який гарантовано покращує розсіювання. Розроблено робочий орган відцентрового типу для машин, що вносять мінеральні добрива, який забезпечить рівномірність внесення на 90%.

УДК 631.333

2018.1.42. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КОМБІНОВАНИХ АГРЕГАТІВ / Ролдугін М.І., Пономаренко Н.О., Яропуд В.М., Сидоренко Р.М. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2017. — № 3. — С. 40–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Комбіновані агрегати, обробіток ґрунту, операції за один прохід, колісний трактор, трудомісткість.

Розглянуто тенденції розвитку та рішення машин для комбінованого обробітку ґрунту. Запропоновано шляхи удосконалення машин для комбінованого обробітку ґрунту. Удосконалено системи основного і передпосівного обробітку, обґрунтовано необхідність диференціації глибини і числа обробок у сівозміні. Зроблено аналіз на основі досліджень,

що в сучасному сільському господарстві існує тенденція до поєднання кількох операцій за один прохід машинно-тракторного агрегату. З метою більш повного використання потужності, зниження сумарної трудомісткості виконання с.-г. операцій та досягнення агрономічних переваг доцільно встановлювати знаряддя на тракторі спереду і ззаду.

УДК 631.343:631.153.7

2018.1.43. ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ СМУГОВОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ В МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ГОСПОДАРСТВАХ / Шустік Л., Мариніна Л., Негуляєва Н., Супрун В. // Техніка і технології АПК. — 2017. — № 11. — С. 16–20. — Бібліогр.: 11 назв.

Смуговий обробіток ґрунту, агротехнічні чинники, короткоротаційна сівозміна, волога, щільність, кукурудза, соя.

Запропоновано технологічні підходи для вирощування культур короткоротаційної сівозміни кукурудза — кукурудза — соя: обґрунтовано параметри смуг під посів кукурудзи і сої, визначено функціональні особливості робочих органів секції для формування смуг під кукурудзу і сою, обґрунтовано принципову схему, рекомендовано додаткове обладнання секції сівалки. Сформульовано вихідні вимоги до технологічних процесів формування смуг і посіву кукурудзи і сої за смугового обробітку ґрунту. Дослідження ресурсощадних агрономічних чинників смугового обробітку ґрунту дали змогу розширити статистичні дані впливу осіннього і весняного періодів формування смуг на запаси продуктивної вологи і щільності. Установлено, що осіннє нарізання щілин порівняно з весняним є кращим для формування запасів продуктивної вологи за близьких значень щільності. Збережено тенденцію покращеного вологозабезпечення за прийнятих показників щільності в міжсмуговому просторі культур короткоротаційної сівозміни, що є сприятливим для росту і розвитку кукурудзи.

УДК 631.343:631.538

2018.1.44. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СЛЕДЯЩИХ СИСТЕМ ПОЧВООБРАБАТЫВАЮЩИХ МАШИН / Пархоменко Г.Г., Пархоменко С.Г. // Инженерия природокористування. — 2017. — № 2. — С. 56–62. — Библиогр.: 13 назв.

Ґрунтообробні машини, гідравлічна копіювальна система, витрати енергії, енергонасиченість.

Метою досліджень є скорочення витрат енергії на обробіток ґрунту. Представлено аналіз автоматичних пристроїв, застосовуваних для обробітку ґрунту. Копіювальні пристрої можуть бути гідравлічними, електрогідравлічними і пневматичними. Гідравлічні пристрої мають більш високу питому енергонасиченість. Вага гідравлічних елементів завдяки високій енергонасиченості в 7–10 разів менше ваги електричних елементів тієї ж потужності. Наведено результати удосконалення копіювальної гідравлічної системи машин для обробітку ґрунту в рядах багаторічних насаджень, застосування яких дасть можливість знизити витрати енергії на 49%. Проаналізовано недоліки існуючих гідравлічних копіювальних систем, що керують робочими органами для обробітку ґрунту. Встановлено, що трапецеїдальний механізм залишає найменше необроблену площу ґрунту. Інші механізми залишають необробленої площі в 1,37–1,46 рази

більше, ніж трапецеїдальний. Розглянуто робочий процес запропонованої гідравлічної копіювальної системи, яка характеризується підвищенням тиску тільки в штоковій порожнині гідроциліндра. Позитивний ефект зниження витрат енергії може бути збільшений шляхом раціонального вибору параметрів робочого органу.

УДК 631.356.274.02–52.001

2018.1.45. ДИНАМІКА КОРЕНЕЗБИРАЛЬНОЇ МАШИНИ З СИСТЕМОЮ ПІДТРИМАННЯ ГЛИБИНИ ХОДУ РОБОЧИХ ОРГАНІВ / Калінін Є.І., Поляшенко С.О., Єсіпов О.В. // Інженерія природокористування. — 2017. — № 2. — С. 63–68. — Бібліогр.: 5 назв.

Коренезбиральна машина, глибина ходу робочих органів, автоматичне регулювання заглиблення, стійкий технологічний процес, втрати коренеплодів.

Отримано систему диференціальних рівнянь, які описують рух коренезбиральної машини з врахуванням можливості підтримання заданої глибини ходу робочих органів. Установлено, що при виконанні технологічної операції в системі автоматичного регулювання заглиблення спостерігається перехідний процес, який має аперіодичний характер. Визначено, що система набуває стійкості при робочій швидкості машини в діапазоні від 6 до 8 км/год і при глибині руху викопувальних органів на рівні 6–9 см (середньоквадратичне відхилення глибини ходу від заданого значення становить 0,6 см). Час запізнення системи автоматичного регулювання заглиблення становить 0,1 с, а середня споживана від гідросистеми машини потужність не перевищує 2,2 кВт. Розраховано, що вихід машини на стійкий технологічний процес дасть змогу зменшити кількість втрат коренеплодів на 1,5% порівняно з серійною коренезбиральною машиною.

УДК 631.37

2018.1.46. МЕХАНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ШИРОКОКОЛІЙНИХ АГРОЗАСОБІВ / Кувачов В.П. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2017. — № 2. — С. 161–166. — Бібліогр.: 15 назв.

Ширококоліїний агрозасіб, колійна система землеробства, інженерна зона, землекористування.

Обґрунтовано конструктивні та інші параметри спеціалізованих ширококоліїних агрозасобів з позиції ефективного землекористування в колійній системі землеробства. Теоретичні дослідження, синтез конструктивних схем і параметрів спеціалізованих ширококоліїних агрозасобів здійснювався шляхом моделювання на ПК умов його функціонування. Встановлено, що планування поля під колійну систему землеробства з використанням спеціалізованих ширококоліїних агрозасобів має враховувати ширину їх колії і параметри транспортної системи. Використання сучасних зразків спеціалізованих ширококоліїних агрозасобів з шириною колії понад 7,5 м дає можливість досягти величини втрат площі поля під інженерну зону не більше 5–6%, що є досить прийнятним. Практичне використання спеціалізованих ширококоліїних агрозасобів у колійній системі землеробства потребує обґрунтування принципів їх автоматичного водіння, що дасть змогу максимально зменшити втрати площі під інженерну зону мінімум в 1,5 рази.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — СОЛОВЕЙ Г.М.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК [631.434:631.445.41]:631.41

2018.1.47. ЗМІНА СТРУКТУРНОГО СТАНУ АГРОЧОРНОЗЕМІВ ЗА РІЗНИХ СПІВВІДНОШЕНЬ АКТИВНОСТІ ІОНІВ КАЛЬЦІЮ ТА АМОНІЮ (ЗА ДАНИМИ НАТУРНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ) / Тихоненко Д.Г., Дегтярьов Ю.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2017. — № 2. — С. 99–110. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове гос-

подарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 550554.

Структурний стан, водостійкість, чорнозем типовий, активність іонів.

Досліджено зміну структурного стану чорноземів за різних співвідношень активності іонів кальцію (Ca^{2+}) та амонію (NH_4^+) в умовах Лівобережного Лісостепу України. Встановлено, що перелогові та цілинні чорноземи типові мають від-

мінний структурний стан і володіють найвищою водостійкістю. Відмічено сильний прямий кореляційний зв'язок ($r=0,81$) коефіцієнта водостійкості з умістом гумусових речовин. Гумусово-аккумулятивний процес ґрунтоутворення зумовлював домінуючу роль обмінного кальцію, що разом з іншими факторами сприяло оструктуреності чорноземів. Обробіток призвів до зниження кількості агрономічно цінних агрегатів та погіршення водостійкості в цілому. Показники активності іонів, зокрема амонію, зменшились до 0,11–0,25 ммоль/л у 0–20 см шарі ґрунту. Кореляційний зв'язок активності іонів кальцію до вмісту гумусу становив -0,23, а вмісту гумусу від активності іонів амонію — 0,60. За активністю іонів кальцію та амонію досліджувані ґрунти розподілено на три групи: перша — цілинні, з найбільшими значеннями активності; друга — перелогові, із значеннями близькими до цілинних; третя — орні ґрунти (агрозноземі), з найменшими та суттєво відмінними від попередніх варіантів значеннями активності іонів.

УДК [631.445.41:631.452]:631.8(477.5)

2018.1.48. КОМПЛЕКСНИЙ ПОКАЗНИК РОДЮЧОСТІ ЧОРНОЗЕМІВ ТИПОВИХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Гринченко Т.О., Чердиченко І.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2017. — № 2. — С. 86–91. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550554.

Чорнозем типовий, зведений показник якості ґрунтів, система удобрення.

Проведено комплексну оцінку рівня родючості чорнозему типового за різних систем удобрення (органічна, сидеральна, мінеральна). Установлено, що максимальні значення зведеного показника якості ґрунту (ЗПЯГ) притаманні чорноземам перелого (віком понад 30 років) і становили 98,8 балів за 100-бальною шкалою. У контролі (без добрив) відмічено зменшення ЗПЯГ на 5 балів. За період досліджень (2008–2014 рр.) ця закономірність не змінювалась. Застосування органічної та сидеральної систем удобрення сприяло зростанню ЗПЯГ порівняно з ґрунтом контролю на 2,3 і 1,3% відповідно. Використання мінеральних добрив ($N_{120}P_{100}K_{100}$) зумовило розвиток деградаційних процесів у чорноземі і, як наслідок, зниження показника комплексної оцінки родючості досліджуваного ґрунту.

УДК 631.4(477.87)

2018.1.49. НОМАДНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ГІРСЬКО-ЛУЧНО-БУРОЗЕМНИХ ҐРУНТІВ (DYSTRIC CAMBISOLS) УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ / Позняк С.П., Баранник А.В. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Харків, 2017. — Вип. 86. — С. 35–42. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 550635.

Гісько-лучно-буроземні ґрунти, номадна трансформація, Українські Карпати.

Досліджено особливості формування гірсько-лучно-буроземних ґрунтів і зміну їх властивостей унаслідок номадної трансформації. У високогір'ї Свидовецького і Чорногірського масивів було закладено 3 модальні ділянки, у межах яких порівнювали властивості цілинних та антропогенно змінених ґрунтів. Встановлено, що в результаті номадної трансформації у ґрунтах зменшився вміст гумусу, реакція ґрунтового розчину стала більш кислою ($pH_{KCl} < 4,5$), збільшилася гідролітична кислотність, змінився склад вбирного комплексу, якісний склад гумусу (збільшилась частка гумінових кислот), особливо у верхньому генетичному горизонті. Антропогенно змінений ґрунт характеризувався більш високою щільністю у гумусовому і перехідному генетичних горизонтах. Зазначено, що у результаті номадної трансформації структура гумусово-аккумулятивного горизонту ґрунтів із зернисто-дрібногрікуватого, з чітко вираженими агрегатами правильної форми, змінилася на призмоподібну. Відбулися виразні зміни у морфологічній будові генетичного профілю ґрунтів: втрачено дерновий горизонт, переходи між горизонтами менш виразні порівняно з цілинними ґрунтами. Результати досліджень слугують аргументами того, що екологічно необмежене освоєння полонин призводить до інтенсифікації деградаційних процесів та формування специфічних

антропогенно змінених гірсько-лучних буроземних ґрунтів, які відрізняються за своїми властивостями і якостями від цілинних.

УДК 631.416.1

2018.1.50. ВПЛИВ ВОЛОГОСТІ ПРОБ ТА ЕКСТРАГЕНТІВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ВИЗНАЧЕННЯ МІНЕРАЛЬНОГО АЗОТУ У ҐРУНТІ / Ревтьє А.В. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2017. — Вип. 22. — С. 267–277. — Бібліогр.: 26 назв. Шифр 550065.

Вологість проб ґрунту, висушування ґрунту, мінеральний азот, нітрати, амоній, екстрагенти.

Наведено результати лабораторних аналізів, проведених для порівняння вмісту мінеральних форм азоту в вологих пробах ґрунту (польова вологість) та в сухих зразках за використання розчинів 1% K_2SO_4 та 1 моль/л KCl як екстрагента. Вибірка включала дерново-слабопідзолисті, сірі, темно-сірі ґрунти, чорноземи типові та звичайні. Виявлено, що вміст мінерального азоту в сухих зразках відрізняється від показника вологих у середньому на 16%. Під час висушування відбувається взаємна компенсація процесів перетворення азоту: зменшується нітратна, але зростає амонійна форма. З урахуванням цих розбіжностей автором запропоновано (у разі відсутності можливості аналізувати "сирих" зразків) проводити визначення мінерального азоту в пробах, висушених за температури 40 °C шляхом активного вентилявання. Встановлено фактично аналогічні показники вмісту нітратного азоту $N-NO_3$ з використанням екстрагентів 1 моль/л KCl (за ДСТУ ISO/TS 14256-1) та 1% K_2SO_4 (за ДСТУ 4729). Отримані абсолютні значення не перевищували стандартну похибку та мали тісний ступінь кореляційного зв'язку ($r=0,94$). Різниця між середніми значеннями становила 0,63 мг/кг. Відмічено суттєве завищення вмісту $N-NH_4$ з використанням розчинів калійумісних солей у ґрунтах, що містять велику кількість органічних решток або обмінного амонію.

УДК 631.416.1

2018.1.51. СЕЗОННА ДИНАМІКА ЕЛЕМЕНТІВ ЖИВЛЕННЯ В ҐРУНТІ ТА ЗМІНА ЇХ СПІВІДНОШЕННЯ ЗАЛЕЖНО ВІД ГІДРОТЕРМІЧНИХ УМОВ РОКУ / Гладких Є.Ю., Ревтьє-Уварова А.В., Панасенко Є.В. // Вісник аграрної науки. — 2018. — № 2. — С. 5–11. — Бібліогр.: 11 назв.

Ґрунт, абіотичні стреси, гідротермічні умови, елементи живлення, сезонна динаміка, адаптивний потенціал.

Досліджено закономірності сезонної динаміки елементів живлення та особливості їх перерозподілу в ґрунті залежно від гідротермічних умов року. Встановлено значну різницю в сезонній динаміці запасів мінерального азоту та вологи ґрунту в роки, контрастні за умовами вологозабезпечення, зокрема в інтенсивності зменшення запасів мінерального азоту впродовж вегетації, співвідношенні нітратного та амонійного азоту по профілю ґрунту, ефективності використання рослинами азоту та вологи. З'ясовано істотне зниження активності використання мінерального азоту рослинами за умов стресової посухи та переважання в його структурі амонійних форм, особливо наприкінці вегетації. Відмічено ефективність використання азоту і вологи ґрунту за оптимізації кореневого живлення рослин за рахунок внесення мінеральних добрив, зокрема накопичення залишкових фосфатів у ґрунті.

УДК 631.416.872(477.8)

2018.1.52. РУДЯКОВІ НОВОУТВОРЕННЯ ЗАЛІЗА У ҐРУНТАХ МАЛОГО ПОЛІССЯ / Паньків З.П., Ілясевич О.Р. // Вісник Одеського національного університету. Сер. Географічні та геологічні науки. — 2017. — Т. 22, вип. 1. — С. 113–125. — Бібліогр.: 10 назв.

Дернові глейові ґрунти, Мале Полісся, рудяки, новоутворення, коефіцієнт накопичення.

Проаналізовано особливості профільного розподілу рудякових новоутворень у дернових глейових ґрунтах Малевого Полісся та їхній фракційний склад. Встановлено, що максимальний вміст рудякових новоутворень (47,1%) характерний для перехідного оглеєного горизонту, а в його межах переважають рудяки більше 3,6 см (33,7%). У дрібноземі та рудяках у межах генетичних горизонтів визначено валовий вміст заліза та валовий хімічний склад. На основі результатів ва-

лового хімічного складу дрібнозему та рудяків розраховано коефіцієнт накопичення елементів і встановлено особливості його профільного розподілу.

УДК 631.417.2 (477.74)

2018.1.53. РЕГУЛЮВАННЯ ГУМУСОВОГО СТАНУ ҐРУНТІВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Голубченко В.Ф., Куліджанов Е.В., Волянський О.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2017. — № 2. — С. 92–98. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія Ґрунтів). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550554.

Ґрунт, структура посівних площ, культура землеробства, гумус, баланс, уміст.

Наведено результати порівняльного аналізу структури посівних площ Одеської області і балансу гумусу за 2003–2015 роки. Виявлено обернену пропорційну залежність дефіциту гумусу від частки посівів культур суцільної сівби (зернові колосові, ріпак, однорічні та багаторічні трави) у структурі посівних площ. З'ясовано, що у Степу південному за наявності у структурі 72,4% посівів пшениці усі райони мали прибутковий баланс гумусу в розмірі 0,01–0,37 т/га. За 11 років на фоні високої культури землеробства вміст гумусу у ДПДГ "Покровське" зріс у польових сівозмінах на 0,30–0,45%, у ґрунтозахисних — на 0,44–0,59%. Зроблено висновок, що бездефіцитний і навіть позитивний баланс гумусу в ґрунтах під пшеницею озимою в Одеській області можливо одержати в сівозмінах з насиченням культурами суцільної сівби не менше 68,5%. Підвищення в посівах просапних культур на 1% викликало додаткові втрати гумусу в зоні Лісостепу — 0,047 т/га, Степу північного — 0,037, Степу південного — 0,008 т/га. Введення в посіви 10–20% багаторічних трав сприяло підвищенню вмісту гумусу щороку на 0,027–0,097%.

УДК 631.42:631.471

2018.1.54. ПРОГРЕСИВНИЙ ПІДХІД ДО ТРАДИЦІЙНИХ ВЕЛИКОМАСШТАБНИХ ОБСТЕЖЕНЬ ҐРУНТІВ / Трускавецький С.Р., Биндик Т.Ю., Вяткін К.В., Шерстюк О.І., Коляда Л.П. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2017. — Вип. 86. — С. 58–63. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 06 550635.

Ґрунтовий покрив, обстеження, інформаційна система, база даних, методика, дистанційне зондування.

Розглянуто необхідність переосмислення концепту та механізму сучасних великомасштабних обстежень ґрунтів. Запропоновано та опрацьовано методичний підхід, який дає змогу значно розширити сферу практичного застосування показників багатоспектрального космічного сканування високого просторового розрізнення для діагностики і моніторингу ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення. Акцентується увага на тому, що до модерного обстеження ґрунтів необхідно ставитись як до масштабного заходу із збирання та оброблення інформації про ґрунти, а також створення відповідної бази профільних даних. Вітчизняна методологія має бути узгодженою зі світовими та європейськими підходами до обстежень та моніторингу ґрунтів, гармонізованою з міжнародною класифікацією і номенклатурним списком ґрунтів, методами діагностики та лабораторно-аналітичних визначень параметрів ґрунтових властивостей, мати єдині системи виміру показників, застосовувати методи точного аналізу даних. Відмічено, що сучасний етап досліджень ґрунтового покриву характеризується широким використанням геоінформаційних систем та високотехнологічних методів розв'язання ґрунтознавчих задач, а особливо, — високим ступенем міжнаціонального обміну досвідом та інформацією про ґрунти.

УДК 631.421:57.087

2018.1.55. ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ ПРОСТОРОВОЇ МІНЛИВОСТІ ВМІСТУ ГУМУСУ У КАРТУВАННІ ҐРУНТІВ НА БАСЕЙНОВІЙ ОСНОВІ / Белоліпський В.О., Лактіонова Т.М., Полулях М.М. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2017. — Вип. 86. — С. 24–34. — Бібліогр.: 36 назв. Шифр 06 550635.

Чорнозем звичайний, вміст гумусу, ймовірність, басейн, водозбір, просторова неоднорідність.

Представлено ймовірнісне оцінювання вмісту гумусу, його просторової мінливості та динаміки змін на прикладі чорнозему звичайного в системі чотирьох водозборів у межах басейну річки Айдар у Луганській області України. Для розрахунків використано дані вмісту гумусу в орному шарі ґрунту за два терміни обстежень — 1970 і 2011 рр. Виявлено, що втрати за 41 рік становлять 0,015 і 0,020% у межах Білолуцького та Старобільського водозборів та 0,024 і 0,029% — Курячівського та Бахмутівського. Константовано стабілізацію вмісту гумусу у верхній частині басейну (4,5%) та його зменшення нижче за течією від 6,13 → 4,79 → 4,10% (1970 р.) до 4,08 → 4,07 → 3,55% (2011 р.). В цілому у ґрунтах басейну р. Айдар відбулось зменшення вмісту гумусу від 4,58±0,13% (1970 р.) до 4,03±0,05% (2011 р.). Запропоновано методичний підхід до узагальнення та обробки даних для систем регіонального моніторингу ґрунтового покриву на основі використання ймовірнісних оцінок просторового варіювання (мінливості) загального вмісту гумусу в ґрунтах за басейновим підходом, тобто, в системі "басейн річки — балковий водозбір". Наведено результати статистичного аналізу даних. Виявлено, що ймовірність прояву середніх (типових) значень вмісту гумусу на досліджених об'єктах визначається системою водозборів і не перевищує 50%. При цьому у випадку зі значеннями коефіцієнтів варіації $C_v=10,5$ і 12,1% (Старобільський і Білолуцький водозбори відповідно) відхилення ймовірностей від середнього рівня вмісту гумусу (4,05 і 4,38%) у бік зниження не перевищують 40% територіального поширення, а у випадку значень $C_v=18,6$ і 19,7% ймовірність і відхилення від типового рівня (3,50 і 4,05% гумусу у Бахмутівському та Курячівському водозборах) становить 60%. Просторова мінливість вмісту гумусу у ґрунтах усіх чотирьох водозборів не виходить за межі середньої ($C_v=10,47-19,65\%$). За результатами аналізу просторового розподілу ґрунтів за групами вмісту гумусу у чотирьох водозборів побудовано інтегровану картосхему вмісту гумусу у ґрунтах басейну р. Айдар у цілому та визначено площі ґрунтів з різними параметрами.

УДК 631.423.3:631.416.2

2018.1.56. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МЕНЛІХ-3 ДЛЯ ОЦІНКИ ФОСФАТНОГО СТАНУ ҐРУНТІВ УКРАЇНИ / Христенко А.О., Петер ван Ерп, Мірошніченко І.М. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2017. — Вип. 22. — С. 278–287. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 550065.

Ґрунти, родючість, рухомий фосфор, рівні забезпеченості, методи визначення, конвертація даних.

Метою досліджень була адаптація результатів визначення вмісту рухомого фосфору за методом Mehlich-3 до національних особливостей ґрунтового покриву шляхом порівняння із найбільш поширеними на Україні методами Чирікова і Мачигіна та гармонізації їхніх оцінювальних градацій. Аналіз проведено на вибірці проб з орного шару 214 ґрунтів, відібраних на території Харківської, Дніпропетровської, Полтавської, Черкаської та Волинської областей у рамках спільних наукових проєктів із голландської дослідницької групою SoilCares. Виявлено тісний кореляційний зв'язок результатів, за виключенням окремих гідроморфних ґрунтів, що дає підставу адаптувати градації рівнів забезпеченості рухомих фосфором за Mehlich-3 до стандартизованих у нашій країні. Для України запропоновано використовувати градації: низька — до 6 мг/кг, середня — 6–24, підвищена — 24–42, висока — 42–60, дуже висока — понад 60 мг/кг. За необхідності, перерахунок даних одного методу в інший можна здійснювати за допомогою педотрансферних моделей на основі множинної кореляції рухомого фосфору з його валовим умістом та деякими показниками властивостей ґрунту, визначеними з використанням сенсорної лабораторії LiaB.

УДК 631.445.1:631.416.2

2018.1.57. ВПЛИВ ГЛЕЙОВИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОСФАТНИЙ СТАН ҐРУНТІВ / Трускавецький Р.С., Зубковська В.В., Паламарь Н.Ю. // Вісник аграрної науки. — 2018. — № 1. — С. 18–24. — Бібліогр.: 19 назв.

Ґрунти, глейові процеси, гідроморфізм, фосфатний стан, поведінка фосфатів, акумуляція фосфору, міграція фосфору.

Проведено оцінку фосфатного стану оглеєних ґрунтів, характеру впливу глейових процесів на поведінку фосфатних аніонів, їх акумуляцію, рухомість і міграцію. Установлено, що глейові процеси інтенсифікують перехід найдоступніших рослинам фосфатних аніонів ґрунтового розчину в зв'язані фосфат-мінеральні і фосфат-органомінеральні форми. Головним чинником активізації цих процесів є вільні (несилікатні) сполуки заліза і алюмінію, уміст яких істотно зростає під впливом глейової деструкції глинистих мінералів. Відзначено, що в насичених кальцієм гідроморфних ґрунтах з нейтральною або лужною реакцією утворюються вапнякові, вапняково-гіпсові, магнезитокальцієві, сидеритові та інші конкреційні утворення, що різняться не лише інгредієнтним складом, а й ступенем кристалізації. Зроблено висновок про те, що оптимізація фосфатного режиму в глейових ґрунтах можлива й ефективна лише на фоні агро меліоративних заходів. Вона успішно вирішується застосуванням авторської інноваційної розробки — локальної органо-мінеральної системи землеробства.

УДК 631.445.2:631.43:332.33

2018.1.58. РЕГУЛЮВАННЯ ДЕФЛЯЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ҐРУНТОВОГО ПОКРИВУ ПОЛІСЬКИХ АГРОЛАНДШАФТІВ / Барвінський А.В. // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. — 2017. — № 3. — С. 85–92. — Бібліогр.: 8 назв.

Дерново-підзолисті супіщані ґрунти, дефляція, землеробство с.-г., агрегатний склад, хімічна меліорація, система удобрення.

Зазначено, що інтенсивність розвитку вітрової ерозії значною мірою залежить від дефляційної стійкості ґрунтового покриву, основним критерієм якої в багатьох літературних джерелах визначено механічну міцність (зв'язність) ґрунтових агрегатів, а головним показником — вміст у ґрунті агрегатів діаметром понад 1 мм. Обґрунтовано можливість регулювання дефляційної стійкості дерново-підзолистих супіщаних ґрунтів Київського Полісся за допомогою раціонального поєднання системи удобрення культур і хімічної меліорації. Підвищення міцності структури при сумісному застосуванні вапна та добрив пояснюється позитивними змінами у вбирному комплексі ґрунту, зумовленими кальцієм вапна, та збільшенням вмісту гумусу і покращанням його якісного складу. Порівняння даних гранулометричного і мікроагрегатного аналізів за методикою Нікітіна Б.А. показало, що процес агрегації в досліджуваних ґрунтах протікає нерівномірно: на 65–100% в проміжних фракціях. При поєднанні вапна і добрив відбувалося вирівнювання процесів агрегації. Застосування CaCO_3 в дозі 1,5, розрахованій за величиною гідролітичної кислотності, сумісно з органо-мінеральною системою удобрення с.-г. культур дало змогу на 48% перенести цей процес у макроагрегати, результатом чого вміст дефляційно стійких агрегатів збільшився до 58%.

УДК 631.445.4: 631.432:631.51

2018.1.59. РЕГУЛЮВАННЯ ВОДНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО В УМОВАХ ҐРУНТОЗАХИСНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА / Євтушенко Т.В., Тонха О.Л., Козак В.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2017. — № 2. — С. 225–231. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550554.

Чорнозем типовий, загальний запас вологи, запас продуктивної вологи, вміст гумусу, безполіцевий обробіток.

Висвітлено результати дослідження запасів продуктивної вологи і вмісту гумусу в 0–100-сантиметровому шарі ґрунту при застосуванні ґрунтозахисних обробітків та органо-мінеральної системи удобрення. Найвищі запаси доступної води в метровому шарі (1595 т/га) спостерігалися навесні у варіантах з мілким безполіцевим обробітком ґрунту, проти 1539 т/га при традиційній оранці. Установлено, що за мілкого безполіцевого обробітку в умовах органо-мінеральної системи удобрення з соломом і сидератами у верхньому (0–30 см) шарі чорнозему типового мінералізація органічної речовини зменшилася на 0,17–0,21%, запаси доступної вологи у період найбільшого її дефіциту покращилися на 41–43 т/га порівняно з оранкою.

УДК 631.445.41:528.8

2018.1.60. ІДЕНТИФІКАЦІЯ СОЛОНЦЮВАТОСТІ ЧОРНОЗЕМІВ ПІВДЕННИХ МЕТОДАМИ БАГАТОСПЕКТРАЛЬНОГО СУПУТНИКОВОГО СКАНУВАННЯ / Чорний С.Г., Абрамов Д.А. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2017. — Вип. 86. — С. 43–47. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 550635.

Чорнозем південний, супутникове зображення, вторинне осолонцювання, спектральна яскравість, обмінний Na^+ , обмінний K^+ , спектральна крива.

Метою роботи було виявлення можливості використання методів багатоспектрального космічного сканування для ідентифікації солонцюватості чорноземів південних у Вітовському районі Миколаївської області. Наведено порядок ідентифікації ознак природного і вторинного осолонцювання ґрунтів за допомогою спектральних характеристик супутникових зображень, виконаних багатоспектральною камерою ETM+, яка знаходиться на борту супутника "Landsat 7". Порівняльним аналізом даних наземних польових та лабораторних досліджень солонцюватих чорноземів південних та спектральних характеристик зображень цих ґрунтів встановлено наявність найтіснішого зв'язку між умістом обмінних Na^+ та K^+ у ґрунтовому вбирному комплексі та яскравістю зображень каналів 2 ("Green"), 3 ("Red") та 5 ("SWIR1") — коефіцієнти кореляції (r) становили –0,59, –0,64 і –0,66 відповідно. Кількісний аналіз дав змогу описати ці зв'язки двома статистично значущими рівняннями регресії, які можна використати для визначення наявності солонцюватості ґрунтів за супутниковими даними. Статистичний аналіз параметрів спектральних кривих показав, що зрощувані вторинно осолонцювані ґрунти характеризуються статистично доведеними більш високими яскравостями за всіма каналами порівняно з фоновими солонцюватими чорноземами південними.

УДК 631.452

2018.1.61. ҐРУНТОВІ УМОВИ РОДЮЧОСТІ / Барвінченко В.І. — Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2017. — 147 с. — Бібліогр.: 146 назв. Шифр 550195.

Родючість ґрунту, умови родючості, моделювання, окультурення ґрунту.

На основі принципово нових підходів проведено науковий аналіз і узагальнення досліджень однієї із найважливіших проблем агрономічних наук — проблеми ґрунтових умов родючості. Представлено розширений розгляд еволюції поглядів відносно "родючості ґрунту". За даними автора та наукових установ визначено роль ґрунту та інших умов формування урожаю рослин у с.-г. виробничому процесі. Надано теоретичне обґрунтування взаємозв'язків різних умов родючості у створенні урожаю рослинами. Запропоновано відмінні від загальноприйнятих підходи щодо підвищення та відтворення родючості ґрунту.

УДК 631.452:330.15

2018.1.62. ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВІДТВОРЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ / Ходаківська О.В., Корчинська С.Г., Матвієнко А.П. // Вісник аграрної науки. — 2017. — № 12. — С. 71–75. — Бібліогр.: 16 назв.

Родючість ґрунту, органічні добрива, мінеральні добрива, вапнування, гіпсування, сидерати, ерозія ґрунтів, ефективність.

Проаналізовано сучасний стан родючості ґрунтів (P_f) за вмістом гумусу та основних поживних речовин. Зазначено, що зниження рівня P_f орних земель є наслідком зменшення обсягів внесення органічних і мінеральних добрив, хімічних меліорантів (вапно, гіпс), недотримання науково обґрунтованих сівозмін, ігнорування закону повернення елементів живлення у ґрунт, розвитку ерозійних процесів та ін. Запропоновано способи підвищення економічної ефективності заходів щодо збереження і відтворення P_f . Представлено динаміку використання добрив у сільському господарстві України за останні 26 років. Акцентовано увагу на сидерації як альтернативних джерел поповнення запасів органічної речовини у ґрунті. В умовах скорочення об'ємів внесення гною вагомих резервом підвищення P_f є заорювання післяживно-кореневих залишків, а також нетоварної частини урожаю с.-г. культур (солома, стебла кукурудзи і соняшнику, гичка буряку та ін.). Зроблено висновок про те, що для збереження та відтворення P_f потрібно

оптимізувати внесення усіх елементів живлення рослин, щоб не лише компенсувати винос їх з урожаєм, а й поновлювати запаси гумусу і рухомих форм поживних речовин у ґрунтах. Через нормативно-правові акти та економічні важелі впливу держава повинна створювати умови, які б стимулювали раціональне, екологічнобезпечне використання земель с.-г. призначення.

УДК 631.461:631.445.4:631.8

2018.1.63. ФОРМУВАННЯ МІКРОБНИХ УГРУПОВАНЬ АЗОТНОГО ЦИКЛУ В ЧОРНОЗЕМІ ОПІДЗОЛЕНОМУ ЗА ОРГАНІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕРОБСТВА ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Цигічко Г.О., Маклюк О.І. // Агроекологічний журнал. — 2017. — № 3. — С. 103–109. — Бібліогр.: 20 назв.

Чорнозем опідзолений, система землеробства, екологіко-трофічні групи, мікроорганізми, мінеральний азот, пшениця озима.

Представлено порівняльну характеристику структури мікробних ценозів чорнозему опідзоленого в агроценозі пшениці озимої за кількістю основних еколого-трофічних груп мікроорганізмів, які беруть участь у процесах трансформації азотомісних сполук за органічної (гній 30 т/га + солома) та традиційної ($N_{30}P_{40}K_{40}$) системи землеробства. Відмічено вищу на 24% біогенність ґрунтів за умов традиційної системи землеробства завдяки домінуючим мікробним угрупованням, які засвоюють мінеральний азот і стимулюються внесенням мінеральних добрив. Показник чисельності ґрунтових азотфіксаторів зафіксовано на доволі високому рівні — 49,9 млн КУО/г ґрунту. Розраховано коефіцієнти мінералізації і оліготрофності. Виявлено прямий тісний достовірний кореляційний зв'язок між мікробіологічними показниками: чисельністю організмів та азотфіксаторів і якістю зерна пшениці озимої.

УДК 631.465:631.445.152

2018.1.64. ФЕРМЕНТАТИВНА АКТИВНІСТЬ ҐРУНТІВ ЗАПЛАВИ Р. СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ ПІД ЛІСОВИМ ЦЕНОЗОМ / Казюта О.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2017. — № 2. — С. 225–231. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550554.

Алювіальні ґрунти, ферментативна активність, каталаза, дегідрогеназа, інвертаза, уреаз, протеаза, заплата.

Досліджено активність ферментів в алювіальних ґрунтах заплави р. Сіверський Донець під лісовим ценозом. Обґрунтовано провідну роль оксидоредуктаз (каталази та гідрогенази) в окислювально-відновлювальних процесах і участь у синтезі гумусних речовин у ґрунті, гідролаз (інвертази та уреаз), що причетні до збагачення ґрунту рухомими й доступними для рослин і мікроорганізмів поживними речовинами, та пептидо- і амідогідролаз (протеази), які зумовлюють динаміку азоту і відіграють велике значення у ґрунтових процесах. Установлено залежність активності ферментів у ґрунтах заплави від типу та шару ґрунту. Відмічено високі показники у приповерхневому шарі (0–10 см) і тенденцію до зменшення значень з глибиною. Каталазна та дегідрогеназна активність у лучному та лучно-болотному ґрунтах у середньому подібна з незначним зниженням в останньому. Стосовно протеазної, інвертазної та уреазної активностей прослідковувалася протилежна тенденція — у лучному ґрунті досліджувані показники у 1,2–1,6 разів менші, ніж у лучно-болотному. Отримані дані свідчать про високу ферментативну активність алювіальних ґрунтів під заплавленим лісовим ценозом.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.5:001.891(075.8)

2018.1.65. ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА: НАВЧ. ПОСІБНИК / Рожков А.О., Огурцов Є.М., Свиридов А.М., Дьяков С.О., Романов О.В., Белінський Ю.В.; за ред. професора, д-ра с.-г. наук А.О. Рожкова. — Х.: Тім Пабліш груп, 2017. — 634 с. — Бібліогр.: 33 назви. Шифр 550027.

Технології вирощування продукції рослинництва, культури, біологія, економіка.

Видано навчальний посібник, у якому висвітлено еколого-біологічні, агротехнічні, агрохімічні, організаційно-господарські та економічні основи рослинництва. Посібник має 8 розділів, у яких представлено біологію і технологію вирощування зернових, бобових, технічних, кормових, бульбоплідних, баштанових, овочевих та плодкових культур. У стислій формі викладено основи ґрунтознавства, агрохімії та землеробства. Розкрито загальні питання обробітку ґрунту, його класифікацію. Значну увагу приділено основам механізації технологічних процесів кожного виду продукції, дано класифікацію засобів механізації для обробітку ґрунту, проведення сівби, внесення добрив, догляду за посівами, збирання врожаю. Кожний розділ закінчується контрольними запитаннями. Пропонований навчальний посібник буде сприяти формуванню якісних знань щодо впливу основних елементів технології вирощування (попередники, обробіток ґрунту, строки та способи сівби, догляд тощо) на ріст і розвиток рослин у різних зонах України для одержання високих і сталих урожаїв майже всіх с.-г. культур. Посібник пропонується для студентів та аспірантів вищих аграрних закладів освіти.

УДК 633.11:631.51:631.816.1

2018.1.66. ЕФЕКТИВНІСТЬ МУЛЬЧУВАЛЬНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ПІД ПАРОВУ ПШЕНИЦЮ ОЗИМУ В СТЕПУ / Циліорик О.Л. // Реалізація потенціалу сортів зернових куль-

тур — шлях вирішення продовольчої безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження акад.-селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983), с. Центральне, 20 жовт. 2017 р. — с. Центральне, 2017. — С. 131–132. Шифр 550580.

Пшениця озима, чистий пар, способи обробітку ґрунту, удобрення, врожайність, якість зерна.

Наведено результати вивчення впливу на водний режим, забур'яненість, продуктивність посівів та якість зерна пшениці озимої різних способів мілкої мульчування основного обробітку ґрунту (чистий пар) і удобрення за високих фонів післяжнивних решток у сівозміні. У 5-пільній сівозміні після кукурудзи на зерно вивчали полицеву (оранка на глибину 25–27 см — контроль), дискування БДП-6.3 — 10–12 см воєсені, плоскорізного розпушування скиби КР-4.5 — 12–14 см навесні. Обробіток ґрунту проводили на трьох фонах живлення: 1) післяжнивні рештки без внесення добрив; 2) післяжнивні рештки + $N_{30}P_{30}K_{30}$; 3) післяжнивні рештки + $N_{60}P_{60}K_{60}$. Встановлено, що мілкий мульчувальний обробіток чистого пару сприяв додатковому накопиченню продуктивної вологи в кількості 89–143 м³/га порівняно з оранкою та суттєвому поліпшенню клімату, зокрема зменшенню сили вітру. Обстеження забур'яненості посіву показало, що сумарна маса відчуженої бур'янової рослинності становила 45, 61 і 102 г/м², що вимагало обов'язкового застосування у фазі кущення навесні страхових гербіцидів. Середня врожайність пшениці озимої по чистому пару залежно від фону живлення у варіанті з оранкою дорівнювала 5,24–5,50 т/га, з дискуванням — 5,17–5,60, плоскорізним розпушуванням — 5,04–5,52 т/га. У середньому за роки досліджень (2011–2015 рр.) за полицевого обробітку, внесення $N_{30}P_{30}K_{30}$ одержано зерна додатково 0,28 т/га, дискового — 0,38, плоскорізного — 0,33 т/га, а $N_{60}P_{60}K_{60}$ — відповідно 0,26; 0,43 і 0,48 т/га. Осінній дисковий та весняний плоскорізний обробіток парового поля зумовили отримання зерна 3-го класу лише за внесення

$N_{60}P_{60}K_{60}$, що потребує обов'язкового підживлення N_{60} посівів пшениці озимої. Зроблено висновок, що за рівнем урожайності пшениці озимої мульчувальний обробіток ґрунту не поступається глибокій оранці, при цьому перевагу має система удобрення, яка передбачає використання усієї побічної продукції, а також внесення $P_{30}K_{30}$ до сівби та N_{60} на початку трубкування рослин.

УДК 633.11:631.527

2018.1.67. РІВЕНЬ ФОРМУВАННЯ І МІНЛИВІСТЬ ОЗНАКИ “МАСА ЗЕРНА З КОЛОСУ” СОРТІВ ТА СЕЛЕКЦІЙНИХ ЛІНІЙ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СТРОКІВ СІВБИ / Гусенкова О.В., Тищенко В.М. // Реалізація потенціалу сортів зернових культур — шлях вирішення продовольчої безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження акад.-селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983), с. Центральне, 20 жовт. 2017 р. — с. Центральне, 2017. — С. 27–28. Шифр 550580.

Пшениця озима, сорти, селекційні лінії, маса зерна з колосу, строки сівби.

Наведено результати досліджень щодо впливу строків сівби на формування ознаки маса зерна з колосу у сортів та селекційних ліній протягом трьох років (2013–2015) в умовах Полтавської області. Вивчали 106 сортів та селекційних ліній за сівби: рання (1-го вересня), оптимальна (15-го вересня) та пізня (1-го жовтня). Встановлено, що у 2013 р. найвищі показники ознаки маса зерна з колосу формувались за оптимального строку сівби — $2,07 \pm 0,04$ г та за раннього строку — $2,04 \pm 0,04$ г. Найменша — за пізнього строку сівби — $1,93 \pm 0,03$ г. У 2014 р. найвище значення ознаки формувалося за раннього строку сівби — $2,29 \pm 0,03$ г, найнижче — за пізнього строку — $2,04 \pm 0,02$ г. У 2015 р. максимальне високе і стабільне формування ознаки маса зерна з колосу також було за раннього строку сівби — $3,21 \pm 0,04$ г, найнижче — за пізнього — $3,06 \pm 0,04$ г. Зроблено висновок, що при плануванні доборів фенотипів за ознакою маса зерна з колосу, слід її проводити за трьома строками сівби, які дають змогу визначити як максимальну, так і адаптивну реалізацію геному цієї ознаки.

УДК 633.11:631.582

2018.1.68. ВОЛОГОЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ПОСІВІВ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ У ВЕСНЯНО-ЛІТНІЙ ПЕРІОД ВЕГЕТАЦІЇ ТА ЇХ ВРОЖАЙНІСТЬ В ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Мостіпан М.І. // Вісник Степу: наук. зб. — Кропивницький, 2017. — Вип. 14: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, 23 берез. 2017 р. — С. 77–82. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 550595.

Пшениця озима, вміст вологи у ґрунті, чорний пар, кукурудза на силос, урожайність.

Наведено результати досліджень щодо впливу вмісту вологи у ґрунті на час відновлення весняної вегетації — початок трубкування та строків сівби на врожайність пшениці озимої по попередниках чорний пар та кукурудза на силос. Дослідження проводилися впродовж 1993–2004 рр. за сівби 25 серпня, 10 і 25 вересня. Виявлено, що вміст вологи у посівному шарі ґрунту на час сівби пшениці озимої залежав від строків сівби — чим пізніше проводилась сівба, тим більшими виявляються запаси вологи. Проте по чорному пару вони є більшими, ніж після кукурудзи на силос — 138,7 і 99,8 мм відповідно. У ранньовесняний період вони найбільші і у середньому за роки досліджень становили 164,4 мм по чорному пару і 156,3 мм — по кукурудзі на силос. Починаючи з часу відновлення весняної вегетації запаси продуктивної вологи під посівами пшениці незалежно від попередників постійно зменшуються і на час фази твердої стиглості зерна вони становили відповідно 63,2 і 59,5 мм. За сівби 17 вересня як по чорному пару, так і після кукурудзи на силос, у всі фази розвитку рослин вміст вологи у метровому шарі ґрунту був більшим, ніж за сівби 25 серпня та 25 вересня. Встановлено, що у середньому за роки досліджень вплив запасів вологи під час вегетації рослин пшениці озимої по чорному пару становив від 9,3 до 28,8%, по кукурудзі на силос — 22,3–85,8%. Переміщення сівби з 25 серпня на 25 вересня зменшує залежність посівів пшениці від вмісту вологи на час відновлення вегетації і різко зростає від їх за-

пасів у фазі колосіння. Зроблено висновок, що умови росту та розвитку посівів пшениці озимої по попереднику кукурудза на силос є значно гіршими, ніж після чорного пару.

УДК 633.11:631.582

2018.1.69. УРОЖАЙНОСТЬ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ В ПОЛЕВІХ СЕВООБОРОТАХ СЕВЕРНОЇ ЗОНИ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА / Бугачук М.А. // Реалізація потенціалу сортів зернових культур — шлях вирішення продовольчої безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження акад.-селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983), с. Центральне, 20 жовт. 2017 р. — с. Центральне, 2017. — С. 108–109. Шифр 550580.

Пшениця озима, сорт, сівозмінна, попередник, врожайність.

Наведено результати досліджень щодо впливу попередників на врожайність пшениці озимої в польових сівозмінах північної зони республіки Молдова. Вивчали вісім сівозмін, які різнилися за ступенем насичення просапними культурами (від 40 до 70%), зокрема буряками цукровими (від 10 до 30%), соняшником (від 10 до 20%), кукурудзою (від 20 до 40%). Пшениця озима в усіх сівозмінах займала 30% і висівалася в одному полі після збирання ранніх попередників, у другому — після кукурудзи на силос, третьому — після кукурудзи на зерно. В середньому за 2010–2016 рр. більш високий врожай зерна сорту Кепріяна одержано по чорному пару (5,65 т/га), по зайнятому пару — 5,08–5,19 т/га, по кукурудзі на силос — 4,98 т/га. Сорту Одеська 51 врожайність відповідно становила 4,46 т/га, 4,24–4,27 і 4,18 т/га. Зниження врожайності сорту Одеська 51 пояснюється виляганням за більшості попередників. Найбільш низька врожайність була в гостропосушливому 2012 р. — сорту Кепріяна 3,28–4,80 т/га, сорту Одеська 51 — 3,00–4,49 т/га. Зроблено висновок, що пшеницю озиму в польових сівозмінах північної зони республіки Молдова слід висівати після однорічних трав на зелений корм, багаторічних бобових трав третього року життя із збиранням після першого укосу на зелений корм, гороху на зерно, а за достатньої вологи в ґрунті — й після кукурудзи на силос.

УДК 633.11:631.81

2018.1.70. ЗБІЛЬШЕННЯ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА ОЗИМИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ СТЕПУ УКРАЇНИ / Литовченко А.О., Гамаюнова В.В., Музика Н.М., Глушко Т.В. // Реалізація потенціалу сортів зернових культур — шлях вирішення продовольчої безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження акад.-селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983), с. Центральне, 20 жовт. 2017 р. — с. Центральне, 2017. — С. 119–120. Шифр 550580.

Пшениця озима, попередники, дози добрив, урожайність.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу попередників та мінеральних добрив на врожайність сортів пшениці озимої в умовах Півдня України. Вивчали попередники — пар, кукурудзу на силос та стерню за внесення $N_{30}P_{30}$ до сівби + N_{30} у фазі виходу рослин у трубку та N_{30} у фазі колосіння. Встановлено, що внесення цих добрив збільшило врожайність по пару на 31,8%, по кукурудзі на силос — на 47,5%, по стерні — на 45,1%. В цілому по трьох попередниках і всіх сортах пшениці за 4 роки від мінерального живлення приріст урожайності становив 41,5% порівняно з контролем, причому на збіднених попередниках значно більше, ніж по чорному пару. Прикладом може слугувати врожайність у роки з різними умовами вирощування. Так, у 2010 р. за несприятливих умов, урожайність сортів по неудобреному пару становила 2,87 т/га, після кукурудзи на силос — 1,38, після стерні — 1,18 т/га, або у 2,1 і 2,4 раза нижче ніж по пару. За внесення добрив згідно зі схемою отримано врожайність відповідно 4,78 т/га, 3,04 і 3,09 т/га, що більше на 66,6; 120,3 і 161,9% порівняно з неудобреними варіантами. У сприятливому 2015 р. приріст був значно нижчим — 22,8; 29,2 і 26,8%. Зроблено висновок, що оптимізація живлення проявляється значно сильніше у менш сприятливі за погодно-кліматичними умовами роки порівняно з більш сприятливими.

УДК 633.111.001.26:631.153.7

2018.1.71. ОПТИМІЗАЦІЯ СКЛАДОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ: монографія / Госпо-

даренко Г.М., Кравченко В.С., Машинник С.В., Любич В.В., Калівецький М.В.; за заг. ред. Г.М. Господаренка. — Умань: Видавець "Сочинський М.М.", 2018. — 248 с. — Бібліогр.: 475 назв. Шифр 550768.

Пшениця яра, технологія вирощування, врожайність, якість зерна.

Вчені Уманського університету садівництва видали монографію з вивчення впливу попередників, обробітку ґрунту, сортів, норм висіву, строків сівби, удобрення на формування врожайності та якості зерна пшениці ярої. Монографія містить 6 розділів, які висвітлюють історію питання, теоретичні основи живлення рослин, формування поживного режиму ґрунту, умови ефективного застосування різних складових технологій вирощування пшениці ярої. Закінчується монографія висновками і рекомендаціями, які складаються із 29 підпунктів із застосування тих чи інших чинників технологій вирощування пшениці ярої. Список використаної літератури містить 432 джерела українських і російських видань та 43 — іноземних. Книга буде корисною науковим і науково-педагогічним працівникам, студентам та фахівцям с.-г. виробництва.

УДК 633.15:631.51.021:631.53.04

2018.1.72. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОЇ ТА КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ТА СПОСОБІВ СІВБИ / Артеменко С. // Пропозиція. — 2018. — № 1. — С. 74–79. (Кукурудза, продовження).

Кукурудза, способи обробітку ґрунту, способи сівби, ріст і розвиток рослин, продуктивність.

Наведено результати досліджень щодо впливу різних способів основного обробітку ґрунту та способів сівби на ріст, розвиток і продуктивність кукурудзи в умовах Північного Степу України. Вивчали гібрид кукурудзи Солонянський 298 СВ за трьох способів обробітку ґрунту — оранка плугом ПЛН-5-35, чизельний обробіток плугом-розпушувачем на глибину 25–27 см і мілкий обробіток на 12–14 см. Восени під основний обробіток ґрунту вносили добрива дозою $N_{40}P_{40}K_{40}$ та гербіцид Харнес (2 л/га). Гібрид кукурудзи висівали з густотою 45 тис./га та шириною міжрядь 45 і 70 см. Установлено, що способи основного обробітку ґрунту по-різному сприяли накопиченню вологи в ґрунті. Так, під час сівби кукурудзи у метровому шарі ґрунту за оранки і чизельного обробітку ґрунту запаси вологи становили 161 і 163 мм відповідно, за мілкого — 149 мм. Для кукурудзи період сівби — сходи становив 9 днів, повні сходи з'явилися на 3-й день. Утворення 5-го листка у рослин відмічали на 24-й день, а 10-го — на 37-й день після повних сходів, фази викидання волоті — на 62-й, цвітіння — на 67-й і повної стиглості — на 129-й день вегетації. Найменші біометричні показники рослин кукурудзи відзначені за мілкого розпушування з міжряддями 45 см — 210,0 см, а з міжряддями 70 см — 213 см. За оранки та чизельного обробітку ці показники становили 217 і 218 см з міжряддями 45 см та 70 см відповідно. Найбільші показники зернової продуктивності кукурудзи — 5,41 т/га були одержані після оранки з міжряддями 45 см, а з міжряддями 70 см — 5,15 т/га. За чизельного обробітку одержано дещо нижчу врожайність — 5,13 і 4,96 т/га відповідно. Найменший врожай кукурудзи одержано за мілкого обробітку ґрунту — 4,74 і 4,49 т/га з міжряддями 45 і 70 см відповідно.

УДК 633.15:631.51:631.55

2018.1.73. ВПЛИВ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА ВРОЖАЙНІСТЬ КУКУРУДЗИ / Добренський О. // Пропозиція. — 2018. — Спецвипуск: Кукурудза: практикум урожайності та рентабельності. — С. 28–29.

Кукурудза, варіанти обробітку ґрунту, врожайність.

Відмічено, що в Україні найпоширенішими є три варіанти обробітку ґрунту: зяблевий обробіток (оранка), глибоке розпушення ґрунту та дисковий (безполіцевий). Вивчали поліцеву оранку на глибину 26 см та весняне дискування БДВ-4.2 на глибину 18–20 см. На кожному варіанті вносили добрива в два етапи (в рядки та міжряддя), проводили захист у фазі 3–5 листків. Виявлено, що на варіанті дискування сформовані качани були значно меншими, ніж на варіанті оранка. Також через брак вологи в момент наливу зерна відбулася абортация верхніх 2–3 зерен. Урожайність, де було проведено оранку, становила 8,8 т/га при збиральній

вологості 13,2%. На полі з весняним дискуванням урожайність становила 4,4 т/га за вологості зерна 11,2%, що вдвічі менше, ніж у варіанті з оранкою. Отже, багаторічний досвід свідчить, що кукурудза найкраще себе почуває на полях, де проводять оранку, проте є гібриди, які не дуже знижують урожайність за погіршення умов вирощування.

УДК 633.16:631.51:631.86

2018.1.74. ВПЛИВ СИСТЕМ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ТА УДОБРЕННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО / Кирилюк В.П. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2017. — Вип. 23. — С. 9–15. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550560.

Ячмінь ярий, основний обробіток ґрунту, удобрення, продуктивність.

Представлено результати досліджень впливу систем основного обробітку ґрунту та удобрення на продуктивність і якісні показники зерна в умовах Хмельницької обл. протягом 2001–2016 рр. Вивчали поліцеву систему з оранкою ґрунту на глибину 20–22 см, плоскорізу — на 25–27 см, чизельну — на 25–27 см та поверхневу дискову — на 10–12 см на фоні традиційної системи удобрення — $N_{60}P_{60}K_{60}$ (фон) та нової — солома попередника + $N_{30}P_{30}K_{30}$. У середньому за роки досліджень виявлено, що найвищу врожайність ячменю ярого (3,85 т/га) на фоні традиційного удобрення одержано за поліцевої системи обробітку ґрунту. За інших систем обробітку ґрунту відбулося зниження урожайності — на 3–11% порівняно з поліцевою. На фоні нового удобрення — солома попередника + $N_{30}P_{30}K_{30}$, найвища урожайність ячменю — 3,80 т/га отримана також за поліцевої системи. За плоскорізної — зниження на 0,12 т/га (3%), поверхневої — на 11%. Якісні показники зерна ячменю — натурна маса, маса 1000 зерен, якість ендосперму та плівчистість були кращими за систем із вищою врожайністю (поліцева та плоскорізна). Застосування мінерального удобрення в дозі $N_{60}P_{60}K_{60}$ під ячмінь ярий порівняно із новим (солома + $N_{30}P_{30}K_{30}$) виявилось економічно не вигідним. Проте залишення соломи попередника як удобрення у сівозміні потребує подальшого вивчення.

УДК 633.34:631.5(497.11)

2018.1.75. ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ВИРОЩУВАННЯ СЕРБСЬКОЇ СОЇ НА УКРАЇНСЬКІЙ НИВІ / Редакція // Agroexpert. — 2018. — № 3. — С. 36–38.

Соя, сорти, правила вирощування високих врожаїв, ПАТ "МХП".

Відмічено, що успішність вирощування будь-якої культури залежить від трьох основних параметрів: клімату, особливостей ґрунту та генетичних властивостей рослин. Якщо на перші два чинники можна впливати лише опосередковано, то останній — цілком лабільний. Висновок: потрібні сорти, здатні витримати несприятливі умови й сформувати кращий врожай. До таких сортів можна віднести сорти Інституту польових та овочевих культур м. Нові Сад (Сербія). В інституті створено та зареєстровано в Україні 20 сортів сої різних груп стиглості. Найпопулярнішими серед них є: Луна (110–120 днів), Меркур (110–115 днів) та Фаворит (90–100 днів), які в богарних умовах завжди забезпечують хороший урожай. Технологія їх вирощування загальноприйнята для культури сої. Їх генетичний потенціал урожайності понад 5 т/га. У цьому на власному багаторічному досвіді переконалися агрономи холдингу "Миронівський хлібопродукт", котрі отримують найвищі врожаї сої в Могилів-Подільському р-ні Вінницької обл. Агрономи ПАТ "МХП" визначили для себе 10 правил, що допомагають досягти гарантованих врожаїв: сіяти за температури на глибині загортання насіння 12°C (1); не висівати сою пневматичними сівалками (2); оптимальна норма висіву 500–550 тис. схожих насінин/га (3); формування бобів сої має збігатися з найкоротшим днем (4); правильно підібраний час сівби (5, дані Crop Heat Units); рекомендована ширина міжрядь — 45 см для сорту Луна, 38–45 см — для Фаворит і Меркур (6); оптимальний діапазон кислотності ґрунту — 6–7 (7); використання якісних інокулянтів тільки від виробника (8); внесення потрібної кількості добрив, обробка насіння молібденом та кобальтом (9); захист рослин за появи 3-го трійчастого листка (10). Виконання цих правил гарантує одержання найвищого врожаю сої.

УДК 633.34:631.51.021:631.53.04

2018.1.76. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОЇ ТА КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ТА СПОСОБІВ СІВБИ / Артеменко С. // Пропозиція. — 2018. — № 1. — С. 74–79. (Соє, початок).

Соє, способи обробітку ґрунту, способи сівби, ріст і розвиток рослин, продуктивність.

Наведено результати досліджень щодо впливу різних способів основного обробітку ґрунту та способів сівби на ріст, розвиток та продуктивність сої в умовах Північного Степу України. Вивчали сорт сої Аннушка за трьох способів обробітку ґрунту — оранка плугом ПЛН-5-35, чизельний обробіток плугом-розпушувачем на глибину 25–27 см і мілкий обробіток на 12–14 см. Насіння висівали міжряддями 30 см, 45 і 70 см нормою висіву 500 тис./га. Восени вносили добрива дозою $N_{40}P_{40}K_{40}$ та гербіцид Харнес (2 л/га) під основний обробіток ґрунту. Встановлено, що способи основного обробітку ґрунту по-різному сприяли накопиченню продуктивної вологи в ґрунті. Так, під час сівби у метровому шарі ґрунту за оранки і чизельного обробітку запаси вологи становили 161 і 163 мм відповідно, за мілкого — 149 мм. Сходи сої з'явилися через 14 днів, повні — через 3 дні після сходів незалежно від способу обробітку ґрунту. Появу першого трійчастого листка зафіксовано за всіх способів сівби на 4-й день після повних сходів, гілкування — на 22-й день після появи сходів. Проте у цвітіння почала проявлятися різниця в його настанні. Так, фаза цвітіння сої була відзначена в посівах із міжряддям 70 см на 28-й день, з міжряддям 45 см — на 30-й день, з міжряддям 30 см — на 31-й день. У цей період відбулося змикання рядків у посівах сої з міжряддям 30 см, з 45 см — на 6–7 днів пізніше, з 70 см — змикання у сприятливі роки відбувалось аж на 50-й день, а в несприятливі — не відбувалось. Рослини сої за формування врожайності чітко реагували на глибину обробітку та спосіб сівби (площу живлення). Найвищу врожайність насіння сої — 2,33 т/га було сформовано за оранки і сівби з міжряддями 30 см. Сівба широкорядна (45 і 70 см) спричиняла зниження продуктивності на 3,0 і 10,3% за оранки; на 7,0 і 12,6% — за чизельного обробітку і мілкого — на 9,9 і 10,5% відповідно.

УДК 633.35:631.53.02:632.93

2018.1.77. КАК ПОЛУЧИТЬ 3365% ДОПОЛНИТЕЛЬНОЙ ПРИБЫЛИ. НЕ ТРАТЬТЕ ДЕНЬГИ НА ИНОКУЛЯНТЫ ДЛЯ ГОРОХА / Маменко П. // Зерно. — 2017. — № 12. — С. 146–147.

Горох, бульбичкові бактерії, інокуляція насіння, врожайність, інвестиція.

Відмічено, що у виробників існує думка, що у зв'язку з тим, що рослини гороху самі здатні утворювати на коренях бульбочки, його насіння не потребує інокуляції. Для з'ясування впливу інокулянта на врожайність і економічні показники, в господарстві “Зето” Вінницької обл. провели дослід його вирощування незобробленим і обробленим інокулянтом BINITRO насіння нормою 0,7 л/т. Технологія вирощування — загальноприйнята. Аналіз відібраного снопа рослин у фазі цвітіння — початок наливу бобів засвідчив про кращий розвиток рослин з насіння, яке було оброблено інокулянтом. Кращий розвиток забезпечив додатковий приріст урожайності на 4,7 ц/га (9,1%). Обробка насіння збільшила витрати на 104 грн/га, проте сприяла додатковому прибутку 3500 грн/га. Зроблено висновок, що додаткове укладення у виробництво 104 грн/га на купівлю інокулянта сприяє зростанню економіки на 3500 грн/га, що становить 3365% додаткового прибутку. Для гороху це не додаткові витрати, а інвестиція у виробництво.

УДК 633.854.78:631.5:631.86

2018.1.78. БОНУСИ ОРГАНІЧНОГО СОНЯШНИКУ / Жуйков О., Хлопиков І. // The Ukrainian farmer. — 2018. — № 1. — С. 48–52.

Соняшник, традиційна технологія (пестицидна), органічна технологія вирощування, продуктивність, ефективність.

Наведено порівняльну оцінку традиційної та органічної технологій вирощування соняшнику в умовах Херсонської обл. Соняшник останнім часом став чинником розбалансування відпрацьованих сівозмін, дефіцитом попередників для

пшениці озимої та погіршенням водно-меліоративних властивостей ґрунту. Для виправлення ситуації було розроблено органічну технологію вирощування соняшнику. Вивчали гібрид Форвард F₁ на площі ділянки 2,2 га, сівбу проводили сівалкою СУПН-8 в один день. Традиційна технологія вирощування полягала в обробці насіння препаратом на основі д.р. тіаметоксом, внесення ґрунтового гербіциду на основі ацетохлор та добрив $N_{15}P_{15}K_{10}$. Схема органічної технології вирощування передбачала внесення в ґрунт бактеріального комплексу під передпосівну культивуацію, обробку ним посівного матеріалу (1 л/т) та підживлювальні вегетаційні обробки бактеріальним комплексом у фази 3–5, 5–7 пар справжніх листків та утворення кошика (1 л/га, розчином 250 л/га). Захист від бур'янів здійснювали за допомогою мікрядрних обробіток штригальною бороною мірою появи їх сходів у фазі білої ниточки (рис.). Фенологічні спостереження виявили, що за органічної системи вирощування сходи з'явилися на 4 дні раніше, ніж на фоні гербіцидної, що можна пояснити інгібітором ґрунтового гербіциду. Починаючи з фази лимонної стиглості кошика, дозрівання насіння за традиційної технології проходило скоріше (на 4 дні), ніж за органічної, за елементами структури врожаю середня довжина кошика була на 2,9 см більша, ніж органічної. Маса насіння з кошика збільшилась на 3,1 г, зменшилась лушпинність насіння. Разом все це сприяло одержанню з 1 га додатково насіння з вищим умістом олії на 0,4 т та шроту на 0,4 т. Крім збільшення врожайності, за органічної технології відбулося істотне зростання мікроорганізмів в орному шарі ґрунту. Зроблено висновок, що застосування органічної технології вирощування соняшнику — це запорука підвищення не тільки кількісних показників, а й позитивного впливу на довкілля та перевагу якості продукції, що включає технологічність, ефективність, безпечність.

УДК 633.854.78:632.03:631.582

2018.1.79. НЕВГАМОВНИЙ ВОВЧОК / Шевченко М., Десятник Л., Шевченко С., Деревенець-Шевченко К. // The Ukrainian farmer. — 2018. — № 1. — С. 54.

Соняшник, сівозміна, бур'ян-паразит вовчок, ураження.

Відмічено, що надмірна концентрація посівів соняшнику призвела до його витіснення в сівозмінах бур'яном-паразитом вовчком. Для з'ясування ролі комплексу регуляторних та наслідкових чинників у сівозмінах, у 1988–2015 рр. вивчали повернення соняшнику на попереднє місце у 3–5- та 8-пільних сівозмінах на фоні різних варіантів основного обробітку ґрунту та органо-мінеральних добрив (табл.). Було встановлено, що вплив бур'яну-паразита вовчка на ріст і розвиток рослин соняшнику слід розглядати за: 1) кількістю уражених рослин у посіві, 2) інтенсивністю заселення кореневої системи, 3) видом паразита та 4) втратами фотосинтетичної діяльності листкового апарату рослинами соняшнику. Виявлено, що ступінь активності вовчка закономірно зростає при скороченні часового проміжку в сівозміні між посівами соняшнику. Так, максимальну небезпеку для врожаю соняшнику вовчок становив у 3-пільній сівозміні: на кожні 100 рослин припадало 6,9–12,7 уражених. А за ураження рослини соняшнику 2–3 екземплярами вовчка вихід насіння з кошика становив 36 г проти 41 г на неурожайній. Отже, кожне поле соняшнику в сівозміні — додатковий ресурс накопичення насіння вовчка в ґрунті. Було також встановлено, що на фоні глибокої оранки збільшується ураження вовчком. Так, у 5-пільній сівозміні ураженість соняшнику у разі застосування оранки становила 6,5%, а на фоні по-tilл знижувалась до 2,5%. Це пояснюється тим, що дрібне насіння вовчка слабо проростає в щільному ґрунті (по-tilл), ніж на фоні оранки. За високої щільності соняшнику (3-пільна сівозміна) на кожній ураженій рослині паразитує 4,8 шт. розвинених гаусторій вовчка, а в 5-пільній — тільки 2,4 шт. Це пояснюється тим, що на фоні мінімізації обробітку ґрунту гальмується не тільки приріст соняшнику, але і вовчка — знижується на 16 см проти оранки. Унаслідок відбору паразитом поживних речовин із током живильного розчину, відбувається блокування фотосинтезу: втрата хлорофільного забарвлення, припинення синтезу і ростових процесів та зниження врожаю.

УДК 635.65:631.5:631.558

2018.1.80. ИНОКУЛЯЦИЯ, ГЕРБИЦИД, БУР'ЯНЫ ТА ВРОЖАЙНОСТЬ ЗЕРНОБОБОВЫХ КУЛЬТУР / Гутянський Р.А. //

Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2017. — Вип. 23. — С. 151–160. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550560.

Горох, нут, соя, інокуляція насіння, гербіцид Пульсар 40, бактеріальні бульбочки, бур'яни, врожайність.

Показано результати досліджень з вивчення комплексного впливу інокуляції насіння зернобобових культур та різних строків внесення гербіциду Пульсар 40 на ріст та розвиток азотфіксуючих бульбочок, забур'яненість посіву, морфологічні ознаки рослин та врожайність гороху, нуту і сої в умовах східної частини Лісостепу України. Досягнення мети вивчали на трифакторному досліді: горох, нут, соя (фактор А), варіант обробки насіння (фактор Б), варіант захисту посівів від бур'янів (фактор В) (табл.). Встановлено, що зернобобові культури формували різну кількість і масу азотфіксуючих бульбочок на кореневій системі — найбільша кількість і маса формувалась на сої (74,8 шт. і 1,22 г), найменша — на горосі (6,5 шт. і 0,01 г відповідно). Гербіцид Пульсар 40 у цілому краще контролював дводольні малорічні

бур'яни, ніж злакові однодольні. Проте на горосі та сої препарат більше контролював бур'яни за внесення після сходів, ніж до сходів. Загальну забур'яненість у посівах гороху і сої гербіцид Пульсар 40 контролював краще, ніж у посівах нуту. Рівень врожайності зернобобових культур залежав від метеорологічних умов року, забур'яненості посіву і передпосівної інокуляції насіння. Найбільшим він був у 2015 р., коли середня врожайність становила: гороху — 1,74 т/га, нуту — 1,90 і сої — 1,57 т/га. У забур'янених посівах (контроль) найбільшу врожайність формував нут, найменшу — горох, соя. Приріст врожайності від інокуляції виявився на всіх варіантах досліді, але найбільш помітним він був на фоні досходового внесення гербіциду — 0,12 т/га. Серед культур соя формувала найвищу, горох — найнижчу врожайність. За досходового внесення гербіциду виявлено зростання висоти рослин, післясходового — зниження висоти як рослин, так і прикріплення нижнього боба. Горох з однієї рослини формував найменше число елементів структури врожаю, соя — найбільшу.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6:626.84:633.635

2018.1.81. ЕКОЛОГО-МЕЛІОРАТИВНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ РОДЮЧОСТІ ТА ПРОДУКТИВНОСТІ ЗРОШУВАНИХ ҐРУНТІВ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Вожегова Р.А., Біляєва І.М., Коковіхін С.В. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 97. — С. 22–30. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 550225.

Зрошення, ґрунт, родючість, гумус, мінеральні добрива, органічні речовини.

Відображено результати досліджень з науково-теоретичного обґрунтування заходів підвищення родючості, збільшення вмісту гумусу та органічної речовини в зрошуваних ґрунтах півдня України. Встановлено, що створення бездефіцитного балансу поживних речовин для забезпечення стабільної врожайності с.-г. культур на зрошуваних землях можливо досягти за рахунок науково обґрунтованої системи удобрення шляхом внесення необхідної кількості органічних і мінеральних добрив. Розрахунок потреби поживних речовин та мінеральних добрив під запланований врожай с.-г. культур необхідно встановлювати за балансовим методом. Моделювання показників вмісту гумусу та органічних речовин забезпечує можливість екологічного обґрунтування технології вирощування с.-г. культур на зрошуваних землях.

УДК 631.6:631.434.5:624.121.537

2018.1.82. УМІСТ РУХОМИХ ФОРМ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ЗРОШУВАНИХ ҐРУНТАХ ЗАПЛАВИ ДНІПРА / Балюк С.А., Захарова М.А., Воронинцева Л.І., Носоненко О.А. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2017. — № 2. — С. 54–63. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 550554.

Зрошення, зрошувані ґрунти, важкі метали, елементи забруднювачі, с.-г. культури, мікродобрива.

Проведено польове обстеження зрошуваних земель низзя Дніпра (Херсонська обл.). Установлено, що умови зволоження значною мірою впливають на рухомість Fe, Mn, Co, Ni, Cu, Zn і Pb в ґрунтах. Уміст більшості досліджуваних елементів у ґрунтах знаходиться на рівні фонового для регіону (Zn, Mn, Cu, Ni, Co). Уміст заліза в орному шарі зрошуваного ґрунту у 2 рази перевищує фоновий рівень, а в незрошуваному — у 4,2–24,1 рази і спостерігається у всьому профілі. Концентрації рухомих форм свинцю та хрому перевищують фоновий уміст у кілька разів. Уміст елементів забруднювачів у ґрунтах значно нижчий за гранично допустимі концентрації. Уміст рухомих форм цинку, міді і марганцю в зрошуваному ґрунті відповідає низькому рівню забезпече-

ності, для рослин високого виносу кобальту — переважно середньому. Для одержання високого урожаю с.-г. культур необхідним є внесення мікродобрив з обов'язковим умістом марганцю, цинку, міді і заліза.

УДК 631.6:633(477.72)

2018.1.83. АДАПТУВАННЯ СИСТЕМ ЗРОШУВАННЯ ЗЕМЛЕРОБСТВА ДО ЛОКАЛЬНИХ ТА РЕГІОНАЛЬНИХ УМОВ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ ТА ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН КЛІМАТУ / Вожегова Р.А., Біляєва І.М., Коковіхін С.В. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 98. — С. 29–35. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550227.

Зрошення, системи зрошуваного землеробства, ресурсоощадні технології зрошення, краплинне зрошення, продуктивність зрошення.

Наведено результати досліджень з організації та управління системами землеробства на зрошуваних землях Південного Степу України. Встановлено, що наукова база та оптимізація систем зрошуваного землеробства дасть змогу отримувати в 3–5 разів вищу врожайність с.-г. культур порівняно з незрошуваними умовами. Ресурсоощадні технології зрошення, що враховують біологічні особливості та генетичний потенціал сучасних сортів і гібридів вітчизняної та зарубіжної селекції, дають можливість заощадити 15–40% поливної води, добрив та інших ресурсів без втрат врожаю. Доведено, що для забезпечення максимальної продуктивності зрошення у великотоварних господарствах, які мають тваринництво, найбільшу частку в сівознах — по 40–45% — необхідно надати зерновим та кормовим культурам. У господарствах, які спеціалізуються на виробництві зерна і технічних культур перевагу слід надати зерновим культурам — на рівні 50–60%, зокрема пшениці озимій — 20–25%; кукурудзі — 20–25, а також технічним культурам, головним чином сої, — 20–25%. В господарствах овочевих напрямів частка овочевих культур та картоплі має бути збільшеною до 50–60%. За використання краплинного зрошення частку овочів та картоплі в структурі посівних площ слід підвищити до 80%.

УДК 631.6:635.25:631.8(477.72)

2018.1.84. АГРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Федорчук М.І., Свиридовський В.М. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 97. — С. 123–128. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550225.

Краплинне зрошення, режими зрошення, цибуля ріпчаста, захист рослин, врожайність, якість продукції.

Відображено результати досліджень з вивчення продуктивності цибулі ріпчастої залежно від режимів зрошення та

схем захисту рослин від збудників хвороб при вирощуванні культури в системі краплинного зрошення в умовах півдня України. Встановлено, що найкращі результати забезпечує застосування краплинного способу поливу з дотриманням режиму зрошення 80% НВ у шарі ґрунту 0,5 м та проведення хімічного захисту рослин від шкідників та збудників хвороб за інтегрованою схемою. Використання таких елементів технології вирощування дає змогу одержати врожайність цибулі ріпчастої на рівні 83,5 т/га з високими показниками якості продукції. Визначено, що найбільша собівартість продукції та найменші значення чистого прибутку й рентабельності отримано за поливу з режимом зрошення 70% НВ та без використання захисту рослин. Доведено, що максимальний чистий прибуток на рівні 37,7 тис. грн/га за рентабельності 129,3% отримано за вирощування цибулі ріпчастої з режимом зрошення з передполивним порогом 80% НВ на фоні хімічного захисту рослин.

УДК 631.62:631.452.631.51

2018.1.85. ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ГІДРОМОРФНИХ ҐРУНТІВ НА ОСУШЕНИХ ЗЕМЛЯХ / Трускавецький Р.С. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2017. — Вип. 86. — С. 17–23. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 06 550635.

Осушені землі, гідроморфні ґрунти, водне живлення, ступінь оглеєності, діагностування ґрунтів.

Розглянуто проблему ідентифікації гідроморфних ґрунтів, що зазнали істотних змін під впливом осушення та інтенсивного с.-г. використання. Показано особливості вирішення проблемних питань з розпізнавання гідроморфних ґрунтів за польового обстеження для їх подальшого використання на перспективу. Проблемним питанням залишається діагностика мінеральних ґрунтів як підґрунтового, так і поверхневого водного живлення за характером і ступенем оглеєності. Для осушених торфових ґрунтів важливими оцінювальними критеріями є показники гідробонності, мінералізованості та гідробуферної здатності, об'єктивні методи визначення яких практично відсутні. Акцентовано увагу на необхідності розроблення шкал (нормативів) для діагностування гідроморфних ґрунтів.

УДК 631.67:631.44

2018.1.86. ЗАСАДИ ОБСТЕЖЕННЯ ҐРУНТОВО-МЕЛІОРАТИВНОГО СТАНУ ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ / Балюк С.А., Носоненко О.А., Захарова М.А., Воронинцева Л.І., Дрозд О.М., Афанасьєва Ю.О., Тертишна Ю.І. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2017. — Вип. 86. — С. 93–99. — Бібліогр.: 50 назв. Шифр 06 550635.

Зрошувані землі, ґрунтово-меліоративний стан, агро-меліоративні заходи, обстеження зрошуваних земель.

Розглянуто і узагальнено результати попередніх багаторічних досліджень на зрошуваних землях України. Обґрунтовано необхідність відновлення зрошення в Україні за умови урахування ґрунтово-меліоративного стану земель і дотримання вимог збереження ресурсів, охорони ґрунтів і підтримання рівноваги природних процесів. Запропоновано науково обґрунтовані засади обстеження ґрунтово-меліоративного стану зрошуваних земель України, що включають перелік критеріїв та показників, і є підставою для планування та застосування агротехнологій вирощування с.-г. культур на цих землях, зокрема спеціальних агро-меліоративних заходів. Результатом проведених досліджень стали введені в дію нормативні документи щодо ґрунтово-меліоративного обстеження зрошуваних і прилеглих до них земель, які мають застосовуватися для контролю стану земель та якості земельних ділянок, для обґрунтування комплексу природоохоронних і меліоративних заходів, проведення моніторингу та агрохімічної паспортизації земель с.-г. призначення і створення інформаційних баз даних.

УДК 631.67:631.524.84

2018.1.87. ВПЛИВ ГІДРОМЕЛІОРАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ СІЛЬГОСПУГІДЬ / Клепиков О.Д., Антоненко Т.Я. // Продуктивність агропромислового виробництва: наук.-практ. зб. — 2017. — № 29: Екон. науки. — С. 57–61. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550653.

Гідромеліоративні заходи, зрошення дощуванням, мікродощування, методи поливу, системи зрошення, способи поливу.

Наведено огляд систем зрошення дощуванням, зокрема мікродощуванням. Розглянуто методи поливу різних с.-г. культур. Зазначено, що перші установки для зрошення с.-г. культур дощуванням у світовій практиці з'явилися на початку ХХ століття. Системи зрошення дощуванням постійно удосконалюються відповідно до потреб землекористувачів з використанням широкого спектра дощувальних машин. Велику увагу приділено основним елементам технології поливу в теплицях, обладнаних системою дощування. У теплицях застосовують наступні способи поливу: поверхневий, підґрунтовий, краплинний і дощування, а також і дрібно-дисперсне зволоження. Вибір способу зрошення і техніки поливу зумовлюється конкретними природно-господарськими умовами (кліматичні, геоморфологічні, ґрунтово-геологічні, агробіологічні, господарські). Окремі способи зрошення мають не протиставлятися, а доповнювати один одного. Питання про те, в якому співвідношенні вони мають застосовуватися — доповнюючи або паралельно — завжди вирішується залежно від природно-господарських умов.

УДК 631.67:633.15.631.5(477.72)

2018.1.88. ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ / Влащук А.М., Колпакова О.С., Конащук О.П. // Агро-екологічний журнал. — 2017. — № 3. — С. 89–95. — Бібліогр.: 9 назв.

Зрошення, кукурудза, строки сівби, густина стояння, урожайність.

Наведено результати досліджень реакції нових гібридів кукурудзи різних груп стиглості на строки сівби та густоту стояння за вирощування на зрошуваних землях степової зони півдня України. Встановлено, що максимальних показників урожайності зерна гібридів кукурудзи різних груп стиглості можна досягти за сівби у III декаді квітня. У середньому за 2014–2016 рр. середньостиглий гібрид Каховський сформував врожайність 13,69 т/га за густоти стояння 70 тис. шт./га. У скоростиглого гібрида Тендора найвищий показник продуктивності — 10,96 т/га — було встановлено за густоти стояння 90 тис. шт./га. Середньоранній гібрид Скадовський найвищу врожайність — 11,92 т/га — сформував за густоти стояння 90 тис. шт./га. Серед досліджуваних гібридів у зерні гібрида Тендра зафіксовано найбільший уміст білка — 9,39%, найбільший уміст крохмалю — 71,16 — у гібрида Каховський, а зерно гібрида Скадовський містить у своєму складі найбільшу частку жиру — 3,94%.

УДК 631.67:633.78:631.81:631.559

2018.1.89. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАСІННЯ ЦИКОРІЮ КОРЕНЕПЛІДНОГО ЗАЛЕЖНО ВІД МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ / Миколайко В.П. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 97. — С. 80–89. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550225.

Цикорій коренеплідний, зрошення, добрива, енергія проростання, схожість, урожайність насіння.

Наведено результати досліджень урожайності та якості насіння цикорію коренеплідного залежно від агрозаходів — краплинного зрошення та удобрення насінників. Доведено, що за внесення азотних і калійних добрив з нормою витрати $N_{45}K_{70}$ приріст урожайності насіння залежно від схем садіння висадків становив 0,06–0,08 т/га порівняно з абсолютним контролем (без добрив) та 0,04–0,05 т/га за варіантами, де вносили окремо азотні або калійні добрива. За краплинного зрошення приріст урожайності був значно вищим і становив 0,22–0,27 т/га порівняно з абсолютним контролем — без добрив і без зрошення. Найвищими показниками якості як без застосування мінеральних добрив, так і з їх внесенням були за краплинного зрошення, коли вологість ґрунту підтримували до фази цвітіння на рівні 60%, а у міжфазний період “цвітіння – дозрівання насіння” — 80% НВ. Найбільший вплив на енергію проростання та схожість насіння мали фактори “зрошення” і “добрива”, які становили відповідно 35,8 і 42,5% та 12,3 і 13,7%. Аналогічні результати отримані з впливу факторів на масу 1000 насінин, але вплив фактора “добрива” був більшим і становив 21,6%. Встановлено, що за сумісним внесення азотних і калійних добрив енергія проростання та схожість насіння були найвищими і становили відповідно 95–96 і 96–97%.

УДК 631.67:633.854

2018.1.90. ВПЛИВ ВОЛОГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ПРОЦЕСИ РОСТУ ТА РОЗВИТКУ СОРТІВ ЛЬОНУ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Рудік О.П. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 98. — С. 113–121. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 550227.

Льон, сорт, зрошення, вегетаційний період, технічна довжина, загальна довжина.

Встановлено, що унаслідок зрошення вегетаційний період сортів льону подовжується переважно за рахунок міжфазних періодів "ялинка" — бутонізація та цвітіння — повна стиглість. Сорти олійного призначення характеризуються меншою тривалістю періоду вегетаційного розвитку — 33,0% порівняно із сортом льону-довгунця Гліну — 38%. В умовах суходолу сорти: Надійний, Південна ніч та Дебют, а за зрошення — Надійний, Ліріна та Південна ніч формують найбільшу загальну довжину стебла — відповідно 52,2–49,0 см та 60,3–56,3 см. Максимальною технічною довжиною в незрошуваних умовах характеризуються сорти льону олійного призначення — Надійний, Дебют та Ліріна, а за зрошення — Надійний, Дебют та Квіка. Незалежно від умов зволоження у сортів льону проявляється тісна пряма кореляційна залежність між загальною та технічною довжиною стебла.

УДК 631.674.2:635(043.3)

2018.1.91. СИСТЕМНА ОПТИМІЗАЦІЯ РЕЖИМНИХ, ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТА КОНСТРУКТИВНИХ ПАРАМЕТРІВ РИСОВИХ ЗРОШУВАЛЬНИХ СИСТЕМ НА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗАСАДАХ / Турченко В.О., Фроленкова Н.А., Рокочинський А.М. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2017. — № 1(58), т. 1. — С. 302–313. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 550315.

Рисова зрошувальна система, природно-меліоративний режим, системна оптимізація, еколого-економічні засади.

Обґрунтовано необхідність проведення системної оптимізації режимних, технологічних та конструктивних параметрів водорегулювання за функціонування рисових зрошувальних систем. Викладено методичні підходи і результати, сформульовано підходи до вибору проектних критеріїв та умов економічної й екологічної оптимізації за побудови комплексних оптимізаційних моделей у проектах їхньої реконструкції та експлуатації з урахуванням кліматичної стратегії управління такими об'єктами. Запропоновано комплекс заходів як результат системної оптимізації, орієнтований на покращення природно-меліоративного стану рисових зрошувальних систем, підвищення їхньої технологічної та технічної досконалості, запровадження водо- та ресурсоощадних режимів зрошення рису та супутніх культур рисової сівозміни.

УДК 631.674.6:633.67

2018.1.92. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ АГРОТЕХНОЛОГІЇ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВОЇ КУКУРУДЗИ ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ / Лиховид П. // Овощеводство. — 2018. — № 1. — С. 50–53.

Краплинне зрошення, передпосівний поріг вологості, поливна норма, кукурудза цукрова, врожайність, рентабельність.

Дослідженнями, проведеними впродовж 2014–2016 рр. на базі с.-г. кооперативу "Радянська земля" Білозерського р-ну Херсонської обл., встановлено вплив елементів агротехнології на продуктивність і економічну ефективність вирощування кукурудзи цукрової за краплинного зрошення. Вивчали вплив наступних агротехнологічних прийомів: глибину полицевої оранки, дозу внесення мінеральних добрив і густоту стояння рослин. Агротехнологія базувалася на рекомендаціях щодо вирощування кукурудзи цукрової в умовах зрошення. Використовували компенсовану краплинну стрічку Eurodrip 5 mil з жорсткими емітерами, розташованими на відстані 0,2 м. Передполиний поріг вологості у шарі ґрунту 0–30 см до фази 7–8 листків та 0–50 см протягом решти періоду вегетації становив 80% НВ. Поливна норма до фази 7–8 листків становила 50, решту періоду — 100 м³/га. Загальна норма поливу в 2014 р. становила 1700 м³/га, у 2015 — 1200, у 2016 р. — 1600 м³/га. Відмічено, що врожайність товарних качанів кукурудзи цукрової залежить від усіх досліджуваних елементів агротехнології. Найбільший вплив на продуктив-

ність культури справляє доза внесення мінеральних добрив (82–83%), а найменший — глибина полицевої оранки (лише 5%). Максимальну врожайність (10,93 т/га) було одержано за поєднання полицевої оранки на глибину 20–22 см, внесення мінеральних добрив дозою N₁₂₀P₁₂₀ та формування густоти стояння рослин 65 тис./га. Ця технологія забезпечила рентабельність виробництва на рівні 244%.

УДК 631.674.6:633.854:631.5(477.7)

2018.1.93. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ СОНЯШНИКУ В УМОВАХ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Аверчев О.В., Дімітрів С.М. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 98. — С. 3–9. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 550227.

Краплинне зрошення, соняшник, вирощування, ефективність, врожайність, якість.

Наведено результати вивчення сучасного стану та перспективи вирощування соняшнику в умовах краплинного зрошення Причорноморського степу України. Відмічено, що в умовах південного регіону України лімітуючим чинником збільшення виробництва соняшнику є волога. Однією із перспективних технологій вирощування соняшнику є вирощування його за краплинного зрошення. На сьогоднішній день ця система зрошення є важливим заходом у реалізації ефективного використання ресурсного потенціалу в зрошуваному землеробстві. Показано, що вирощування соняшнику на краплинному зрошенні в умовах Причорноморського степу не тільки можливе, але економічно вигідне, оскільки врожайність соняшнику за краплинного зрошення залежно від варіантів становила до 4,0 т/га. Втілення в життя запропонованої технології вирощування соняшнику на краплинному зрошенні дасть змогу не тільки знизити витрати поливної води, технічне навантаження на довкілля, але й підвищити врожайність та якість продукції.

УДК 631.674.6:633.888:332.155

2018.1.94. БІОЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ВАЛЕРІАНИ ЛІКАРСЬКОЇ ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ / Приведенко Н.В. // Збалансоване природокористування. — 2017. — № 3. — С. 55–57. — Бібліогр.: 12 назв.

Краплинне зрошення, валеріана лікарська, біоенергетична ефективність, вологість ґрунту, витрати енергії.

Проведено енергетичне та біоенергетичне оцінювання технології вирощування валеріани лікарської за краплинного зрошення. Виявлено залежність витрат енергії від режиму зволоження. За природного зволоження для одержання 2,1 т/га сухих коренів необхідно використати 282,6 ГДж/га, приріст енергії становитиме 63,4 ГДж/га. Коефіцієнти енергетичної та біоенергетичної ефективності були найменшими — 1,23 і 10,7. За підтримання вологості ґрунту на рівні 70% НВ для вирощування валеріани лікарської в умовах краплинного зрошення необхідно затратити 424,5 ГДж/га, а в урожаї накопичується 576,0 ГДж/га. Коефіцієнт енергетичної та біоенергетичної ефективності відповідно становить 1,36 і 11,8. Підвищення вологості ґрунту збільшує всі показники енергетичного аналізу. Це свідчить про те, що за вологішого режиму зрошення невідновлювальна енергія використовується раціональніше. Енергоощадливішим є вирощування валеріани лікарської за підтримання вологості ґрунту на рівні 90% НВ, де на виробництво необхідно затратити 571,9 ГДж/га, в урожаї накопичується 816,0 ГДж/га. Коефіцієнти енергетичної та біоенергетичної ефективності були найвищими і становили 1,43 і 12,4 відповідно. Витрати енергії на вирощування в структурі (вирощування + дороблення сировини) були найменшими серед досліджуваних варіантів і становили 15%.

УДК 631.674.6:634.11:631.534

2018.1.95. ВПЛИВ РЕЖИМУ ЗРОШЕННЯ ТА СУБСТРАТУ ДЛЯ ПІДГОРТАННЯ НА ДІАМЕТР КОРЕНЕВОЇ ШИЙКИ КЛОПОВИХ ПІДЩЕП ЯБЛУНІ ТА ВИХІД СТАНДАРТНИХ ВІДСАДКІВ / Прокопенко Н. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2017. — № 21: Агрономія. — С. 95–101. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550196.

Зрошення, яблуня, підщепи, субстрат, глибина промочування, діаметр кореневої шийки.

Наведено результати дослідження впливу глибини промочування ґрунту за використання різних субстратів на діаметр кореневої шийки клонових підщеп яблуні та кількість стандартних за діаметром кореневої шийки відсадків в умовах Правобережного Лісостепу України. Показано, що в цій зоні навіть у вологі за забезпеченістю опадами вегетаційні періоди через нерівномірний розподіл опадів у

часі зрошення істотно збільшує діаметр відсадків клонових підщеп яблуні. Зрошення з підтриманням вологості щонайменше 80% НВ з глибиною промочування 20 см та використанням як субстрату тирси збільшує діаметр відсадків. Такі умови забезпечують максимальний вихід стандартних за діаметром кореневої шийки відсадків клонових підщеп яблуні.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — СОЛОВЕЙ Г.М.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН БІКІН А.В.

УДК [631.81.095.337+631.811.98]:633.15

2018.1.96. ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ МІКРОДОБРИВ ТА РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ РОСЛИН У ПОСІВАХ КУКУРУДЗИ ПІВНІЧНОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Ткаліч Ю.І., Циліорик О.І., Козечко В.І. // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2017. — № 4. — С. 20–25. — Бібліогр.: 15 назв.

Мікродобрива, регулятори росту рослин, кукурудза, інкрустація насіння, посухостійкість, жаростійкість, елементи структури врожаю.

Досліджено ефективність мікродобрих Оракул, Оракул мультикомплекс, Оракул біоцинк та регуляторів росту Вимпел, Вимпел-К на польову схожість насіння, тривалість міжфазних періодів розвитку і густоту стояння рослин, посухостійкість, елементи структури врожаю та врожайність зерна кукурудзи. Наголошується, що з порушенням сівозмін, розвитком ерозійних процесів, надмірним техногенним навантаженням, погіршенням водного, поживного режимів та гумусного стану чорноземів зростання виробництва зерна опиняється під постійною загрозою. Звертається увага на необхідність удосконалення елементів технології вирощування кукурудзи, зокрема системи живлення рослин з використанням мікродобрих, препаратів, які здатні регулювати ростові процеси, сприяють підвищенню рівня врожайності зерна і його показників якості та є екологічно безпечними для довкілля і здоров'я людини. Доведено, що в умовах Північного Степу України використання комплексу регуляторів росту рослин та мікродобрих (інкрустація насіння, обробка рослин кукурудзи у фазі 3–5 і 7–8 листків) забезпечує стійку тенденцію до зростання польової схожості насіння на 4,7–6,9%, підвищення посухостійкості та жаростійкості рослин кукурудзи в 1,5 раза, а врожайності зерна — на 12,1–14,5% порівняно з контролем (без інкрустації).

УДК 631.8

2018.1.97. БАЛАНС ДЛЯ ҐРУНТУ / Котвицький Б. // The Ukrainian farmer. — 2018. — № 2. — С. 74–76.

Мінеральні добрива, система удобрення, сівозмінна, ґрунт.

В умовах Полісся доведено переваги комплексної органо-мінеральної системи удобрення ґрунту, які зростали з кожною ротацією сівозміни. Відмічено додатковий ефект від поєднання в сівозміні гною та мінеральних добрив, порівнюючи із сумарним приростом за роздільного їх застосування на дерново-підзолистих супіщаних ґрунтах різного рівня окультурення. Установлено, що найкращим співвідношенням між двома видами добрив є таке, коли на кожну тону гною у сівозміні застосовується 13–14 кг мінеральних добрив ($N+P_2O_5+K_2O$), зокрема 5–6 кг азоту. За мінеральної системи удобрення (без органічної складової) зростали втрати кальцію, магнію, азоту та калію з верхнього шару ґрунту, погіршувалися його фізико-хімічні, мікробіологічні й агрофізичні властивості. Виявлено кардинальні зміни стосовно чисельності мікроорганізмів. Тривале застосування високих доз мінеральних добрив стимулювало розвиток токсинотворювальних видів мікроміцетів роду *Penicilium*, частка яких у мікробному середовищі досягала 70–90%, тоді як за оптимального удобрення вони не перевищували 15% або були відсутні зовсім. На 15–16-й рік дії таких систем удобрення спостерігали значне пригнічення та часткове випадання рослин із наступним прогресуючим зменшенням урожайності.

Інтенсивне (2–3 роки поспіль) застосування органічних добрив сприяло відновленню родючості ґрунту.

УДК 631.8:[631.472.56:631.872]:631.438

2018.1.98. ВПЛИВ СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ НА ВМІСТ ВЛАСНЕ ГУМУСОВИХ РЕЧОВИН І ДЕТРИТУ В ЛУЧНО-ЧОРНОЗЕМНИХ ҐРУНТАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСО-СТЕПУ УКРАЇНИ / Дегтярьов В.В., Яцук І.П., Усата Р.Ю. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2017. — № 2. — С. 64–77. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 21 назва. Шифр 550554.

Система удобрення, власне гумусові речовини, детрит, лучно-чорноземний ґрунт.

Досліджено вплив різних систем удобрення на вміст власне гумусових речовин і детриту в лучно-чорноземних ґрунтах Правобережного Лісостепу України. Установлено, що інтенсивність накопичення власне гумусових речовин та детриту залежить від доз і співвідношення органічних та мінеральних добрив у системі удобрення. Застосування органічних добрив (12 т/га гною) сприяло досить суттєвому (на 26%) накопиченню власне гумусових речовин у ґрунті (шар 0–50 см) порівняно з контролем (без добрив). З'ясовано, що мінеральні добрива ($N_{73}P_{81}K_{84}$) окремо і в комплексі з органічними дещо стримують накопичення власне гумусових речовин. Визначення вмісту детриту у складі органічної частини лучно-чорноземного ґрунту засвідчило найвищі показники (2,67%) у варіанті із застосуванням органо-мінеральної полуторної системи удобрення (12 т гною + $N_{105}P_{121}K_{126}$). Відмічено зниження адсорбційної здатності детриту відносно власне гумусових речовин при використанні мінеральних добрив окремо і в органо-мінеральних системах удобрення.

УДК 631.8:631.445.51:635.25

2018.1.99. ПОЖИВНИЙ РЕЖИМ ТЕМНО-КАШТАНОВОГО ҐРУНТУ ПІД ПОСІВАМИ ЦИБУЛІ РІПЧАСТОЇ ЗА ВНЕСЕННЯ ФОСФОГІПСУ І МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ / Шкода О.Д., Мартиненко Т.А. // Зрошувальне землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2017. — Вип. 67. — С. 81–85. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 550067.

Мінеральні добрива, фосфогіпс, цибуля ріпчаста, поживний режим, темно-каштановий ґрунт, краплинне зрошення.

Наведено результати досліджень щодо вивчення впливу мінеральних добрив і фосфогіпсу на поживний режим темно-каштанового ґрунту під посівами цибулі ріпчастої (сорт Халцедон), проведених на дослідному полі Інституту зрошувального землеробства НААН. Встановлено, що мінеральне удобрення в умовах краплинного зрошення забезпечувало підвищений вміст елементів живлення для рослин цибулі ріпчастої протягом усієї вегетації. Найбільш високі показники вмісту мінерального азоту та обмінного калію в ґрунті виявлено у варіантах з внесенням розрахункової дози добрив, а рухомого фосфору — рекомендованої дози $N_{120}P_{90}$. Інтенсивність зниження вмісту елементів живлення зростала (до 57,4% від початкової кількості) у період "початок формування цибулин — технічна стиглість". Внесення мінеральних добрив підвищувало продуктивність цибулі ріпчастої на 33,1–42,8% порівняно з контрольним варіантом.

Найбільший приріст урожайності цибулі (+17,2 т/га) одержано за внесення розрахункової дози мінеральних добрив (азот у формі кальцієвої селітри) на фоні фосфогіпсу (1,9 т/га) у стрічку посіву за краплинного зрошення.

УДК 631.8:632.51:633.16

2018.1.100. ВПЛИВ УДОБРЕННЯ НА ЗАБУР'ЯНЕНІСТЬ ПОСІВУ ТА ІНШІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ УРОЖАЙНОСТІ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО / Зуза В.С., Шекера С.Ю., Гутянський Р.А. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2017. — Вип. 22. — С. 15–22. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 550065.

Удобренья, ячмень ярий, бур'яни, водний режим ґрунту, структура урожаю, урожайність, якість зерна.

Мета досліджень полягала у визначенні впливу поєднання едифікаторних можливостей ячменю ярого і добрив на забур'яненість посіву та інших умов на формування врожаю культури. Схема удобрення включала варіанти: 1 — без добрив (контроль), 2 — післядія гною (фон), 3 — фон + $N_{60}P_{60}K_{60}$. Встановлено, що підвищення рівня удобрення спричинило зростання кількості дводольних малорічних бур'янів у посівах ячменю ярого в межах 11–71%. На фоні післядії гною їх маса знижувалася на 14%, а за додаткового внесення $N_{60}P_{60}K_{60}$, навпаки, зростала на 14% порівняно з неудобренным варіантом. Виявлено суттєве зменшення кількості (на 34–64%) і маси (68–92%) злакових однорічних (просоподібних) видів бур'янів. Систематичне застосування добрив у сівозміні підвищувало вміст в орному шарі ґрунту легкодоступних форм фосфору і калію в середньому на 64 і 19% відповідно. Відмічено позитивний вплив органо-мінерального удобрення на структуру урожаю та окремі біометричні показники ячменю ярого. Найбільший приріст врожайності (0,92 т/га) забезпечувало внесення $N_{60}P_{60}K_{60}$ на фоні післядії гною.

УДК 631.8:635.21

2018.1.101. ВПЛИВ ДОБРИВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ БУЛЬБ КАРТОПЛІ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / М'ялковський Р.О. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2017. — № 4. — С. 56–58. — Бібліогр.: 8 назв.

Мінеральні добрива, елементи живлення, картопля, сорт, ґрунт, урожай.

Досліджено вплив добрив на ріст і продуктивність різних груп стиглості сортів картоплі в умовах Правобережного Лісостепу України. Встановлено, що найвищу масу бульб середньостиглих сортів забезпечувало сумісне внесення органічних і мінеральних добрив (гній 40 т/га + $N_{120}P_{120}K_{120}$) — 616 г. Високою врожайністю характеризувалися середньостиглі сорти (Віра, Слов'янка, Надійна). За цього найвищу врожайність встановлено у варіанті з гноем (40 т/га) та $N_{120}P_{120}K_{120}$ — 38,8 т/га. Встановлено, що вміст крохмалю в бульбах картоплі залежав від сорту та умов живлення. Найвищий показник крохмальності (17,2%) відмічено у варіанті без добрив. Зроблено висновок про те, що застосування органічних та мінеральних добрив сприяє підвищенню інтенсивності росту і врожаю картоплі столової та зменшенню вмісту крохмалю у бульбах в усіх досліджуваних сортів.

УДК 631.8:635.657

2018.1.102. СИМБІОТИЧНА АЗОТФІКСУВАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ НУТУ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ КУЛЬТУРИ ЗА РІЗНОГО УДОБРЕННЯ / Господаренко Г.М., Прокопчук І.В., Прокопчук С.В. // Сільськогосподарська мікробіологія: міжвід. темат. наук. зб. — Чернівці, 2017. — Вип. 25. — С. 25–29. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 550074.

Мінеральні добрива, азотфіксуючі бактерії, нут, чорнозем опідзолений, врожайність.

Наведено результати досліджень впливу мінеральних добрив у поєднанні з інокуляцією насіння азотфіксуючими бактеріями на симбіотичну азотфіксуювальну здатність та продуктивність нуту на чорноземі опідзоленому Правобережного Лісостепу України. Передпосівна бактеризація сприяла активному формуванню і функціонуванню симбіотичного апарату за умови, що фон азотних добрив не перевищував 60 кг/га. За дії мінеральних добрив як окремо, так і в поєднанні з інокуляцією насіння, врожайність нуту підвищувалася

на 1,08–1,52 т/га порівняно з варіантом без добрив та інокуляції. Встановлено, що для одержання високих і стабільних урожаїв зерна нуту на чорноземі опідзоленому з низьким вмістом лужногідролізованого азоту і підвищеним вмістом рухомих сполук фосфору і калію, система його удобрення повинна передбачати застосування фосфорних і калійних добрив у дозі по 60 кг/га д.р. під основний обробіток ґрунту, а азотних — під передпосівну культивування. Насіння перед сівбою запропоновано обробляти суспензією молібдату амонію та Ризобофіту.

УДК 631.81:631.816.1:631.416

2018.1.103. ВПЛИВ ДОБРИВ НА НАКОПИЧЕННЯ МІКРОЕЛЕМЕНТІВ І ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У СІРОМУ ЛІСОВОМУ ҐРУНТІ / Дергодук С.Е., Літвінова О.А., Дмитренко О.В., Молдаван Л.П. // Агроекологічний журнал. — 2017. — № 3. — С. 61–65. — Бібліогр.: 9 назв.

Добрива, сірий лісовий ґрунт, мікроелементи, важкі метали, сівозміна, продуктивність.

Наведено результати досліджень (2011–2016 рр.) щодо зміни вмісту рухомих форм мікроелементів і важких металів за систематичного застосування органічних і мінеральних добрив у польовій сівозміні. Встановлено, що удобрення спричинило зростання рівнів цих показників у сірому лісовому ґрунті порівняно з початковим станом, але перевищення ГДК стосовно всіх елементів не спостерігалось. Найефективнішою як у процесах накопичення найбільш значущих у життєдіяльності рослин мікроелементів, так і створення високого рівня продуктивності ланки сівозміни (4,86 т/га з.о.) виявилась органо-мінеральна система удобрення (12 т/га гною + $N_{60}P_{60}K_{60}$). За цих умов вміст кислоторозчинних форм становив: марганцю — 145 мг/кг, кобальту — 1,07, міді — 7,64, цинку — 2,71 мг/кг, тоді як у зразках на початок дослідження — 130; 0,8; 6,7; 2,65 мг/кг ґрунту відповідно. Застосування тільки мінеральних добрив за високих навантажень у системі удобрення було недоцільним в агрономічному аспекті — додатковий ефект від $N_{90}P_{90}K_{102}$ становив лише 7%.

УДК 631.811.7

2018.1.104. СІРКА — ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ВРОЖАЄМ / Білера Н. // Агроном. — 2017. — № 4. — С. 22–25.

Добрива, сірка, ґрунт, макроелементи, живлення рослин, ефективність.

Розглядається питання ролі сірки для отримання максимального врожаю с.-г. культур високої якості. Виокремлено три основні шляхи надходження сірки в рослини: 1) мінеральні сполуки сірки у ґрунті та мінералізація органічної речовини ґрунту; 2) з атмосфери; 3) внесення сірковмісних добрив. Наведено ефективність застосування сірки з органічними (гній, торф, сидерати) і мінеральними добривами, обґрунтовано форми та час внесення. Зазначено, що із зеленою масою сидеральних культур надходить близько 3 кг сірки з кожною тонною заораної маси. Застосування гною та торфу як органічних добрив за середніх норм відповідно 30 і 40 т/га забезпечує додатково щонайменше 6 і 40 кг/га сірки. Відмічено, що особливої уваги потребує живлення рослин сіркою на піщаних ґрунтах (у тому числі при no-till) і таких, що періодично підтоплюються. Внесення сірковмісних добрив насамперед потрібно планувати під високочутливі до сірки культури (часник, цибуля, ріпак, соняшник, соя). Асортимент базових сірковмісних і спеціальних добрив на ринку України досить широкий і має тенденцію до зростання.

УДК 631.811.98:633.85

2018.1.105. ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ НА ПЛОЩУ ЛИСТОВОЇ ПОВЕРХНІ РИЖІЮ ЯРОГО / Гамаюнова В.В., Москва І.С. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2017. — Вип. 3. — С. 82–92. — Бібліогр.: 9 назв.

Регулятори росту, рижій ярий, площа листової поверхні.

Наведено результати досліджень із вивчення впливу технологічних прийомів вирощування рижію ярого сорту Степовий 1 на динаміку наростання площі листової поверхні (ПЛП) в умовах південного Степу України. Встановлено, що найбільших значень показник ПЛП досягає у фазі цвітіння та значно зростає під впливом обробки насіння і посіву рослин

в основні періоди вегетації сучасними рістрегулювальними речовинами по фоні внесення помірної дози мінерального добрива. Максимальна асиміляційна поверхня рижю ярого зафіксована у зазначеній фазі за поєднання внесення до сівби $N_{15}P_{15}K_{15}$ та обробки насіння Ескортом-Біо і тричі підживлення посіву рослин (у фазі повних сходів, цвітіння й наливу зерна) — у середньому за роки досліджень 9,60 тис. m^2/ga . Відмічено високі значення ПЛП за однієї обробки посіву в період цвітіння як Ескортом-Біо, так і іншими досліджуваними рістрегулювальними препаратами та комплексним мікродобривом кристалоном жовтим. Обґрунтовано достатню ефективність передпосівного оброблення насіння рижю ярого біопрепаратами Мочевин К-6 та Ескортом-Біо та позакоренових підживлень в основні фази вегетації.

УДК 631.812.2:581.132:635.21

2018.1.106. ВПЛИВ РІДКИХ КОМПЛЕКСНИХ ДОБРИВ НА ЧИСТУ ПРОДУКТИВНІСТЬ ФОТОСИНТЕЗУ РОСЛИН КАРТОПЛІ СТОЛОВОЇ / Бикін А.В., Бордюжа І.П. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2017. — № 2. — С. 199–205. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550554.

Рідкі комплексні добрива, картопля столова, чиста продуктивність фотосинтезу (ЧПФ), листовий індекс (ЛІ), оброблення бульб, мінеральне живлення.

Висвітлено результати досліджень (2015–2016 рр.) щодо вивчення впливу рідких комплексних добрив на характер формування і діяльності фотосинтетичної поверхні насаджень картоплі столової в умовах Лівобережного Лісостепу України. Встановлено, що застосування РКД 11–37 у нормі P_{105} на фоні азотно-калійних ($N_{120}K_{180}$) у поєднанні з передпосадковим обробленням бульб рістстимулювальним препаратом Антонік Плюс (0,2% р-н) оптимізувало площу листового апарату у критичні фази росту і розвитку рослин. Виявлено максимальне значення ЧПФ на рівні 4,22–18,7 g/m^2 за добу за листового індексу 0,94–6,26 та зростання врожайності картоплі (42,6 т/га при 22,2 т/га у контролі). Представлено залежність ЧПФ та величини ЛІ впродовж періоду вегетації від системи удобрення.

УДК 631.812.2:631.895

2018.1.107. НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ОТРИМАННЯ РІДКИХ ОРГАНО-МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ / Артем'єва К.С. // Вісник аграрної науки. — 2018. — № 1. — С. 83–86. — Бібліогр.: 10 назв.

Органо-мінеральні добрива, карбамід-аміачна суміш, гумінові кислоти, гумат, екстрагування, водорозчинні комплекси.

Удосконалено спосіб одержання рідкого органо-мінерального добрива (ОМД) на основі карбамід-аміачної суміші (КАС) та гумату, збалансованого за вмістом гумінових речовин та азоту. Запропоновано технологічні підходи до переробки місцевої сировини на ОМД з визначеним складом поживних речовин. Обґрунтовано доцільність збагачення розчинних форм мінеральних добрив отриманими гуматами під час створення рідких ОМД. Наведено агрохімічну характеристику показників якості досліджуваних добрив. Відмічено, що рідкі ОМД у своєму складі мають визначену кількість азоту та гумінових речовин, що перебувають у доступній для рослин формі. Виокремлено переваги отриманих добрив: водорозчинність, яка забезпечує доступність елементів живлення рослинам та їх засвоєння на різних етапах органогенезу; забезпечення рослин азотом; стимулювальний вплив на ріст рослин за рахунок підвищеного вмісту вуглецю гумінових кислот. Запропоновано використовувати ОМД для кореневого підживлення за внесення безпосередньо в ґрунт та позакоренового.

УДК 631.82:577.11:633.111

2018.1.108. ВПЛИВ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ НА ВІМІСТ АМІНОКИСЛОТ У ЗЕРНІ СОРТІВ ПШЕНИЦІ СПЕЛЬТИ / Любчик В.В. // Реалізація потенціалу сортів зернових культур — шлях вирішення продовольчої безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження акад.-селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983),

20 жовт. 2017 р. — с. Центральне, 2017. — С. 120–121. Шифр 550580.

Мінеральні добрива, амінокислоти, пшениця спельта, біологічна цінність.

У дослідженнях використовували зерно пшениці спельти озимого сортів Зоря України та Європа, вирощених в умовах Правобережного Лісостепу за схемою: 1) без добрив (контроль); 2) $P_{60}+N_{120}$; 3) $K_{60}+N_{120}$; 4) $P_{60}K_{60}$ — фон; 5) фон+ N_{120} ; 6) фон+ $N_{60}+N_{60}$; 7) фон+ $N_{60}S_{60}+N_{60}$. Встановлено, що застосування азотних добрив підвищувало вміст та інтегральний скор амінокислот (АК) у зерні пшениці спельти. У складі есенціальних АК показник ізолейцину зростає на 11–12% за внесення фосфорних і азотних та калійних і азотних добрив і на 14–15% за роздільного азотного живлення порівняно з контрольним варіантом. Вміст заміінних АК змінювався від 12,3 до 15,3% залежно від удобрення. Відмічено зерно пшениці спельти сорту Зоря України, що характеризується найвищою біологічною цінністю, оскільки амінокислотний скор був бездефіцитним. Найбільше він зростає для триптофану та фенілаланіну — на 88–173 пункти порівняно з контролем (відповідно 209 і 224%).

УДК 631.86/87:631.847.21:631.427:579

2018.1.109. МІКРОБІОЛОГІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ СПОЛУК АЗОТУ В ҐРУНТАХ АГРОЦЕНОЗІВ: монографія / Волкогон В.В. — К.; Ніжин: ПП Лисенко М.М., Аграрна наука, 2017. — 192 с. — Бібліогр.: 266 назв. Шифр 550642.

Удобрення, сполуки азоту, трансформація азоту, мікробні препарати, азотні добрива, бактеризація, ґрунти.

Представлено результати досліджень особливостей перебігу процесів біологічної трансформації азоту в ґрунтах. Розглянуто шляхи підвищення ефективності використання азоту атмосфери, фіксованого мікроорганізмами в симбіозах та асоціаціях з рослинами, регулювання процесів амоніфікації, іммобілізації, нітрифікації та денітрифікації з метою збільшення коефіцієнтів засвоєння рослинами діючої речовини з добрив, зменшення невикористаних втрат азотних сполук та оптимізації азотного живлення с.-г. культур. Акцентовано увагу на ефективності застосування мікробних препаратів у комплексі з мінеральними добривами. Обґрунтовано важливість врахування показників спрямованості процесів біологічної трансформації азоту при визначенні фізіологічно (екологічно) доцільних норм азотних добрив у землеробстві.

УДК 631.87:631.81.095.337:633.15

2018.1.110. ВПЛИВ ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ ІЗ ЗБАЛАНСОВАНИМ УМІСТОМ ТРИВАЛЕНТНОГО ХРОМУ НА РІСТ І РОЗВИТОК РОСЛИН КУКУРУДЗИ / Бунчак О.М. // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2017. — № 4. — С. 89–92. — Бібліогр.: 9 назв.

Органічні добрива, тривалентний хром, кукурудза, біометричні показники, урожайність.

Наведено результати вивчення впливу органічних добрив ("Біоактив" (уміст тривалентного хрому 52 mg/kg), "Біопрoferм" (540 mg/kg) та регулятора росту рослин "Біохром" (5,4 mg/l)), виготовлених за новітніми технологіями, на біометричні показники і врожайність рослин кукурудзи гібрида Любава. Дослідження виконували упродовж 2013–2016 рр. на дослідному полі Подільського державного аграрно-технічного університету. Встановлено, що внесення органічних добрив "Біопрoferм" у дозі 10 т/га під основний обробіток ґрунту і рідкого органічного добрива "Біохром" у дозі 5 л/га під час вегетації рослин кукурудзи сприяє збільшенню кількості рослин під час повних сходів на 5716 шт./га за польової схожості 86,6%; висоти рослин у фазу цвітіння на 27 см; листової поверхні рослин кукурудзи на 7,68 тис. m^2/ga і підвищенню врожайності кукурудзи на 2,72 т/га порівняно з контролем (без добрив). Отримане зерно — високої якості, екологічно безпечне, зі збалансованим умістом тривалентного хрому.

УДК 631.874:631.147(477.53)

2018.1.111. ВИКОРИСТАННЯ СИДЕРАЛЬНИХ КУЛЬТУР ЯК ВІДНОВЛЮВАНОВОГО ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ В ОРГАНІЧНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ / Горб О.О., Чайка Т.О., Яснолоб І.О. //

Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2017. — № 4. — С. 38–41. — Бібліогр.: 4 назви.

Сидеральні культури, органічне землеробство, виробництво с.-г., агротехнології, відновлювальні джерела енергії.

Обґрунтовано актуальність використання сидеральних культур в органічному землеробстві. Виділено особливості їх вирощування для певних с.-г. культур. Доведено переваги і надано пропозиції с.-г. господарствам і фермерам щодо використання зелених добрив. Зазначено, що сидерація підвищує ефективність природокористування, сприяє підвищенню родючості ґрунту, одержанню з одиниці площі більшої кількості продукції, а також відчутно покращує екологічну ситуацію. Представлено сидеральні культури в овочівництві та їх агротехнологічні особливості. Обґрунтовано форми кормовиробництва та застосування зелених добрив. Акцентовано увагу на необхідності врахування кліматичних, ґрунтових та організаційно-економічних умов господарства при використанні сидеральних культур.

УДК 631.895:631.811.98

2018.1.112. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ОРГАНО-МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ І РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ РОСЛИН / Василенко М.Г., Стадник А.П., Душко П.М. // Агроекологіч-

ний журнал. — 2017. — № 3. — С. 96–102. — Бібліогр.: 10 назв.

Органо-мінеральні добрива, регулятори росту рослин, урожайність, якість, приріст, білок.

Упродовж 1992–2016 рр. досліджено вплив органо-мінеральних добрив (ОМД), регуляторів росту рослин (РРР), виробіологічних препаратів (МП) вітчизняного виробництва на екологічну безпеку довкілля, врожайність та якість продукції с.-г. культур. Наведено основні показники дії досліджуваних добрив на ріст і розвиток рослин. Відмічено найбільший приріст урожайності пшениці ярої (38,1–46,6%) порівняно з контролем (1,76 т/га) за оброблення насіння препаратом Ноостим. Зазначено, що завдяки фунгіцидним властивостям, ОМД і РРР істотно впливали на імунний стан рослин, сприяли зниженню захворюваності та поширенню хвороб у посівах. Це дало змогу зменшити застосування в агроценозах дози пестицидів на 25–30%. Зроблено висновок про те, що застосування Гумісолу, ОМД (Віталіст, Оазис, Добродій), РРР (Емістим, Ендوفіт, Екостим, Неофіт, Вергестим, Ноостим, Гарт, Агрозим), МП (Азовіт, Ембіонік) відповідає екологічним вимогам, забезпечує охорону навколишнього природного середовища, створює належні умови росту та розвитку і підвищує врожайність рослин та їх якість.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 502.3/.4(477)

2018.1.113. КРИТИКА РЕГУЛЯЦИОННЫХ МЕРОПРИЯТИЙ НА ТЕРРИТОРИЯХ СТРОГОГО ЗАПОВЕДНОГО РЕЖИМА (КАТЕГОРИЯ I-A МСОП/IUCN) / Борейко В.Е., Парникоза И.Ю.; Киев. экол.-культур. центр. — Л., 2017. — 208 с. — (Сер. Охрана дикой природы; Вып. 76). — Библиогр.: 373 назв. Шифр 550551.

Заповідні території, регуляційні (режимні) заходи, рубки лісу санітарні, інтродуценти, "регуляція" чисельності диких тварин, екосистема, залуження.

Обґрунтовано критичні зауваження стосовно різних регуляційних (режимних) заходів в об'єктах суворого природоохоронного режиму I-A МСОП/IUCN — заповідниках, заповідних зонах національних та регіональних ландшафтних парків, біосферних заповідниках і заповідних урочищах. Йдеться про санітарні рубки, очищення лісу від захаращеності, сінокоси, випасання, "регулювання" чисельності диких тварин, біотехнію, лісопосадки, надання переваги окремим видам флори і фауни, боротьбу з інтродуцентами і "шкідниками", "оптимізацію" гідрологічного режиму, організацію пасік, гасіння природних пожеж, "відновлення" корінних природних екосистем, викошування очерету, залуження, меліоративну ловлю риби, рекреаційне обладнання печер. У зв'язку з тим, що регуляційні заходи в заповідниках і заповідних зонах у цілому є антиекологічними й антиетичними, оскільки обмежують право дикої природи на існування і волю, а також протирічать концепції заповідності, захисникам дикої природи і заповідників необхідно консолідувати свої зусилля в боротьбі проти регуляційних заходів і, насамперед, проти санітарних рубок і сінокосів.

УДК 502.5:504.06:339.9:546.26:330.322

2018.1.114. СИСТЕМИ ТА МЕХАНІЗМИ МОТИВАЦІЇ НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВОГО РОЗВИТКУ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА: монографія / Гайдучкий І.П. — К., 2018. — 560 с. — Бібліогр.: 437 назв.

Екологізація, глобалізація низьковуглецевого розвитку, інвестування низьковуглецевого розвитку.

Наведено результати теоретичних й методологічних досліджень систем та механізмів мотивації низьковуглецевого розвитку (НВР). Висвітлено й обґрунтовано синергію проце-

сів екологізації та глобалізації НВР, методологію його ідентифікації, мотивації та інвестування. Здійснено глибокий аналіз національних та міжнародних систем і механізмів мотивації НВР й розроблено інституціональні засади формування глобальної системи мотивації та інвестування НВР в Україні. Розкрито позиціонування нашої країни в глобальній системі мотивації НВР. У міру переходу до ринкової економіки, Україна почала формувати власну законодавчу і нормативно-правову базу системи мотивації сталого низьковуглецевого розвитку. На сьогодні цю базу представляють близько 10 Законів України, понад 150 нормативно-правових актів, понад 100 національних і міждержавних стандартів.

УДК 502.7:504.06(477+477.72)

2018.1.115. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОМЕРЕЖІ УКРАЇНИ ТА ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Бойко П.М. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 98: С.-г. науки. — С. 178–184. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 550227.

Екомережа, екокоридор, формування екомережі.

Розглянуто сучасні проблеми та загальні перспективи формування екологічної мережі (ЕМ) Херсонської області. Станом на 2016 р. розроблено регіональні схеми екомереж областей, детальні схеми екокоридорів національного рівня, а також низка експериментальних розробок. Натомість більшість схем лишаються еkleктичними, які впливають за різними підходами, тому не можуть функціонувати як цілісна система. Цей факт давно вказував на необхідність розробки схем екомережі цілісних природних зон. Особливо важливою є розробка такої комплексної зональної схеми саме для степової зони України, зокрема Херсонської обл., адже схеми ЕМ частини областей не відображають наявності на їхній території ключового зонального біотопу — степів. Наведено негативні та позитивні чинники, які впливають на розбудову ЕМ. Здійснено короткий аналіз можливостей двох екокоридорів — Дніпровського й Азово-Чорноморського. За результатами досліджень встановлено, що процес розбудови ЕМ України, зокрема Херсонської обл., сягнув на сьогодні достатньо високого емпіричного рівня, проте втілення ідей науковців у законодавчу й виконавчу площину носить початковий і досить хаотичний характер. Покращання такої ситуа-

ції можливе лише за цілеспрямованої державної політики, з використанням науково обґрунтованих рекомендацій.

УДК 502.75:349.6

2018.1.116. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИННОГО СВІТУ: монографія / Туліна Е.Є. — Х., 2016. — 216 с. Шифр 550587.

Екологічне право, рослинний світ, використання рослинного світу.

Висвітлено питання становлення і розвитку наукових досліджень щодо правових засад використання рослинного світу (РС). Проаналізовано поняття, форми і види використання РС, суб'єкти правовідносин у сфері використання, їх права й обов'язки, підстави й порядок виникнення, зміни та припинення правових відносин у цій області. Особливу увагу приділено специфіці правового регулювання відносин щодо здійснення окремих видів використання РС. Загострено увагу на співвідношенні законодавства національного, міжнародного та ЄС у сфері використання флори. Результати досліджень засвідчили, що вищезгадані законодавства мають подібні риси і що зараз спостерігається тенденція до гармонізації законодавства України із законодавством ЄС. Удосконалення регламентації відносин з використанням РС має здійснюватись не лише на рівні національного законодавства, але й виходити за його межі на міжнародний рівень. Україні варто запозичити позитивний досвід зарубіжних країн у впорядкуванні зазначених відносин з метою взаємовідповідності законодавства національного і ЄС.

УДК 504.062:631.145:631.95:639.13:330.341.1(4+77)

2018.1.117. ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ / Кохан А.В., Гумен В.В., Фролов С.О., Козловська М.В., Остапенко А.І. — Полтава, 2017. — Ч. III: Актуалізація правил ринкового нагляду та екологічної відповідальності в умовах євроінтеграції. — 239 с. Шифр 550010.

АПК України, інновації, ринковий нагляд, екологічна відповідальність, євроінтеграція.

Здійснено аналіз невідкладних потреб залучення науки, експертного забезпечення й прикладних досліджень, навчання персоналу аграрних підприємств за нормами ХАССР та екологічних стандартів у продовження зобов'язань співпраці з ЄС та СОТ, викладених у попередніх частинах даного видання. Встановлений з підписанням Угоди про асоціацію з ЄС трирічний мораторій на перевірки в аграрно-харчовому секторі, який передбачав оновлення ринкових норм згідно із Законом "Про якість та безпечність харчових продуктів та продовольчої сировини" і зростання відповідності українського підприємництва європейським стандартам, завершився у вересні 2017 р. З моменту прийняття Верховною Радою України оновленого законодавства в травні 2017-го року, протягом наступних 6 і 12 місяців відповідно вступають у силу європейські принципи надання дозволу для більшості видів економічної діяльності за попередньої оцінки впливу на довкілля, модернізації процесів державного ринкового нагляду за безпекою кормової і харчової продукції, здоров'ям і добробутом тварин, що має супроводжуватися європейськими підходами до збереження унікального генофонду та етнічних традицій. Зауважується, що одночасно відбувається зміна вимог до ринкової відповідності фахівців держслужби, передбачена відповідною стратегією реформування заміни кадрового складу на рівні провідних посад з серпня 2017-го року, метою забезпечення соціально-екологічної відповідальності, економічної доцільності та конкурентності національної економіки за європейськими регуляторними підходами.

УДК 504.54.056:546.4/8(477)

2018.1.118. ЕКОЛОГО-ГЕОХІМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІКРОЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОГЕННИХ ЗАБРУДНЕНИХ АГРОСЕЛІТЕБНИХ ЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ / Кураєва І.В., Войтюк Ю.Ю., Самчук А.І., Локтіонова О.П., Мусіч О.Г. // Агро-екологічний журнал. — 2017. — № 3. — С. 40–45. — Бібліогр.: 10 назв.

Ландшафти агроселітебні, забруднення агроселітебних ландшафтів, мікроелементи, мікроорганізми ґрунтового, важкі метали.

Наведено результати досліджень, проведених з метою визначення закономірностей розподілу мікроелементів (МЕ) у ґрунтах агроселітебних ландшафтів у зоні впливу підприємств чорної металургії та хімічної промисловості (Маріупольська та Шосткинська ділянки). Зазначено, що забрудненість ґрунтів мікроелементами спричиняє зміни їх фізико-хімічних властивостей (рН, катіонно-обмінна ємність), які відрізняються від властивостей фонових ділянок. У досліджуваних ґрунтах під впливом підприємств чорної та хімічної промисловості значно підвищується валовий вміст МЕ порівняно з умовно безпечними ґрунтами. За геохімічними критеріями виділено техногенні асоціації важких металів (ВМ) у забруднених ґрунтах агроландшафтів під впливом підприємств чорної металургії (Pb 23,2 > Cu 8,4 > Zn 55 > Cr 3,9 > Mn 2,5) та хімічної промисловості (Pb 23 > Ni 16 > Cr 9 > Co 5 > Ag 4 > Cu 2). Техногенне надходження МЕ в навколишнє природне середовище негативно впливає не тільки на ґрунти, але й на рослини, які по-різному адаптуються до екстремальних еколого-геохімічних умов довкілля. Проведені мікробіологічні дослідження свідчать, що індикаторами забруднення ґрунтів мікроелементами слугують певні види мікроорганізмів у досліджених відкладах.

УДК 504.54:001.891:633/635:631.434.52(477.7)

2018.1.119. НАУКОВІ ЗАСАДИ ОБЛАШТУВАННЯ ДЕГРАДОВАНИХ АГРОЛАНДШАФТІВ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Голобородько С.П., Шепель А.В., Погинайко О.А. // Зрошуване землеробство: міквід. темат. наук. зб. — Херсон, 2017. — Вип. 67. — С. 40–47. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 550067.

Агроландшафт деградований, урожайність с.-г. рослин, агроекологія, агрофітоценоз, родючість ґрунту.

Наведено наукові засади облаштування деградованих агроландшафтів (АЛ) Південного Степу України. Проведені дослідження сучасного стану трансформованих АЛ засвідчили, що вирощування с.-г. культур у даному регіоні за примітивної системи землеробства призводить до істотного зниження родючості ґрунтів та в цілому втрачає земельних ресурсів, на яких інтенсивно формуються деградовані АЛ. В умовах природного зволоження (без зрошення) одержання продуктивності багаторічних трав у межах 2,49–3,81 т/га абсолютно сухої речовини, 1,99–2,76 к.од. і 0,31–0,64 т/га перетравного протеїну при залуженні деградованих земель, вилучених з обробітку, досягається за рахунок використання для сієви посухостійких видів багаторічних трав, які найкраще адаптовані до природно-кліматичних умов регіону: пирій середній (сорт Вітас), люцерна (сорт Унітро), еспарцет піщаний (сорт Інгільський) та їх бінарних і полівидових травосумішей. Результати досліджень засвідчили, що основним напрямом, який забезпечує зменшення прояву фізичної та хімічної деградації ґрунтів, є створення високопродуктивних агрофітоценозів багаторічних бобових трав та бінарних і полівидових бобово-злакових травосумішей, стійких до екстремальних погодних умов, які спостерігаються останніми роками в підзоні Південного Степу. Збільшення посівної площі люцерни та люцерно-злакових травосумішей уже в найближчі роки дасть змогу усунути катастрофічне зниження родючості ґрунтів та їх деградацію, знизити екологічне навантаження на с.-г. угіддя, мати кращі попередники для зернових, овочевих і технічних культур, ліквідувати дефіцит перетравного протеїну в кормах та збалансувати раціони всіх видів тварин за перетравним протеїном, особливо взимку.

УДК 504.32:349.8(4+77)

2018.1.120. ДОСВІД РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ У ПРОЦЕСАХ РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДОВКІЛЛЯ // Водне господарство України. — 2017. — № 5. — С. 2–5.

Екологічна політика ЄС, законодавство України про довкілля, охорона навколишнього середовища.

Висвітлено досвід розвитку екологічної політики ЄС і використання його для оптимізації законодавства України про навколишнє середовище. Починаючи з 1973 р. екологічна політика ЄС втілюється у програмах чи планах дій з охорони навколишнього середовища, що містять декларації прин-

ципів та основних підходів, а також пріоритети вирішення екологічних проблем на період реалізації цих програм та планів дій. Аналіз семи Програм дій з охорони довкілля дає змогу прослідкувати еволюцію Європейських екологічних пріоритетів. Все більшої складовості набуває регіональна політика ЄС, екологічна складова якої посідає одне з центральних місць, а метою є забезпечення гармонійного сталого розвитку європейських регіонів. Корисним для України є досвід держав-членів ЄС, національні уряди яких у процесі децентралізації влади передали широке коло повноважень щодо охорони довкілля регіональним та місцевим органам самоврядування. У ході еволюції екологічної політики ЄС сформувалися чіткі підходи до визначення і розв'язання проблем навколишнього середовища. Досягнення високих екологічних стандартів ЄС є стратегічним завданням екологічної політики України, проте необхідно враховувати, що сучасні значні досягнення в природоохоронній діяльності європейської спільноти є результатом тривалого процесу проведення реформ на державному й регіональному рівнях, а також громадського усвідомлення.

УДК 504:631.95:339.942(477+438+437.6)

2018.1.121. ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА / Гадзало А.Я. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 97: С.-г. науки. — С. 195–201. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 550225.

Природокористування збалансоване, співробітництво транскордонне, ресурси природні і фінансові.

Здійснено аналіз соціально-економічних та екологічних показників Українсько-Польських та Українсько-Словацьких транскордонних регіонів, а також викидів забруднювальних речовин у регіонах. Зазначено, що транскордонне співробітництво (ТКС) у політичній, економічній, природоохоронній, інфраструктурній, гуманітарній сферах збагачує національний досвід ведення зовнішніх зносин, сприяє економічному процвітання. До екологічних складових збалансованого природокористування (ЗПК) на прикордонних територіях можна віднести: еколого-економічні збитки від діяльності будь-якої галузі, відходів галузей, що розташовані не на прикордонних територіях. Можливості ТКС є дуже широкими, проте в Україні його форми використовуються вкрай неефективно, тому важливо визначити основні заходи, які б допомогли подолати існуючі труднощі та дали змогу підвищити ефективність ЗПК прикордонних регіонів. Основними напрямками активізації ТКС між регіонами України та країн-членів ЄС у галузі ЗПК є: підвищення ефективності функціонування інституційних структур на регіональному рівні, які в прикордонних регіонах мають відігравати роль ЗПК ТКС; сприяти залученню інвестицій у розвиток ЗПК України; створити фонди акумуляції фінансових ресурсів, які б спрямовувались на підвищення ефективності реалізації форм транскордонного співробітництва.

УДК 504"737"(477)

2018.1.122. СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ДО 2030 РОКУ (ПРОЕКТ) // Бібліотека Всеукраїнської екологічної ліги. Сер. Збалансований розвиток. — 2017. — № 8. — С. 1–43.

Екологія, сталий (збалансований) розвиток України, стратегія сталого розвитку.

Висвітлено стратегічні напрями сталого (збалансованого) розвитку України до 2030 року. Загальновизначене світове розуміння сталого розвитку (СР) — розвиток, що задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Стратегічний підхід до СР успішно застосовують у країнах Європи, які не лише прийняли національні стратегії СР, а й періодично їх переглядають. У вересні 2015 р. на Саміті ООН зі СР в Нью-Йорку в рамках 70-ї ювілейної сесії Генеральної Асамблеї ООН глави держав і урядів погодили порядок денний світового розвитку на період після 2015 р. і визначили 17 глобальних цілей СР, що охоплюють 169 завдань. Україна також вже приступає до своїх міжнародних зобов'язань, оскільки на Саміті ООН зі СР Президент України П. Порошенко зазначив, що "для досягнення цілей СР на національному рівні, Україна здійснюватиме нові програми

і проекти, які на практиці забезпечать макроекономічну стабільність, екологічний баланс та соціальну згуртованість". Обґрунтовано стратегічне бачення СР України, керівні принципи стратегії. Визначено національні цілі сталого розвитку нашої країни і їх завдання. Розглянуто питання щодо впровадження й реалізації Стратегії міжнародного співробітництва та моніторингу її впровадження й оцінки результативності.

УДК 631.95:316.334.55(477.81)"737"

2018.1.123. ОЦІНКА СТАНУ АГРОСФЕРИ СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ ЗА ПОКАЗНИКАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: монографія / Прищеп А.М., Клименко О.М., Клименко Л.В. — Рівне, 2016. — 209 с. — Бібліогр.: 210 назв. Шифр 550579.

Агросфера Рівненщини, сталий розвиток, села Рівненщини, забруднення агросфери, соціо-економіко-екологічні системи.

Здійснено оцінювання агросфери сільських населених пунктів (СНП) Рокитнівського р-ну Рівненської обл. за показниками сталого розвитку. Наведено результати дослідження агросфери даного регіону за показниками соціальної, економічної та екологічної систем (СЕЕС). Оцінено рівні впливу забруднення на здоров'я населення, проведено районування досліджуваного регіону за індексами СЕЕС розвитку й розробки рекомендацій з покращення агросфери СНП. На підставі системного аналізу доведено, що оцінка стану агросфери СНП, зокрема в Рокитнівському р-ні Рівненської обл., має оцінюватися комплексно з використанням базових соціальних, економічних та екологічних показників, що агрегуються в показники вищого ієрархічного рівня. Зазначено, що базовою стратегією розвитку агросфери району доцільно обрати стратегію "економії", яка передбачає в перспективі зупинити спад ділової активності за рахунок інвестування коштів у розвиток тваринництва (2010–2013 рр.); у середньотерміновій перспективі розпочати процес поліпшення стану агросфери (2013–2018 рр.), а в довгостроковій — започаткувати стадію зростання виробництва (2018–2023 рр.).

УДК 631.95:504.054:632.95(477.8)

2018.1.124. ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТИЙКИХ ОРГАНІЧНИХ ЗАБРУДНЮВАЧІВ У ҐРУНТІ / Іванків М., Бальковський В., Павлович С., Вовк С. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2017. — № 21: Агрономія. — С. 24–29. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550196.

Забруднення ґрунту, екологія с.-г., забруднювачі органічні.

Здійснено комплексне вивчення хімічного складу води річки Шкло на кордоні з Польщею та науково обґрунтовано заходи і напрями відновлення екологічного і водного балансу антропогенно порушених земель Язівського сірчаного рудника (Львівщина). За результатами досліджень виявлено перевищення у воді кількості сульфатів, завислих речовин, азоту амонійного, заліза загального, фосфатів, кальцію, нітриту, магнію і мінералізації. Виявлено забруднення ґрунтових вод сульфатами на ділянках підземної випливи внаслідок самовиливу пластикових вод із свердловин. На територіях, де здійснювалася відкрита розробка сірки, спостерігалось зниження рівня ґрунтових вод внаслідок утворення лійкоподібних западин, що призводить до втрат джерельних вод, пониження рівня або втрати води в колодязях населених пунктів. У місцях проведення підземної випливи сірки відпрацьовані зони заповнились гарячою техногенною водою, яка сформувалася в результаті насичення прісного теплоносія розчинними сполуками з руди.

УДК 631.95:504:630*23:539.16(477.42)

2018.1.125. ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ЛІСОВОЇ РОСЛИННОСТІ НА РАДІАЦІЙНО ЗАБРУДНЕНИХ ЗЕМЛЯХ ЖИТОМИРСЬКОГО ПОЛІССЯ / Конішук В.В., Ландін В.П., Захарчук В.А. // Збалансоване природокористування. — 2017. — № 3. — С. 13–18. — Бібліогр.: 4 назви.

Екосистеми лісові, лісовідновлення, радіонукліди, анемохорія, сосна звичайна.

Наведено результати досліджень (2008–2016 рр.) щодо закономірностей самовідновлення лісових масивів на перелогах, староорних землях і неугіддях Житомирського Полісся. Зазначено, що після припинення антропогенного

втручання на виведених із с.-г. використання радіаційно забруднених землях у межах Житомирського (Центрального) Полісся активно відновлюються лісові екосистеми, тим самим зв'язуючи, нівелюючи активну фазу міграції радіонуклідів у довкіллі. З'ясовано, що з лісових порід найінтенсивніше шляхом анемохорії (поширення вітром) відновлюється сосна звичайна, яка при цьому проявляє високі темпи росту, вегетативну стійкість до зовнішніх чинників довкілля. Фітоценотична різноманітність центрально-поліських лісів така: вільшаники — 1 порядок, 2 союзи, 7 асоціацій; ялинники і соснові бори, субори — 4 порядки, 5 союзів, 21 асоціація; грабово-дубові сугруди — 1 порядок, 3 союзи, 10 асоціацій; діброви — 2 порядки, 4 союзи, 4 асоціації. Синтаксономічний розподіл свідчить про найбільше фіторізноманіття лісової компоненти фітостроми Житомирського Полісся, а також про те, що найтипівішими тут є ацидофільні дубово-соснові судіброви та корінні черешчатоскельнодубові ліси, а інші угруповання сформовані пізніше і є вторинними або приуроченими до екстремальних екоотопів. На лісові екосистеми негативно впливають такі чинники: осушувальна меліорація, ерозія, рубки лісу, ведення сільського господарства, збирання ягід і грибів, рекреація. Досить велика площа невикористовуваних земель стала осередками поширення хвороб, бур'янів, інвазійних видів і не сприяє біотехнічним заходам з нівелювання міграційних процесів радіонуклідів у системі ґрунт–рослина. Результати досліджень дали змогу запропонувати ефективні заходи лісової радіоекологічної безпеки.

УДК 631.95:504:631.58:632.9:631.452

2018.1.126. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕРОБСТВА / Ковбасенко В.М., Дмитрієв О.П., Ковбасенко Р.М. — Тернопіль, 2017. — 284 с. — Бібліогр.: С. 206–281. Шифр 550601.

Екологія с.-г., землеробство екологічне, агроєкосистема, пестициди, захист рослин, агротехнологія.

Висвітлено найважливіші проблеми екологізації землеробства, насамперед — екологічні наслідки інтенсифікації с.-г. виробництва та його вплив на довкілля. Оцінено дію пестицидів на об'єкти агроєкосистем та шляхи оптимізації екологічної ситуації. Запропоновано деякі аспекти біологічного

та мікробіологічного обґрунтування системи захисту рослин проти шкочинної мікробіоти в сучасних агротехнологіях. Здійснено аналіз особливостей застосування засобів біологізації для відновлення родючості ґрунту, а також висвітлено роль сучасних ресурсоощадних технологій у зростанні його родючості та ефективності ведення с.-г. виробництва. Зазначено, що шляхи екологізації сільського господарства включають: бережливе відношення, збереження та підвищення родючості ґрунтів, істотне покращання екологічної ситуації на меліорованих землях, раціональне використання добрив та засобів захисту рослин, утилізацію відходів тваринництва, а також одержання чистої продукції рослинництва і тваринництва на забруднених радіонуклідами територіях.

УДК 631.95:546.36:633.1(477.42)

2018.1.127. ОСОБЛИВОСТІ ВІНОСУ ¹³⁷Cs ЗЕРНОВИМИ ТА ЗЕРНОБОБОВИМИ КУЛЬТУРАМИ В УМОВАХ ЖИТОМИРСЬКОГО ПОЛІССЯ / Ландін В.П., Райчук Л.А., Швиденко І.К., Ткачук В.П., Гурелю В.В. // Вісник аграрної науки. — 2017. — № 12. — С. 58–62. — Бібліогр.: 11 назв.

Радіоекологія, радіонукліди, цезій, зернові культури, зернобобові культури.

Проведено дослідження з метою з'ясування особливостей та характеру виносу радіонуклідів (РН) зерновими і зернобобовими культурами у Житомирському Поліссі для формування економічно ефективних та екологічно збалансованих систем аграрного виробництва в регіоні. Радіологічна ситуація, яка нині склалася в забруднених радіонуклідами агроєкосистемах Українського Полісся внаслідок припинення проведення комплексних контрзаходів, змінюється вкрай повільно і повністю визначається фізичним розпадом РН ¹³⁷Cs та підвищенням рухомості ⁹⁰Sr у системі "ґрунт — рослина". За результатами досліджень встановлено варіабельність кореляційного зв'язку між потенційною здатністю с.-г. рослин накопичувати РН та інтенсивністю потоків їх виносу з урожаєм. Визначено найефективніші системи удобрення для зниження накопичення РН зерновими і зернобобовими с.-г. культурами, зокрема застосування повного мінерального добрива з підвищеними дозами калійних.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ДОЛЯ М.М.

УДК [632.38+633.88](075.8)

2018.1.128. ВІРУСНІ ХВОРОБИ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН / Міщенко Л.Т., Дуніч А.А., Дашенко А.В., Поліщук В.П. — К.: Фітоцентр, 2015. — 320 с. — Бібліогр.: 178 назв. Шифр 550004.

Вірусні хвороби, лікарські рослини, видовий склад вірусів, шкочинність вірусів, захист лікарських рослин від вірусних інфекцій.

Висвітлено результати сучасних досліджень вірусних хвороб лікарських рослин (женьшень справжній, ехінацея пурпурова, валеріана лікарська, подорожник великий, м'ята перцева, лофант анісовий і лопух великий). Наведено результати досліджень вірусів лікарських культур, їх біологічних і фізико-хімічних властивостей. Представлено нові дані щодо видового складу вірусів, які уражують лікарські культури на території України. Показано шкідливий вплив вірусів на фотосинтетичні і метаболічні процеси у лікарських рослинах. Досліджено вплив вірусної інфекції на лікарські рослини як сировину для виготовлення фітопрепаратів. Вперше показано, що ураження вірусами призводить до зменшення кількісного вмісту основних біологічно активних речовин та підвищення концентрації окремих важких металів у лікарських рослинах. Розроблено систему профілактики і захисту лікарських рослин від вірусних інфекцій. Рекомен-

довано фахівцям фітовірусологам, фізіологам рослин фітохімікам, фармацевтам, викладачам, аспірантам і студентам вищих навчальних закладів відповідного профілю, фахівцям із захисту рослин, карантинної служби, селекціонерам, а також виробникам фітопрепаратів та працівникам установ, що займаються вирощуванням лікарських рослин.

УДК [634.11:632.768.12](477.54)

2018.1.129. ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ БУКАРКИ (NEOCOENORRHINUS PAUXILLUS GERM.) ЗА ФЕНОФАЗАМИ РОЗВИТКУ ЯБЛУНІ В САДУ ННВЦ "ДОСЛІДНЕ ПОЛЕ" ХНАУ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА / Забродіна І.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2017. — № 1/2. — С. 67–70. — (Сер. Фітопатологія та ентомологія). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550557.

Букарка, садівництво, фенофази розвитку яблуні, сорти яблуні: Гала, Ліберті, Ренет Симиренко.

У плодівих насадженнях яблуні в Лісостепу України зареєстровано багато видів шкідливих комах і кліщів, які завдають значних збитків. Зокрема, комплекс довгоносиків, особливо в плодорозсадниках та молодих садах. Найбільш шкідливими є букарка, яблуневий квіткоїд, казарка та сірий бруньковий довгоносик. Метою досліджень було виявлення

особливостей сезонної динаміки чисельності букарки за фенофазами розвитку яблуні. Спостереження за динамікою чисельності букарки (2014–2016 рр.) в різні фенофази розвитку яблуні виконані на сортах Гала, Ліберті, Ренет Симиренко в саду ННВЦ “Дослідне поле” ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, посадженому навесні 2008 р. дворічним садивним матеріалом. Встановлено, що у фенофазі набубнявіння бруньок за середньодобової температури повітря 6°C на деревах з’являлися перші особини букарки. Масове заселення насаджень відбувалося через 7–10 днів, що збігалось з фенофазою зеленого конуса. Наведено дані щодо щільності букарки за фенофазами розвитку яблуні (зелений конус, розпускання бруньок, відокремлення бутонів, рожевий бутон) на сортах яблуні: Гала, Ренет Симиренко, Ліберті у 2014, 2015 і 2016 рр. У 2014 р. в середньому за сортами чисельність букарки була найбільшою. У 2014–2015 рр. у всі фенофази розвитку яблуні найбільшу щільність букарки відмічено на сорті Гала (4,7–11,7 екз./дерево). У 2016 р. порівняно високу щільність довгоносика від фенофази “зелений конус” до фенофази “рожевий бутон” було відмічено на сорті Гала (4,0–10,2 екз./дерево). Середня щільність букарки протягом вегетаційних періодів 2014–2016 рр. на досліджених сортах становила від 7,6 до 8,8 екз./дерево.

УДК 632.3:579.84:633.414

2018.1.130. МОРФОЛОГІЧНІ ТА ФІЗІОЛОГО-БІОХІМІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ БАКТЕРІЙ, ІЗОЛЬОВАНИХ З УРАЖЕНИХ ЦУКРОВОЮ ГНИЛЛЮ КОРЕНЕПЛОДІВ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Дворак К.П. // Мікробіологія в сучасному сільськогосподарському виробництві: матеріали XII наук. конф. молодих учених, м. Чернівці, 24–25 жовт. 2017 р. / НААН, Ін-т с.-г. мікробіології та агропромислового виробництва. — Чернівці, 2017. — С. 17–19. Шифр 550022.

Буряки цукрові, бактерії, хвостова гниль, бактеріологічний аналіз, морфологічний тип, патогенність бактерій.

Однією з найбільш поширених та шкідливих хвороб бактеріального походження у посівах цукрових буряків є хвостова гниль, або гомоз. Хвороба спричиняє хлоротичність листків, їх в’янення і поступове відмирання. Метою було визначення морфологічних та фізіолого-біохімічних властивостей бактерій, ізольованих з уражених хвостовою гниллю коренеплодів для їх попередньої ідентифікації. У результаті бактеріологічного аналізу зразків рослин з типовими симптомами хвостової гнилі виділено різні морфологічні типи ізолятів бактерій. Чотири з них за сукупністю визначених властивостей попередньо ідентифіковано як представників виду *Pantoea agglomerans*. Тестом на визначення пектолітичної активності цих ізолятів є виявлена їхня здатність спричиняти мацерацію рослинних тканин. Інші ізоляти бактерій віднесено до представників виду *Pectobacterium carotovorum*. Шість ізолятів, що формують напівпрозорі блискучі колонії сірого кольору, ідентифіковано як представників роду *Pseudomonas* sp. Чотири інші ізоляти бактерій за властивостями віднесено до роду *Bacillus* sp. На основі встановлення низки морфологічних та фізіолого-біохімічних властивостей бактерій, ізольованих з уражених хвостовою гниллю коренеплодів, їх попередньо ідентифіковано як представників вказаних видів та родів, що дає можливість подальших досліджень їхньої патогенності та підбору дієвих засобів для обмеження шкідливості в агроценозі.

УДК 632.3:633.1

2018.1.131. ҐРУНТОВІ ВІРУСИ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР / Кириченко А. // Пропозиція. — 2018. — № 1. — С. 108–112. *Ґрунтові віруси, зернові культури, мікроскопічні гриби, нематоди, пшениця, бімовіруси ячменю, фузовіруси (пшениці, жита і тритикале).*

Особливо великий вплив на врожайність зернових мають віруси та їхні вектори. Саме вірусні хвороби становлять загрозу глобальній продовольчій безпеці. Ґрунтові віруси, векторами поширення яких є мікроскопічні гриби, грибоподібні організми або паразитарні нематоди, можуть призвести до значних утрат врожаю і завдають значних економічних втрат. Віруси злакових передаються через ґрунт за допомогою гриба *Polymyxa graminis*. *P. graminis* є вектором декількох економічно важливих вірусів, зокрема бімовірусів — вірусу жовтої мозаїки ячменю, вірусу м’якої мозаїки ячменю

та вірусу веретеноподібної смугастої мозаїки пшениці, а також фузовірусів — ґрунтового вірусу мозаїки пшениці та ґрунтового вірусу мозаїки злакових. В агроценозах України найпоширенішими є: ґрунтовий вірус мозаїки злакових; бімовіруси ячменю — вірус жовтої мозаїки ячменю і вірус м’якої мозаїки ячменю; фузовіруси пшениці, жита і тритикале — ґрунтовий вірус мозаїки пшениці, ґрунтовий вірус мозаїки зернових, китайський вірус мозаїки пшениці; бімовіруси пшениці — вірус веретеноподібної смугастої мозаїки пшениці, вірус жовтої мозаїки пшениці. Розглянуто симптоми хвороби, поширеність і ступінь інфікування посівів вірусами та ін. Приділено увагу засобам контролю ґрунтових вірусів. Відзначено, що поширенню та зростанню шкодочинності вірусних захворювань сприяють глобальні зміни клімату. Для профілактики ґрунтових вірусних захворювань фахівці пропонують проводити регулярні моніторинги якості ґрунтів та заселеності їх основними переносниками вірусів зернових. В Україні дослідженням цих векторів, їхньої екології та поширеності в агроценозах займаються дослідники Інституту мікробіології та вірусології ім. Заболотного НАНУ та Всеукраїнського наукового інституту селекції (ВНІС). Проти вірусів, які переносяться комахами, потрібно обробляти насіння комбінованими протруйниками, до складу яких входять інсектициди системної дії, а за масового заселення векторами доцільно проводити додаткові інсектицидні обробки. Сіяти озимі культури необхідно в оптимально пізні, а ярі — в ранні терміни із дотриманням оптимальної щільності густоти посівів. Наведено агротехнічні прийоми, які прискорюють ріст і розвиток рослин, сприяють підвищенню їхньої стійкості до вірусної інфекції.

УДК 632.4:633.16:631.87:631.559(477.41/.42)

2018.1.132. ВПЛИВ БІОЛОГІЧНИХ ПРЕПАРАТІВ НА РОЗВИТОК МІКОЗІВ ТА УРОЖАЙНІСТЬ ПРОСА В ПОЛІССІ УКРАЇНИ / Ключевич М.М., Столяр С.Г. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2017. — № 1. — С. 101–105. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 550057.

Просо, мікози, біологічні препарати, технічна ефективність, урожайність зерна.

Найпоширенішою круп’яною культурою у світі та Україні є просо. Метою досліджень було встановити вплив сучасних біологічних препаратів на розвиток збудників хвороб грибної етіології і формування урожайності зерна проса в Поліссі України. Польові досліді проводились упродовж 2013–2015 рр. на посівах проса сорту Миронівське 51 в умовах дослідного поля ІСГ Полісся НААН (Коростенський район Житомирської області). Схема досліді включала варіанти: контроль (обробка водою); Агат — 25 К, т. пс.; Біокомплекс-БТУ, р.; Гуапсин, р.; Псевдобактерін-2, в. р.; Фітоцид. Надано опис ґрунту дослідних ділянок. Встановлено у посівах проса такі грибні хвороби: боро плямистість, пірикуляріоз, звичайну і фузаріозну кореневу гниль, які набували значного розвитку і шкідливості впродовж років проведення обліків. Відзначено зменшення розвитку мікозів залежно від застосування біологічних препаратів: борої плямистості — від 9,2 до 4,8, пірикуляріозу — від 4,8 до 3,4 та корневих гнилей — від 13,2 до 6,5% (рис. 1). Найвищий розвиток хвороб відзначено на контрольному варіанті, де ураження борою плямистістю становило 9,2%, пірикуляріозом — 4,8% та корневими гнилями — 13,2%. За використання препарату Псевдобактерін-2, в.р. рослини проса найменше уражувалися борою плямистістю (5,1%), пірикуляріозом (2,9%) та корневими гнилями (3,7%). Наведено дані про розвиток мікозів проса залежно від захисту посівів біологічними препаратами, технічну ефективність застосування біологічних препаратів для захисту посівів проса від мікозів, вплив обробки посіву біопрепаратами на урожайність зерна проса (2013–2015 рр.). Визначено: домінуючі збудники мікозів проса в Поліссі України. Найвищу ефективність від грибних хвороб проса та збереження врожайності забезпечує дворазове обприскування посівів біопрепаратом Псевдобактерін-2.

УДК 632.4:633.854.78

2018.1.133. ВУГІЛЬНА ГНИЛЬ СОНЯШНИКА В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Ретьман С.В., Базикіна Н.Г. // Карантин і захист рослин. — 2017. — № 10/12. — С. 11–12. — Бібліогр.: 4 назви.

Соняшник, вугільна гниль, погодні умови, поширення, ураження.

Метою досліджень було визначення поширення вугільної гнилі в посівах соняшнику в Київській, Хмельницькій та Черкаській областях у 2014–2017 рр. Маршрутні обстеження проводили в період максимального прояву хвороби — у фазі формування насіння. Відібрані зразки етикетували та аналізували в лабораторних умовах. Рослини відмивали від ґрунту, просушували фільтрувальним папером. Кореневу систему вимірювали, фіксували наявність чи відсутність симптомів хвороби. Також для підтвердження наявності міцелію і мікросклероціїв у тканинах робили зрізи коренів та стебел за наступним оглядом під мікроскопом. Визначено вплив коливань погоди на ступінь ураження культури хворобою. Встановлено, що вугільна гниль (збудник *Macrophomina phaseolina* (Tassi) Goid) набуває більшого поширення за посушливого спекотного літа. Насиченість сівозмін в Україні соняшником сприяє накопиченню інোকуюму в ґрунті і подальшому поширенню хвороби. В господарстві усіх форм власності нагальним є посилення контролю за розвитком хвороби в посівах даної культури.

УДК 632.51

2018.1.134. ДЕСЯТЬ НАЙРОЗПОВСЮДЖЕНИШИХ БУР'ЯНІВ СТЕПІВ УКРАЇНИ ТА ЇХ КОНТРОЛЬ / Курдюмова О.М., Тишук О.П. // Карантин і захист рослин. — 2017. — № 7/9. — С. 15–16. — Бібліогр.: 5 назв.

Бур'яни (десять видів), поширення бур'янів, трапляння, агрофітоценози, необроблювані землі.

На підставі багаторічних (2000–2016 рр.) польових дослідів і обстежень агрофітоценозів і необроблюваних земель визначено десять найпоширеніших видів бур'янів, які найчастіше трапляються в різних агрофітоценозах і визначають характер їх розподілу та сучасні системи контролю на певних територіях. Наведено опис умов, методику та результати досліджень. Встановлено, що в усіх степових зонах України списки десяти найпоширеніших бур'янів були представлені однаковими видами хоч із деякими змінами ранжування їх за частотою трапляння і кількісним складом у посівах і на необроблюваних землях, але суттєво відмінних для різних агрофітоценозів (пшениця озима, ячмінь ярий, соняшник, необроблювані землі). Відзначено, що саме необроблювані землі є потенційним джерелом уведення й поширення в агрофітоценози нових видів бур'янів, а найефективнішими заходами контролю десяти наявних найпоширеніших видів бур'янів в агрофітоценозах пшениці озимої були застосування різноглибинного обробітку ґрунту та осіннього чи ранньовесняного обприскування посівів гербіцидами вибіркової дії. У посівах пшениці озимої найбільш обтяжливими з них, з високим рівнем рясності були березка польова (2,8 шт./м²), осот польовий (2,5 шт./м²), грицики звичайні (17,8 шт./м²), кудрявець Софії (15,4 шт./м²) тощо; у посівах ячменю ярого — березка польова (3,4 пгг./м²), гірчиця польова (9,1 шт./м²), лобода біла (8,5 шт./м²), щириця загнута (6,1 пгг./м²) тощо; соняшника — березка польова (3,1 пгг./м²), плоскуха звичайна (22,4 пгг./м²), осот польовий (2,9 пгг./м²), латук татарський (2,0 шт./м²) тощо; на необроблюваних землях — спорих звичайний (1,6 тис. пгг./м²), амброзія полинолиста (60 шт./м²), лутига татарська (147 пгг./м²), грицики звичайні (93 шт./м²) тощо.

УДК 632.51:632.954:633.367

2018.1.135. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЇ ГЕРБІЦИДІВ НА ПОСІВАХ ЛЮПИНУ БІЛОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ВИДОВОГО СКЛАДУ БУР'ЯНІВ / Вересенко О.М., Левченко Т.М. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2017. — № 1. — С. 182–188. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 550057.

Люпин білий, бур'яни, видовий склад, гербіциди, діюча речовина.

Досліджували рівень забур'яненості і видовий склад бур'янів на посівах люпину білого та ефективність дії різних гербіцидів залежно від діючої речовини, норм і строків внесення (2013–2015 рр., ННЦ “Інститут землеробства НААН”). Вивчали ефективність дії наступних препаратів: Трефлан (діюча речовина трифлуралін); Фронт'єр Оптіма (діюча речовина диметенамід-П); Юпітер (діюча речовина імазетапір); Харнес (діюча речовина ацетохлор); Прометрек

(діюча речовина прометрин); Стомп 330 (діюча речовина пендиметалін) та бакові суміші Трефлан + Юпітер, Харнес + Юпітер, Прометрекс + Юпітер на посівах люпину білого сортів Чабанський і Серпневий селекції ННЦ “Інститут землеробства НААН”. За результатами досліджень наведено дані щодо рівня забур'яненості та видового складу бур'янів на ділянках контрольного варіанта без внесення гербіцидів і без прополювання та впливу гербіцидів на забур'яненість посівів люпину білого на сортах Серпневий і Чабанський. Зроблено висновки: рівень забур'яненості залежить від попередників і умов вегетації року. Склад бур'янів, поширених на посівах люпину, значно різнився за роками проведення досліджень, що дало змогу вивчити ефективність дії гербіцидів різних видів проти бур'янів. Для підвищення ефективності дії гербіцидів доцільно підбирати їх з урахуванням видового складу бур'янів. Порівняно високою ефективністю щодо зниження загальної забур'яненості на посівах обох сортів люпину відрізнялись бакові суміші Харнес + Юпітер, а також Прометрекс + Юпітер та гербіцид Харнес у чистому вигляді.

УДК 632.52:632.954

2018.1.136. БУР'ЯНИ СТІКІ ДО ГЛІФОСАТУ: ПОТОЧНИЙ СТАН ТА СТРАТЕГІЇ ЗАПОБІГАННЯ ЇХ РОЗПОВСЮДЖЕННЮ / Носенко Ю.М. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2017. — Вип. 22. — С. 74–84. — Бібліогр.: 29 назв. Шифр 550065.

Гліфосат, гербіциди, механізми стійкості, генномодифіковані культури (ГМК), генномодифіковані рослини (ГМР), гліфосатстійкі культури (ГСК), гліфосатстійкі бур'яни (ГСБ).

Проведено аналіз та аналітичну обробку інформаційних ресурсів щодо стійкості бур'янів (Б.) до гербіциду гліфосат з метою визначення: видів Б., стійких до гліфосату та найбільш потенційно небезпечних; географічних тенденцій розповсюдження Б., стійких до гліфосату; динаміки розповсюдження Б., стійких до гліфосату, за видами і країнами за період 1996–2016 рр.; видів ГСБ, що можуть розповсюдитись в Україні, можливих стратегій запобігання їх розповсюдженню. Визначено і наведено перелік видів Б., природно стійких до гліфосату (березка польова, лядвенець рогатий, комельна бенгальська, ін.); види Б. з набутою стійкістю до гліфосату (жорсткий райграс, гусяча трава, щириця, злинка канадська, ін.). Наведено дані щодо географії розповсюдження ГСБ; гліфосатстійкі види амброзії, райграсу, злинок, гусячої трави, амаранту (Пальмер колючий, бугоруватий). Розглянуто механізми стійкості бур'янів до гліфосату (дані канадських вчених); поширення стійких Б. в Україні, зокрема тих, які здатні утворити стійкі види в умовах України. Запропоновано стратегії боротьби з ГСБ: підвищення інформованості фермерів про виникнення резистентності бур'янів, види ГСБ та гербіцидів з новими механізмами дії; проведення польових досліджень з метою раннього виявлення ГСБ; ротація культур; механічні заходи — обробіток ґрунту перед посадкою, культивування, застосування механічних засобів знищення насіння; хімічні заходи — уточнення норм внесення гербіцидів, застосування бакових сумішей гербіцидів, дотримання послідовності, термінів застосування, а також внесення гербіцидів різних механізмів дії.

УДК 632.71.934:633.1(477.4)

2018.1.137. РЕГУЛЮЮЧА РОЛЬ ПРИРОДНИХ ЕНТОМОФАГІВ ТА ВПЛИВ НА НИХ ПРЕПАРАТІВ З РІЗНИМ МЕХАНІЗМОМ ДІЇ В АГРОЦЕНОЗАХ ЗЕРНОВИХ КОЛОСОВИХ КУЛЬТУР У ЦЕНТРАЛЬНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Кривенко А.І., Шушківська Н.І. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2017. — № 1. — С. 73–79. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 550057.

Пшениця озима, зернові злакові культури, моніторинг, ентомофаги, фітофаги, технічна ефективність, інсектициди.

Визначено ентомокомплекс на пшениці озимій та ячменю в умовах Центрального Лісостепу України. Досліджена ефективність дії хімічних, гормональних та біологічних інсектицидів від домінуючих видів фітофагів та встановлено їх вплив на корисну ентомофауну. Дослідження проводили впродовж 2013–2015 рр. в умовах дослідного поля ННЦ Білоцерківського національного аграрного університету (БНАУ)

та інших господарствах Київської області (Центральний Лісостеп України). Моніторинг фітосанітарного стану агроценозів злакових культур показав, що суттєву загрозу посівам пшениці озимої та ячменю становили хлібні клопи-черепашки (родина *Scutelleridae*), клопи родини пентатомід (*Pentatomidae*), сіпінки (*Miridae*), польові клопи (*Lygus*) (ряд *Hemiptera*), злакові попелиці, пшеничний трипс *Haplothrips tritici* Kurd., хлібний жук кузька, злакові мухи, цикадки: смугаста, шестикрапкова темна ряду *Homoptera*. Ряд твердокрилих представляли хлібний жук кузька (*Anisoplia austriaca* Hrbst.), п'явиці: синя і червоногрудка (*Oulema lichenis* Voet., *O. melanopus* L.), смугаста блішка (*Phyllotreta vittula* Redt.) та пильщик хлібний звичайний (*Cephus pygmaeus* L.). Серед ентомофагів за кількістю видів найбільш чисельними в агроценозах пшениці озимої та ячменю були представники рядів Твердокрилих (*Coleoptera*), Напівтвердокрилих (*Hemiptera*) та Перетинчастокрилих (*Hymenoptera*). За кількістю видів домінував ряд *Coleoptera*, їх частка становила 59% від виявлених таксономічних груп. Гормональний препарат Дімілін, з.п. та бактеріальний — Бітоксикацилін показали високу технічну ефективність — від 82,7 до 83,1%, тому можуть бути рекомендовані для застосування в технологіях виробництва органічної продукції.

УДК 632.7:595.768.23(477.54)

2018.1.138. АМАРАНТОВИЙ СТЕБЛОЇД (*LIXUS SUBTILIS* BOH.) — ПРИХОВАНОСТЕБЛОВИЙ ШКІДНИК ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Васильєва Ю.В. // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна: зб. наук. пр. — Х., 2017. — № 1/2. — С. 39–47. — (Сер. Фітопатологія та ентомологія). — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 550557.

Амарантовий стеблоїд (Lixus subtilis Boh.), буряки цукрові, біологія, фенологія, шкідливість.

Уточнено біологію, фенологію та шкідливість амарантового стеблоїда на буряках цукрових у Харківській області. Фітофаг заселяв буряки цукрові у фазі сходів і був присутній на посівах до кінця вегетації. Відкладання яєць починалося у I декаді червня і тривало до кінця цього місяця. Личинки фітофага з'являлися у II декаді червня і проходили розвиток у черешках буряків більше місяця. Поодинокі імаго нового покоління виявляли протягом вересня, більшість їх мігрувала на посіви культурного амаранту та бур'яни з підродин Амарантові та Лободові, насінням яких вони живилися перед зимівлю. У 2015 р. стеблоїд заселяв 82,1% рослин буряків цукрових, у 2016 р. — 74,8%. Середня щільність яйцекладок становила 0,9 і 0,8 шт./черешок, а личинок — 0,7 і 0,5 екз./черешок за роками відповідно. Вживаність личинок у 2015 р. становила 76,0%, а у 2016 р. — 64,0%. У 2017 р. заселеність буряків цукрових (57,0%), середня щільність яйцекладок (0,3 шт./черешок) і личинок (0,2 екз./черешок) та їхня вживаність (44,0%) були достовірно меншими, ніж у попередні роки, що пов'язано з порівняно екстремальними погодними умовами 2017 р. (прохолодна весна, значний перепад температур удень і вночі).

УДК 632.9+633.358

2018.1.139. ЗАХИСТ ПОСІВІВ ВІД ГОРОХОВОГО ЗЕРНОЇДА (*BRUCHUS PISORUM* L.) ЗА ОРГАНІЧНОГО ВИРОЩУВАННЯ ГОРОХУ / Березовська-Бригас В.В. // Мікробіологія в сучасному сільськогосподарському виробництві: матеріали XII наук. конф. молодих учених, м. Чернівці, 24–25 жовт. 2017 р. / НААН, Ін-т с.-г. мікробіології та агропромислового виробництва. — Чернівці, 2017. — С. 6–8. Шифр 550022.

Горох, зерноїд, фітофаги, органічне сільське господарство, біопрепарати, Бітоксикацилін-БТУ, Ганоль, Гаупсин, Лепідоцид-БТУ.

Застосування біопрепаратів певною мірою вирішує питання екологізації навколишнього середовища та отримання якісного урожаю. Мета дослідження — вивчити вплив біоінсектицидів на чисельність найбільш небезпечного в Україні шкідника, що пошкоджує насіння, — горохового зерноїда (*Bruchus pisorum* L.). Дослідження здійснювали в 2016–2017 рр. в умовах Правобережного Лісостепу України (ННЦ "Інститут землеробства НААН"). Обприскування проводили за щільності фітофага, що перевищувала ЕПШ. Встановлено, що личинка зерноїда веде прихований спосіб життя всередині боба і добре захищена від дії інсектицидів. Її

шкідливість полягає в зменшенні маси пошкодженого зерна. Для захисту посівів доцільно застосовувати біопрепарати з кишковим характером дії: активований у кишковому тракті токсин викликає пошкодження внутрішньої оболонки кишечника, що призводить до загибелі комах. Найефективнішим проти зерноїда виявився Бітоксикацилін-БТУ, р. та термостабільний Бета-екзотоксин. Невисокою ефективністю дії характеризувався препарат Ганоль. Також встановлено захисну дію Гаупсину (наведено норми витрат препаратів). Найменшу технічну ефективність забезпечував біологічний препарат Лепідоцид-БТУ.

УДК 632.925+633.13

2018.1.140. ПРОТРУЙНИКИ ДЛЯ ЗАХИСТУ ПОСІВІВ ВІВСА ВІД ХВОРОБ У ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Ретьман С.В., Панченко Ю.С. // Агроекологічний журнал. — 2017. — № 3. — С. 72–76. — Бібліогр.: 12 назв.

Овес, протруйники, інтенсивність ураження хворобами, технічна ефективність, врожайність.

Дослідили фітосанітарний стан посівів вівса сортів Чернігівський 28 та Самуель у Правобережному Лісостепу України (дослідні ділянки ДП ЕБ "Олександрія", 2015–2016 рр.). За результатами обстеження посівів вівса сорту Чернігівський 28 виявлено такі хвороби: коренева гниль, септоріоз. Овес голозерний сорту Самуель на 10 етапі органогенезу уражувався лише кореневою гниллю. Проти основних хвороб культури на різних етапах органогенезу застосовували хімічні препарати — Венцедор, ТН; Вінцит 050 CS, та біологічні — Гаупсин, р. та Фітоцид, р. Норми витрат хімічних та титри життєздатних клітин біологічних препаратів, а також дані щодо технічної ефективності протруйників проти хвороб вівса на 10-му етапі органогенезу наведено. Найвищу ефективність досліджуваних протруйників Вінцит 050 CS та Венцедор, ТН забезпечили на вісі півчастому сорту Чернігівський 28 проти кореневої гнилі.

УДК 632.952+633.13

2018.1.141. БІОЛОГІЧНІ ПРЕПАРАТИ ДЛЯ ЗАХИСТУ ВІВСА ВІД ХВОРОБ У ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Ретьман С.В., Панченко Ю.С. // Сільськогосподарська мікробіологія: міжвід. темат. наук. зб. — Чернівці, 2017. — Вип. 25. — С. 50–56. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06550074.

Овес півчастий, овес голозерний, збудник, біологічні фунгіциди, ефективність, урожай.

Останніми роками внаслідок підвищення теплових умов вегетаційного періоду та порушень технологій вирощування фітосанітарний стан посівів зернових культур, у т.ч. й вівса, значно погіршився. Наведено перелік хвороб, які завдають шкоди культурі, і їх характеристики: збудники, ареал поширення, чинники, що сприяють поширенню хвороб, тип і джерело інфекції тощо: покрита (тверда) сажка; летюча сажка; лінійна або стеблова іржа; корончаста іржа; борошнеста роса; червоно-бура плямистість або гелмінтоспоріоз; коричнева плямистість або гетероспороз; звичайна коренева гниль. Дослідження проводили у 2015–2016 рр. на дослідних ділянках ДП ЕБ "Олександрія" (Правобережний Лісостеп), розмір ділянок — 25 м², розміщення ділянок рендомізоване, повторність — чотириразова. Висівали овес півчастий сорт Чернігівський 28 та овес голозерний сорт Самуель. Застосовували біофунгіциди Гаупсин (норма витрат 6 л/т) та Фітоцид для бактеризації насіння з н.в. 1,5 л/т. Видову належність збудників проводили за культурально-морфологічними ознаками. Наведено порівняльні дані про розвиток виявлених хвороб на сортах Чернігівський 28 і Самуель та про технічну ефективність біофунгіцидів за інокуляції насіння і поверхневої обробки рослин (по листу) на сортах Чернігівський і Самуель. За період досліджень посівам вівса півчастого та голозерного завдавали шкоди: звичайна коренева гниль, септоріоз, борошнеста роса, червоно-бура плямистість, гетероспороз та корончаста іржа, розвиток яких становив 17,0–46,6% на сорті Чернігівський 28 і 10,3–37,2% — на сорті Самуель. Біофунгіциди Гаупсин, р. і Фітоцид, р. виявляли найбільшу ефективність проти звичайної кореневої гнилі, септоріозу та борошнестої роси (технічна ефективність 46,2–61,1%) за обробки насіння з н.в. 6 л/т і 1,5 л/т відповідно. Одержані результати можуть бути використані для

розробки ефективної та екологічно орієнтованої системи захисту культури.

УДК 632.954:633.13

2018.1.142. ЕФЕКТИВНІСТЬ ГЕРБІЦИДІВ У КОНТРОЛЮ-ВАННІ ЗАБУР'ЯНЕНOST ПОСІВІВ ВІВСА / Гурманчук О.В., Плотницька Н.М., Павлюк І.О. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2016. — № 2(56), т. 1. — С. 103–107. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550060.

Овес, гербіцид, бур'яни, урожайність, препарат.

Мета досліджень — уточнити ефективність дії гербіцидів у посівах вівса проти дводольних бур'янів та визначити найефективніші норми досліджуваних препаратів в умовах Полісся. Дослідження проводили протягом 2014–2016 рр. в умовах СФГ “Обрій” Лугинського р-ну Житомирської обл. на дерново-підзолистих ґрунтах. Забур'яненість дослідних ділянок — на рівні 16–50 шт./м². Переважали бур'яни: редь-

ка дика, осот жовтий городній, щиреця звичайна, волошка синя, грицики звичайні тощо. Розмір дослідної ділянки — 100 м². У досліді застосовували гербіциди у фазі кушнінн з різними нормами витрати: Банвел 4S 480 SL, РК — еталон (0,20 л/га), Гранстар Про 75, в. г. (15, 17 і 20 г/га) та Пріма Форте, СЕ (0,5, 0,55 і 0,6 л/га). Наведено дані щодо впливу гербіцидів на забур'яненість посівів вівса і особливості формування бур'янового компонента агрофітоценозу. Також наведено дані про вплив гербіцидів на урожайність вівса. Застосування у посівах вівса гербіцидів з різними нормами внесення дає змогу знищити дводольні однорічні та деякі багаторічні бур'яни у межах 86,6–96,8%. Проте з підвищенням норми внесення гербіциду Гранстар Про 75 в.г. поряд із максимальним знищенням бур'янів, спостерігається фітотоксичність для рослин вівса. Застосування гербіциду Пріма Форте, СЕ з нормою внесення 0,6 л/га у посівах вівса проти дводольних однорічних та деяких багаторічних бур'янів дає можливість отримати приріст урожаю у межах 0,8 т/га.

60:57 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — академік НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 57.08:[636+633]

2018.1.143. ПРИОРИТЕТИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ БІОТЕХНОЛОГІЇ / Руденко Є.В., Кунець В.В., Седюк І.Є., Мандиг-ра М.С., Воловик Г.П. // Вісник аграрної науки. — 2017. — № 12. — С. 5–9. — Бібліогр.: 14 назв.

Агробіотехнологія, біотехнологія, біоіндустрія, біопаливо, стан, розвиток, перспективи.

Розглянуто перспективи розвитку вітчизняної аграрної біотехнології на основі ефективного використання інтелектуального потенціалу країни. Проаналізовано нормативно-правову базу з цього питання, обґрунтовано практичні рекомендації для започаткування державних ініціатив у цій сфері. Наведено дані аналізу, синтезу, статистичні дані, узагальнення. Розглянуто сучасний стан вітчизняної біотехнології, соціально-економічні передумови розвитку, її правове забезпечення. Зроблено висновки, що для врегулювання та подальшого розвитку біотехнології потрібно структурувати чинну законодавчу базу та доповнити її нормативними актами безпосередньої дії. Головними важелями державної інноваційної політики має стати: всебічна підтримка наукових досліджень, збільшення їх фінансування; державні дотації; створення інноваційної інфраструктури, державне замовлення на закупівлю агробіотехнологічної продукції. Запропоновано розробити Національну програму розвитку біотехнології за прикладом ЄС.

УДК 576.851.155

2018.1.144. ВПЛИВ ГЛЮКОЗО- І ГАЛАКТОЗОВІСНИХ МОНОЦУКРІВ НА РОЗВИТОК *BRADYRHIZOBIUM JAPONICUM* В УМОВАХ *IN VITRO* / Кириченко О.В. // Сільськогосподарська мікробіологія: міжвід. темат. наук. зб. — Чернівці, 2017. — Вип. 25. — С. 3–9. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 06 550074.

Глюкоза, галактоза, N-ацетил-D-глюкозамін, N-ацетил-D-галактозамін, Bradyrhizobium japonicum 634 б, ростова активність.

Метою даної роботи було дослідження впливу глюкозо- і галактозовісних гексоз (галактоза, глюкоза) й аміноцукрів (N-ацетил-D-глюкозамін, N-ацетил-D-галактозамін) на ріст активність бульбачкових бактерій *Bradyrhizobium japonicum* 634 б в умовах чистої культури. Культуру *B. japonicum* 634 б вирощували на манітно-дріжджовому середовищі (МДС) (наведено склад). Середовище стерилізували при 1,0 атм. протягом 30 хв. Рідке середовище використовували для нарізання культури, тверде — для вирощування культури у пробірках і чашках Петрі. Розчини вуглеводів — глюкози (Glc), галактози (Gal), N-ацетил-D-глюкозаміну (GlcNAc), N-ацетил-D-галактозаміну (GalNAc) готували у вигляді маточних розчинів (0,01М), які стерилізували при

0,5 атм. протягом 20 хв. Наведено результати дослідження і їх обговорення: оптична густина культури *B. japonicum* 634 б за дії моноцукрів групи глюкози у середовищі вирощування бактерій; вплив моноцукрів гексоз й аміноцукрів у середовищі росту культури *B. japonicum* 634 б на кількість життєздатних бактерій; час генерації та швидкість розмноження ризобій сої за наявності в середовищі росту вуглеводів групи глюкози та галактози. Зроблено висновки, що за дії вуглеводів у мікромолярній концентрації як сигнальних молекул, у середовищі росту бульбачкових бактерій сої в умовах чистої культури змінювався ріст і розвиток мікроорганізмів. Позитивною ознакою відносно ризобій сої характеризувались вуглеводи групи галактози. Максимальний ефект відмічено у N-ацетил-D-галактозаміні. Активність аміноцукрів як регуляторних сполук переважала таку у гексоз, що підтверджується результатами оцінки росту бактерій за показниками кількості життєздатних клітин мікроорганізмів, часом генерації культури та швидкістю її розмноження.

УДК 60:561.143.6:633.11

2018.1.145. СКРИНІНГ ГЕНОТИПІВ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО НА СТІЙКІСТЬ ПРОТИ ЗАСОЛЕННЯ В КУЛЬТУРІ АПІКАЛЬНИХ МЕРИСТЕМ ПАГОНІВ / Пикало С.В., Дубровна О.В. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2017. — Т. 13, № 3. — С. 277–284. — Бібліогр.: 24 назви.

Тритикале озиме, сольовий стрес, стійкість, калюс.

Мета роботи — провести скринінг *in vitro* різних генотипів тритикале озимого на стійкість проти засолення в культурі апікальних меристем пагонів. Застосовано методи культури тканин і органів *in vitro*, селекція *in vitro*, статистичний аналіз. Виявлено, що зі збільшенням концентрації хлориду натрію від 0,6 до 1,5% у всіх генотипів відбувалося пригнічення росту калюсної культури, що свідчить про токсичний вплив стресового чинника. Встановлено, що концентрація 1,2% хлориду натрію дає змогу диференціювати генотипи тритикале за солестійкістю. Визначено, що найбільшою стійкістю проти сольового стресу характеризувалася лінія ‘38/1296’, оскільки калюси цього генотипу в селективних умовах відрізнялися підвищеним морфогенетичним потенціалом, мали найбільший приріст сирової маси, і лише з експлантів цієї лінії після культивування на середовищі з хлоридом натрію концентрацією 1,5% було одержано рослини-регенеранти. Сорт ‘АДМ 11’ виявився найчутливішим до сольового стресу, тому що в його калюсах у селективних умовах було виявлено масовий некроз та відсутність регенераційної здатності. У вивчених форм зазначено генотипну залежність процесів морфогенезу в культурі *in vitro*. З індукованих калюсів отримано рослини-регенеранти, оптимізовано їх дорощування,

вкорінення та переведення в умови *in vivo*. Зроблено висновки, що генотипна реакція на сольовий стрес у культурі апікальних меристем пагонів тритикале озимого проявлялася неоднаковим приростом сирової маси та різним морфогенетичним потенціалом. Лінія '38/1296' може бути використана як цінний матеріал для подальшої селекції тритикале озимого. Культуру апікальних меристем пагонів рекомендовано застосовувати як тест-систему для проведення скринінгу генотипів тритикале на стійкість проти сольового стресу.

УДК 60:57:636.082.4:636.2(477.44)

2018.1.146. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ БІОТЕХНОЛОГІЇ ВІДТВОРЕННЯ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ЗОНИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ВІННИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА З ПЛЕМІННОЇ СПРАВИ У ТВАРИННИЦТВІ / Зотько М.О. // Аграрна наука та харчові технології. — 2017. — Вип. 4. — С. 142–150. — Бібліогр.: 5 назв.

Виробництво продукції тваринництва, підприємства с.-г., штучне осіменіння, індекс штучного осіменіння, структура стада, ефективність різних методів штучного осіменіння корів та телиць маршрутно-кільцева форма організації штучного осіменіння, поголів'я корів, виробництво молока.

Мета роботи — аналіз стану та перспектив покращання відтворення поголів'я великої рогатої худоби в с.-г. підприємствах зони обслуговування Вінницького обласного племпідприємства. Матеріалом для проведення досліджень слугували зведені виробничо-зоотехнічні звіти СВАН Вінницького обласного підприємства з племінної справи у тваринництві за період 2012–2016 рр. та первинні дані роботи пунктів штучного осіменіння корів та телиць зони обслуговування підприємства. Встановлено, що протягом 5 останніх років чисельність великої рогатої худоби та корів в с.-г. підприємствах області зменшилась на 16,5 і 5,4% і становить на кінець 2016 р. відповідно 88,1 і 33,3 тис. гол. Аналогічна залежність спостерігається з поголів'ям у зоні обслуговування племпідприємства. Порівняно з 2012 р. його кількість зменшилась на 6843 гол. (16,6%) і 2635 гол. (21,2%) і становить на початок 2017 р. 34572 і 9816 голів відповідно. Фактична частка корів у структурі поголів'я за період 2012–2016 рр. знаходиться в межах 30,1–28,4%. У 2016 р. тільки в Тиврівському та Хмільницькому районах відсоток корів у стаді відповідав вимогам (51,3 і 44,8%), а у Вінницькому, Літинському відповідав частково (42,8 і 42,1%). У 2016 р. у зоні обслуговування племпідприємства працювало 218 пунктів штучного осіменіння, що на 68 більше, ніж у 2012 р. Протягом звітної року штучно осіменили 8625 голів корів та телиць, що на 2910 голів менше, ніж у 2013 р. При цьому індекс штучного осіменіння збільшився порівняно з 2012 р. на 9,9% і становив 82,7%. У 2016 р. по зоні обслуговування Вінницького племпідприємства тривалість сервіс-періоду зменшилась порівняно з 2012 р. на 111 днів (від 330 до 219 днів), а кількість недоотриманого молока знаходиться в межах 57–1392 кг. Для штучного осіменіння корів та телиць застосовуються ректо-, mano- і візо-цервікальні способи штучного осіменіння.

УДК 60:581.1+581.6+615.2

2018.1.147. ТРИВАЛІСТЬ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ І БІОТЕХНОЛОГІЯ РОСЛИН / Кунах В.А., Можилевська Л.П. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2017. — № 1. — С. 18–25. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 550057.

Тривалість життя людини, біотехнологія лікарських рослин, біологічно активні речовини рослин.

Викладено сучасні дані про тривалість життя людини, причини смертності, розглянуто чинники, що визначають тривалість життя і роль рослинних препаратів у підвищенні показника середньої тривалості життя до рівня 110–115 років. Проаналізовано стан природних джерел рослинної лікарської сировини, показано, що єдиним реальним джерелом екологічно чистої рослинної сировини є культура тканин. Узагальнено чинники, що стримують виробництво біологічно активних речовин рослинного походження в промислових масштабах (у біореакторах); підходи, які використовуються для підвищення рівня синтезу цільових продуктів і підвищення продуктивності культивованих клітин, окреслено завдання майбутніх досліджень у галузі розробки промислових

біотехнологій лікарських рослин. Встановлено низку особливостей і закономірностей біосинтезу вторинних метаболітів у культурі *in vitro*. Розглянуто основні етапи створення клітинних штамів. Викладено сучасні дані про тривалість життя людини, причини смертності, розглянуто чинники, що визначають тривалість продукцентів біологічно активних речовин і технології їх одержання.

УДК 60:636.13.082:579.64:591.463.1(477)

2018.1.148. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІКРОБІОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ З БІОТЕХНОЛОГІЧНОЮ ПРИДАТНІСТЮ СПЕРМИ ЖЕРЕБЦІВ ДО ОХОЛОДЖЕННЯ / Ткачов О.В., Шеремета В.І. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2016. — № 2(56), т. 1. — С. 298–304. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 550060.

Фізіологія та біотехнологія відтворення коней, кишкова паличка, загальна бактеріальна забрудненість, охолодження сперми, жеребці.

Метою статті є встановлення впливу абсолютної кількості колонієутворювальних одиниць бактерій групи кишкової палички та загальної бактеріальної забрудненості на показники біотехнологічної придатності сперми жеребців до охолодження. Дослідження проводили в Україні на 69 жеребцях-плідниках 9 порід, які належали кінним заводам, племрепродукторам та кінно-спортивним клубам Харківської, Полтавської, Запорізької, Луганської, Київської, Житомирської, Дніпропетровської областей впродовж 10 років, починаючи з 2005 р. Отримання та охолодження сперми здійснювали за Харківською технологією. Представлено дані дослідження впливу абсолютної кількості колонієутворювальних одиниць бактерій групи кишкової палички та загальної бактеріальної забрудненості сперми жеребців-плідників на фізіологічні показники, за якими визначається її біотехнологічна придатність. Уперше встановлено, що коефіцієнт кореляції кількості колонієутворювальних одиниць бактерій групи кишкової палички з виживаністю охолодженої сперми становить мінус 0,6 ($p < 0,01$), а з абсолютним показником виживаності — мінус 0,57 ($p < 0,01$). Вплив загальної бактеріальної забрудненості сперми жеребців на показники охолодженої сперми є меншим і становить мінус 0,5 ($p < 0,01$) та мінус 0,52 ($p < 0,01$) — на абсолютний показник виживаності. Пропонується визначати абсолютну кількість колонієутворювальних одиниць бактерій групи кишкової палички у спермі жеребців поряд із визначенням коли-титру та встановлювати максимально допустимий рівень бактеріальної забрудненості сперми жеребців у 5000 КУО/см³ за сумою колонієутворювальних одиниць бактерій групи кишкової палички та загальної бактеріальної забрудненості.

УДК 633.81:578.085.2

2018.1.149. БІОТЕХНОЛОГІЇ КЛОНАЛЬНОГО МІКРОРОЗМНОЖЕННЯ ЕФІРООЛІЙНИХ РОСЛИН РОДИНИ LAMIACEAE LINDL. IN VITRO / Манушкін Т.М. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2017. — Вип. 3. — С. 121–128. — Бібліогр.: 10 назв.

Lavandula angustifolia Mill., Salvia officinalis L., Monarda fistulosa L., клональне мікророзмноження, in vitro, ефіроолійні рослини.

Мета досліджень — розробити заходи біотехнології клонального мікророзмноження ефіроолійних рослин родини *Lamiaceae* Lindl.: лаванда вузьколиста *Lavandula angustifolia* Mill.; шавлія лікарська *Salvia officinalis* L.; монарда дудчаста *Monarda fistulosa* L. Умови дослідження: біотехнологічна лабораторія ФГ «Агролайф» (Миколаївська обл.) — філія кафедри землеробства, геодезії та землеустрою МНАУ. Застосовували загальноприйняті у біотехнології рослин методи, зокрема живильне середовище Мурасіге і Скуга (МС.). Наведено детальний опис етапів (загалом 4) процесу мікророзмноження: 1-й етап — ізолювання експланта, введення й ініціація його розвитку в умовах *in vitro*; 2-й — власне мікророзмноження; 3-й — укорінення мікропагонів; 4-й етап — адаптація мікророслин до умов *in vivo*. Установлено, що оптимальним для індукції морфогенезу *in vitro* та етапу власне мікророзмноження лаванди є живильне середовище МС, доповнене кінетином (1,0 мг/л) і ГК (1,0 мг/л), для шавлії — БАП (1,0 мг/л) та ІОЛК (0,5 мг/л), для монарди — БАП (1,0 мг/л) та ІОЛК (0,1 мг/л). Найбільш

ефективним для укорінення мікропагонів усіх досліджуваних видів рослин визначено живильне середовище 1/2 МС, доповнене ІОЛК (0,5 мг/л) та ІОЦК (0,5 мг/л). Як результат — розроблено біотехнологічні прийоми клонального мікропомноження *Lavandula angustifolia*, *Salvia officinalis*, *Monarda fistulosa*. Включення розроблених біотехнологій до системи насінництва ефіроолійних культур дасть змогу прискорити впровадження нових перспективних сортів у виробництво та забезпечити галузь оздоровленим чистосортним садивним матеріалом.

УДК 60:57:633.529.3

2018.1.150. ОПЫТ ВНЕДРЕНИЯ БИОТЕХНОЛОГИИ ВЫРАЩИВАНИЯ ЕЙХОРИИ В ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ / Сидашова С.А., Мкртчян С.С., Карталян Я.Д. // Эксклюзивные технологии. — 2017. — № 5/6. — С. 34–35. — Библиогр.: 8 назв.

Ейхорнія, біотехнологія вирощування, кормовиробництво, корм для тварин, вегетація зеленої маси, біообробка, біоставка.

Проблема якісної сировини для кормовиробництва стоїть нині на першому місці. Розглянуто можливість вирощування тропічної рослини-гідромакрофіта водного гіацинта або ейхорнії (Е.), яка виростає в водоймах і має величезні пристосувальні можливості. Вона може використовуватись як корм для тварин після того, як виконає свою основну функцію з

очищення с.-г. стоків тваринницьких ферм або птахоферм (за відповідного токсикологічного контролю). Впровадження біотехнології вирощування і використання в сільському господарстві України Е. потребує постійного фітосанітарного контролю. Виробничі випробування з вирощування Е. ведуться з 2015 р. в Одеській області (експериментальне фермерське господарство "У Самвела"). У країнах тропічного поясу Е. називали злісним бур'яном і вели з ним боротьбу. Але сьогодні цю рослину активно використовують у програмах з очищення озер, малих річок і водойм, що піддаються промисловим або побутовим забрудненням. Дано опис властивостей рослин — загального вигляду заростей і кореневої системи Е., що свідчать про колосальний вегетативний потенціал культури. За відповідної біотехнології ця культура може рости в кліматичних умовах України протягом 8–9 місяців на рік. Для вегетації зеленої маси необхідно, щоб у водоймі температура не опускалася нижче +16°C, а високі темпи зростання починаються з +25°C. Представлено загальний вигляд відкритого біоставка де росте Е., в якому наповнення стічними водами птахоферми проводиться після комплексу попередньої біообробки, а також вигляд закритого біоставка для вирощування розсади Е. і її зеленої маси для годування поголів'я курей в умовах теплиці. З квадратного метра закритих біоставків у господарстві одержано по 293 кг зеленої маси ейхорнії.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.15:631.165:631.559

2018.1.151. АГРАРНІ ПІДСУМКИ 2017 РОКУ / Маслак О. // Пропозиція. — 2018. — № 1. — С. 152–155.

Зернові і зернобобові культури, валовий збір, врожайність, рентабельність, маркетинговий рік (МР), економіка.

Відмічено, що врожай зерна у 2017 р. поступається лише рекордному врожаю попереднього року. За даними Мінагрополітики, в 2017 р. виробництво зернових і зернобобових становило 62,3 млн т, що на 3,7 млн т менше 2016 р. На це вплинуло зниження врожайності на 3,3 ц/га, яка становила 42,8 ц/га. У поточному році збільшилось виробництво пшениці до 26,1 млн т або на 76 тис. т; жита — до 497 тис. т (+21%); гороху — до 1,1 млн т (+31%); гречки — до 180 тис. т (+2%). Виробництво насіння сояшинику зменшилось на 1,4 млн т і становило 17,6 млн т, проте виробництво ріпаку збільшилось майже вдвічі — до 2,2 млн т. Відмічено, що Україна стала провідним світовим виробником базових видів с.-г. продукції. Так, частка українського ячменю у світовому виробництві становила 6,7%, пшениці — 3,6, кукурудзи — 2,6%. За підсумками 2016/17 МР, Україні вдалося досягти рекордного експорту зерна — 43,8 млн т і поступитися лише США, залишивши таких лідерів, як Австралія, Аргентина, Бразилія, країни ЄС та Росію. Рівень рентабельності рослинництва у 2017 р. становив 25,3%, що нижче, ніж у попередньому році. Рентабельність зернових очікується майже вдвічі нижча і становитиме 20,8%. Проте вівса — більше і становитиме 51% проти 34,4% у минулому році, пшениці — до 34,2% проти 31,7%. Очікується, що у вартісному виразі валова продукція рослинництва становитиме 178,7 млрд грн, що на 3,4% менше 2016 р.

УДК 633.11:581.1

2018.1.152. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОДУКТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СОРТІВ ОЗИМОЇ М'ЯКОЇ ПШЕНИЦІ / Жук О.І. // Реалізація потенціалу сортів зернових культур — шлях вирішення продовольчої безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження акад.-

селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983), 20 жовт. 2017 р. — с. Центральне, 2017. — С. 64–66. Шифр 550580.

Пшениця озима, сорти, потенціал продуктивності, елементи структури врожаю, умови вирощування.

Наведено результати досліджень щодо особливостей росту, розвитку і формування елементів структури врожаю окремими рослинами у високопродуктивних сортів пшениці озимої селекції Інституту фізіології рослин та генетики НАН України та Миронівського інституту пшениці НААН в умовах вегетаційних та польових дослідів. Вивчали 11 сортів: Фаворитка, Смоглянка, Подолянка та ін. Встановлено, що в усіх досліджуваних сортів за різних умов вирощування домінував головний пагін над пагонами інших порядків, що проявилось у збільшенні розмірів соломини, міжвузлів, листків, колоса, кількості колосків у колосі та їх озерненості. На високому агрофоні рослини досліджуваних сортів здатні розвивати 6–8 продуктивних пагонів, але у стандартному посіві — 4–5 пагонів. Несприятливі умови навколишнього середовища посилюють домінування головного пагона над бічними, особливо за високої температури, посухи. Це явище зумовлено здатністю основного пагона до забезпечення гарантованого отримання рослин нового покоління. Найзначнішим у формуванні насіння було міжвузля, яке утримувало колос, забезпечувало його фотосинтетичними асимілянтами, водою, утворювало запаси метаболітів. Площа поверхні прапорцевого та підпрапорцевого листків головного пагона у всіх сортів була більшою, ніж у бічних пагонів і вони зберігалися до фази воскової стиглості зерна. Проте їх розміри колоса та маса зерна з колоса зменшувались зі збільшенням кількості пагонів. За оптимальних умов вирощування головний колос формують 16–18 колосків, 50–60 зернівок. Зроблено висновок, що трофічний чинник відіграє значну роль у реалізації потенціальної продуктивності вивчених сортів. Однак частина з них менше реагує на негативні чинники умов середовища.

УДК 633.11:633.14:633.16:633.18:631.527

2018.1.153. СЕЛЕКЦІЯ АУТОГАМНИХ ВИДОВ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР / Гончаров С.В., Костов К.В. // Реалізація по-

тенціалу сортів зернових культур — шлях вирішення продовольчої безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження акад.-селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983), 20 жовт. 2017 р. — с. Центральне, 2017. — С. 21–23. Шифр 550580.

Гібридні сорти, пшениця, тритикале, ячмінь, рис, гетерозис, площі посіву.

Наведено аналіз селекційної роботи зі створення гібридних сортів найважливіших зернових культур. По пшениці перші досліді зі створення гібридних сортів в Росії розпочались в НДІ у 80-ті роки минулого століття селекціонерами Неттевич Е.Д. та Федінко М.А. Проте перші гібриди пшениці були комерціалізовані компанією Cargill в 1981 р. в США. З 1986 р. гібридну пшеницю почали вирощувати в Аргентині й Австралії. В 1998 р. компанія Cargill передала два гібриди пшениці під брендом "Баунти". Однак вони не мали переваги в урожайності порівняно з сортами, тому були зняті з випробування. Німецькі селекціонери Longin et al. (2013), Mette M.F. et al. (2015) повідомили, що гібриди пшениці у Німеччині мали більш високий відсоток гетерозису, наслідком чого Німеччина і Франція стали країнами-ініціаторами вирощування гібридної пшениці у Європі. Основним постачальником гібридного насіння у Європі є французька компанія Saaten Union Recherche. На сьогодні в Європі гібридна пшениця вирощується на площі 0,3 млн га. Гібридна пшениця також вирощується в Китаї та Індії на невеликих площах (до 100 тис. га). По тритикале гібридні сорти почали створювати у 80-ті роки ХХ ст. на базі гаметоцидів та ЦМС. Проте перші гібриди зареєстровані у Франції та Німеччині селекційною фірмою Saat-zucht Dr. Hege GbR, які займають площу близько 3,6 млн га. В 1940 р. в США почалися селекційні роботи зі створення гібридів ячменю на базі трисоміків. Проте подальший прогрес у селекції гібридів ячменю пов'язаний з іменем британського селекціонера Paul Burg, сорти гібридів якого вирощуються на площі 0,8 млн га. Більш значні досягнення одержано зі створення гібридів рису, яке розпочалося з 1964 р. в Китаї. Починаючи з 1976 р. тут щороку реєструються нові гібриди рису, створені на базі ЦМС. Посівні площі гібридів рису в Китаї сягають 17 млн га, у світі — понад 20 млн га (Індія — 1,4 млн га, В'єтнам — 0,7, Бангладеш — 0,7 млн га). Для успішного створення гібридів важливою є пилова продуктивність, яка значно зменшує частку батьківської форми у сумішах на ділянках гібридизації, зменшує вартість гібридного насіння. Використання гібридних сортів є комерційно вигідним завдяки стабільності врожаю. Посівні площі гібридів зернових культур тільки в Європі становлять близько 2 млн га. В Німеччині на 2017 р. зареєстровано 6 гібридних сортів жита, 8 — ячменю, 5 — пшениці і 2 — тритикале. Масштабні селекційні роботи зі створення гібридних сортів розгорнуто в США, Європі, Китаї та Індії. Лідерство мають власні компанії Monsanto, Піонер, Bayer CS, Syngenta, Vilmorin, KWS та ін. Перші гібридні сорти ячменю фірми Syngenta зареєстровані і в Україні та вивчаються в Росії. Ефект гетерозису гібридів зернових досягався за рахунок більш розвиненої кореневої системи, меншої норми висіву насіння (до 30%) та ранньої сівби.

УДК 633.11"324":632.111.6

2018.1.154. ВПЛИВ ПОГОДНИХ УМОВ НА ПЕРЕЗИМІВЛЮ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ В ЗОНІ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Кіріак Ю.П. // Вісник Степу: наук. зб. — Кропивницький, 2017. — Вип. 14: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, 23 берез. 2017 р. — С. 55–58. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 550595.

Пшениця озима, тривалість осінньої вегетації, холодний період року, кліматичні умови.

Представлено аналіз змін тривалості холодного періоду зими та їх вплив на тривалість зимового спокою рослин пшениці озимої за останні 100 років в умовах Південного Степу України. Встановлено, що в період з 1882 по 1931 рік середня тривалість зимового спокою рослин пшениці озимої становила 133 дні, а з 1995 по 2016 рік середня тривалість зимового спокою становить 50 днів, тобто на 83 дні менше, ніж 100 років тому. Проте двічі метеорологічна зима взагалі не наставала — це 2000–2001 рр. та 2006–2007 рр., чого за всі роки спостережень (з 1882 р.) жодного разу не було за-

фіксовано. Підвищення температури у холодний період зими посприяло збільшенню тривалості активного росту пшениці, зокрема пізнє припинення осінньої вегетації (22 листопада) та раннє відновлення вегетації (13 березня). Зроблено висновки, що подальше потепління клімату буде створювати більш комфортні умови для вирощування пшениці озимої у зоні Південного Степу України за умов забезпечення необхідної кількості вологи.

УДК 633.111:631.526.3:631.559

2018.1.155. ВИСТУП АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ В.В. МОРГУНА НА НАУКОВО-ПРАКТИЧНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ "ДЕНЬ ПОЛЯ" // Физиология растений и генетика. — 2017. — Т. 49, № 4. — С. 362–367.

Пшениця, сорти, врожайність, економіка зерна, виробництво.

Відмічено, що озимі посіви в останні роки зазнають жорстокої посухи. Підвищення середньорічної температури на 1°C призводить до зниження врожайності на 21%. Експерти ООН прогнозують: якщо до 2050 р. не стримати глобальне потепління, врожаї зернових культур знизяться на 25%, а потім упадуть ще значніше. У людства існує єдиний вихід — збільшення врожайності с.-г. культур, головною серед яких є пшениця, основний хліб планети. Рекордну урожайність пшениці — 167,91 ц/га — одержано у Новій Зеландії, який перевершив попередній рекорд у 165,2 ц/га, що належав Великій Британії. Рекордна урожайність пшениці в Україні належить сорту Фаворитка — 131,8 ц/га, яку одержано в господарстві "Лаліс" Черкаської області, а у конкурсному сортовипробуванні новий сорт Астерта сформував урожайність 140 ц/га. Найвища середня урожайність зернових становила 64 ц/га на Вінниччині, а в окремих господарствах — 65–70 ц/га, що наближається до європейського рівня. Нині європейська норма врожайності пшениці становить 6,0 т/га. Україна із 42 ц/га стрімко наближається до цього показника. Інститут фізіології рослин і генетики НАН України у 2016 р. мав 13 науково-технологічних полігонів, в яких висівалося від 20 до 40 сортів нашої селекції. У зоні Полісся та Західної України (АФ "Вега Агро" Житомирської обл.) 12 сортів (Придніпровська, Каланча та ін.) забезпечили урожайність 107–124 ц/га за середньої по досліді 85 ц/га. На полігоні Інституту сільського господарства Північного сходу НААН вивчалось понад 90 сортів дев'яти наукових установ України, де кращими були сорти Інституту ФІГ НАНУ, які на 12–18 ц/га перевищили середню врожайність по досліді. Нові сорти Інституту Астарта, Чорнява, Сотниця високу врожайність сформували у Воронезькій області, Ставропольському краї РФ, Молдові, де вони визнані новими селекційними досягненнями та внесені у Державний реєстри. Маючи широкий спектр сортів у Державному реєстрі України, вважаємо, що перспективність сорту слід визначати за площею посіву, тобто які займають 100 і більше тисяч гектарів. Серед усього набору сортів Державного реєстру України, тільки 8 (або 2,1%) висіваються на такій площі. Серед них 5 сортів — Богдана, Подолянка, Смуглянка, Золотоколоса і Фаворитка селекції ІФРР; три сорти: 3-тє місце (приватна фірма); 4-те та 7-ме — селекції СГІ м. Одеси. До рівня посівних площ 100 тис. га не піднявся жоден сорт зарубіжної селекції, яким не вистачає належної екологічної пластичності, доброї якості зерна та морозопосухостійкості. Слід звернути увагу на нові сорти інституту: Новосмуглянка і Придніпровська (119,8 і 121,5 ц/га), Софія Київська та Даринка Київська (119,3–116,3 ц/га). Проте важливою складовою високих врожаїв, окрім сортів, є добрива, захист рослин та інші елементи інтенсивних технологій. На сьогодні ми вносимо тільки близько 90 кг д.р. добрив (за оптимальної потреби 270–320 кг/га). Серйозною перешкодою до зростання валових зборів зерна пшениці є пізні попередники, які знижують врожайність на 10–20 ц/га, а іноді і на 20–30 ц/га порівняно з чорним паром. Наступна проблема — це сировинний експорт зерна, який призводить до значних економічних втрат. Торгівля сировиною — це шлях у нікуди. Ще одна проблема — в Україні всі складові нашого урожаю чужі: насіння чуже, засоби захисту — чужі, добрива, техніка — чужі. Разом це все взяте, негативно впливає на врожайність і собівартість кінцевої продукції. Порушені питання потребують негайного вирішення і лише тоді Україна зможе стабільно збирати не менше як 80 млн т зер-

нових, оскільки потенціал чорноземів оцінюється в 100 млн т зерна щороку.

УДК 633.16:575.113.2:577.112.82

2018.1.156. ЯЧМІНЬ — ДЖЕРЕЛО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ / Лінчевський А.А. // Вісник аграрної науки. — 2017. — № 12. — С. 14–21. — Бібліогр.: 37 назв.

Ячмінь, пшениця, сорти, якість, харчування, здоров'я.
Наведено порівняльну характеристику поживних властивостей "забутого основного хліба багатьох народів світу — ячменю" і сьогодишнього хліба насущного — пшениці. Пшениця, а точніше — сучасні її сорти, створені селекціонерами за останні 50 років минулого століття, при використанні у харчуванні викликає низку хвороб у людини — масове ожиріння, целіакію, неврологічні та алергічні захворювання, діабет, хвороби серця тощо. Це пов'язано з тим, що зерно пшениці на 70–75% складається з крохмалю, який поділяється на 2 полімери глюкози — амілозу і амілопектин у співвідношенні 1:3. Саме амілопектин спричиняє підвищення вмісту глюкози в крові та ускладнення здоров'я людини. Крім того, до складу входять деякі білки, які зумовлюють у людей алергенні реакції аж до шоку. Постало питання, чим можна пом'якшити негативний вплив пшениці на здоров'я людини. За багатьма дієтологами світу це є вживання продуктів ячменю. Як харчову культуру його найбільше використовують у Тибеті, Японії, Китаї, країнах Африки та Скандинавії. Ячмінь, як продукт харчування, почав вживатися раніше, ніж пшениця — 10–13 тис. років тому. Проте поступово ячмінь як хліб став замінюватись хлібом пшеничним із кращими смаковими властивостями. Проте в останні роки вчені все більше наголошують на кращих поживних і навіть лікувальних властивостях ячменю. Зерно ячменю найбільше збалансоване за амінокислотним складом, містить надзвичайно цінні для здоров'я людини компоненти, яких немає в зерні пшениці. Особливо цінним є зерно голозерного ячменю, селекція якого розпочалася у багатьох установах. З'явилися перші сорти голозерного ячменю Ахіллес, Презент, Козацький та ін. Для їх впровадження слід розробляти зональні технології та ретельно їх дотримуватись.

УДК 633.31:581.174

2018.1.157. АГРОЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ФОТОСИНТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РОСЛИН ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ГЕНОТИПУ ТА УМОВ ДОВКІЛЛЯ / Москалець Т.З., Гриник І.В., Москалець В.В. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2017. — Вип. 23. — С. 47–60. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 550560.

Рослини тритикале озимого, фотосинтетична діяльність, абіотичні та антропогенні чинники довкілля.

Досліджено особливості фотосинтетичної діяльності рослин тритикале озимого залежно від генотипу та умов довкілля. Дослідження проводили у 2007–2013 рр. в агроєко-системах Житомирського Полісся, перехідної зони Лісостепу-Полісся (Носівка), Лісостепу України (Біла Церква). Вивчали сорти (фактор А), строки сівби (фактор Б), дози мінеральних добрив (фактор В), умови екотипу (фактор Г) (табл.). Встановлено, що агрофітоценози середньостиглих, середньорослих сортів Амфідіплоїд 256, Славетне, Августо та середньоранніх — Віватне Носівське, Пшеничне за сприятливих погодних-кліматичних умов 1999–2001 рр., 2004–2006 рр., 2008–2013 рр. мали максимальну чисту продуктивність фотосинтезу — 7–8 г/м²/добу, а за менш сприятливих (дефіцит вологи, аномальний хід температур осінньо-зимового, весняно-літнього періодів 2002, 2007 і 2011 рр.) — її мінімальні значення були 4,3 мг/м²/добу. Також виявлено, що фотосинтетичну продуктивність посівів АД 256, Славетне істотно ($P \leq 0,05$) визначає функціонування колосу, а для сортів Августо, ДАУ і Віватне Носівське, Еллада, крім колосу, — функціонування стебла і листя верхнього ярусу. Для сортів тритикале озимого показники фактичної урожайності зерна та фотосинтетичної активності колосу істотно корелюють ($r=0,77$), на відміну від показників листя і стебла ($r=0,44$ і $0,38$). За реакцією на умови екотипу, строки сівби, дози мінеральних добрив для сортів АД 256, Славетне, ДАУ 5, Віватне Носівське визначено межі екологічного оптимуму

щодо продуктивності фотосинтетичної діяльності та урожайності рослинницької продукції, які за високих доз добрив, оптимальних строків сівби та сприятливих умов клімату забезпечують високу врожайність зерна: за умов Лісостепу — близько 8 т/га, Лісостепу — Полісся — 6–7 т/га.

УДК 633.34:658.8.012.12

2018.1.158. СОЯ — ЕКОНОМІЧНО ПРИВАБЛИВА І ПЕРСПЕКТИВНА КУЛЬТУРА В УКРАЇНІ / Чехова І.В. // Вісник Степу: наук. зб. — Кропивницький, 2017. — Вип. 14: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, 23 берез. 2017 р. — С. 205–210. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 550595.

Соя, ринок, економічна ефективність, врожайність, витрати, напрями збуту.

Розглянуто сучасний стан виробництва і ринку сої в Україні, шляхи підвищення ефективності і засоби визначення резервів та напрямів використання продукції. Феномен сої полягає в тому, що в ній за вегетаційний період синтезується два врожаї — білка і жиру, а також інших біологічно важливих органічних речовин. Олія сої засвоюється організмом людини на 98%. Продукти із сої мають антисклеротичні властивості, знижують вміст холестерину в крові, позитивно діють на функціонування мозку, покращують зір. Основні посіви сої у 2015 р. сконцентрувалися в зоні Лісостепу (64%), де сформовано "соевий пояс", тоді як у зоні Степу і Поліссі було розміщено 15 і 21% посівів сої відповідно. Посівні площі становили 2,1 млн га. Лідерами за кількістю виробленого насіння сої у 2015 р. були Хмельницька (497 тис. га), Полтавська (475 тис. га) та Київська (351 тис. га) області — табл. 1, 2 і 3. Найвищий рівень урожайності сої в 2015 р. зафіксовано в Херсонській обл. — 33,3 ц/га при площі посіву 101,7 тис. га, на другому місці Запорізька обл. — 30 ц/га на площі 12 тис. га. У 2015 р. в Україні одержано 2135,6 тис. т насіння сої, що в 1,9 раза більше, ніж у 2011 р. Основний напрям реалізації насіння сої — це експорт, за яким Україна ввійшла до десятки країн-лідерів з експорту і зайняла 8-ме місце. Динаміка економічних показників соєової галузі від реалізації виробленої сої досягла 22693 млн грн, тобто у 3,3 раза більше порівняно з 2013 р. (6841 млн грн), прибуток збільшився у 6,7 раза — 6293 і 933 млн грн відповідно, рентабельність досягла рівня майже 40% проти 15,3% у 2013 р. Проте аналіз витрат на виробництво сої в розрахунку на 1 га посіву протягом 3 років показав, що вони зросли на 60% — від 4,1 тис. грн/га до 6,9 тис. грн/га, що пояснюється підвищенням вартості насіння, мінеральних добрив, нафто-продуктів (табл. 6). Зроблено висновок, що за прогнозами в майбутньому в Україні можливе збільшення виробництва сої до 4,5 млн т на рік, переробки — до 1,2 млн т, експорту — до 2,6 млн т.

УДК 633.85:631.5:658.8

2018.1.159. ГІРЧИЦЯ БІЛА — ЦІННА І РЕНТАБЕЛЬНА КУЛЬТУРА / Чехов С.А. // Вісник Степу: наук. зб. — Кропивницький, 2017. — Вип. 14: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, 23 берез. 2017 р. — С. 203–205. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550595.

Гірчиця біла, агротехніка вирощування, насіння, економічні показники, витрати виробництва.

Наведено біологічну характеристику сортів гірчиці білої та агротехнічні прийоми для одержання оптимальних урожаїв цієї культури. Гірчиця — однорічна трав'яниста рослина висотою 60–80 см з густо опушеним стеблом. Квітка жовтого забарвлення, утворює стручки з 4–6-ма насіннями. Культура довгого світлового дня, але з коротким вегетаційним періодом, морозостійка, гарний медонос — до 100 кг/га нектару. Гірчиця відноситься до дрібнонасінних культур, тому потребує доброї підготовки ґрунту — глибокої оранки на зяб, ранньовесняного закриття вологи та більш ретельного вирівнювання поверхні. Висівається рядковим суцільним способом нормою 8–10 кг схожого насіння на 1 га. Перед сівбою насіння обов'язково обробляють протрувачами, сході — селективними гербіцидами та проводять захист рослин від шкідників. Проте на внутрішньому ринку посівного матеріалу дуже мало сортів, а існуючі створені понад 15

років тому. Через це, купуючи насіння, необхідно звертати увагу на його походження та лабораторні показники якості. За продуктивністю гірчиця біла перевищує як жовту і чорну гірчицю, так і ярий ріпак за витратами на вирощування.

Зроблено висновок, що гірчиця біла невимоглива до ґрунтів, посухостійка, здатна забезпечувати стабільний урожай в усіх природно-кліматичних зонах України.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.11:581.19:631.527

2018.1.160. СЕЛЕКЦІЯ ПШЕНИЦІ ПОЛБИ ЗВИЧАЙНОЇ ЯРОЇ (*TRITICUM DICOCUM* SHRAN K.) МАКАРОННОГО НАПРЯМУ ВИКОРИСТАННЯ В ІНСТИТУТІ РОСЛИННИЦТВА ІМ. В.Я. ЮР'ЄВА НААН / Голік О.В., Діденко С.Ю., Реліна Л.І., Вечерська Л.А. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2017. — Вип. 23. — С. 90–99. — Бібліогр.: 23 назви. Шифр 550560.

Пшениця полба звичайна яра, макаронні властивості, каратиноїди, колір борошна.

Наведено результати вивчення 41 селекційної лінії полби та сорту Романівська в конкурсному сортовипробуванні за комплексом ознак для передачі до державного сортовипробування та відбору форм, що виділились за макаронними ознаками, вмістом каратиноїдів та кольором борошна для формування розсадника схрещувань. Порівняння проводили з сортом полби Голівська. Проаналізувавши 41 лінію пшениці полби звичайної протягом 2015–2017 рр., визначено, що їх врожайність та вміст каратиноїдів були на рівні стандарту або достовірно вище (табл.). За комплексом ознак було виділено лінію 12-126, яку під назвою Юніка було передано до державного сортовипробування. Сорт створено шляхом вільного запліднення селекційної лінії пшениці твердої 09-936Т лісостепового екотипу з середньою врожайністю 3,7 т/га та потенційною 4,6 т/га. За вмістом каратиноїдних пігментів має переваги над стандартом — 1,87 мг/100 г (+1,01 мг/100 г), загальна макаронна оцінка — 5,6 бала (+1,5 бала). Для схрещування відібрані кращі лінії: 10-56, 10-65 і 10-79, які перевищують стандарт за якістю на 1,7–1,8 бала.

УДК 633.11:631.527:561.143.6

2018.1.161. СЕЛЕКЦІЯ *IN VITRO* ПШЕНИЦІ НА УСТОЙЧИВОСТЬ К АБІОТИЧЕСЬКИМ СТРЕССОВИМ ФАКТОРАМ / Дубровна О.В. // Физиология растений и генетика. — 2017. — Т. 49, № 4. — С. 279–292. — Бібліогр.: 65 назв.

Пшениця, селекція in vitro, абіотичні стресові чинники.

Висвітлено досягнення вітчизняних і закордонних учених з селекції *in vitro* пшениці на стійкість до абіотичних стресових чинників зовнішнього середовища. Серед них є екстремальна температура, посуха, засолення, токсичні метали, гербіциди та ін. Для створення сортів, стійких до стресових чинників, потрібно застосовувати нові методи, зокрема селекцію *in vitro*, як метод створення нових форм рослин шляхом виділення мутантних клітин і соматональних варіацій. Такий метод є подальшим розвитком мутаційної селекції, яка реалізується на рівні одиничних клітин із застосуванням техніки *in vitro*. Він має як позитивні, так і негативні можливості. Технологія селекції *in vitro* для основних злакових культур базується на загальних механізмах стійкості для ізолюваних клітин і цілих рослин. Серед природних чинників, які найбільше впливають на процеси росту і розвитку рослин, важливу роль відіграє водний дефіцит, який викликається посухою. Водний дефіцит спричиняє значно більшу шкоду, ніж всі інші чинники разом узяті. Стрес, викликаний водним дефіцитом, є первинним наслідком посухи і вторинним — засолення ґрунтів, тому є складним і знаходиться під контролем багатьох чинників. Селекція на стійкість до водного дефіциту ведеться за допомогою застосування високомолекулярного поліетиленгліколя (ПЕГ) або низькомолекулярного манніту. Селекція на стійкість до засолення — з додаванням до розчину солей NaCl в концентрації 3,6 і 9 г/л. Крім NaCl інколи застосовують проміні в дозі 40, 80 і 120 Гр разом з NaCl в дозах 0,9 і 1,2%. Для одержання стійких форм до

високотемпературного стресу використовують багаторазову обробку калусів температурою 48°C, для стійкості до токсичних металів — іони алюмінія. Крім окремої стійкості, селекція *in vitro* ведеться до комплексу стресів, проте рідше, що пояснюється контролюванням чисельних генів. Зроблено висновок, що селекція *in vitro* дає можливість отримати оригінальні генотипи пшениці, проте вона потребує більше часу і менш ефективна.

УДК 633.112.9:631.527:561.143.6

2018.1.162. СЕЛЕКЦІЯ *IN VITRO* ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО НА СТІЙКІСТЬ ДО ЗАСОЛЕННЯ ТА АНАЛІЗ ОТРИМАНИХ ФОРМ / Пикало С.В., Дубровна О.В. // Физиология растений и генетика. — 2017. — Т. 49, № 4. — С. 312–320. — Бібліогр.: 25 назв.

Тритикале озиме, селекція in vitro, сольовий стрес, калюсні культури, рослини-регенеранти, стійкість.

Відмічено, що для створення рослин, стійких до абіотичних стресів, є клітинна селекція, зокрема використання розчину з хлоридом натрію. Для добору солестійких калюсних ліній тритикале озимого, проводили пряму і ступінчасту клітинну селекцію за концентрації NaCl у дозах 0,6–1,2%. Солестійкість отриманих форм тритикале визначали за морфометричними показниками проростків. Одержані результати добору солестійких форм до сольового стресу, дали змогу зробити висновок, що ступінчастий добір виявився ефективнішим порівняно з прямим методом. За допомогою ступінчастого добору виділено більше стійких форм, зокрема лінію 38/1296 і 5 і 4 стійких калюсних ліній із сорту Обрій, які зберігали морфогенетичний потенціал. З індукованих регенераторів отримано насіннєве покоління R₁, визначено його стійкість до модельованого сольового стресу, що свідчить про можливість утворення генного комплексу, відповідального за підвищення солестійкості біотехнологічним шляхом.

УДК 633.113:664.71–11“313”

2018.1.163. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕРНА ПОЛБИ / Лещенко І.А., Любич В.В. // Реалізація потенціалу сортів зернових культур — шлях вирішення продовольчої безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження акад.-селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983), 20 жовт. 2017 р. — с. Центральне, 2017. — С. 118–119. Шифр 550580.

Полба, якість зерна, врожайність, використання зерна.

Наведено хімічну характеристику і харчову цінність зерна пшениці полби, яка за даними вчених вирощувалась і використовувалась у їжу ще за 8–6 тис. років тому. Проте в ХХ ст. про неї майже забули. Тільки після 90-х років ХХ ст. дієтологи заговорили про корисні властивості зерна полби. Нині її вирощують у багатьох країнах світу. Полба, порівняно з пшеницею м'якою, невибаглива до ґрунту, посухостійка, стійка до холоду та весняних заморозків, а також багатьох хвороб. За хімічним складом зерно полби має найбільший відсоток білка — до 33% та клейковини — до 54%. Білок за якістю наближається до “ідеального”. У збалансованому поєднанні зерно полби містить майже всі корисні речовини, необхідні людському організму. Більшість науковців вважають, що продукти із зерна полби належать до дієтичного харчування людей, хворих на цукровий діабет, та дітей. Особливо цінною є каша, яка має кремовий колір, їй притаманний горіховий присмак та високі смакові якості. Отже, полба є перспективною сировиною для отримання круп'яних продуктів. Недоліком є лише плівчастість зерна та нижча врожайність порівняно з пшеницею м'якою.

УДК 633.13:631.527.8

2018.1.164. ОЗИМИЙ ОВЕС І ЙОГО РОЛЬ У СЕЛЕКЦІЇ / Нечепоренко Л.П. // Реалізація потенціалу сортів зернових культур — шлях вирішення продовольчої безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження акад.-селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983), 20 жовт. 2017 р. — с. Центральне, 2017. — С. 44–45. Шифр 550580.

Овес озимий, сортозразки, господарсько цінні ознаки, селекція.

Відмічено, що озимий овес, як і ярий, — цінна зернова культура, проте більш поширена у виробників приватного сектору. Першими сортами вівса озимого були Антей та Отелло селекції агрофірми “Терра — Юг”. Відмічено, що озимі форми та дворочки вівса мають високу зимо- і морозостійкість, стійкість до вилягання, добре переносять засуху, мають потужну кореневу систему, що значно підвищує врожайність порівняно з вівсом ярим. На Верхньокілій дослідно-селекційній станції протягом 2006–2017 рр. вивчали господарсько цінні ознаки колекційних зразків вівса озимого та дворочок. У результаті вивчення було відібрано сортозразки, які можуть бути використані в селекції: за масою 1000 зерен — Tardis, Gerald, Brochan (GBR), Вірний, Підгорний, Кабардинець (RUS), Hopenel (POL); за кількістю зерен з однієї волоті — Tardis, Gerald, SW Dalguise (GBR), Кабардинець (RUS), Expression (GBR); за довжиною волоті — Tardis, Brochan, SW Dalguise (GBR), Вірний, Мезхай, Кабардинець (RUS), Hopenel (POL). Сортозразки Вірний, Гузерипль, Мезхай та Кабардинець були одними з перших, які у 2007 р. були залучені до гібридизації та на базі яких відібрано кращі лінії 524-48, 569-27 і 538-92 з врожайністю у 2014 р. 4,2–5,5 т/га, у 2015 р. — 6,7–9,2 і 2016 р. — 5,4–6,7 т/га. Ці перспективні лінії є кандидатами у сорти для передачі на державне сортопробування.

УДК 633.15:631.53.02:631.55

2018.1.165. НАСІННЯ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ УКРАЇНСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА: УРОЖАЙНІСТЬ, СТАБІЛЬНІСТЬ, ЯКІСТЬ / Ковальчук І. // Зерно. — 2017. — № 12. — С. 94–95.

Насіння кукурудзи, регіон виробництва, якість насіння, гібриди.

Наведено порівняння якості насіння гібридів кукурудзи компанії “Сингента”, яка дає можливість мільйонам сільгоспвиробників світу підвищити рівень врожайності. Відмічено, що насіння з-за кордону нерідко запізнюється або ж приходить буквально під саму сівбу і тоді будь-які можливі претензії щодо якості вже запізно виставляти. Навпаки, партії насіння, вирощені та дороблені в Україні, можна роздивитися заздалегідь та перевірити показники його якості. Компанія “Сингента” для виробництва насіння в Україні завозить із Франції тільки материнські та батьківські інбредні лінії. Кожний гібрид вирощується з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов саме того регіону, де буде він висіватися у виробництві. Усі технологічні процеси від закладання ділянок гібридизації до післязбиральної доробки насіння відбуваються абсолютно однаково як і за кордоном — стандартизовані й проводяться за участі висококваліфікованих спеціалістів. Для розвіяння міфу про те, що насіння українського виробництва поступається за якістю імпортованому, провели дослід з сівбою насіння різної “національності” — 7-ми гібридів F₁, насіння яких було вироблено в Україні і за кордоном (табл.). Досліджено, що візуальної різниці за вирівняністю, озерненістю качанів, урожайністю та вологістю зерна при збиранні істотної різниці не виявлено. Компанія “Сингента” в Україні працює сумісно з дистрибутором “Торговий дім “Насіння””, які постачають насіння не тільки в Україну, а й за кордон. Україна має сильні позиції в насінництві кукурудзи. Навіть за СРСР, саме в Україні було розташовано більшість насінницьких господарств. Тому “українське” — значить якісне насіння.

УДК 633.15:631.53.027

2018.1.166. УКРАЇНА ПРОДОВЖУЄ НАРОЩУВАТИ ОБСЯГИ ІМПОРТУ НАСІННЯ КУКУРУДЗИ / Овдієнко А., Лакеєва М. // Пропозиція. — 2018. — Спецвипуск: Кукурудза — практикум урожайності та рентабельності. — С. 10.

Кукурудза, насіння, імпорт, країни вирощування.

Відмічено, що Україна поступово нарощує імпорт насіння кукурудзи. Тільки у 2017 р. обсяг закупівель насіння сягав 35 тис. т, що на 12% більше, ніж у 2016 р. Фактично завозять батьківські компоненти для вирощування і виробництва гібридів іноземної селекції в Україні. Це можна пояснити, перш за все тим, що іноземні гібриди мають більш високий потенціал продуктивності, кращі показники вологовіддачі та адаптованості до екстремальних факторів середовища. Основними експортерами насіння кукурудзи є країни Євро-союзу: Угорщина (25%), Румунія (24%), Франція (15%). Виробниками насіння кукурудзи є компанії: Limagrain Europe SA, Monsanto SAS, Pioneer Hi-Bred Seeds Agro SRL, Rag Semences і SAS Syngenta. На їх частку припадає 80% загального обсягу імпортованого насіння кукурудзи.

УДК 633.16:631.526.32

2018.1.167. СОРТИ ГОЛОЗЕРНОГО ЯЧМЕНЮ ЯРОГО НОСІВСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ ТА НАПРЯМ СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ НА НАЙБЛИЖЧІ РОКИ / Сардюк М.О. // Реалізація потенціалу сортів зернових культур — шлях вирішення продовольчої безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження акад.-селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983), 20 жовт. 2017 р. — с. Центральне, 2017. — С. 50–51. Шифр 550580.

Ячмінь голозерний, селекція, сорт, продуктивність, β-глюкани.

Відмічено, що в останні роки посилюється увага до ячменю голозерного, який за вмістом білка, β-глюканів та інших цінних речовин є профілактичним засобом проти найтяжчих недугів людства: хвороби серця, діабету, раку кишечника та ін. Першим сортом голозерного ячменю, занесеного до Державного реєстру України в 2010 р., був сорт Козацький селекції Носівської селекційно-дослідної станції. Сорт Козацький створено схрещуванням голозерного зразку із Мексики та сорту Шанс. Сорт має високу потенційну врожайність — 7,0 т/га. Селекція голозерного ячменю ведеться також в СГ — НЦНС НААН (сорт Гладіатор та Ахіллес), а також в інших селекційних закладах України. На Носівській селекційно-дослідній станції у державне сортопробування у 2014 р. передано новий сорт Новатор Носівський (Терен/Козацький), в 2017 р. — сорт Натаір (Кубурас/Козацький), які за врожайністю перевищують на 0,2–0,3 т/га сорт Козацький. У 2016 р. розпочато селекцію голозерних сортів з наявністю генів шаху, що визначають амілопектиновий склад крохмалю та мають значно вищий вміст β-глюканів. Проведено 44 комбінації схрещування, одержано понад 2 тис. F₀, які висіяні у 2017 р. для одержання F₁. У 2018 р. буде розпочато добір генотипів F₂ з наявністю генів шаху для створення нових сортів голозерного ячменю.

УДК 633.16:631.527

2018.1.168. ОЦІНКА АДАПТИВНОСТІ СОРТІВ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ЗА ПРОДУКТИВНІСТЮ ТА ЇЇ СТРУКТУРНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ / Компанець К.В., Козаченко М.Р. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2017. — Вип. 23. — С. 108–118. — Бібліогр.: 26 назв. Шифр 550560.

Ячмінь ярий, сорт, кількісна ознака, індекс умов, екологічна пластичність, стабільність.

Наведено диференційну оцінку адаптивності сортів ячменю ярого за параметрами пластичності, продуктивності та її структурними елементами. Як вихідний матеріал вивчалось 11 сортів ячменю ярого (табл.) впродовж 2014–2016 рр. 2014 і 2016 рр. за ГТК були сприятливими — 1,52 і 1,32 відповідно, 2015 р. — не зовсім сприятливим, ГТК — 1,00. Виділено сорти ячменю з високим коефіцієнтом регресії та неоднаковим рівнем варіанс стабільності за кількісними ознаками: продуктивністю — Джерело, Вірець, Модерн, Бадьорий та Гранал; продуктивною куцистістю — Звершення, Мальовничий, Модерн, Гранал, Етикет та Толар; кількістю зерен у колосі — Звершення, Модерн, Бадьорий та Гранал; масою 1000 зерен — Вірець, Pasadena, Звершення, Толар, Гранал, Бадьорий та Мальовничий, у яких неможливо забезпечити високі рівні ознак у різних умовах вирощування. У сорти Вітриж визначено поєднання низького рівня пластичності за коефіцієнтом регресії з низьким значенням їх варіанс стабільності за ознаками продуктивності рослин ($b_1=0,50$,

$S^2=0,18$), кількість зерен у колосі ($b_1=0,61$, $S^2=0,02$) та маса (велика) 1000 зерен ($b_1=0,51$, $S^2=0,27$) за якими сорт матиме високі та середні значення в різні роки, що є важливим у селекції. Виділено сорти Віраж ($b_1=0,50$, $S^2=0,18$) і Tolar ($b_1=0,70$, $S^2=0,03$), які характеризуються середніми значеннями ознаки продуктивності зі співвідношенням низької пластичності і малого коливання коефіцієнта регресії за варіансою стабільності, що у селекції є цінним.

УДК 633.174:631.1.016

2018.1.169. РОЗВИТОК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ГАЛУЗІ СОРГО. ОГЛЯД ЗА ОСТАННІ ПІВТОРА РОКИ / Редакція // Agro-expert. — 2018. — № 3. — С. 56–57.

Сорго, Європейська асоціація Sorghum ID, розвиток і досягнення.

Відмічено, що культура сорго має неабиякий потенціал, зумовлений різними чинниками: генетичний прогрес, агрономічні переваги, економічний інтерес, екологічні характеристики, поживні якості, розмаїття ринків збуту. Для впровадження сорго в країнах Європи у 2016 р. створено Європейську міжпрофесійну асоціацію Sorghum ID, з головним офісом у Брюсселі. В асоціації входять п'ять країн Євросоюзу (Болгарія, Іспанія, Франція, Італія, Румунія) та дві країни Східної Європи (Україна та Росія). Асоціація Sorghum ID має такі цілі: представляти і захищати інтереси культури сорго; інформувати про переваги цієї продукції; просувати харчові та нехарчові напрями використання сорго; об'єднувати нові країни з вирощування сорго. У січні 2018 р. у Парижі проведено перше засідання нової асоціації, під час якого обрали Правління з п'яти членів, що представляють галузі виробництва насіння, зерна й переробки. На 7 і 8 листопада 2019 р. заплановано проведення 2-го Європейського конгресу з сорго (Мілан, Італія), на якому відбудеться прийняття нових членів до асоціації та розробка напрямів використання сорго в харчовій галузі та енергетиці. Сорго — це культура майбутнього, поступово стає реальністю, яку можна відчувати і виміряти.

УДК 633.35:631.53.02:632.93

2018.1.170. ПОВЕРНЕННЯ БОБОВОГО “ЦАРЯ” / Січкар В. // The Ukrainian farmer. — 2018. — № 1. — С. 94–96.

Горох, площі посіву, врожайність, підзимовий горох, агротехніка вирощування.

Констатовано, що починаючи з 2016 р. в Україні спостерігається збільшення посівів під горохом, виробництво якого у 2017 р. досягло 1,1 млн т. Збільшення площ посіву пояснюється тим, що в багатьох господарствах було чітко доведено важливу роль гороху як цінного попередника для пшениці озимої. Крім того, в останні роки відбулося суттєве зростання врожайності гороху. Прикладом є низка фермерських господарств, які на великих площах посіву одержали по 44–53 ц/га. Посівом гороху розв'язується дві надзвичайно важливі проблеми: нарощується виробництво високоякісного білка та покращується родючість ґрунту. Це зумовлено тим, що завдяки симбіотичній азотфіксації протягом вегетації культура зв'язує близько 100 кг/га азоту в д.р., що позитивно впливає на родючість ґрунту. Важливо також відмітити, що за сівби гороху в ґрунті крім бульбочкових бактерій нагромаджується значна кількість інших видів корисних мікроорганізмів — *Azobacter*, *Bacillus*, *Azospirillum*, *Enterobacter* тощо. За взаємодії вони утворюють комплекс мікроорганізмів, у якому продукти обміну одних слугують поживним середовищем для інших. Таким чином, розширення посівів гороху сприяє оздоровленню навколишнього середовища, особливо ґрунту. Для закріплення позитивного зростання площ посіву гороху, потрібно використовувати нові сорти, зокрема “вусаті”, які проявляють високий рівень стійкості до вилягання за врожайності 40–45 ц/га, своєчасно обробляти насіння й посіви гороху, боротися з бур'янами,

хворобами і шкідниками. В останні роки виник інтерес до підзимової сівби гороху сербським сортом Мороз, який з 2016 р. занесено до Державного реєстру сортів. Проте у найближчі 2–3 роки буде доведено наскільки обґрунтоване застосування таких посівів.

УДК 633“324”:631.547.2:632.03

2018.1.171. ИТОГИ ОЗИМОГО СЕВА ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР В УКРАИНЕ / Купченко А. // АПК-информ. — 2018. — № 2. — С. 7–10.

Озимі (пшениця, жито, ячмінь), площі посіву, стан посівів.

Відмічено, що за останні п'ять років відбулося збільшення посівів озимих зернових культур від 40% у 2013 р. до 47% у 2017 р. Разом зросла й середня врожайність: пшениці на 5% (від 34,1 до 42,2 ц/га), ячменю — на 6% (від 27,1 до 36,2 ц/га), жита — на 7% (від 22,8 до 29,8 ц/га) відповідно. Під урожай 2018 р. засіяно 7,26 млн га зерновими культурами, у т.ч. 6,29 млн га пшениці, 825,5 тис. га ячменю і 149,4 тис. га жита. По пшениці озимій площа посівів збільшилась на 2% порівняно з середньою за 5 років, по ячменю озимому й житу відбулося зменшення на 18 і 8% відповідно. Основну сівбу пшениці проведено у другій декаді вересня — першій декаді жовтня, ячменю — в жовтні, жита — в середині вересня — на початку жовтня. Обстеженням посівів зернових у кінці січня 2018 р. виявлено, що 50% посівів пшениці й ячменю знаходяться в доброму стані, жита — 67%. У незадовільному стані виявлено 15% посівів пшениці й ячменю, жита — 8%. Що стосується формування врожаю зернових, то станом на 2 лютого 2018 р. агроформування забезпечені на 53% паливом, на 38% — мінеральними добривами і на 20% — засобами захисту. Недостатньому забезпеченню сприяло підвищення вартості добрив, палива та засобів захисту рослин. Зроблено висновок, що підвищення цін на головні ресурси виробництва зерна стане основним чинником формування врожаю озимих зернових культур та ціноутворення у 2018 р. Що стосується впливу погодних умов, то особливого побоювання немає.

УДК 633“324”:631.547.2:632.03

2018.1.172. РОССИЯ: ИТОГИ ОЗИМОГО СЕВА, ОБЕСПЕЧЕННОСТЬ МТР / Крейхович Ю. // АПК-информ. — 2018. — № 2. — С. 31–33.

Озимі зернові культури, ярі культури, площі посіву, забезпечення паливно-мастильними матеріалами.

Відмічено, що під урожай 2018 р. сівба озимих культур розпочалася значно пізніше, що зумовлено несприятливими погодними умовами. Як наслідок, на кінець грудня 2017 р. в Росії було засіяно зерновими на площі 17,1 млн га, що на 1,4% менше показників минулого року і становить 98% від планової оцінки. За даними Росгидромету, 5% посівної площі озимих культур знаходиться у зрідженому стані, або не зійшли. Інші площі знаходяться в доброму і задовільному стані. Основна частка у посіви зернових належить пшениці озимій — 87%, далі йдуть озиме жито — 8% й озимий ячмінь — 3–4%. Згідно з даними Мінсільгоспу РФ, вся посівна площа становитиме 80,4 млн га, що на 187,4 тис. га більше ніж у 2017 р. Площа ярих оцінюється на рівні минулого року — 53,4 млн га. Серед ярих культур очікується збільшення площі посіву ячменю ярого до 7,64 млн га (2017 — 7,53 млн га), зернобобових — до 2,4 млн га (2,3 млн га), проса — до 289,3 тис. га (268 тис. га). Забезпеченість мінеральними добривами, засобами захисту більша, ніж у 2017 р. Вартість їх зменшилась на 2–5%, крім аміачної селітри (+0,6%), порівняно з 2017 р. Проте значно збільшилась вартість палива +13–16% до вартості 2017 р. Зроблено висновок, що суттєве зростання цін на паливно-мастильні матеріали може негативно вплинути на організацію і проведення польових робіт у 2018 р.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — СОЛОВЕЙ Г.М.
Науковий консультант — професор ДЕМИДАСЬ Г.І.

УДК 633.2.031:631.81

2018.1.173. УРОЖАЙНІСТЬ ЛЮЦЕРНОВО-ЗЛАКОВОГО АГРОФІТОЦЕНОЗУ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ / Сенік І., Ворожбит Н., Болтик Н. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2017. — № 21: Агрономія. — С. 58–62. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550196.

Люцерново-злаковий травостій, обробка насіння, удобрення, позакореневе підживлення, суха речовина.

Висвітлено результати досліджень впливу технологічних прийомів вирощування на урожайність бобово-злакового (люцерна посівна, костриця очеретяна, стоколос безостий) агрофітоценозу в умовах природного зволоження Лісостепу західного на чорноземах опідзолених. Експериментально доведено позитивний вплив застосування позакореневого підживлення Триаміном Плюс, що збільшило вихід сухої речовини порівняно з абсолютним контролем (5,20 т/га) на 0,99 т/га. Встановлено, що поєднання позакореневого підживлення із застосуванням обробки насіння стимулятором росту Віва та інокулянтном Ризобіфит забезпечило урожайність відповідно 9,27 і 9,65 т/га. В середньому за роки досліджень (2014–2015 рр.) найвищою продуктивністю за сухою речовиною відзначився варіант із висіванням обробленого стимулятором росту Віва та інокулянтном Ризобіфит насіння люцерни посівної разом із внесенням фосфорно-калійного добрива $P_{60}K_{60}$ та проведенням позакореневого підживлення Триаміном Плюс — 10,5 т/га.

УДК 633.2.031:631.81

2018.1.174. УРОЖАЙНІСТЬ БОБОВО-ЗЛАКОВОЇ ТРАВСУМІШКИ ЗАЛЕЖНО ВІД ФОРМ АЗОТНИХ ДОБРІВ ТА РЕЖИМІВ ВИКОРИСТАННЯ / Сенік І.І. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2017. — Вип. 83. — С. 133–136. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 550068.

Урожайність, травосумішка, удобрення, режими використання.

Представлено результати досліджень із вивчення питання формування урожайності бобово-злакової травосумішки залежно від форм азотних добрив (аміачна селітра, вапняково-аміачна, карбамід) та режимів використання (1 — відчуження травостою у фазі гілкування бобових, трубкування злаків; 2 — відчуження травостою у фазі початку цвітіння бобових, колосіння злаків). Бобово-злакова травосумішка складалась із люцерни посівної, лядвенцю рогатого, костриці очеретяної, стоколосу безостого, пажитниці багаторічної. Встановлено, що в середньому за два роки використання бобово-злакового агрофітоценозу застосування аміачної та вапняково-аміачної селітри виявилось найбільш ефективним у досліді. При відчуженні травостою у фазі гілкування бобових, трубкування злаків найбільший вихід сухої речовини відмічено при внесенні N_{60} у формі аміачної селітри (7,01 т/га) та вапняково-аміачної (6,38 т/га) при 3,42 т/га на контролі. Відзначено найвищу продуктивність травосумішки за сухою речовиною (9,18–9,78 т/га) при проведенні сінокошіння у фазі початку цвітіння бобових, колосіння злаків. Зроблено висновок про те, що за відчуження лучних трав у ранні строки вегетації доцільно використовувати аміачну селітру як азотні добрива, а при скошуванні трав у пізніші строки — вапняково-аміачну.

УДК 633.2:631.5/8

2018.1.175. ВИЗНАЧЕННЯ ЩІЛЬНОСТІ ЛЮЦЕРНО-ЗЛАКОВОГО ТРАВСТОЮ ЗАЛЕЖНО ВІД ВИДОВОГО СКЛАДУ ТА РІВНЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Демидась Г.І., Пророченко С.С. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2017. — № 2. — С. 51–53. — Бібліогр.: 8 назв.

Люцерно-злакова травосумішка, видовий склад, удобрення, щільність травостою.

Наведено результати трирічних досліджень з вирощування люцерно-злакових травосумішок в умовах Правобережного Лісостепу України. Досліджено вплив видового складу травосумішок, норми висіву люцерно-злакового травостою та мінерального живлення на формування щільності ценозів. Визначено найоптимальніші види злакових компонентів для створення травосумішок із люцерною посівною. Встановлено, що показник щільності люцерно-злакових травосумішок залежав від погодних умов, видового складу, норм висіву та удобрення. Найбільшу кількість пагонів (1285 шт./м²) забезпечила травосумішка, до складу якої входять люцерна посівна, стоколос безостий, пажитниця пасовищна. Відмічено суттєвий вплив на щільність травостою мінеральних добрив у дозі $N_{60}P_{60}K_{90}$ і стимулятора росту Фумар.

УДК 633.262

2018.1.176. ФОРМУВАННЯ ОЗНАКОВОЇ КОЛЕКЦІЇ СТОКОЛОСУ БЕЗОСТОГО ЗА ГОСПОДАРСЬКИМИ ОЗНАКАМИ В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Барилко М.Г., Марінич Л.Г. // Генетичні ресурси рослин. — 2017. — № 20. — С. 99–106. — Бібліогр.: 4 назви.

Стоколос безостий, генофонд, колекція, ознаки, зразок-еталон, продуктивність.

Розглянуто питання вивчення, збереження та використання колекційних зразків стоколосу безостого в селекційному процесі. Визначено основні цінні кількісні ознаки: урожайність, облистяність, висота рослин, інтенсивність відростання, висота стебла на 20–30-й день після відростання, вихід сіна, і на їх основі створено колекцію стоколосу безостого за цінними господарськими ознаками, до якої увійшли 117 зразків із 11 країн світу (Україна, Канада, Росія, США, Норвегія, Угорщина, Казахстан, Литва, Латвія, Польща, Грузія). Визначено 40 зразків-еталонів із різними рівнями прояву ознак і виявлено джерела цінних господарських ознак, використання яких сприяє підвищенню ефективності селекційної роботи. За результатами досліджень 2012–2015 рр. у Національному центрі генетичних ресурсів рослин України зареєстровано 3 зразки стоколосу безостого за цінними ознаками: Радіомутант К1, Радіомутант К5, Красень.

УДК 633.31(477.8)

2018.1.177. ЛЮЦЕРНА НА ЗАХОДІ / Кірілеско О. // The Ukrainian farmer. — 2018. — № 1. — С. 105–107.

Люцерна, насінники, добрива, врожайність, ефективність.

Досліджено особливості вирощування люцерни на насіння в умовах вологого клімату західного регіону України (Чернівецький опорний пункт Інституту кормів та сільського господарства Поділля НААН). Основну увагу спрямовано на підбір сортів, нюанси сівби, живлення насінників, формування врожаю, ефективний захист і запилення насіннєвих посівів. Зазначено, що рослини люцерни вимогливі до реакції ґрунтового розчину та вологості ґрунту. За показниками урожайності насіння виділено сорти Полтавчанка (0,21–0,24 т/га) і Вінничанка (0,23–0,25 т/га). Високу ефективність засвідчили мінеральні добрива у дозі $N_{60}P_{60}K_{60}$ у всіх варіантах досліді. Обприскування посівів люцерни борною кислотою (0,6 кг/га) забезпечило приріст урожаю насіння в середньому за три роки 0,034 т/га. Висвітлено доцільність висівання люцерни на насіння під покрив культур на зелений корм (вико-вівсяна, горохо-вівсяна сумішки). Запропоновано комплексні заходи захисту насінників у всі фази росту і розвитку рослин для умов західних областей.

УДК 633.31:579.64:631.8:631.559

2018.1.178. АКТИВНІСТЬ АЗОТФІКСАЦІЇ В АГРОЦЕНОЗАХ ЛЮЦЕРНИ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ КУЛЬТУРИ ЗА ДІЇ ДОБРІВ ТА МІКРОБНОГО ПРЕПАРАТУ / Центило Л.В. // Сільськогосподарська мікробіологія: міжвід. темат. наук.

зб. — Чернівці, 2017. — Вип. 25. — С. 43–49. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 550074.

Люцерна, система удобрення, азотфіксація, вміст білка.

У тривалому польовому досліді на чорноземі типовому вивчено вплив різних систем удобрення та передпосівної бактеризації насіння на активність симбіотичної азотфіксації в агроценозах люцерни та продуктивність культури. Стимулювання процесу фіксації атмосферного азоту спостерігали за використанням мінеральних добрив у дозах, що не перевищують $N_{60}P_{60}K_{60}$, за їх внесення в рік сівби. Високі показники нітрогеназної активності відмічено за післядії гною, компосту, органо-мінерального удобрення (післядія гною + $N_{30}P_{30}K_{30}$), а також за системного застосування в сівозміні рослинних решток. Рослинна маса у зазначених варіантах характеризувалася високим вмістом білка. Виявлено найбільший вплив на синтез білка застосування мікробного препарату Ризобіфит. Поєднання екологічно сприятливих агрофонів з передпосівною бактеризацією насіння люцерни забезпечувало отримання оптимальних показників продуктивності культури.

УДК 633.31:631.5

2018.1.179. ВПЛИВ СПОСОБІВ СІВБИ І ПРОСТОРОВОГО РОЗМІЩЕННЯ КОМПОНЕНТІВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЛЮЦЕРНО-ЗЛАКОВИХ АГРОФІТОЦЕНОЗІВ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Векленко Ю.А. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2017 — Вип. 83. — С. 120–125. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 550068.

Люцерна посівна, злакові трави, перетравний протеїн, продуктивність, способи сівби, просторове розміщення.

Досліджено вплив просторового розміщення рослин люцерни посівної за різних способів сівби зі стокосом безостим, стокосом прибережним, кистрицею очеретяною, тимофіївкою лучною, пірієм середнім, грятницею збірною, житняком гребінчастим, пажитницею високою на вихід сухої речовини, кормових одиниць, обмінної енергії та забезпеченість кормових одиниць перетравним протеїном двокомпонентних люцерно-злакових травостоїв сінокошного використання в умовах Правобережного Лісостепу. Встановлено, що порівняно із традиційним рядковим, змішаним способами сівби люцерни посівної із злаками різного виду, найбільший вихід сухої речовини в середньому за три роки використання травостоїв одержано при перехресному та перехресно-черезрядному способах. Найвища забезпеченість кормової одиниці перетравним протеїном відмічена при перехресному способі сівби люцерни посівної із злаковими травами. Із досліджуваних травосумішок найбільшу продуктивність забезпечила люцерна посівна із стокосом прибережним та кистрицею очеретяною при перехресному та перехресно-черезрядному способах сівби, найменшу — із грятницею збірною і пірієм середнім. Найбільшу забезпеченість кормової одиниці перетравним протеїном відмічено в сумішках люцерни посівної із стокосом безостим, стокосом прибережним і тимофіївкою лучною.

УДК 633.31:631.52:631.67

2018.1.180. СТВОРЕННЯ ТА ОЦІНКА СЕЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ ЛЮЦЕРНИ З ПІДВИЩЕНИМ РІВНЕМ АЗОТФІКСАЦІЇ / Вожегова Р.А., Тищенко О.Д. // Вісник аграрної науки. — 2017. — № 11. — С. 39–44. — Бібліогр.: 11 назв.

Люцерна, популяція, інбридинг, полікрос, коренева система, урожайність, азотфіксація, успадкованість.

Здійснено диференціацію синтетичного селекційного матеріалу люцерни (S_1 та S_2). Виділено бекросовані та інбредні нащадки з максимальними показниками продуктивності, високим рівнем морфологічних ознак кореневої системи: діаметром кореня, його масою, об'ємом кореневої системи, нітрогеназною активністю. Встановлено, що інбридинг у другому поколінні незалежно від будови кореневої системи вихідної форми зумовив збільшення кількості рослин зі стрижнево-розгалуженою кореневою системою. Визначено факторіальні ознаки, які можуть бути критеріями добору за продуктивністю азотфіксації. Зроблено висновок про те, що проведення всебічної оцінки колекційного матеріалу в умовах зрошення дало змогу виділити форми, які представляють інтерес як вихідний матеріал для селекції нових

високопродуктивних сортів люцерни з різними ознаками і властивостями та високою симбіотичною азотфіксацією.

УДК 633.31:631.527:631.53.01:631.67

2018.1.181. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СЕЛЕКЦІЇ ТА НАСІННИЦТВА ЛЮЦЕРНИ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ / Тищенко О.Д., Вожегова Р.А., Тищенко А.В., Андрусів Л.В., Боровик В.О. — Херсон: Гринь Д.С., 2017. — 324 с. — Бібліогр.: 377 назв. Шифр 550024.

Люцерна, селекція, насінництво, продуктивність, коренева система, азотфіксація, зрошення, родючість ґрунту.

Представлено результати досліджень з питань селекції люцерни — методи створення вихідного матеріалу, особливості селекції люцерни при створенні сортів для різного використання, описано формування насінневої продуктивності. Узагальнено знання щодо кореневої системи, значення кореневих характеристик для накопичення кореневої маси. Велику увагу приділено вивченню симбіотичних ознак люцерни, які визначають рівень азотфіксуючої активності, особливостям насінництва та основним факторам, які формують урожай насіння люцерни. Наведено короткі автобіографічні дані видатних учених Гасаненко Л.С., Гладкова С.О., Ганасенка В.А., Писаренка В.А.

УДК 633.361

2018.1.182. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЕСПАРЦЕТУ СОРТУ СМАРАГД ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМ ВИСІВУ ТА СПОСОБІВ СІВБИ / Резніченко В.П. // Вісник Степу: наук. зб. — Кропивницький, 2017. — Вип. 14. — С. 86–91. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550595.

Еспарцет, норми висіву, способи сівби, висота рослин, площа листової поверхні, зелена маса.

Наведено результати дослідження впливу норм висіву та способів сівби на продукційний процес ранньовесняних посівів еспарцету сорту Смарагд в умовах Північного Степу України. Схема досліді включала: фактор А — норма висіву (2,0; 3,0; 4,0; 5,0 млн/га схожих насінин) і фактор В — спосіб сівби (рядковий (15 см); широкорядний (45 см і 60 см)). Найбільшу кількість листя у рослин еспарцету зафіксовано на ділянках з нормою висіву 4 і 5 млн/га схожих насінин незалежно від способу сівби, що відповідно становило 34,2–46,4 г. Кращі показники площі листової поверхні (21,9–25,9 тис. м²/га) та висоти рослин (42,6–83,1 см) відмічено за рядкового способу сівби у всіх фазах вегетації. Встановлено, що збільшення норми висіву насіння супроводжувалося зростанням урожайності зеленої маси еспарцету, а ширини міжрядь, навпаки, її зниженням. Зроблено висновок про те, що сівба еспарцету сорту Смарагд нормою висіву 4–5 млн/га схожих насінин за широкорядного способу сівби з шириною міжрядь 45 см забезпечить збір зеленої маси в межах 35,3 т/га за рівня рентабельності 165%.

УДК 633.367:631.527:632.954

2018.1.183. СОРТИ КОРМОВОГО ЛЮПИНУ СЕЛЕКЦІЇ ННЦ “ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕРОБСТВА НААН” ТА ОКРЕМІ ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ЇХ ВИРОЩУВАННЯ / Вересенко О.М., Левченко Т.М., Байдюк Т.О. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2017. — № 2. — С. 14–19. — Бібліогр.: 8 назв.

Люпин білий і жовтий, сорти, селекція, врожайність, зелена маса, скоростиглість, гербіциди.

Відмічено, що в Державному реєстрі сортів рослин України на 2017 р. знаходяться 7 сортів люпину білого і 3 сорти жовтого селекції Інституту землеробства. Наведено характеристики кращих сортів за основними господарськими ознаками. Усі сорти люпину відносяться до групи скоростиглих: тривалість вегетаційного періоду від сходів до досягання становила 100–118 діб у сортів люпину білого і 90–100 — у жовтого, тому їх можна використовувати як попередники для озимих культур. За найвищою зерновою продуктивністю виділено сорти люпину білого Чабанський (до 5,0 т/га) і жовтого Агат Полісся (до 2,8 т/га). Врожайність зеленої маси у обох видів висока і становила відповідно 60,0–70,0 і 50,0–60,0 т/га. Оцінювання стійкості сортів люпину до хвороб показало низький ступінь ураженості фузаріозом (2,5–4,2%) і високий — антракнозом (20,4–35,5%). Нові сорти відрізняються покращеними кормовими якостями зерна. За ре-

зультатами вивчення ефективності дії гербіцидів на посівах люпину виділено варіант досліду із внесенням бакової суміші Харнес + Юпітер — знищення бур'янів досягало 80%.

УДК 633.367:631.531.01:631.55.032

2018.1.184. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОСІВНИХ ЯКОСТЕЙ НАСІННЯ ЛЮПИНУ БІЛОГО ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ ЗБИРАННЯ / Вересенко О.М., Левченко Т.М., Тимошенко О.О. // Plant Varieties Studying and protection. — 2017. — Vol. 13. № 4. — С. 396–402. — Бібліогр.: 11 назв.

Люпин білий, насіння, фази стиглості, строки збирання, посівні якості, первинне насінництво.

Визначено оптимальні строки проведення збиральних робіт у розсадниках первинного насінництва люпину білого сортів Серпневий, Вересневий, Чабанський і Макарівський. Досліджували окремо насіння з центральної і бічних китиць, зібране в різні фази стиглості. Встановлено, що енергія проростання насіння першого строку збирання була мінімальною і становила за сортами для центральної китиці 70,0–73,0% і 58,0–65,0% — для бічних. Найкращі показники енергії проростання і схожості виявлено у насіння центральних китиць, зібраного у фазі “жовті сім'ядолі”. Вони становили в середньому за всіма сортами 90,8 і 94,3% відповідно, тоді як у насіння бічних китиць ці показники були на рівні 84,5 і 89,3%. Найбільшу масу 1000 насінин одержано у фазі “повна стиглість”: у центральної китиці 284–338 г, а в бічних — 266–316 г. Проведено оцінку розвитку зародкових корінців: здорові, добре розвинені проростки спостерігалися в насінні п'ятого і шостого строків збирання. Зроблено висновки про те, що найвищі посівні якості у більшості сортів люпину білого з урахуванням бічних китиць встановлено в насіння, зібраного у фазі повної стиглості. Насіння центральної китиці за схожістю відповідає вимогам ДСТУ для добазової кате-

горії (87,0%), починаючи вже з фази “початок пожовтіння корінчика зародка” (в середньому 89,0%), а бічних китиць — “жовтої сім'ядолі” (89,3%). Індивідуальні добори рослин люпину білого в первинних ланках насінництва запропоновано розпочинати у фазі стиглості “жовті сім'ядолі”, коли на всіх китицях рослин буде сформовано повноцінне за посівними якостями насіння.

УДК 633.416:631.811.98

2018.1.185. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ ПРИ ВИРОЩУВАННІ КОРМОВИХ БУРЯКІВ / Кулик Г.А. // Вісник Степу: наук. зб. — Кропивницький, 2017. — Вип. 14. — С. 69–73. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550595.

Кормові буряки, регулятори росту рослин, площа листової поверхні, урожайність коренеплодів, ефективність регуляторів росту.

Досліджено особливості росту, розвитку та формування продуктивності кормових буряків (сорт Уманський КБ-2) залежно від обробки рослин регуляторами росту (РР) (Ренгоплант, Стимпо, Біолан) в умовах Північного Степу України. Представлено динаміку показників листової поверхні кормових буряків залежно від РР та за періодами вегетації культури. Відмічено найвищі значення (37,3 дм²/рослину) у варіанті з обробкою посівів Ренгоплант—20 мл/га. У контролі (без застосування РР) площа листової поверхні становила 34,0 дм²/рослину. Найбільша кількість листків зафіксована на дату обліку 10 серпня: у варіантах з РР — 28,2–30,5 шт./рослину, у контролі — 20,7 шт./рослину. За результатами досліджень істотне збільшення врожайності коренеплодів (+5,9 т/га) одержали при обробці посівів кормових буряків сорту Уманський КБ-2 РР Ренгоплант. Доведено економічність та енергетичну ефективність використання РР.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.18:631.527:635.21

2018.1.186. ДИНАМІКА ПОКАЗНИКІВ ПРОДУКЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ РОСЛИН СОНЯШНИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД ГІБРИДНОГО СКЛАДУ, ГУСТОТИ СТОЯННЯ РОСЛИН ТА МІКРОДОБРИВ / Вожегова Р.А., Коковіхін С.В., Нестерчук В.В. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 98. — С. 35–41. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550227.

Соняшник, гібриди, густина стояння рослин, добрива, висота рослин, суха речовина.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу густоти стояння рослин та застосування комплексних добрив на показники продуктивного процесу гібридів соняшнику при вирощуванні в неопівнічних умовах півдня України. Встановлено, що найбільша тривалість вегетаційного періоду — на рівні 134 днів — була у гібрида Мегасан, а у інших гібридів цей показник скоротився до 124–130 днів або на 3,3–8,1%. Максимального рівня — 194,3–199,6 см — висота рослин досягла на ділянках з гібридом Мегасан, який вирощували з густиною 50–60 тис./га та за обробки посівів препаратами Вуксал і Майстер. Максимальний вихід сирової біомаси на рівні 31,3–32,2 т/га зафіксований при вирощуванні гібрида Мегасан за густоти стояння рослин 60 тис./га при внесенні Вуксалу й Майстру. На цьому самому гібриді вихід сухої речовини дорівнював 4,4 т/га, а у варіантах з гібридами Дарій і Ясон — зменшився на 15,4–26,0%.

УДК 633.34:631

2018.1.187. ГУСТОТА СТОЯННЯ РОСЛИН СОЇ ТА ЇХ ВИЖИВАНІСТЬ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА СОРТУ / Фурман О.В. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2017. — Вип. 83. — С. 85–89. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 550068.

Соя, строк сівби, сорт, польова схожість, густина стояння рослин, виживаність.

Висвітлено результати досліджень, проведених упродовж 2013–2015 рр. щодо вивчення особливостей формування густоти стояння рослин сої протягом вегетації під впливом сортових особливостей та зміни строку сівби в умовах північної частини Лісостепу України. Встановлено, що сівба в ранні строки, за температури ґрунту на глибині 10 см 5°C, значно знижує польову схожість та густоту стояння рослин у фазі повної стиглості. Найвищу польову схожість за ранньої сівби формує сорт Легенда — 81,3% або 56,9 рослин/м², значно нижча польова схожість відмічена у середньостиглого сорту Сузір'я — 77,6% або 54,3 рослин/м². За сівби при температурі ґрунту 15°C на глибині 10 см польова схожість досліджуваних сортів була дещо вищою і становила 82,8–83,2%. За всіх строків сівби за даним показником переважав сорт Легенда, польова схожість якого становила 81,3–86,5%. Найбільш стійким до випадання протягом вегетації за сівби при температурі 15°C виявився сорт Вільшанка, збереженість якого становила 93,4%. Сівба досліджуваних сортів в оптимальні строки забезпечує у фазі повної стиглості формування 55,1–58,2 рослин/м².

УДК 633.34:631.5:631.8:631.67

2018.1.188. СВІТЛОВИЙ РЕЖИМ ПОСІВІВ СОЇ ТА ЙОГО ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗАХОДІВ ВИРОЩУВАННЯ / Нетіс В.І., Онуфран Л.І. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 98: С.-г. науки. — С. 102–107. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 550227.

Соя, світловий режим, сорт, фон живлення, норма висіву, продуктивність.

Наведено результати дослідження освітленості в посівах сої залежно від сорту, фону живлення і густоти стояння рослин. Відмічено, що освітленість верхнього ярусу листя сої в різні дні становила 28–54 клк і була вища світлового насичення фотосинтезу, що в цілому достатньо для за-

безпечення його високої інтенсивності. Водночас освітленість у нижній частині посівів була низькою — 3,6–6,7 клк і недостатньою для інтенсивного процесу фотосинтезу рослин та забезпечення асимілятами репродуктивних органів. Світловий режим у посівах сої є важливим фактором, який значно впливає на формування репродуктивних органів, а отже й на продуктивність культури. Між освітленістю в посівах та кількістю бобів і насінин на рослині існує тісна позитивна залежність $r=0,80-0,82$. Світловий режим у посівах сої найбільше залежить від норм висіву насіння, потім від фону живлення і сорту. Частка впливу густоти посіву на освітленість у посівах сої становить 32,4%, фону живлення — 29,8, сорту — 10,7%. Кращий режим освітленості в посівах обох сортів сої (Аратта і Софія), який забезпечує високу їх продуктивність, досягається за норми висіву 600 тис./га та інюкуляції насіння азотфіксувальними бактеріями.

УДК 633.521:631.87

2018.1.189. АГРОЕКОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЛЬОНУ-ДОВГУНЦЯ ЗАЛЕЖНО ВІД ЗАСТОСУВАННЯ СТИМУЛЯТОРА РОСТУ АЛЬБІТ / В'яков С.М. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2017. — № 1(58), т. 1. — С. 86–94. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 550315.

Льон-довгунець, передпосівна обробка насіння, стимулятор росту, позакореневе підживлення, фотосинтез, урожайність.

Встановлено, що стимулятори росту впливають на фотосинтетичну активність асиміляційного апарату рослин, його розміри, накопичення надземної маси і вміст у них сухих речовин. Визначено вплив стимулятора росту біологічного походження Альбіт на ріст і розвиток рослин льону-довгунця. Поєднання передпосівної обробки насіння (60 мл/т), позакореневого підживлення в дозі 40 мл/га та внесення пестицидів забезпечує продуктивність фотосинтезу на рівні 8,1 г/м² за добу. У посівах без застосування стимулятора росту формування листової поверхні і продуктивності фотосинтезу зменшувалося на 0,5–0,6 г/м² за добу. Сумісне застосування передпосівної обробки насіння 70 мл/т та позакореневого підживлення 40 мл/га стимулятора росту Альбіт на гербіцидно-фунгіцидному фоні дає змогу одержати 4,92 т/га соломи та 0,54 т/га насіння. При цьому приріст до контролю урожайності соломи становив 1,21–1,65 та насіння — 0,13–0,21 т/га.

УДК 633.63

2018.1.190. ВПЛИВ ГУСТОТИ НАСАДЖЕННЯ РОСЛИН, ПЛОЩІ ЖИВЛЕННЯ НА ТЕХНОЛОГІЧНУ ЯКІСТЬ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Мількевич В.М. // Цукор України. — 2017. — № 5. — С. 38–39. — Бібліогр.: 5 назв.

Буряки цукрові, густина насаджень, площа живлення, польова схожість, вміст цукрози, урожай, збір цукру.

Проаналізовано вплив густоти насаджень буряків цукрових на технологічну якість при їх вирощуванні. Відмічено, що стан посівів, врожайність, якість коренеплодів значною мірою залежать не тільки від густоти, але й від рівномірності розміщення рослин у рядках. Нерівномірне насадження викликає не тільки зниження урожаю, але й негативно впливає на технологічну якість буряків цукрових. Умовою для достатньої густоти насаджень при рівномірному розміщенні рослин по полю є польові сходи понад 70%, кожен з яких має оптимальну площу живлення 150–165 см². Для одержання високої урожайності і якості коренеплодів необхідно, щоб мінімум 60 тис. рослин буряків цукрових мали б таку площу живлення. Визначено, що тільки за польової схожості вище 70%, відстані між рослинами буряків цукрових від 16–20 см можна досягти стеблостояння 80–110 тис. рослин/га, із яких понад 60 тис. рослин мають оптимальну площу живлення. При розширенні площі живлення буряків, вміст цукрози зменшується і визначається співвідношенням повітряного і кореневого живлення. Повітряне живлення сприяє збільшенню вмісту цукрози в коренеплодах, а покращення кореневого живлення викликає збільшення підсиленних ростових процесів і зменшення накопичення цукрози. Найбільший урожай і збір цукру були одержані за густоти насаджень рослин 78–104 тис./га.

УДК 633.63:631.547

2018.1.191. ПІДГОТОВКА НАСІННЯ БУРЯКІВ / Карпук Л. // The Ukrainian farmer. — 2018. — № 1. — С. 100–102.

Буряки цукрові, підготовка насіння, енергія проростання, польова схожість насіння, густина рослин.

Досліджено особливості росту й розвитку буряків цукрових залежно від способу підготовки насіння. Сівбу проводили насінням диглоїдного гібрида буряків цукрових Український ЧС 72. З однієї партії було підготовлено насіння різних категорій — нешліфоване протруєне, шліфоване протруєне, інкрустоване, капсульоване й дражоване. Енергія проростання та схожість насіння до обробки були високими й становили відповідно 97 і 98%. Після протруєння нешліфованого та шліфованого насіння значно знижувалися енергія проростання й схожість насіння; за інкрустації, капсулювання та дражування спостерігалася лише тенденція зниження цих показників. За сівби насінням, підготовленим різними способами, найінтенсивніше проростало шліфоване інкрустоване насіння як у перші дні появи сходів, так і в наступні дні проростання. Найменше сходів одержано за сівби нешліфованим протруєним насінням. За тієї самої вологості ґрунту капсульоване насіння проростало інтенсивніше, ніж дражоване. Установлено пряму залежність польової схожості насіння від способу його підготовки та ґрунтово-кліматичних умов у період сівби. Недостатня кількість опадів навесні негативно вплинула на проростання капсульованого та дражованого насіння й отримання дружних сходів, що призвело до зниження польової схожості цього насіння. Встановлено прямо-пропорційну залежність між польовою схожістю насіння та густиною стояння рослин.

УДК 633.655:631.5

2018.1.192. ВПЛИВ ІНОКУЛЯЦІЇ ТА МОРФОРЕГУЛЯТОРА НА ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ РОСЛИН СОЇ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ / Петриченко В.Ф., Кобак С.Я., Чорна В.М. // Вісник аграрної науки. — 2017. — № 12. — С. 29–34. — Бібліогр.: 11 назв.

Соя, інюкуляція, морфорегулятор, діаметр стебла, урожайність.

Розроблено технологію вирощування сої на основі комплексного застосування інюкуляції насіння та хлормекватхлориду. Обґрунтовано регламенти застосування морфорегулятора у посівах сої з метою підвищення врожайності насіння. Доведено доцільність застосування синтетичних інгібіторів росту рослин з антигібереліновим механізмом дії у сучасних технологіях вирощування сої. Під впливом ретарданту діаметр стебла у сортів КиВін, Княжна та Монада збільшувався на 26–41%, що поліпшувало стійкість рослин сої до вилягання та забезпечувало технологічні переваги під час збирання врожаю. Обробка насіння бактеріальним препаратом оптімайз мала стимулювальний ефект. Максимальну врожайність насіння у сортів Монада (2,39 т/га), КиВін (2,13) і Княжна (2,14 т/га) одержали за обробки насіння бактеріальним препаратом оптімайз та обприскування посівів хлормекватхлоридом у фазі бутонізації, що більше відповідно на 40, 47 і 38% порівняно з контролем (без бактеризації та обробки посівів ретардантом).

УДК 633.8:631.1

2018.1.193. РИЖІЙ, САФЛОР, КУНЖУТ. СТРАТЕГІЯ ВИРОБНИЦТВА ОЛІЙНОЇ СИРОВИНИ В УКРАЇНІ (МАЛОПОШИРЕНІ КУЛЬТУРИ) / Шевченко І.А., Поляков О.І., Ведмедева К.В., Комарова І.Б. — Запоріжжя: Статус, 2017. — 40 с. Шифр 550026.

Рижий, сафлор, кунжут, селекція, насінництво, виробництво.

Представлено аналіз та стан селекції, насінництва і виробництва рижю, сафлору, кунжуту в Україні. Висвітлено досягнення Інституту олійних культур НААН у селекції рижю, сафлору, кунжуту. Описано напрями та методи селекції, досягнення в селекції малопоширених олійних культур. Наведено технологічні особливості виробництва рижю, сафлору, кунжуту. Доведено економічну ефективність та перспективність вирощування таких культур. Уведення цих культур у сівозміну дасть можливість краще використовувати періоди сприятливих погодних умов та зменшити втрати від екстремальних метеорологічних явищ. Проаналізовано сучасний

стан розвитку та перспективи виробництва рижю, сафлору, кунжуту в Україні та світі.

УДК 633.85.003.13:631.53.048(477.46)

2018.1.194. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОСІВІВ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО ЗА РІЗНИХ НОРМ ВИСІВУ НАСІННЯ В УМОВАХ ПІВДЕННОЇ ЧАСТИНИ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Кононенко Л.М. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2017. — № 1(58), т. 1. — С. 94–102. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550315.

Льон олійний, норма висіву, продуктивність, олія, економічна ефективність.

Показано, як різні норми висіву впливають на формування густоти посівів, урожайності льону олійного, структуру і якість його врожаю та на показники економічної ефективності вирощування культури. Значної різниці між кількістю рослин на одиницю площі від початку повних сходів до збирання за варіантами з різними нормами висіву не спостерігалось. Різниця між крайніми варіантами за кількістю рослин, що загинули впродовж вегетації, становила в середньому лише 2,3%. Зменшення норми висіву від 7,0 до 5,0 млн насінин на гектар призводило до істотного недобору врожаю. Встановлено, що найвищу продуктивність посівів льону олійного формує за норми висіву 6,0 млн насінин на гектар, коли можна одержати 1,61 т/га насіння, 0,63 т/га олії найменшої собівартості і рентабельність на рівні 72%.

УДК 633.85.003.13:631.53.048(477.46)

2018.1.195. ВПЛИВ НОРМ ВИСІВУ НАСІННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПОСІВІВ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО В УМОВАХ ПІВДЕННОЇ ЧАСТИНИ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ / Кононенко Л. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Ль., 2017. — № 21: Агрономія. — С. 52–57. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550196.

Льон олійний, норма висіву, густина посівів, урожайність, олія.

Показано, як різні норми висіву впливають на формування густоти посівів, урожайності льону олійного, структуру та якість його врожаю. Визначено, що в середньому за роки досліджень кількість рослин льону олійного сорту Дебют у період повних сходів корелювала з кількістю висіяного насіння. За норми висіву 5,0 млн шт./га густина рослин становила 438 шт./м², а за висіву 6,0; 7,0; 8,0 і 9,0 млн шт./га вона зросла до 546, 616, 701 і 786 шт./м² відповідно. Кількість рослин, що загинули в процесі вегетації, в межах дослідів становила 9,9–12,2%, хоча дещо меншим випадання було за норми висіву 5,0 і 6,0 млн шт./га. Підвищення норми висіву насіння до 9,0 млн шт./га визначало найвищу кількість рослин, які загинули протягом вегетації. Оптимальною нормою висіву для льону олійного, що формує найвищу насіннєву продуктивність посіву, є така, що створюється за висіву 6,0 млн шт./га. Найменший вихід олії з одиниці площі був у середньому за норми висіву 5,0 млн шт./га, а за норм 7,0 і 6,0 млн шт./га вихід олії тримався майже на одному рівні. Встановлено, що найвищу продуктивність посівів льону олійного формує за норми висіву 6,0 млн шт./га, коли можна одержати 1,61 т/га насіння та 0,63 т/га олії.

УДК 633.85:615:631.51.021

2018.1.196. УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ НАСІННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ОБРОБІТКИ ҐРУНТУ, СТРОКУ ТА СПОСОБУ СІВБИ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Гамаюнова В.В., Гаро І.М. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2017. — № 1(58), т. 1. — С. 49–57. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550315.

Ріпак озимий, обробіток ґрунту, строк і спосіб сівби, врожайність насіння, якість насіння, олія, протеїн.

Наведено результати досліджень, проведених у 2012–2015 рр. на чорноземі звичайному в умовах Лісостепу України. Визначено, що найефективніше сівбу проводити у першій декаді вересня з шириною міжрядь 15 см, при цьому врожайність насіння істотно зростає. Фактори обробітку ґрунту — оранка на 25–27 см або дискування на 12–14 см на рівень урожайності впливають значно менше. Перевагу має оранка, проте в сприятливому за зволоженням році різниці в рівнях

урожаю на обох досліджуваних способах обробітку ґрунту не встановлено. Найбільше жиру в насінні ріпаку озимого — 45,5% — міститься на посівах з оранкою. На вміст протеїну досліджувані фактори істотно не впливали. Максимальні умовні збори олії (1,97 т/га) і протеїну (1,05 т/га) визначено за сівби у І декаді вересня звичайним рядковим способом на фоні оранки на 25–27 см як основного обробітку ґрунту.

УДК 633.85:631.8

2018.1.197. ГІРЧИЦЯ СИЗА ОЗИМА / Кифорук І., Курлянова І. // The Ukrainian farmer. — 2018. — № 1. — С. 86–87.

Гірчиця сиза озима, норма висіву, строк сівби, удобрення, урожайність, рентабельність, енергетична ефективність.

Наведено результати досліджень щодо впливу елементів технології на продуктивність, економічну та енергетичну ефективність вирощування гірчиці сизої озимої. Відмічено, що найвища продуктивність рослин відмічалася за оптимальної норми висіву (1,2–1,6 млн сх. нас./га), тому що це забезпечує реалізацію біологічного потенціалу культури. Зазначено, що для оптимальної осінньої вегетації необхідно 55–60 днів із сумою активних температур (понад +10°C) 560–580°C. Оптимальний строк сівби забезпечує утворення восени 8–10 листків прикореневої розетки й формування розвинутої кореневої системи з діаметром кореневої шийки 7–9 мм. Встановлено, що найвищою продуктивністю рослин досягнуто за внесення мінеральних добрив $N_{60}P_{60}K_{60} + N_{40}$ і комплексу мікроелементів: кількість стручків на рослині — 142 шт., кількість насінин у стручку — 7,8 шт., маса 1000 насінин — 3,72 г, що сприяло одержанню найвищої врожайності — 2,40 т/га. Застосування різних доз добрив знижує рівень олійності від 0,31 до 1,43%, найбільше зниження було за максимального удобрення. Рентабельність вирощування варіантів з удобренням становить від 153,4 до 170,2%, коефіцієнт енергетичної ефективності — від 1,16 до 1,36.

УДК 633.85:631.81:631.86:632.954

2018.1.198. БОНУСИ ОРГАНІЧНОГО СОНЯШНИКУ / Жуйков О., Хлопиков І. // The Ukrainian farmer. — 2018. — № 1. — С. 48–52.

Соняшник, технологія вирощування, гербіцид, мінеральні добрива, бактеріальний комплекс, урожайність.

Доведено, що заміна синтетичних препаратів у захисті й удобренні соняшнику на біологічні істотно підвищує економічні показники господарювання. Чинник, що досліджувався був представлений технологією вирощування культури: традиційна (пестицидна) й органічна. На ділянці з пестицидною технологією насіння було оброблене препаратом на основі д.р. тіаметоксом і застосовано гербіцид з д.р. ацетохлор, унесено мінеральні добрива $N_{15}P_{15}K_{10}$. За органічною технологією вирощування вносили бактеріальний комплекс під передпосівну культивуацію, здійснювали обробку ним посівного матеріалу (1 л/т), а також підживлювали бактеріальним комплексом у фазі 3–5, 5–7 пар листків і комплексом підживлювально-фунгіцидним у фазі “утворення кошика” нормою 1 л/га із нормою витрати робочого розчину 250 л/га. Захист рослин від бур’янів реалізовувався за допомогою міжрядних обробітків штригальною бороною. Установлено, що вирощування соняшнику за органічною технологією проти традиційної забезпечує одержання з 1 га посівної площі додатково 0,8 т кондиційного насіння, що у свою чергу за вищого вмісту в насінні сирого жиру дає змогу додатково одержувати 0,4 т/га жиру та 0,4 т/га соняшникового шроту, які є на ринку органічної рослинницької сировини чи не найбільш рентабельними товарами позиціями.

УДК 633.853.478.581.132

2018.1.199. ОСОБЛИВОСТІ ФОТОСИНТЕТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ (*HELIANTHUS ANNUUS* L.) (F.) ЗАЛЕЖНО ВІД ДІЇ РЕГУЛЯТОРА РОСТУ РОСЛИН В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Єременко О.А. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 98. — С. 57–64. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 550227.

Соняшник, фотосинтетична діяльність, регулятор росту рослин, гідротермічні умови, абіотичні стреси, врожайність.

Наведено результати досліджень впливу регулятора росту рослин АКМ на фотосинтетичну діяльність гібридів соняш-

нику за умов недостатнього зволоження у Південному Степу України. Встановлено, що передпосівна обробка насіння соняшнику регулятором росту рослин зумовлює збільшення площі листової поверхні на 19%. У середньому за роки дослідження у фазі цвітіння в листках контрольних рослин гібрида Персей містилося 8,98 мг/л сухої речовини хлорофілів, що відповідно на 31% більше, ніж у гібридів Альфа та Логос. Визначено, що максимальний вплив на індекс пігментів (хл./кар.) мали гібриди соняшнику (58,8%) (фактор А), тоді як частка впливу регулятора росту АКМ (фактор В) і гідротермічних умов (фактор С) дорівнювала 1,2 і 1,8 відповідно. Також сильно виявилась взаємодія факторів А та С (24%). Регулятор росту рослин АКМ підвищує стійкість рослин соняшнику до абіотичних стресів та збільшує врожайність у середньому на 31,8% порівняно з контролем.

УДК 633.853.49:631.53.048:581.44

2018.1.200. АГРОТЕХНОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИРОЩУВАННЯ НАСІННЯ РІПАКУ ОЗИМОГО В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ: монографія / Волощук І.С., Волощук О.П., Роп Р.Ю., Глива В.В., Случак О.М., Пристацька О.Н., Распутенко А.О. — Львів: Сполом, 2017. — 212 с. — Бібліогр.: 198 назв. Шифр 550589.

Ріпак озимий, агротехнічні заходи вирощування, сорти екологічно-пластичні, врожайні властивості, посівні якості насіння, продуктивність, економічна оцінка.

Викладено результати наукових досліджень лабораторії насінництва Інституту сільського господарства Карпатського регіону з питань технології вирощування ріпаку озимого на насіння в умовах Західного Лісостепу України. Показано продуктивність ріпаку озимого залежно від впливу агротехнічних заходів вирощування. Особливу увагу зверне-

но на вплив використання екологічно-пластичних сортів, генетичного потенціалу сортів, формування врожайних властивостей і посівних якостей насіння ріпаку озимого залежно від норм його висіву та рівнів мінерального живлення рослин, застосування регуляторів росту на насінневу продуктивність ріпаку озимого та посівні якості насіння. Надано економічну оцінку елементів сортової технології вирощування ріпаку озимого на насіння.

УДК 635.655:631.8(977.41/.42).82)

2018.1.201. ТЕХНОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ІНОКУЛЯЦІЇ ТА УДОБРЕННЯ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ / Дідора В.Г., Дербан І.Ю., Саврасих Л.Д. // Вісник Житомирського національного агро-екологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2017. — № 1(58), т. 1. — С. 57–63. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 550315.

Соя, технологічні показники, інокуляція, мінеральні добрива, підживлення, урожайність, білок, жир.

Наведено результати багаторічних досліджень технологічних показників насіння сої, визначено вміст та збір білка і жиру, встановлено урожайність сої залежно від інокуляції насіння, мінеральних добрив та позакореневого підживлення комплексними добривами на хелатній основі в умовах Українського Полісся. З'ясовано, що на ясно-сірих, середньозабезпечених, слабокислих ґрунтах на фоні внесення мінеральних добрив $N_{60}P_{60}K_{60}$ з висівом інокуюваного насіння та проведення позакореневого підживлення комплексними добривами на хелатній основі, скоростиглі сорти сої з довжиною вегетаційного періоду 85–95 днів забезпечують одержання урожайності зерна — 3,14 т/га, збір білка — 1100 кг та жиру майже 600 кг.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 634.11(477)

2018.1.202. КУЛЬТУРА ЯБЛУНІ (MALLIS DOMESTICA BORN.) В УКРАЇНІ / Бублик М.О., Гриник І.В., Гаврилюк В.Г., Барабаш Л.О., Фризюк Л.А., Болдижева Л.Д. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 72. — С. 187–201. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 06 550219.

Яблуня (українська селекція), підщепи яблуні, сорти яблуні, сади промислові, історія садівництва, регіони вирощування яблуні.

В історичному та регіональному аспекті розглядається розвиток промислового вирощування культури яблуні (КЯ) в Україні. Площа придатних земель у країні становить 15,8 млн га. Загальна площа насаджень яблуні — 106,1 тис. га. Найбільш придатні ґрунти у Західному Лісостепу та Придністров'ї, де розміщено близько 41% садів КЯ. Виробництво садивного матеріалу зосереджено переважно у 4 регіонах: Поділлі та Придністров'ї — 38%; Закарпатті — 15%; Миколаївщині — 17%; Дніпропетровщині, Запорізькій та Донецькій областях — 20%. За останні 5 років щороку вирощується в середньому близько 1,1 млн т яблук. З них майже 70% — у господарствах населення, в основному для забезпечення власних потреб у свіжих плодах. Відзначено нові сорти КЯ, які нині поширюють в Україні як імунні до парші: Едера, Перлина Києва, Гарант, Амулет, Скіфське золото. Наведено характеристику нових сортів ІС НААН, які випробовуються: Настя — літній, Тодес, Берегиня, Дміана і Соломія — зимові. В Україні відсутні дані про співвідношення підщеп різних типів в існуючих насадженнях яблуні, окрім тих, які використовуються у вирощуванні садивного матеріалу. Найбільше саджанців вирощують на середньорослих підщепах ММ.106 (40%) та 54-118 (8%). Майже третина всього обсягу садивного матеріалу виробляється на карликовій підщепі М.9, водночас на клонівих М.26 і 62-396 — 290 тис. шт. (7,1%) та 68 тис. шт. (1,7%) відповідно. Селекціонерами України створено низку нових підщеп для яблуні, основною відмінністю яких є висока морозостійкість, а саме: супер-

карликові — Малюк, КД5; карликові — Д1071, Д3017, Д3038, Конотопська, Самбірська; напівкарликові — Батуринська, Надія, Ніжинська; середньорослі підщепи — Д1904, Д471 і Слобожанська. Нині створюються маточники цих підщеп, а масове закладання виробничих насаджень КЯ планується через 3–5 років. Наведено описи цих підщеп.

УДК 634.11:631.541.1:631.53

2018.1.203. ПРОДУКТИВНІСТЬ МАТОЧНИХ КУЩІВ КЛОНОВИХ ПІДЩЕП ЯБЛУНІ, СТВОРЕНИХ ТРАДИЦІЙНО ТА СПОСОБОМ ОКУЛІРУВАННЯ НА СІЯНЦІ ЯБЛУНІ ДОМАШНЬОЇ В УМОВАХ НВЦ БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО НАУ / Роговський С.В. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2017. — № 1. — С. 146–151. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550057.

Яблуня, клонові підщепи яблуні, маточники клонівих підщеп, окулірування клонів яблуні.

Двофакторний дослід був закладений у 2013 р. Вивчали маточні кущі низькорослих клонів яблуні: ММ-106 — середньоросла підщепа, М-26 і 54-118 — напівкарликові та М-9 і 62-396 — карликові підщепи (фактор А); одержані відсадками (контроль) та щепленням на сіянці яблуні домашньої і посаджені із заглибленням місця щеплення на 8–10 см (фактор Б). Показано, що в умовах без штучного зрошення маточні кущі щеп порівняно з контролем характеризуються більшою інтенсивністю росту та вищим виходом стандартних відсаджів порівняно з кущами, створеними із кореневласних відсаджів. Відмінності в рості карликових, напівкарликових і середньорослих підщеп зберігалися. Із досліджуваних клонів найвищою продуктивністю відзначалися маточні кущі клонів 54-118, ММ-106 і 62-396, а найнижчою — М-9. За регулярного догляду і видалення дикої порослі на щеплених кущах засмічення плантації нетиповими підщепами не спостерігалося. Зроблено висновок, що в умовах без зрошення, за відсутності підживлення мінеральними добривами, для створення маточника клонівих підщеп необхідно використовувати щеплення клонів на сіянці яблуні домашньої, що

забезпечить прискорене розмноження клонів та підвищить їх екологічну стійкість.

УДК 634.21(292.485)(477)

2018.1.204. ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВНИХ ТИПІВ ІНТЕНСИВНИХ НАСАДЖЕНЬ АБРИКОСА (*ARMENIACA VULGARIS* LAM.) В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Кіщак О.А., Кіщак Ю.П. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 72. — С. 73–79. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 550219.

Абрикос Лісостепу, Ін-т садівництва НААН, сорти абрикоса (Красень Києва), підщепа абрикоса.

Показано, що для створення інтенсивних садів абрикоса (ІСА) в Лісостепу України доцільно використовувати високоморозостійкий адаптований сорт Красень Києва (селекції ІС НААН) у поєднанні з напівкарликовою підщепою ВВА-1, що сприяє слаброслості і скороплідності дерев та високій продуктивності насаджень. У 8-річному віці висота дерев не більше 3,5 м, об'єм крони менший у 2,0–2,7 раза, ніж на сіянцях жерделі та аличі з округлою формою, а питома продуктивність на 1 м³ вища. За цих умов найперспективнішими є ІСА на цій підщепі зі щільністю розміщення 1250 дерев/га та формуванням у дерев округлої з пониженою зоною плодоношення крони, а також веретеноподібної, що забезпечує більшу сумарну врожайність на 104,5–116,1% порівняно із сіянцями жерделі. Зауважується, що в Лісостепу в ІСА на підщепі ВВА-1 технологія формування дерев з колоноподібною кроною із застосуванням раннього весняного сильного відновлювального обрізування (1-ша декада березня) із циклічною заміною скелетних гілок та залишенням сучків заміщення є неприйнятною через значний ризик загибелі садів під час суворої зими. Наведено показники урожайності абрикоса сортів: Красень Києва та Особливий Денисюка (2011–2015 рр.).

УДК 634.22.292.485(477.4)

2018.1.205. ГОСПОДАРСЬКО-БІОЛОГІЧНА ОЦІНКА НОВИХ СОРТІВ СЛИВИ (*PRUNUS DOMESTICA* L.) СЕЛЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ ПОМОЛОГІЇ ІМ. Л.П. СИМИРЕНКА / Ласкавий В.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 72. — С. 5–11. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 550219.

Слива Лісостепу, Ін-т помології ім. Л.П. Симиренка, сорти сливи перспективні, чорнослив, кісточкові культури.

Представлено характеристику перспективних сортів сучасної сливи, адаптованої до умов Лісостепу України, селекції Ін-ту помології ім. Л.П. Симиренка. Наведено параметри дерев, показники плодів та урожайності сортів і елітних форм сливи (2012–2016 рр.): Волошка (контроль), Кантата, Ненька, Оригінальна, Пам'ять матері, Трудівниця Млієва, № 12456 (Добра), № 8115 (Окраса саду), № 8124 (Престиж), № 8121 (Янтарна мліївська). Аналіз якісних показників нових сортів і гібридів засвідчив, що великою (середнє значення) масою плодів — від 36 до 45 г — характеризуються сорти: Пам'ять матері (40,0 г), Оригінальна (40,4) і Трудівниця Млієва (43,7), а найбільшою — дуже великою: Кантата (52,0 г), Ненька (58,0) та гібриди: № 12456 (53,2), № 8124 (58,0), № 8115 (62,0) і № 8121 (64,2 г). У плодів усіх сортів і форм кісточка добре відділяється від м'якоти. Це є важливою властивістю при виготовленні соків, желе, виноматеріалів і високоякісного чорносливу. Плоди — надзвичайно привабливі на вигляд і мають високі смакові властивості. На 16-й рік після садіння дерева сортів і гібридів досягають оптимальних ростових параметрів. У період повного плодоношення дерева потребують омолоджувального обрізування, щоб забезпечити щорічний ріст пагонів і відновлення на них генеративних утворень для подовження терміну продуктивної експлуатації насаджень.

УДК 634.22:631.541:631.811.98

2018.1.206. ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ КОНЦЕНТРАЦІЇ РЕГУЛЯТОРА РОСТУ І ВИСОТИ ПРИЩИПУВАННЯ АПІКАЛЬНИХ ЛИСТКІВ ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ КРОНОУТВОРЕННЯ В ОДНОРІЧНИХ САДЖАНЦІВ СЛИВИ (*PRUNUS DOMESTICA* L.) / Кінаш Г.А. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 72. — С. 35–44. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 550219.

Слива, фітогормони (Арболін), розсадники сливи, саджанці кронувані, прищипування апікальних листків, регулятори росту.

У дослідженнях (ДП “ДГ “Мелітопольське”, 2013–2015 рр.) апробовано ефективність застосування різних концентрацій препарату Арболін (1,5–3,5% або 15–35 мл/л води), яким обробляли однорічні сливи у розсаднику, враховуючи залежність від сорту, висоти обробки та прищипування апікальних листків. Об'єктом дослідження були сорти, не схильні до самостійного гілкування в однорічному віці — Сентябрьська та Ода. Найвищу ефективність кроноутворення у саджанців відмічено за концентрації фітогормонального препарату — 3,0–3,5%. Оптимальна висота прищипування листків для рослин сильнорослих сортів з гострішими кутами відходження становила 50–60 см, а слаброслих із широкими кутами — 70–80 см. Встановлено позитивний вплив визначених способів стимулювання гілкування на біологічну продуктивність сливи, силу росту і вихід стандартних однорічних саджанців. Застосування таких операцій забезпечує одержання стандартних розгалужених однорічок сливи на рівні 45,6–48,5 тис. шт./га та додатковий прибуток — 433,9–526,4 тис. грн/га.

УДК 634.222:631.67:631.544.7

2018.1.207. РІСТ І РОЗВИТОК РОСЛИН ТА ЯКІСТЬ УРОЖАЮ СМОРОДИНИ ЧОРНОЇ (*RIBES NIGRUM* L.) ЗАЛЕЖНО ВІД ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬЧУВАННЯ ТА ЗРОШЕННЯ / Постоленко Л.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 72. — С. 107–114. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 550219.

Смородина чорна, зрошення смородини, мульчування смородини, біометрія смородини.

Представлено біометричні показники (БП) рослин сортів смородини чорної (СЧ) при мульчуванні прикущових смуг та зрошенні у 2012–2015 рр. (Ін-т помології ім. Л.П. Симиренка НААН). Варіанти досліду: чорний пар (к), агроволокно, плівка, тирса, солома, хвоя; сорти: Пам'ять Правика (к), Муза, Мелодія, № 1060 (Пегас). Проаналізовано суму позитивних температур, необхідних для проходження фенологічних фаз у цих сортів. Наведено показники довжини та кількості ягід у гроні кущів СЧ відповідно до варіантів і сортів. Результати досліджень засвідчили, що найефективніший вплив на БП рослин СЧ сприяли одночасне краплинне зрошення та мульчування агроволокном і соломом. Мульчування агроволокном і плівкою зумовило більш ранній початок вегетації на 1-й день, а початок і кінець цвітіння та настання збиральної стиглості на 1–2-й дні у всіх піддослідних сортів порівняно з контролем. Найбільшу кількість ягід у гроні формували рослини за сумісного застосування зрошення та мульчування агроволокном або соломом (на 3 шт. більше плодів, ніж за чорного пару без зрошення). Середня кількість ягід у гроні піддослідних сортів становила 5–8 шт.

УДК 634.23(292.485)(477)

2018.1.208. ОСНОВИ ПРОМИСЛОВОЇ КУЛЬТУРИ ЧЕРЕШНІ В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Кіщак О.А. — К., 2017. — 240 с. — Бібліогр.: 177 назв. Шифр 550011.

Сади черешневі інтенсивні, черешня Лісостепу, сорти черешні, підщепа черешні, наука, економіка садівництва, Ін-т садівництва НААН, кісточкові культури, історія садівництва, науково-дослідні установи, країни світу.

В історичному аспекті висвітлюється наукова діяльність в Інституті садівництва з вирощування інтенсивних садів черешні (Ч.). Відображено здобутки наукової школи К.Д. Третьяка та його послідовників щодо створення сучасних конкурентоспроможних Ч. садів в умовах Лісостепу України. Розглянуто перспективи розвитку та основні критерії екологічного оптимуму і ризику ведення промислової культури Ч., добір сортопідщепних комбінуваних та ефективні способи вирощування. Розкрито особливості ростових процесів сорто-підщепних комбінуваних Ч. в інтенсивних насадженнях. Обґрунтовано методику групування підщеп за силою росту. Визначено оптимальні параметри і схеми розміщення дерев в інтенсивних садах, показано продуктивність нових типів насаджень. Серед перспективних найбільш зимостійких для Лісостепу сортів виділено: Любаву, Дончанку, Ніжність на підщепах: Студениківська (напівкарликова), ВСЛ-2 (середньо-

росла), сіянці вишні сорту Альфа (слаборосла). Охарактеризовано особливості підщепи Гізела 5 для використання в інтенсивних садах та ін. Висвітлено ефективні способи прискорення вступу дерев у плодоношення та забезпечення високої товарності якості плодів. Надано економічну оцінку різних інтенсивних насаджень Ч. Конкретизується конкурентоспроможність і експортний потенціал плодів черешні, вирощених в умовах Лісостепу України. Показано біохімічний склад плодів Ч., вирощеної у Західному Лісостепу, Приазов'ї та Криму. Наведено нормативні документи, якими регулюються показники товарної якості плодів. Охарактеризовано низку сортів Ч. (Державного реєстру), придатних для вирощування в Україні, серед 62 переважають вітчизняні сорти (лише Бігарро Бурлат — іноземної селекції), які є безцінним національним надбанням. Видання доповнено рисунками, схемами, фото та різними статистично-інформаційними додатками.

УДК 634.7:582(438)

2018.1.209. ЯГОДНИК. — 2017. — № 4. — 103 с.

Ягідництво, смородина, малина, лохина, ожина, жимолость, суниця, кизил, агрус.

Міжнародний науково-аналітичний спеціалізований журнал "Ягодник" висвітлює актуальні теми ягідництва в Україні, зокрема окреслено питання державної підтримки економічно вигідної галузі та її наукового супроводу. Представлено кращий досвід Польщі щодо вирощування суниці садової, малини, лохини, ожини, смородини, жимолості, а також агрусу та кизилу в Україні. Розглянуто процедури удобрення, що підтримують імунітет рослин, субстрати для вирощування, а також застосування машинного збору врожаю (малини, суниці тощо), тунельного методу, шпалери та сіток у ягідних насадженнях. Зокрема висвітлено нову технологію вирощування ожини в США. Показано способи формування кущів ожини на промислових плантаціях (систему обрізки пагонів, яка дає змогу одержувати добрі врожаї і якісну ягоду у несприятливих кліматичних умовах) та систему Rotating Cross-Arm-RCA (рухома шпалера). Унікальність обертових положень плодоносних пагонів ожини без ушкодження для рослини, регулюючи освітлення кущів та їх укриття від холоду. При системі RCA ефективність збору врожаю підвищується на 30%. Ця система застосовується для всіх типів сортів із твердими і в'юнкими пагонами. Рухлива шпалера легко переводиться з літнього у зимовий режим (укривний). Розглядаються питання естетики успішного ягідництва, а також механізації переробки і зберігання продукції.

УДК 634.7:631.86:631.147

2018.1.210. 5 ПРАВИЛ, КОТОРЫЕ НУЖНО УСВОИТЬ ПЕРЕД ТЕМ, КАК ЗАПУСКАТЬ ОРГАНИЧЕСКУЮ ФЕРМУ / Рацбургинская Ю. // Ягодник. — 2017. — № 4. — С. 7–9.

Ягідні культури, органічне ягідництво, сертифікація органічного ягідництва.

Повідомляється, що сьогодні в Україні близько 400 господарств виробляють органічну с.-г. продукцію (0,5% від с.-г. виробників). У Полтавській, Житомирській, Львівській областях існують програми підтримки таких виробників (фермерам, які успішно пройшли сертифікацію, повертають її вартість із обласного бюджету). Окреслено вимоги щодо сертифікації. Висвітлено правильну підготовку ґрунту та вибір ягідних культур для висаджування, а також особливості біологічного захисту. Розглянуто деякі питання економіки ефективного ягідництва.

УДК 634.71(477.8)

2018.1.211. ВПЛИВ ПОГОДНО-КЛІМАТИЧНИХ ФАКТОРІВ НА ФІЗИЧНИЙ ПОКАЗНИК ТОВАРНOSTІ ПЛОДІВ МАЛИНИ (*RUBUS IDAEUS*) / Шевчук Л.М. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 72. — С. 122–128. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 550219.

Малина в Україні, погодно-кліматичний вплив, стандарт плодів малини, сорти малини, Передкарпаття.

Дослідження здійснено впродовж 2000–2010 рр. у насадженнях малини вітчизняної (6 сортів) та зарубіжної (9) селекції. Зокрема на Львівській ДСС проаналізовано 95 сортотварів, на Артемівській ДСР — 56, у Краснокутському НДЦС — 64 та в Інституті садівництва НААН — 150. Наведе-

но показники маси плодів сортів: Новокітаївська, Спутниця, Одарка, Фантазія, Лазарівська, Барнаульська, Бригантина, Метеор, Солнишко, Награда, Скронниця, Бабіне літо, Журавлик, Брянская, Персея, Саня, Марія, Феномен і Тачанка. Встановлено, що з погодних чинників у період росту та розвитку плодів малини на їхню масу найбільше впливають гідротермічний коефіцієнт (ГТК), коефіцієнти кореляції вище 0,750. Найінтенсивніше накопичується маса при ГТК=2,0–2,5. Найсприятливіші умови для формування ягід малини в Україні — у Передкарпатті. За всі досліджувані роки високотоварними були плоди малини, вирощені на Львівській ДСС. Із 7 досліджуваних сортів високотоварними були 5, які відповідали ДСТУ 7179, за винятком сортів Новокітаївська та Бригантина. У зоні розміщення ділянок Інституту садівництва НААН за 2000–2010 рр. стандартними були ягоди лише сорту Саня.

УДК 634.72:582.866:582.973

2018.1.212. ЗАНЯТЬ НИШУ: ЭКСПЕРТНЫЙ ОБЗОР ОСОБЕННОСТЕЙ ВЫРАЩИВАНИЯ НИШЕВЫХ КУЛЬТУР / Рацбургинская Ю. // Ягодник. — 2017. — № 4. — С. 10–13.

Порічка червона, обліпиха, жимолость.

Висвітлено особливості вирощування економічно вигідних сортів промислових ягідних культур: порічки червоної, обліпихи, жимолості. Для промислового вирощування рекомендуються сорти порічки червоної: Джуніфер — стійкий проти хвороб, високоврожайний з добрими смаковими якостями (франц.); Джонкер ван Тест — оптимальний для системи "кордон" (голланд.); Ред Лейк — відмінно стійкий проти хвороб, Станец і Ровад — відмінного смаку з привабливим забарвленням ягід (США). Велика увага приділяється успішним плантаціям обліпихи російської та німецької селекції і жимолості канадської, польської, російської та американської селекції.

УДК 634.734/737(292.485)(477.5)

2018.1.213. ОЦІНЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКО-БІОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОРТІВ ЛОХИНИ ВИСОКОРОСЛОЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНОЇ ЧАСТИНИ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Литовченко О.А. // Вісник Степу: наук. зб. — Кропивницький, 2017. — Вип. 14: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, 23 берез. 2017 р. — С. 99–104. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550595.

Лохина високоросла, Лісостеп Лівобережний, Прилуцька ДС, сорти лохини зарубіжні.

Наведено результати досліджень 10 сортів лохини високорослої зарубіжної селекції (ЛВЗ): Bluecrop, Bluegold, Bluejay, Bonus, Brigitta, Chandler, Duke, Elizabeth, Patriot, Spartan. До експериментальної бази Прилуцької ДС ІС НААН посадковий матеріал 3-річного віку цих сортів привезено з Польщі у березні 2014 р. За даними фенологічних спостережень 2014–2016 рр. встановлено 10 основних фаз вегетації дослідних рослин (табл.). Наведено біометричні показники та урожайності ЛВЗ у 2015–2016 рр. в умовах північної частини Лівобережного Лісостепу України. Досліджувані сорти мають різні морфологічні, агробіологічні та господарсько-цінні характеристики, зокрема адаптивні властивості і господарсько-економічну цінність. Відзначено, що ґрунтово-кліматичні й агроекологічні умови Лісостепу за правильною побудови агротехнологічного процесу відповідають біологічним властивостям ЛВЗ, що дає можливість її акліматизації і перспективності у цій зоні. Найбільшою врожайністю відзначено сорти: Patriot (ранній), Bluegold (середньостиглий) і Brigitta (пізній). Середня врожайність їх становила: 987,63 г; 572,44 і 257,4 г з куща відповідно у 2016 р.

УДК 634.734/737:631.53:606

2018.1.214. БІОТЕХНОЛОГІЇ: РАЗМНОЖЕНИЕ ГОЛУБИКИ IN VITRO / Беляева М. // Ягодник. — 2018. — № 1. — С. 61–63.

Лохина високоросла, мікроклональне розмноження, саджанці in vitro, лабораторія ТОВ "VOLYN in vitro", економіка ягідників.

Висвітлено досвід розмноження і підготовки саджанців лохини високорослої у біотехнологічній лабораторії із сучасних

технологій вирощування безвірусних саджанців *in vitro* — ТОВ “VOLYN *in vitro*” (директор Трасковская В.). У лабораторії виростили близько 30 тис. посадкового матеріалу в умовах *in vitro*, який відзначається добре розвинутою кореневою системою, підвищеною морозостійкістю та інтенсивністю росту і розвитку рослин, а також стійкістю проти основних хвороб і паразитів. У “VOLYN *in vitro*” культивують 12 сортів лохини високорослої, яка користується найбільшим попитом на ринку. Приживаність саджанців становить 95%, у період цвітіння вступають раніше, мають підвищену врожайність (у 3–5 разів) та високу якість плодів. Ці унікальні якісні характеристики сприяють зниженню витрат і собівартості врожаю, гарантують швидке та ефективне створення комерційних плантацій та їх прибуток.

УДК 634.75(292.485)(477)

2018.1.215. БІОЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕРЕДНЬО-ПІЗНІХ СОРТІВ СУНИЦІ САДОВОЇ (FRAGARIA ANANASSA DUCH.) У ПІВНІЧНІЙ ЧАСТИНІ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Павлюк В.В., Ковальчук Н.С., Павлюк Н.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 72. — С. 22–29. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 06 550219.

Суниця Північного Лісостепу, сорти суниці, хімічний склад суниці, стійкість суниці.

Представлено порівняльну оцінку середньо-пізніх українських та кращих зарубіжних сортів і елітних форм (ЕФ) суниці у Північному Лісостепу (2006–2016 рр.). Наведено показники погодних умов за досліджуваний період (2014 р. — надмірно-вологий, 2015 р. — посушливий, 2016 р. — несприятливий) та вплив їх на цвітіння, формування зав'язі, досягання плодів і врожайність. За комплексом ознак серед досліджених сортів та ЕФ суниці середньо-пізнього досягання й універсального використання виділено: Презент, Рекорд і Присвяту української, Полку голландської й Азію італійської селекції. Проте у зв'язку зі змінами клімату, з метою одержання високих прибутків в умовах Північного Лісостепу України доцільне контрольоване вирощування суниці — з використанням плівкових тунелів і теплиць та постійного зрошення. Сорт Презент досягає одночасно із Зенгою Зенганого, пізніше Ольвії на 10–12 днів та Фестивальної ромашки на 4–5 днів, а врожайність його на рівні Полки і Зенги Зенгани — 17–19 т/га. Володіє надзвичайно високою товарністю плодів, доброю зимостійкістю та стійкістю до сірої гнилі ягід і плямистостей листя. Середня маса ягід — 16, максимальна — 42 г, відмінного збалансованого кисло-солодкого смаку. Сорт Рекорд (ЕФ 04-3-28) в маточнику формує більше розсади, ніж Полка та Присвята; за однорядного садіння перевищує Ельсанта і Презент, стійкий до зими та посухи, суничного кліща, сірої гнилі ягід та плямистостей листя. Сорт Азія поєднує високу врожайність і надмірну великоплідність, ягоди високощільні на високорослих кущах, але смакові якості їх невисокі, сприйнятливий до сірої плодової гнилі, антракнозу і борошнистої роси.

УДК 634.8:631.87:631.147

2018.1.216. ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ГРАНУЛЬОВАНОГО МІКРОДОБРИВА “5 ЕЛЕМЕНТ” НА ПЛОДОНОСНИХ

ВИНОГРАДНИКАХ / Кучер Г.М., Голік Г.А., Нікульга Є.В., Артюх М.М. // Садівництво і виноградарство. Технології та інновації. — 2017/2018. — № 6/1. — С. 78–81.

Виноградарство органічне, препарат “5 елемент”, сорти винограду (столові і технічні), обприскування позакореневе винограду, вино.

Препарат “5 елемент” рекомендується для органічного землеробства. Це — комплекс мікродоз солей макро- і мікро-елементів, які підібрані таким чином, щоб підсилити функціональну діяльність грибів ендоефітів на кореневій системі та в інших органах рослини з метою продукування властивих певному виду рослин життєво необхідних фізіологічно активних речовин. Розглянуто вплив препарату на інтенсивність фізіологічних процесів у тканинах листя винограду сортів Одеський ранній, Одеський сувенір, Каберне Совінйон та Сухолиманський білий. За результатами досліджень рекомендовано на виноградниках, які перебувають у процесі вегетації, проводити позакореневе обприскування 0,05% розчином препарату “5 елемент” — 250 г на 500 л/га — до та після цвітіння для сортів ранніх термінів дозрівання. Для середньо- і пізньостиглих сортів необхідне додаткове обприскування, коли грона сформовані, а також на початку їх дозрівання. Наведено хімічний аналіз дослідних зразків вина сорту Каберне Совінйон та Сухолиманський білий, зроблених з винограду з дослідних ділянок та оброблених препаратом “5 елемент”. Дегустаційна оцінка засвідчила вищу якість цих зразків порівняно з контрольними варіантами. Вони відзначалися інтенсивнішим сортовим ароматом, смаком та екстрактивністю.

УДК 634:582.973:631.526.3(292.425)(477.4)

2018.1.217. СОРТИ ЖИМОЛОСТІ ГОЛУБОЇ (LONICERA COERULEA L.) ІНСТИТУТУ ПОМОЛОГІЇ ІМ. Л.П. СИМИРЕНКА В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Гибало В.М., Тихий Т.І. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 72. — С. 30–35. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 550219.

Жимолость голуба, сорти і гібриди жимолості, Лісостеп України, Ін-т помології ім. Л.П. Симиренка.

У порівняльному аспекті представлено нові сорти та елітні форми (ЕФ) жимолості голубої (ЖГ) у насадженнях Правобережного Лісостепу: Богдана (к), Голубе веретено, Томічка, Десертна, Рассвет, Васючанська, Чайка, Анюта, Голубка, Благородна, №№: 3-3; 1-40; 3-10; 2-22; 3-31. Наведено показники врожайності, маси плодів та оцінок смаку (бал), а також хімічного складу ягід за 2011–2015 рр. Найурожайнішими визнано сорт Благородна та ЕФ 3-10, які мали з куща 2,25–2,22 кг, а за масою ягід — також Благородну і ЕФ 1-40 (1,15–1,16 г відповідно). Найкращу за смаковими якостями відзначено форму 2-22, яка не поступалась сорту Голубка і одержала 8,5 бала. Щодо хімічного складу ягід, то ЕФ 2-22 прирівнювалась до сортів Анюта, Чайка, Васючанська і Благородна. Для вирощування у фермерських і присадибних господарствах в умовах Правобережного Лісостепу України рекомендуються сорти селекції Інституту помології ім. Л.П. Симиренка НААН, а саме: Чайка, Анюта, Голубка і Благородна, які детально описано у статті.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.1/.7:631.531.027.2:631.811.98

2018.1.218. ПЕРЕДПОСІВНА ОБРОБКА НАСІННЯ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР БІОПРЕПАРАТАМИ / Ткаленко Г. // Овощи і фрукти. — 2018. — № 2. — С. 26–28.

Овочеві культури, обробка насіння овочевих культур біопрепаратами, біопрепарати, триходермін, гаупсин.

Наведено результати досліджень щодо впливу передпосівної обробки насіння (ПОН) овочевих культур біопрепаратами. Метою ПОН овочевих культур є підвищення їх схожості, енергії проростання, а також знезаражування від фітопатогенної інфекції. Зазначено, що ПОН необхідна перш за все для партій насіння, які не пройшли технологічної обробки

або одержані з вирощених маточних культур. Для обробки 100 г насіння овочевих культур необхідно 10 мл біологічного препарату, розведеного в 100 мл води. Замочують насіння на 4–6 годин і висівають у ґрунт. Дослідження свідчить, що біопрепарати, створені на основі живих біоагентів — неспорових бактерій роду *Pseudomonas* (Гаупсин, Планриз), спорових бактерій роду *Bacillus* (Фітоцид-Р, Серенада), різних видів гриба-антагоніста роду *Trichoderma* (Триходермін), підвищують схожість та енергію проростання насіння, зміцнюють імунітет та підвищують ріст і розвиток кореневої системи рослин, а також захищають їх на початкових фазах розвитку від ураження збудниками поширених грибних хвороб — чор-

ної ніжки, кореневих гнилей і хвороб в'янення. Слід зауважити, що ПОН біопрепаратами Триходермін, Планриз, а також їх сумішшю значно стимулює ріст рослин на початкових фазах розвитку огірків. Висота рослин за обробки біопрепаратами перевищує контрольні рослини у фазі 2–3 справжніх листків до 54,7%, у фазі 4–5 справжніх листків — до 30%, а у фазі 6–9 справжніх листків — до 23%. Позитивно впливають біопрепарати Триходермін, Гаупсин і Фітоцид-Р і на посівні показники насіння помідора, салату-латука, капусти білоголової, петрушки, кропу, шпинату, буряків столових, моркви тощо. Досліді засвідчили, що біопрепарати за норм витрати не більше 10 мл/100 мл води не проявляють фітотоксичність до насіння всіх овочевих культур.

УДК 635.11:631.559:631.531.011.02(477.72)

2018.1.219. УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ НАСІННЯ БУРЯКА СТОЛОВОГО ЗА РІЗНИХ СПОСОБІВ НАСІННИЦТВА НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Люта Ю.О., Косенко Н.П. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2017. — Вип. 67. — С. 127–130. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 550067.

Буряк столовий, урожайність буряка столового, насінництво буряка столового, якість насіння буряка столового, вирощування буряка столового.

Наведено результати вивчення насінневої продуктивності та якості насіння буряка столового (БС) за різних способів вирощування на Півдні України. Слід зазначити, що агрокліматичні умови цього регіону є сприятливими для вирощування насіння БС висадковим і безвисадковим способами. Урожайність насіння за висадкового вирощування, у середньому за 3 роки досліджень, становила 1,24–2,05 т/га, а за безвисадкового — 1,0–1,19 т/га. Насіннева продуктивність однієї рослини становила за висадкового способу від 43 до 64 г, за безвисадкового — 24–35 г. Порівняльна оцінка посівних якостей насіння за різних способів насінництва показала, що маса 1000 шт. насіння була практично на одному рівні — 19,58–19,60 г, схожість насіння — 93,26–93,30%. Значення показника енергії проростання насіння за висадкового способу насінництва було на 6,2% більше, ніж за безвисадкового (65,7%). Для збереження оптимальної густоти рослин і формування високого врожаю насіння за безвисадкового способу вирощування необхідно застосовувати передзимове укриття маточних рослин. Зазначено, що на посівні якості насіння буряка столового досліджувані чинники істотного впливу не мали.

УДК 635.14:631.559:631.526.32(292.485)(477.4)

2018.1.220. УРОЖАЙНІСТЬ І ЯКІСТЬ КОРЕНЕПЛОДІВ НОВИХ СОРТІВ ПАСТЕРНАКУ ПОСІВНОГО (PASTINACA SATIVA L.) В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Хареба В.В., Комар О.О. // Вісник аграрної науки Причорномор'я: Сер. Екон. науки. С.-г. науки. Техн. науки. — 2017. — Вип. 3(95). — С. 93–100. — Бібліогр.: 10 назв.

Пастернак посівний, урожайність і якість коренеплодів, сорти пастернаку нові.

Наведено результати досліджень (2015–2016 рр.), проведених на дослідному полі кафедри овочівництва у НДП "Плодоовочевий сад" НУБіП України з метою добору найперспективніших сортів пастернаку посівного (ПП) для вирощування в умовах Правобережного Лісостепу України. Зазначено, що умови досліджуваного регіону є сприятливими для вирощування ПП. Найурожайнішими за період дослідження виявилися сорти Стимул (45,5 т/га) і Пульс (44,3 т/га) з товарністю коренеплодів 93 і 91% відповідно. Вміст нітратів у коренеплодах ПП був найменшим у сорту Стимул (62 мг/кг), а найбільшим — у сорту Борис (81 мг/кг). У цілому слід зауважити, що вміст нітратів у досліджуваних сортах був нижчим за максимально допустимий рівень (МДР 250 мг/кг). За біохімічним складом коренеплодів ПП виділявся сорт Петрик (контроль). У його коренеплодах виявлено 25,46% сухих речовин, загальних цукрів — 6,6%, аскорбінової кислоти 10,1 мг%. Сорт Пульс отримав найвищу дегустаційну оцінку (5,6 бала).

УДК 635.21:631.5(477.52)

2018.1.221. КАРТОПЛЯ З НУЛЯ / Олабин О. // Агроном. — 2017. — № 4. — С. 138–140.

Картопля, вирощування картоплі, сорти картоплі, урожайність картоплі, збирання і зберігання картоплі.

Висвітлено досвід вирощування картоплі (К.) ТОВ "Агробізнес ТСК" на Сумщині, яке займається різними групами культур, що не перетинаються технологічно і потребують окремих підходів й управлінських рішень. На основі інформації, отриманої від провідних виробників овочевої продукції, керівництво "Агробізнес ТСК" вирішило розпочати будівництво зрошувальної системи й овочесховища об'ємом 10 тис. т. Потужність зрошувальної системи планувалась таким чином, щоб можна було щороку вирощувати на зрошенні не менше ніж 140 га К. й овочів і при цьому мати 4-пільну сівозміну. Причому основні поливні площі було відведено саме під К. Упродовж семи років господарство відпрацьовувало і вдосконалювало технологію вирощування, яка б підходила саме для його ґрунтів. Важкі чорноземи Сумщини, на яких за мінімального розпушування добре ростуть кукурудза і соя, потребують пильної уваги та додаткового обробітку при вирощуванні К. Кожної осені після збору рослинних решток попередника тут під К. застосовують глибоку зяблеву оранку. Норму добрив розраховують під запланований урожай. З осені після оранки, як правило, вносять 240 кг/га д.р. калію у вигляді KCl. Решту добрив застосовують навесні перед культивацією: азоту — 140 кг/га д.р., фосфору — близько 150 кг/га д.р. Господарство "Агробізнес ТСК", кілька років вирощуючи К. і застосовуючи різні протруйники, зрештою переконалось, що найкращим варіантом захисту її від ризикотоніозу, є застосування препаратів на основі азоксистробіну. Посадковий матеріал постійно оновлюється і в господарстві уникають проблем з появою сухих гнилей, виродженням К., зменшенням урожайності тощо. Основне завдання за висаджування бульб — забезпечити їх розміщення по центру гребеня і рівномірно за глибиною, для чого використовують сучасні саджалки, обладнані гребенеутворювачем, які за один прохід можуть виконати посадку, протруєння і формування гребенів. Для поливу застосовують 2 сучасні, потужні машини дощувального типу з круговим радіусом 400 м. Залежно від погодних умов і наявності дощів, за рік проводять від 6 до 10 поливів. У ТОВ "Агробізнес ТСК" віддають перевагу випробуваним сортам К., а саме: Тоскана (≈65 т/га), Лабелла (50 т/га), Бельмонда (48 т/га) і Гранада (55 т/га). Унікальність цих сортів полягає в тому, що вони дуже пластичні у вирощуванні і дають високі врожаї навіть за високих температур, а також мають якнайвищий смакові якості і чудовий товарний вигляд. Збирання К. проводять механізованим способом. Після сортування К. поміщають в овочевий склад, обладнаний сучасним активним вентиляванням і системами кондиціонування.

УДК 635.342:631.563:546.262.3–31

2018.1.222. МЕТОДИ ОБРОБКИ КАПУСТИ З ВИСОКИМ ВМІСТОМ CO₂ / Щербина С.О., Даценко С.М., Тринчук О.О. // Овощи и фрукты. — 2018. — № 1. — С. 16–18.

Капуста білоголова, зберігання капусти білоголової, діоксид вуглецю.

Розглянуто методи обробки капусти білоголової (КБГ) з високим вмістом CO₂. Зазначено, що специфіка споживання овочів в Україні, зокрема КБГ, полягає в тому, що після зберігання у сховищах до споживача доходить лише близько 60% їх загальної кількості. Для зменшення втрат продукції використовують підготовку овочів до зберігання, яка, крім сортування, може включати в себе заходи зі знезараження продукції. Одним з таких прийомів є обробка продукції підвищеними концентраціями діоксиду вуглецю (CO₂), який є ефективним антисептиком і має високу окислювальну дію на мікроорганізми і гриби. Є два шляхи використання CO₂ при зберіганні КБГ: зберігання в регульованому газовому середовищі та обробка продукції високими концентраціями CO₂ перед зберіганням. За результатами досліджень встановлено, що для зберігання КБГ шляхом використання газове середовище має складатися з 4% CO₂, 5% кисню і 91% азоту. Використання даного газового середовища забезпечує вихід стандартних капусти після 210 діб зберігання на рівні 97% (контроль — 64%). Зберігання в регульованому газовому середовищі має високу вартість, складність устаткування тощо, що не завжди себе виправдовує. Актуальнішим є використання на овочах CO₂ для короткочасної

післязбиральної обробки продукції перед закладанням на зберігання. Встановлено, що короткочасна дія CO_2 (30–40%) на капусту броколі уповільнює процес старіння, знижує втрати хлорофілу, аскорбінової кислоти, зменшує утворення етилену і стримує розвиток гнилей. Найкращу збереженість головок капусти було одержано за післязбиральної обробки підвищеною концентрацією CO_2 (22%) з експозицією 2 доби та подальшим зберіганням за температури $-1\ldots 0^\circ\text{C}$.

УДК 635.52:631.526.32:581.4

2018.1.223. НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СОРТІВ *LACTUCA SATIVA* L.: монографія / Лещук Н.В. — Вінниця, 2017. — 216 с. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 550571.

Салат посівний, сорти салату посівного, ідентифікація сортів салату, морфологічні ознаки салату посівного, експертиза сортів салату посівного.

Розкрито ідентифікацію сортів салату посівного (СП) *Lactuca sativa* L. методом морфологічного опису. Науково обґрунтовано сучасну ботанічну класифікацію виду, висвітлено методичні й практичні підходи щодо формування колекції сортів з еталонними ознаками СП шляхом встановлення кодів прояву морфологічних (якісних, кількісних і псевдо-якісних) ознак, які становлять морфологічну кодову формулу офіційного опису сортів СП, за яким здійснено державну реєстрацію сорту та/або прав на нього. Розгляд питання сортової агротехніки, стабільності прояву морфобіологічних ознак та господарсько цінних характеристик, адаптивності й пластичності сортів, впливу чинників довкілля на потенційну біологічну продуктивність рослин у відповідних зонах вирощування та конвеєрне надходження товарної продукції сортів СП до споживача взагалі випало з поля зору овочівників. Тому розширення діапазону наукових досліджень з проблем ідентифікації морфобіологічних ознак і показників придатності сортів СП для поширення в Україні є актуальним і має велике практичне значення. Задоволення зростаючих потреб споживачів полягає у вивченні й аналізі національних сортів ресурсів СП, що дає змогу підібрати сорти вітчизняної і зарубіжної селекції для конвеєрного виробництва товарної продукції салату посівного всіх різновидностей.

УДК 635.611:631.5

2018.1.224. АГРОТЕХНІКА РАННЬОСТИГЛОЇ ДИНИ / Сергієнко О.В. // Овощи и фрукты. — 2018. — № 2. — С. 30–32.

Диня ранньостигла, вирощування ранньостиглої дині, захищений ґрунт, хвороби дині, підживлення і зволоження дині.

Висвітлено технологію вирощування ранньостиглої дині (Д.). Зазначено, щоб одержати продукцію Д. у ранні строки — на 3–4 тижні раніше, ніж звичайно, ранньостиглі сорти Д. слід вирощувати розсадним способом, використовуючи різне тимчасове накриття. Для областей з низькою сумою ефективних температур рекомендовано використовувати такі технології: вирощування Д. розсадним способом з висаджуванням у відкритий ґрунт або під тимчасові плівкові укриття та гряди, а також вирощування Д. у захищеному ґрунті. Використання розсадного способу дає змогу одержати продукцію на 3–4 тижні раніше. За використання тимчасового плівкового укриття ранню продукцію Д. можна одержати ще швидше. Розсаду висаджують у такі ж строки, що й огірка. Схема висаджування — $90 \times 50 \times 70$ см. Догляд за рослинами такий самий, як і у відкритому ґрунті. Урожайність плодів — $6\text{--}8 \text{ кг/м}^2$. У малопродатних для вирощування Д. місцевостях її вирощування практикують на грядках (завишки до 50 см), які можна формувати з дернового ґрунту, тирси, гною, сіна, а зверху — прошарок родючого ґрунту. Над грядкою бажано звити тимчасову конструкцію — укриття від заморозків. Вирощують диню також у скляних і плівкових теплицях весняно-літньої культури. Рослини Д. у теплицю можна висаджувати розсадою, а також висівати пророслим насінням з подальшим накриттям ґрунту плівкою для його прогрівання й одержання дружних сходів. Поливи необхідно проводити теплою водою. Одна рослина в умовах теплиці можна висаджувати 1–2 повноцінні плоди. Плід починає достигати залежно від групи стиглості сорту або гібрида через 25–35 діб після запліднення. Середня врожайність — $5\text{--}7 \text{ кг/м}^2$.

Основні складові успішного вирощування дині в захищеному ґрунті, яких необхідно дотримуватись: температура повітря удень залежно від погоди — $22\text{--}30^\circ\text{C}$, вночі — $18\text{--}20^\circ\text{C}$, температура ґрунту — $22\text{--}23^\circ\text{C}$, вологість ґрунту — $65\text{--}70\%$ НВ, відносна вологість повітря — $65\text{--}70\%$; у період росту та достигання плодів температуру підвищують на $2\text{--}5^\circ\text{C}$, а вологість повітря бажано знизити до 60% .

УДК 635.615:631.527.56

2018.1.225. КАВУНИ БЕЗ НАСІННЯ / Слепцов Ю. // Плантатор. — 2018. — № 1. — С. 94–95.

Кавун безнасісний, кавун триплоїдний, вирощування безнасісних кавунів.

Висвітлено питання щодо генетики, селекції й агротехніки вирощування безнасісного кавуна (БНК). Слід зауважити, що БНК — це не що інше, як триплоїдні (з набором хромосом $3n$) кавуни того ж виду, що й звичайні. У триплоїдного кавуна хромосома 3-го набору не знаходить собі пари, тому не може брати участь у заплідненні, а це веде до утворення стерильного пилку й відсутності насіння в плодах (або дрібного, недорозвиненого). Першим творцем БНК був відомий японський генетик Хіточі Кіхара (1893–1986 рр.), чийм методом селекціонери послуговувались й донині. Крім головної переваги — відсутності насіння, що вигідно для споживача, — можна відзначити підвищену врожайність БНК, більший вміст цукру, стійкість проти деяких хвороб, транспортабельність і лежкість. Серед недоліків — часті рудименти насіння, хоча його менше, воно м'якше, редуковане, недорозвинене й біле. Другий недолік — досить складний процес одержання насіння. Триплоїди одержують за допомогою обробки насіння розчином алкалоїду колхіцину, який блокує поділ клітин на стадії метафази. Процедурі необхідно щороку повторювати фахівцям високого рівня. У вирощуванні БНК потрібно приділяти особливу увагу якісному запиленню. Безнасісні гібриди пропонують велика кількість селекційно-насісневих компаній Японії, Ізраїлю та Нідерландів. Найвідоміші гібриди: Екстазі, Ортал, Сандей, Спешл (Hazera), Аква Дульсе, Кримсон Джевел (Sakata), Аттіна (Syngenta), Дженні і Бостон (Nunhems). Насіння БНК сходять дещо важче порівняно зі звичайним, оскільки гірше бубнявіє. Сівбу проводять одночасно з сівом гібрида-запилювача. Після збирання попередника, проти всіх видів ґрунтових шкідників можна вносити розчин біопрепарату Метаризин. За розсадної технології одночасно вирощують для запилення розсаду звичайних сортів у співвідношенні 3:1. Фірми Nunhems, наприклад, рекомендують для сортів Арамис F_1 і Стаболіт F_1 запилювач Думара F_1 . Наголошено, що сорт-супутник має різко відрізнятися від основного, але цвісти і достигати одночасно з безнасісним. На 1 га потрібно 5460 рослин основного сорту і 1820 рослин сорту-супутника. Для захисту БНК від хвороб найбільше підходять біопрепарати, оскільки менше шкодять комахам. Серед хімічних засобів захисту необхідно обирати найбезпечніші для бджіл. Слід зауважити, що транспортувати плоди потрібно у фургоніх у ящиках, але не навалом.

УДК 635.621.4:631.5

2018.1.226. ПАТИСОН. ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ / Книш В. // Плантатор. — 2017. — № 6. — С. 89–91.

Патисон, вирощування патисона, розсада патисона, догляд за рослинами патисона, збирання врожаю патисона.

Висвітлено питання щодо особливостей вирощування патисона (П.). Зазначено, що П. (*Cucurbita pepo* L. var. *patisson* Duch.), як і кабачок, є підвидом гарбуза твердокорого. Стебло в П. росте повільно, утворюючи дуже короткі міжвузля, бічних пагонів рослина не має. Коренева система розташовується переважно в орному шарі ґрунту. Квітки в П. різностатеві (першими зацвітають чоловічі, а через декілька днів — жіночі). Цвітіння й плодоношення в П. майже нерозривні в часі. Вилучення частини зав'язі сприяє посиленню росту тих плодів, що залишилися на рослині. Перезапилення гарбуза твердокорого з кабачком або П. стало наслідком створення нових культур, таких як тиквасон (гібрид гарбуза і П.), тиквачок (гібрид гарбуза і кабачка) та патичок (гібрид П. і кабачка), які здатні поєднувати в собі кращі якості батьківських форм. З усієї родини гарбузових П. — один з найтеплолюбніших. Його насіння починає проростати за температури $13\text{--}15^\circ\text{C}$. Зменшення температури повітря до 14°C

і нижче в період плодоутворення, особливо вночі, помітно впливає на врожайність П. Зауважується, що П. є світлолюбною рослиною короткого дня. Рослинам необхідні часті поливи, але при цьому вони погано переносять надлишкове зволоження ґрунту. Слід зазначити, що П. добре росте на легких, родючих, повітропроникних нейтральних ґрунтах. На ґрунтах з підвищеною кислотністю потрібно проводити вапнування перед зяблевою оранкою. Кращими попередниками П. є багаторічні трави, пшениця озима, картопля, помідор, зернобобові та кукурудза на силос. Патисони вирощують переважно у відкритому ґрунті посівним і розсадним способами. Зяблеву оранку проводять після внесення добрив. Дози добрив і співвідношення між елементами мінерального живлення встановлюють з урахуванням родючості ґрунту, його забезпеченості рухомими формами поживних речовин, удобрення попередника тощо. Для вирощування розсади використовують весняні розсадно-овочеві теплиці. До появи сходів температуру повітря в теплиці, де вирощують розсаду, підтримують на рівні 28–30°C, а після появи сходів на 3–4 дні її зменшують до 16–18°C. Відносну вологість повітря підтримують на рівні 50–60%. Оптимальним терміном посіву П. є встановлення середньодобової температури ґрунту на глибині 10 см на рівні 10–12°C. ґрунт підтримують у розпушеному і чистому від бур'янів стані. Патисон добре реагує на кореневі й позакореневі підживлення. Зауважується, що П. досить рідко хворіють (найнебезпечнішою для них є борошниста роса) та уражуються шкідниками. За умови регулярного вилучення плодів із рослини, патисон може плодоносити до перших приморозків.

УДК 635.623:631.5

2018.1.227. СПОСОБИ ВИРОЩУВАННЯ КАБАЧКА У ПОЛЬОВИХ УМОВАХ / Книш В. // Овощеводство. — 2018. — № 2. — С. 42–45.

Кабачок, вирощування кабачка, розсада кабачка, урожайність кабачка, укриття плівкове тимчасове.

Висвітлено питання щодо способів вирощування кабачка (К.) у польових умовах. Наведено ботанічну характеристику К. та інформацію про його харчову цінність. Вимоги К. до температури, освітлення, зволоження, структури ґрунтів тощо значною мірою визначаються його походженням. Зазначено, що К. — рослина теплолюбна (найкраще росте і розвивається в діапазоні від 22 до 30°C). За температури повітря нижче 15°C ріст і розвиток К. гальмується, листки дрібнішають, внаслідок чого різко зменшується врожай. Світло для К. також дуже потрібне, особливо в періоди появи сходів, цвітіння й плодоутворення. Самі рослини К. порівняно посухостійкі, проте високий урожай плодів дають лише за умови зрошення. Найпридатнішими для вирощування К. є ґрунти від зв'язано-піщаного до суглинкового гранулометричного складу і рН ґрунтового розчину 6,2–7,0. Кращі попередники для К. — багаторічні трави, пшениця озима, картопля, помідор, зернобобові, кукурудза та ін. На основі узагальнення результатів наукових досліджень і передового досвіду фахівцями Південної ДСГД станції Інституту водних проблем і меліорації НААН виділено найпоширеніші способи вирощування К. за краплинного зрошення в польових умовах: сівба насіння у відкритий ґрунт, висів насіння під прозору плівкову мульчу, висаджування розсади по прозорій та непрозорій плівковій мульчі, висаджування розсади під тимчасове плівкове укриття типу "термос". За висаджування розсади по плівковій мульчі перший урожай можна збирати в середньому на 12–14 днів раніше, ніж за сівби у відкритий ґрунт, а за вирощування К. під тимчасовим плівковим укриттям типу "термос" період збирання плодів настає на 25–30 днів раніше, ніж за посіву під мульчу. Висвітлено також технологію вирощування К. посівним способом (обробіток ґрунту, внесення добрив, строки сівби, глибина загортання насіння). Наведено особливості вирощування розсади К. у весняних розсадних теплицях у поліетиленових горщиках діаметром 10–12 і заввишки 10 см, наповнених сумішшю з 5 частин дернового ґрунту, 4 частин перегною та 1 частини піску. Висаджують розсаду у відкритий ґрунт за умови, коли його середньодобова температура на глибині 10 см підніметься до 12–14°C. За добу до висаджування ґрунтову суміш у горщиках зволожують до повного насичення. Розглянуто питання щодо умов одержання високого врожаю плодів К.

(необхідна площа для однієї рослини — 0,5 м², незагущення посадок — рядкові схеми вирощування К. 70×70 і 140×35 см, а також стрічкова (140+70)×40 см, прополювання і культивування міжрядь, підживлення). За умови регулярного видалення плодів кабачки можуть плодоносити до перших приморозків.

УДК 635.64:631.544:631.531.03

2018.1.228. ГЛАВНЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ ВЫРАЩИВАНИЯ РАССАДЫ / Малиновский Б. // Овощеводство. — 2018. — № 1. — С. 30–32.

Овочівництво, розсада овочів, теплиці плівкові, субстрат тепличний, хвороби овочів.

Проаналізовано головні складові вирощування розсади помідора в плівкових теплицях (ПТ): вибір гібрида, субстрат, місце сівби, живлення розсади, антистресанти, боротьба з хворобами, температурний режим, освітлення. Спеціалісти торгового дому (ТД) "Кіссон" рекомендують підбирати для вирощування в ПТ ранньостиглі гібриди з вирівняним строком досягання плодів у межах кетяга, лежкі, красивого товарного вигляду за умови випробування їх у конкретній ПТ. У сучасних ПТ (за їхніх технологій і фінансових можливостей) як субстрат найкраще використовувати перехідний або верховий торф. Торфосуміш "Щедра земля", крім поєднання різних видів торфу і якісної заправки комплексом макро- і мікроелементів, містить також кокосове волокно, яке є важливим елементом торфосуміші, оскільки за надлишку вологи вбирає зайву, а за нестачі — віддає її назад. Найкраще висівати насіння в касети, адже вибрана з неї грудка землі непогано зберігає форму і її можна зразу висаджувати в ґрунт, не травмуючи кореневу систему. У випадку вирощування ранніх овочів у ПТ потрібна хороша велика розсада з розвинутою кореневою системою, яка дає змогу швидко набрати вегетативну масу. Тому виробничники зазвичай пікірують сіянці з касет у стаканчики, а на постійне місце висаджують уже квітучі помідори, інколи навіть із зачатками першого кетяга. Спеціалісти ТД "Кіссон" рекомендують чергувати мінеральне живлення (особливо фосфорне) з органічним. Дуже ефективним є відомий українським овочівникам ROST®-концентрат. Відновити рослини після стресу можна за допомогою антистресантів, зокрема Мегафол і Amino Star (новинка) від ТД "Кіссон". Зауважується, що у випадку неякісного субстрату і появи хвороб краще застосовувати біофунгіциди, які помірніше діють на рослини, зокрема Фітоспорин. Нічну температуру в ПТ потрібно знижувати від декількох до 10°C, а вдень не допускати перегріву. Зазначено, що в розсадних відділах плівкових теплиць необхідно організовувати додаткове освітлення, оскільки це допомагає одержати сильнішу, здоровішу і якіснішу розсаду.

УДК 635.64:631.559:631.527.5:631.67(477.72)

2018.1.229. ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ГІБРИДІВ ТОМАТУ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ГІБРИДНОГО СКЛАДУ ТА ГУСТОТИ СТОЯННЯ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Щербань А.А., Берднікова О.Г. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 98: С.-г. науки. — С. 142–146. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 550227.

Помідор, продуктивність помідора, гібриди помідора, зрошення рослин помідора, густина стояння рослин помідора.

Проведено дослідження з метою визначення оптимальної густоти стояння рослин та підбору гібридного складу помідора (П.) в умовах краплинного зрошення (КЗ) Півдня України. Вирощували ранньостиглі плоди П. гібридів СХД 262 F₁, Н 2206 F₁ та Н 1015 F₁ селекції групи компаній "Ларк Сідс". З'ясовано, що в умовах КЗ Півдня України на чорноземі південних в умовах ПП "Органік Системс" Голопристанського р-ну Херсонської обл. найвигідніше вирощувати гібриди СХД 262 F₁ і Н 2206 F₁ з густиною стояння 28–30 тис. р./га, а гібрид Н 1015 F₁ — за густоти стояння 26 тис. р./га. Встановлено, що вирощування вищезгаданих гібридів на краплинному зрошенні забезпечує врожайність на рівні 84–87 т/га з показниками якості та умовним збором сухих речовин.

УДК 635.649:631.544.72:631.559:631.16:658.155

2018.1.230. ВПЛИВ МУЛЬЧУВАННЯ ҐРУНТУ НА ВОДОСПОЖИВАННЯ, ВРОЖАЙНІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВ-

НІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ПЕРЦЮ СОЛОДКОГО / Лимар А.О., Лимар В.А., Наумов А.О. // Зрошуване землеробство: міжвід. темат. наук. зб. — Херсон, 2017. — Вип. 67. — С. 30–33. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 550067.

Перець солодий, урожайність перцю солодкого, вирощування перцю солодкого, водоспоживання перцю солодкого, мульчування ґрунту.

Вивчався вплив мульчування ґрунту чорною поліетиленовою плівкою (ЧПЕП) на продуктивність рослин перцю солодкого (ПС) на краплинному зрошенні (2013–2015 рр.). Використання мульчувальних екранів є ефективним способом підвищення врожайності та надраннього надходження продукції, зокрема ЧПЕП. Зазначено, що економічна ефек-

тивність є одним з основних показників, який характеризує доцільність упровадження технології в цілому або окремих її елементів. Вибір того чи іншого елемента вирощування визначається, головним чином, економічною ефективністю (ЕЕ). Основні критерії ЕЕ — рентабельність виробництва. Для визначення ЕЕ було проведено техніко-економічні розрахунки економічних параметрів вирощування ПС при взаємодії різних технологічних схем. З'ясовано, що найвищий рівень рентабельності (53,7%) зафіксовано за умови взаємодії мульчування ґрунту ЧПЕП і краплинного зрошення з підтриманням передполивного рівня вологості ґрунту 80–80–80% НВ.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 635.9

2018.1.231. ВЕРБЕНИ — КВІТИ, ЩО ПРИНОСЯТЬ ЩАС-ТЯ / Машковська С., Мариненко Н. // Квіти України. — 2017. — № 5. — С. 2–4.

Вербена, квітникарство, сорти вербени, гібриди вербени, селекція вербени.

Наведено біологічну характеристику високодекоративної квіткової рослини — вербени (В.), рід якої налічує близько 250 видів тропічного і субтропічного походження. Стебла В. прямостоячі, листки довгасті, квітки дрібні, сидячі, гвоздикоподібної форми, різного забарвлення, з приємним слабким ароматом. У декоративному садівництві популярність отримали такі види В.: в. гібридна, в. красива, в. жорстка, в. канадська, в. бонарська — це багаторічні трав'янисті рослини, які в зоні з помірним кліматом вирощують як однорічні рослини. Найбільшого поширення в декоративному садівництві отримала В. гібридна. Квітки в цього виду невеликі, зібрані в зонтикоподібні суцвіття по 3–60 штук, пелюстки різноманітного забарвлення (біле, жовте, рожеве, яскраво-і темно-червоне, лососеве, блакитне і темно-синє, можуть бути одного кольору, а також зі світлим вічком у центрі). Цвіте В. з червня до морозів. Вербена гібридна має 2 різновиди: крупноквіткова (мамонтова) і низька компактна. Перший різновид представлений рослинами заввишки 40–50 см зі сланими стеблами, пагонами, що підіймаються вгору, і великими квітами. Він має багато сортів у суміші і за окремими забарвленнями (Кенігсблау (темно-фіолетове), Маммут — ампельний сорт, з великими квітами і чудовим ароматом, Розакенігін (рожеве забарвлення), Тропик (червоні пелюстки) та ін.). Вербена гібридна низька компактна — це різновид, представлений компактними рослинами 20–30 см заввишки з короткими пагонами. Типовими сортами цього різновиду є: Адоніс Манго, який має здатність змінювати забарвлення пелюсток у міру старіння: квітки спочатку абрикосові, потім кремово-жовті і, нарешті, вершково-білі; Амеліст — квітки кобальтово-сині, Блу Лагун (темно-фіолетові пелюстки), Блейз (ясно квітучий з яскраво-червоними квітами) та ін. Найбільшою популярністю користуються низькорослі сорти: Sparkle, Springtime, Dwarf Compact Mixed. Останнім часом з'являються нові сорти серій Temari, Tapien, Tukana. Сорт В. Рожевий персик — дуже витривалий і за всіма показниками перевершує всі інші сорти, вирізняється хорошим ростом сильних стебел з численними великими суцвіттями і створює неповторні квітучі куртини. У міру росту суцвіття змінює колір від рожевого до персикового, тому одна рослина може нести цілу гаму кольорів. Гібрид стійкий до умов обмеженого обсягу ґрунту, чудово росте у вазонах і ампельних кошиках, створюючи справжні водоспади з квіток аж до заморозків. Серед сумішей популярні: Дварф Джевелс, Квартц Ватерфолл Мікст і Санді Мікст.

УДК 635.9:581.14:581.4

2018.1.232. БІОМОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПОЛІВАРІАНТНІСТЬ РОЗВИТКУ *DELPHINIUM SERGII* WISSJUL (*RANUNCULACEAE* JUSS.) EX SITU / Гнатюк А.М. // Інтро-

дукція рослин. — 2017. — № 2. — С. 26–33. — Бібліогр.: 18 назв.

Дельфініум, біоморфологічні особливості розвитку дельфініуму, поліваріантність розвитку дельфініуму, онтогенез, морфогенез.

Наведено результати вивчення біоморфологічних особливостей та поліваріантності розвитку дельфініуму (Д.) у Національному ботанічному саду ім. М.М. Гришка НАН України. В умовах культури проводили дослідження онтоморфогенезу та поліморфізму особин Д. Зафіксовано вияви поліваріантності (структурна і динамічна). Структурна поліваріантність виявляється в розмірній і морфологічній гетерогенності однорічних особин та особин на одній стадії онтогенезу, а також у способі розмноження і відтворення. Зазначено, що динамічна поліваріантність виявляється в різній швидкості проходження етапів онтогенезу. Виявлено відмінності у формуванні суцвіття, формі та забарвленні квіток і насіння, проходженні етапів онтогенезу, способах розмноження і тривалості життя. Висвітлено різні шляхи формування біоморфи Д. в онтогенезі. Результати досліджень дали змогу стверджувати, що при вивченні вікової структури природних та інтродукційних популяцій *D. sergii* достатнім є врахування основних онтогенетичних станів особин, а дослідження слід проводити до цвітіння рослин, оскільки під час масового цвітіння і плодоношення неможливо виявити регенеративні особини і здійснити їх облік. Зазначено, що для встановлення онтогенетичних станів особин достатньо досліджувати лише надземну частину (кількість, розмір та ступінь розсіченості листових пластинок), не пошкоджуючи ґрунтовий покрив і не завдаючи шкоди рослинам виду, занесеного до Червоної книги України.

УДК 635.925:582.711.712:632.482:632.95

2018.1.233. ПОШИРЕННЯ І РОЗВИТОК ЧОРНОЇ ПЛЯМИСТОСТІ ЛИСТЯ ТРОЯНД (*DIPLOCARPON ROSAE* F.A. WOLF) ТА ЗАХОДИ ЗАХИСТУ ВІД НЕЇ В УМОВАХ УРБЕКОСИСТЕМ УКРАЇНИ / Марченко А.Б. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(4). — С. 60–65. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 550331.

Троянда, чорна плямистість, захист від чорної плямистості, біопрепарати, полігенна стійкість.

Проведено дослідження на основі фітопатологічного моніторингу агробіоценозу з метою встановлення динаміки поширення *Diplocarpon rosae* F.A. Wolf, впливу абіотичних чинників на розвиток чорної плямистості листя (ЧПЛ) троянди (Т.), визначення полігенної стійкості сортів та ефективності біопрепаратів у захисті Т. від патології. В умовах урбоекосистем Лісотеху виявлено 2 хвилі розвитку та поширення ЧПЛ: весняно-літнє (з травня по червень) та літньо-осіннє (з липня до настання морозного періоду); поширення ЧПЛ в цих умовах відбувалося за середньодобової температури повітря 19,4±3,9°C, кількості опадів — 15,8±19,4 мм, ВВП — 66±19%, ГТК — 1,4±2,0; поява перших ознак ЧПЛ троянд відбувалася за середньодобової температури 17,3±0,7°C; опади — 13,1±6,7 мм; ВВП — 58,2±1,8%; ГТК —

1,15±0,6; масовий прояв — за середньодобової температури 21,25±4,5°C; опадів — 35,4±24 мм; ВВП — 71±8%; ГТК — 2,8±1,6; за показниками полігенної стійкості до ЧПЛ зразки колекції роду *Rosa* L. розподілено на імунні (R) — 22,1%, практично стійкі (R+) — 47,1%, середньостійкі (SI) — 29,4%; дуже сприйнятливі (S+) — 1,4%; за групами: чайно-гібридних троянд (R) — 17,7%, (R+) — 26,5%, (SI) — 13,3%; витких (R) — 2,9%, (R+) — 16,2%, (SI) — 10,2%, (S+) — 1,5% тощо. Виділено сортозразки, що мають практичне значення для селекції як джерела полігенної стійкості для агроєкології та чинники добору високовірulentних патотипів ЧПЛ троянди. Ефективність біопрепаратів за вегетаційний період представників роду *Rosa* L. становила 56,4±16,3% у межах від 21,1 до 72,3%, зокрема Трихопсину — 72,8%.

УДК 635.925:582.929.4

2018.1.234. Сальвії квітнуть до морозів / [Б.а.] // Квіти України. — 2017. — № 6. — С. 12–13.

Сальвія, вирощування сальвії, сорти сальвії, сальвія в ландшафтному дизайні.

Наведено інформацію про біологічні особливості, специфіку вирощування та використання в озелененні високодекоративної культури — сальвії (*Salvia*). Зазначено, що сальвія (С.) — рослина кореневищна, за своєю природою багаторічна, але в наших широтах її вирощують як однорічник або дворічник, і хоча деякі види непогано зимують у саду, проте під час безсніжних або малосніжних зим вони вимерзають. Дрібні квітки зібрані на кінцях стебел у складні кільчасті колосоподібні або волотисті суцвіття завдовжки 15–20 см. Приквітки в С. яскраво забарвлені: рожеві, червоні, білі, лілові або фіолетові. Сальвію однорічну, як і дворічну, вирощують з насіння розсадним і безрозсадним способами. За безрозсадного способу насіння висівають у ґрунт під зиму або навесні. Такий вид, як С. блискача, розмножується лише розсадою. Насіння С. на розсаду висівають у ящики з середини лютого до початку березня у вологий, добре розпушений ґрунт поверхнево або на глибину не більше 2 мм. Сходи з'являються протягом двох тижнів або впродовж місяця. Слід зазначити, що С. віддає перевагу легким піщаним водопроникним ґрунтам, збагаченим вапном і гумусом. Усі види С. сонцелюбні, і тільки С. клейка може рости в напівтіні. У ґрунт розсаду С. висаджують приблизно на початку червня, коли відступить загроза нічних заморозків. Догляд за С. нескладний — розпушування ґрунту, удобрення, полив. Підживлення з комплексних мінеральних добрив потрібно вносити впродовж літа мінімум двічі: перший раз — слаб-

ким розчином підживлюють ще розсаду, вдруге — у період утворення бутонів. Цвіте С. від липня і до заморозків. Найпоширеніші сорти: Lady in Red (яскраво-червоні квітки), Cherry Blossom — низькорослий сорт з рожевими квітками, Forest Fire — невисока рослина з розпушеними червоними квітками і Coral Nymph — заввишки 45 см з коралово-рожевими квітками. Зауважується, що С. має чудовий вигляд у парадних композиціях, на рабатках, у змішаних клумбах, групових насадженнях на тлі каменів. Яскраві кольори сальвії відмінно поєднуються з іншими одно- і багаторічниками, які разом дають можливість успішно використовувати ці рослини в пейзажних композиціях.

УДК 635.925:582.998.16:631.527:631.529

2018.1.235. ІНТРОДУКЦІЯ ТА СЕЛЕКЦІЯ ХРИЗАНТЕМИ ДРІБНОКВІТКОВОЇ НА ПРИЛУЦЬКІЙ ДОСЛІДНІЙ СТАНЦІЇ ІС НААН / Оленіч О.А. // Вісник Степу: наук. зб. / НААН, Кіровоградська державна сільськогосподарська дослідна станція; редкол.: Семеняка І.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Кропивницький, 2017. — Вип. 14. — С. 107–110. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550595.

Хризантема дрібноквіткова, інтродукція, селекція хризантеми, сорти хризантеми дрібноквіткової, декоративність хризантеми.

Проведено дослідження з метою вивчення 100 колекційних сортів та створення нового сорту хризантеми садової з високою декоративністю, стійкістю до несприятливих умов довкілля, придатного для озеленення і зрізу шляхом виділення перспективних гібридних форм *Chrysanthemum hortorum* Bailey на різних етапах селекційного процесу. У результаті досліджень виділено 50 перспективних сортів для застосування в озелененні північної частини Лівобережного Лісостепу України і для зрізу. Виділено сорти, придатні для генеративного розмноження. Створено й передано до державного сортовипробування сортозразок 11-27-11 під сортову назвою Багряна осінь, який належить до ранньоквітучих сортів (серпень — II декада вересня). Сорт одержано шляхом індивідуального відбору з сіянців, вирощених з насіння від вільного запилення сорту Калиновий гай. Суцвіття просте, червоного кольору, діаметр — 5,5 см, висота — 60 см, коефіцієнт розмноження — 1:5. Період цвітіння від третьої декади серпня до заморозків. Сорт здатний зав'язувати насіння у відкритому ґрунті за сприятливих погодних умов. Зимувє без укріття. Придатний для використання в зеленому будівництві для створення групових та солітерних насаджень, а також зрізу.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.03:658.3.007:001

2018.1.236. АЛГОРИТМ ВРАХУВАННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТВАРИННИЦЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ПРИ МАТЕМАТИЧНОМУ МОДЕЛЮВАННІ ВПЛИВУ СЕРЕДОВИЩА НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТВАРИН / Козій Б.І., Степанюк О.І., Новосад В.П. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 81. — С. 32–36. — (Сер. Екон. науки). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 550213.

Тваринницьке підприємство, продуктивність тварин, кадрове забезпечення, математична модель, добробут тварин.

Запропоновано методику для обчислення норми укомплектованості штату працівників тваринницького підприємства (ТП) та рівня їх виконавської дисципліни, яка дає змогу вдосконалити алгоритм визначення бальної оцінки впливу кадрового забезпечення ТП та дотримання вимог добробуту тварин на їх продуктивність. До факторів впливу належать:

укомплектованість штату працівників підприємства; кількість працівників з вищою, середньою спеціальною освітою і кваліфікованих працівників зі стажем роботи понад 5 років; рівень виконавської дисципліни працівників; наявність службових приміщень з належними санітарно-побутовими умовами; наявність якісного спецодягу та засобів особистої гігієни для працівників; дотримання графіку технологічного процесу експлуатації тварин; дотримання режиму годівлі та напування, моціону та відпочинку тварин.

УДК 636.001*313*(470)

2018.1.237. ТВАРИННИЦТВО УКРАЇНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ (1991–2017–2030 РР.) / За ред. акад. НААН Башенка М.І. — К., 2017. — 160 с. Шифр 550586.

Тваринництво України перспективне, економіка тваринництва, скотарство, свинарство, вічарство, кролівництво, звірівництво, рибництво, птахівництво, бджіль-

ництво, державна підтримка тваринництва, продовольча безпека.

Висвітлюється сучасний стан галузі тваринництва в Україні. Визначено основні напрями, завдання та шляхи розвитку молочного і м'ясного скотарства, свинарства, вівчарства, рибиництва, кролівництва, звірівництва, птахівництва і бджільництва. Вказано на пріоритети галузі та обґрунтовано форми їх державної підтримки, а також стимулювання виробництва продукції тваринництва у таких обсягах, які гарантуватимуть продовольчу безпеку держави, забезпечать фізіологічні потреби українців та підвищать рівень експорту. Розкрито необхідні сучасні організаційно-функціональні системи селекції у тваринництві. Наголошується на потребі прийняття в Україні відповідних законодавчих та нормативних актів для врегулювання важливих ключових аспектів у галузі на основі прикладного наукового забезпечення, організації консультативної та методичної допомоги. Науково обґрунтовано необхідність розбудови системи логістики у ланцюзі виробництва — збут, запровадження зонального принципу організації виробництва. Видання містить великий статистичний масив інформації конкретних галузей тваринництва, основні прогнозні показники їх розвитку.

УДК 636:636.09.001.25

2018.1.238. БІОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТВАРИН / Прискока В.А., Піщанський О.В., Меженський А.О., Гаркавенко Т.О., Свідерський В.С., Алексєєва Г.Б., Меженська Н.А., Київська Г.В., Сапачова М.А., Марущак Л.В. — К., 2017. — 302 с. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 550541.

Тварини с.-г., біонебезпека тварин, інфекційні хвороби тварин, рослини отруйні, гадюки, павукоподібні.

Охарактеризовано джерела біологічних небезпек, пов'язані з інфекційними захворюваннями у тварин, спорадичні випадки, ендемії, епідемії, пандемії у людей. Розглянуто причини їх виникнення, поширення збудникових і факторних інфекцій, особливості їх діагностики. Висвітлено також біологічну небезпеку, яка надходить від рослин. На рисунках зображено небезпечні рослини та наведено токсичні дози отруйних

рослин: жовтець, гігантський борщівник, чагарник вовчого лика, чемериця біла, наперстянка великокріткова, аконіт, арніка гірська, болиголов плямистий, дурман звичайний, конвалія травнева, пізньоцвіт осінній, цикута отруйна, чистотіл і рицина звичайні, паслін. Показано отруйні змії (гадюки), павукоподібні (каракурт, тарантул), шершні та мошки. Щодо інфекційних хвороб, то їхньому поширенню сприяють економічні зв'язки між континентами, державами, регіонами всередині країн. Для свинарства нині найбільш загрозливі в Україні африканська чума і класична чума, трансмісійний гастроентерит, епізоотична діарея, репродуктивно-респіраторний синдром, цирковірусна інфекція тощо. Для ВРХ та овець насторожує поява хвороби Шмалленберга, губчастоподібної енцефалопатії, блутангу, нодулярного дерматиту тощо. Надзвичайно значну небезпеку для коней являє хвороба Хендра, вірус якої має високу патогенність і викликає загибель у 65% випадків, інфекційна анемія тощо. Запропоновано практичні заходи щодо захисту тварин від біологічних небезпек на території України.

УДК 636:658.53:004

2018.1.239. ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКУ НОРМ ПРОДУКТИВНОСТІ НА СТАЦІОНАРНИХ РОБОТАХ У ТВАРИННИЦТВІ / Гордіук Н.М., Денєга А.Л. // Продуктивність агропромислового виробництва: наук.-практ. зб. — 2017. — № 29. — С. 75–81. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 550653.

Тваринницькі підприємства, нормування праці у тваринництві, електронний розрахунок технічних процесів, проектування і організація праці, приготування кормів.

Представлено електронний метод технічного нормування праці на стаціонарних роботах у тваринницьких підприємствах. Нові науково обґрунтовані норми продуктивності слугуватимуть підставою для розробки більш раціональної та ефективної організації праці, оскільки в них передбачено всі технічні і технологічні можливості виробництва, особливості нових машин та устаткування. Наведено універсальну електронну таблицю розрахунку норм продуктивності.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1.082.13"313"(470)

2018.1.240. СИСТЕМА СЕЛЕКЦІЇ У КОНЯРСТВІ / Ткачова І.В. // Вісник аграрної науки. — 2017. — № 12. — С. 40–47. — Бібліогр.: 10 назв.

Конярство в Україні, породи коней, селекція коней, стратегія розвитку конярства.

На 01.01.2017 р. загальне поголів'я коней в Україні становило 305,8 тис. гол., обліковане племінне — 3200 гол. Наведено динаміку поголів'я коней за останні 23 роки, генеалогічну структуру основних порід, оцінку селекційних ознак, спортивної роботоздатності. Відзначається, що в Україні селекційно-племінна справа з породотворення у конярстві потребує розробки методів одержання бажаних типів племінних, спортивних, користувальних і продуктивних тварин, національної програми та бізнес-проектів, спрямованих на конкурентоспроможність порід. Пріоритет у селекційній роботі із заводськими породами належить чистопорідному розведенню, яке ґрунтується на розгалуженій генеалогічній структурі (5–10 генеалогічних ліній і споріднених груп, 10–30 маточних родин і гнізд). Переважну роль відіграють видатні плідники, які формують селекційний ефект у породах. Визначено доцільність аутбредного розведення чистокровної верхової породи, у відтворенні української верхової, орловської і російської рисистих порід, а також новоолександрівської ваговозної — застосування помірного і віддаленого інбридингу за типом інбредлайнкросингу. Планове науково обґрунтоване використання імпортного генофонду високого рівня племінної цінності на тлі загального підвищення в Україні культури спортивного і призового кіннозаводства

значно поліпшить спортивні якості коней, їхню жвавість, типовість та екстер'єр. Це сприяє конкурентоспроможності вітчизняного конярства на міжнародному рівні. Водночас необхідно запобігти реальній загрозі генетичного змішування, набуття однакових рис і втраті оригінальності вітчизняних порід коней.

УДК 636.1.082.456:636.09:618

2018.1.241. ПОШИРЕННЯ ТА ЕТІОЛОГІЯ ЗАТРИМАННЯ ПОСЛІДУ В КОНЕЙ / Бородиня В.І., Святченко О.А. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2017. — Вип. 273. — С. 211–218. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550671.

Кобили, жеребіння кобил, патологія жеребіння, утримання кобил, годівля кобил, окситоцин, ветеринарне акушерство, плацента.

Частота виникнення затримання посліду в кобил має діапазон від 2 до 13% в акушерській патології, а у кобил фризської породи може становити 30–54%. Тварини із цією патологією мають підвищений ризик рецидиву захворювання в майбутньому. Найбільш вірогідною причиною є атонія матки кобили через гормональний дисбаланс. Детально описано фактори, які зумовлюють цю патологію. Серед яких немаловажну роль відіграють умови утримання, зокрема, недостатній моціон; за обмеження прогулянок під час жеребності, затримання посліду в кобил може набутися масового характеру, особливо у зимово-весняний період.

Затримання плаценти часто виникає внаслідок дистопії, подовженої вагітності, кесаревого розтину, фетотомії, гідропсії, застосування стимуляції родової діяльності у роділлі та кровотечі з основних кровоносних судин матки, плацентит, похилий вік тощо. Кормові токсикози, дефіцит селену, дисбаланс кальцію та фосфору також спричиняють негативний вплив на перебіг жеребіння.

УДК 636.1:636.09:616.2–07

2018.1.242. БІОХІМІЧНИЙ ПРОФІЛЬ ТА КИСЛОТНО-ОСНОВНИЙ БАЛАНС КРОВІ У КОНЕЙ ЗА АСТМАТИЧНОГО СИНДРОМУ / Максимович І.А., Недзведзь А., Леню М.І., Слівінська Л.Г. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 82. — С. 205–211. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 35 назв. Шифр 550214.

Коні, астматичний синдром у коней, кров коней, дихальні шляхи коней, дихальна недостатність у коней, кислотний баланс (рН у коней).

Досліджено 26 коней (спортивні та робочі української верхової, ганноверської, вестфальської, англійської чистокровної, торійської порід та безпорідні), серед яких 13 — хворих на астму (дослідна група) і 13 — клінічно здорових (контроль). Наведено біохімічні показники сироватки крові, активність ферментів, макроелементний статус, водневий показник (рН), парціальний тиск вуглекислого газу (рСО₂) та кисню (рО₂) за астматичного синдрому в коней. У хворих на астму коней у сироватці крові встановлено збільшений вміст загального білка та зменшена концентрація глюкози (P<0,05). Проте активність АсАТ та АлАТ не відрізнялась від показників клінічно здорових тварин (очевидно, що за астматичного синдрому в період ремісії не порушується проникність мембран клітин, де ферменти локалізують-

ся). Підвищення активності лужної фосфатази та гамма-глутамілтранспептидази може бути результатом розвитку поєднаної (коморбідної) патології у хворих коней. За астматичного синдрому спостерігали підвищений вміст загального кальцію та знижений магнію, а також тенденцію до зниження парціального тиску вуглекислого газу та кисню у крові, що вказувало на розвиток у хворих тварин субкомпенсованого дихального алкалозу.

УДК 636.1:796.5:574

2018.1.243. КІННИЙ ТУРИЗМ І ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ / Ковальчук Н.А., Соколова Г.О. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 79. — С. 44–47. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 550211.

Кінний туризм, іпотерапія, екологічний туризм.

Популярність кінного туризму стрімко зростає в усьому світі як невід'ємна частина екологічного туризму. Міжнародна федерація кінного спорту приділяє велику увагу щодо його розвитку. Наведено рекомендації з питань організації кінного туризму в Україні, зокрема в заповідниках і національних парках. Кінні маршрути вже створені і діють у заповідниках Українських Карпат, у національному природному парку "Подільські Товтри", у Міжгірському р-ні Закарпаття, інших. Кінні подорожі використовують для лікування інвалідів. Основними вимогами щодо безпеки насамперед є те, що до кінного туризму необхідно підбирати здорових коней спокійного, доброзичливого та непохливого характеру і норову. Особлива увага приділяється підготовці туристів, бездоганному виконанню вимог з техніки безпеки та вихованню самодисципліни у туриста, якому доручається догляд за конем.

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28.03:004:006

2018.1.244. ЦЕНТР ЦИФРОВОГО МОНІТОРИНГУ БЛАГОПОЛУЧЧЯ У СКОТАРСТВІ / Вальчук О.А., Деркач С.С., Жук Ю.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 82. — С. 222–225. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 550214.

Скотарство України, інформаційна модель у скотарстві, моніторинг скотарства, управління скотарством, стандарти у скотарстві, веб ресурс (ВРХ).

Запропоновано інформаційну модель та інтернет ресурс моніторингу благополуччя у скотарстві Cattle Center — веб-сервіс для товарної ферми ВРХ молочного і м'ясного напрямку (вищівання ремонтного та відгодівельного молодняку тощо). Сервіс складається з 2 основних частин, які працюють віддалено одна від одної. Модулі висвітлюють важливі аспекти фізіології тварин, технологічні процеси від народження до вибуття, інформацію про поголів'я, групування, банк спермодоз, планування роботи, регламенти, графіки протиепізоотичних заходів, осіменіння корів, породи тварин. Представлено довідкові матеріали з оптимізації та ефективного управління товарною фермою. Описано технологічні стандарти, норми та відхилення, методи покращення показників щодо благоустрою у скотарських підприємствах.

УДК 636.22/.28.033.082(477.72)

2018.1.245. ВПЛИВ ГЕНЕТИЧНИХ ТА ПАРАТИПОВИХ ФАКТОРІВ НА ЖИВУ МАСУ МОЛОДНЯКУ ПІВДЕННОЇ М'ЯСНОЇ ХУДОБИ / Вдовиченко Ю.В., Писаренко А.В., Фурса Н.М., Макачук Р.М. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2017. — Вип. 10. — С. 148–156. — Бібліогр.: 8 назв.

ВРХ південна м'ясна, генетика і жива маса ВРХ, м'ясне скотарство Півдня, зебу, Херсонська обл., Одеська обл.

Дослідження проведено на бугайцях і телицях висококривного (понад 37% умовної кровності зебу) та низько-

кривного (менше 37% ум. кр. зебу) підтипів таврійського і причорноморського типів південної м'ясної породи (ДП ДГ "Асканійське" Херсонської обл. та ТОВ ВНФ "Зеленогірське" Одеської обл.). Показано, що ВРХ південної м'ясної породи характеризується високою інтенсивністю росту. За досліджуваний період (8 років) середня жива маса бугайців 12–15-місячного віку вірогідно (P<0,05) збільшилась порівняно із 2008 р. на 6,3–18,1 кг, або 1,9–9,6%, і досягла рівня 1-го класу та еліта. У телиць за цей період жива маса у віці 210 днів підвищилась на 15,1 кг (8,6%). Найістотніший вплив на ж.м. серед генетичних факторів мало походження за батьком — до 0,412. Сила впливу належності тварин до лінії та сімейства — менша (0,034 і 0,306 відповідно). Встановлено високий та вірогідний вплив на ріст і розвиток тварин фактора року народження — до 0,583. Вплив генетичних факторів на формування живої маси тварин причорноморського типу становить до 0,400, а паратипових — до 0,288.

УДК 636.22/.28.033.082(477.72)

2018.1.246. ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ВІДТВОРЮВАЛЬНІ ЯКОСТІ ТВАРИН СІРОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ АСКАНІЙСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Вдовиченко Ю.В., Фурса Н.М. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2017. — Вип. 10. — С. 157–166. — Бібліогр.: 8 назв.

ВРХ сіра українська, м'ясне скотарство Півдня, тварини аборигенні реліктові, конкурентоздатність ВРХ, Степ України, клімат України.

Асканійська популяція сірої української (АСУ) породи ВРХ розводиться в чистоті вже понад 67 років і становить на сьогодні 219 голів, серед яких 90 корів. Тривале розведення породи в умовах малочисельної популяції та екстремального клімату при застосуванні селекційної генофондової адаптивної технології збереження сформувало високий рівень адаптивності, продуктивності та плодючості тварин. Так, тварини АСУ ВРХ за всіма продуктивними показниками пере-

вищують рівень стандарту 1-го класу породи на 3,69–19,7%, а відтворювальними якостями — на 3,86–16,1%, навіть в умовах погіршення факторів навколишнього середовища (2015–2016 рр.). Рівень варіабельності ознак стада має достатній запас фенотипової мінливості і тісно пов'язаний із впливом паратипових факторів, особливо годівлі. Коефіцієнт варіації продуктивних показників — у межах 3,25–25,6%, за репродуктивними ознаками — 4,54–28,5%, коливання норми реакції відповідно 8,89–126,8% і 17,4–211,6%. Підкреслено, що АСУ порода ВРХ — це реліктові аборигенні тварини асканійської селекції, які мають всі ознаки конкурентоздатності при розведенні у зоні посушливого Степу України і досягають рівня продуктивності імпортованих м'ясних порід ВРХ.

УДК 636.22/28.034.082.232

2018.1.247. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОЦІНКА НАЙБІЛЬШ ЧИСЕЛЬНИХ ЛІНІЙ У МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ УКРАЇНИ / Почукалін А.Є., Різун О.В., Прийма С.В. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2017. — Вип. 10. — С. 228–234. — Бібліогр.: 9 назв.

Молочне скотарство України, ВРХ молочна, селекція ВРХ, лінії ВРХ, бугаї-плідники, генфонд ВРХ.

Представлено аналіз сучасної бази генеалогічних формувань у молочному скотарстві України. Матеріалом для досліджень була ВРХ 312 племінних господарств (загальний масив — 195138 гол.): українські чорно-ряба і червоно-ряба, червона молочна та голштинська. Встановлено, що вітчизняні молочні породи ВРХ мають розгалужену генеалогічну структуру. Викликає занепокоєння факт використання у парувальній кампанії бугаїв "некласичних" (за умовною часткою крові згідно із селекційними програмами), а тих, які є "підкріплюючим" матеріалом. Тому у кожній з вітчизняних молочних порід ВРХ існує велика кількість ліній як власних, так і полішувальних, що унеможливорює планово проводити селекційно-племінну роботу з ними. Так, загальна чисельність ліній в українських чорно-рябій — 52 і червоно-рябій — 54 та червоній молочній — 38, з них власні відповідно 25, 18 і 11. У голштинській породі нараховується 18 ліній. Серед найбільш чисельних: в укр. чорно-рябій молочній є лінія Чіфа 1427381 (23% маточного поголів'я), Старбака 352790 (11,7%) і Адема 5113607 (9%); в укр. червоній молочній — Елівейшна 1491007 (40%), Сітейшна 267150 (34%) і Хенева 1629391 (5%); в укр. червоно-рябій молочній — Соверінга 198998 (22%), Імпрувера 333471 (23%) і Хенева 1629391 (16%). Бугаї-плідники ліній П.Ф.А. Чіфа 1427381 (29%), Х.Х. Старбака (26%) та Елівейшна 1491007 (13%) використовуються найінтенсивніше в голштинській породі. Серед основних засобів генетичного удосконалення популяцій вітчизняних молочних порід скотарства України найдієвішим визначено метод розведення за лініями. Водночас він вимагає постійного моніторингу за "дієвими важелями впливу" (лініями) на селекційний процес удосконалення господарські корисних ознак тварин.

УДК 636.22/28.034.082.25/26(477)

2018.1.248. ВПЛИВ АУТБРИДИНГУ ТА ІНБРИДИНГУ НА ПРОДУКТИВНЕ ДОВГОЛІТТЯ КОРІВ МОЛОЧНИХ ПОРІД / Бабік Н.П., Федорович Є.І. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 79. — С. 3–8. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 550211.

Молочне скотарство, ВРХ (15 господарств), корови, аутбридинг ВРХ, інбридинг ВРХ, тривалість життя корів, продуктивне використання корів, надій довічний, лактації корів.

Досліджено показники тривалості та ефективності довічного використання корів голштинської, української чорно- та червоно-рябої молочних порід, одержаних від неспорідненого та різних ступенів спорідненого спарювання. До вибірки залучено інформацію зоотехнічного обліку 15 господарств різних областей України (Івано-Франківська, Львівська, Волинська, Рівненська, Тернопільська, Вінницька, Київська, Черкаська, Чернігівська та Кіровоградська). Встановлено, що серед підконтрольного поголів'я молочних порід більшу кількість корів одержано шляхом аутбридингу. З-поміж інбредних тварин більшою чисельністю відзначалися корови, одержані

за віддалених та помірних ступенів родинних зв'язків. Водночас інбредні тварини мали вищі показники продуктивного довголіття порівняно з аутбредними. Серед інбредних за більшістю досліджуваних показників кращими були корови, одержані за близького та помірного інбридингу. За величини коефіцієнта інбридингу менше 0,78 та понад 12,5% спостерігали суттєве погіршення як тривалості продуктивного використання корів, так і їх довічних надой. Інбредну депресію виявлено лише у тварин голштинської породи, одержаних за допомогою тісного інбридингу. На це вказує значне зниження більшості показників їхнього продуктивного довголіття. У корів української чорно- та червоно-рябої молочних порід, які були одержані шляхом тісного інбридингу, показники тривалості та ефективності довічного використання, навпаки, збільшувалися порівняно з аутбредними тваринами.

УДК 636.22/28.034.082.453

2018.1.249. ВПЛИВ СЕЗОНУ НАРОДЖЕННЯ Й ПЕРШОГО ОТЕЛЕННЯ КОРІВ МОЛОЧНИХ ПОРІД НА ТРИВАЛІСТЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЇХ ДОВІЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ / Бабік Н.П., Федорович Є.І., Федорович В.В. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок Інституту біології тварин. — Л., 2017. — Вип. 18, № 2. — С. 433–442. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550069.

Молочне скотарство, корови (сезони народження), корови (сезон запліднювання корів), отелення корів, породи молочних корів, лактація корів, ВРХ молочних порід, продуктивність корів довічна.

Дослідження проведено на коровах голштинської (n=2902), української чорно-рябої молочної (n=14876) та української червоно-рябої молочної (n=2176) порід. Показано, що на продуктивне довголіття молочної худоби певний вплив мають сезон народження та сезон 1-го отелення тварин. Найвищими показниками тривалості життя, господарського використання, лактування, кількості лактацій за життя та довічної продуктивності відзначалися корови, які народились в осінньо-зимовий період. У корів голштинської породи найдовшу тривалість життя, господарського використання і лактування відмічено за першого отелення взимку, української чорно- та червоно-рябої молочних порід — влітку. Найвищу довічну продуктивність у голштинів спостерігали з першим отеленням навесні, а в чорно- та червоно-рябих тварин — восени. Сила впливу зазначених факторів на досліджувані показники була незначною, проте достовірною. Дещо суттєвіший вплив сезону народження та 1-го отелення на продуктивне довголіття встановлено у корів української червоно-рябої молочної породи, а найменший — на тривалість та ефективність довічного використання голштинів. На показники тривалості та ефективності довічного використання корів українських чорно- та червоно-рябої молочних порід більший вплив справляв сезон народження, а тварин голштинської породи — сезон 1-го отелення. У таблицях наведено конкретні показники корів вищеназаних порід.

УДК 636.22/28.034.082:577.212(477.72)

2018.1.250. ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІМОРФІЗМУ ЕАВ-ЛОКУСУ ГРУП КРОВІ ПРИ РОБОТІ З РОДИНАМИ ХУДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ ЧЕРВОНОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ / Писаренко Н.Б. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2017. — Вип. 10. — С. 220–227. — Бібліогр.: 6 назв.

ВРХ (укр. черв. мол.), молочне скотарство, корови (тавр. зональний тип), поліморфізм еритроцитарних антигенів.

Проведено імуногенетичний аналіз 14 родин таврійського зонального типу української червоної молочної породи у стаді племзаводу приватно-орендного кооперативу "Зоря" Білозерського р-ну Херсонської обл. У 8 родинах виявлено тварин, які мають помилки записів у родоводі за матір'ю. Частка цих корів разом з нащадками становить 24,9%. У проаналізованих родинах виявлено алелі, які маркують підвищену тривалість продуктивного використання (ПВ) у господарстві, порівняно з коровами у генотипі яких ці алелі відсутні. Так, алель $G_2V_2E'_1Q'$ є одним з найбільш поширених, його концентрація — на рівні 0,105. Він є маркером голштинської породи, яка приймала участь у створенні української червоної молочної. Корови з маркерним алелем $G_2V_2E'_1Q'$ мають коротшу тривалість ПВ у господарстві, яка

становить $2,91 \pm 0,41$ лактації, а тварини, які не містять у генотипі цей алель, використовувались $4,73 \pm 0,25$ лактацій. Родоначалниця Бджілка 8144 відрізнялась високою тривалістю ПВ — 11 лактацій. Її нащадки, які успадкували алель $B_1G_2KE'_1F'_2O'$ також відрізнялися більшою кількістю закінчених лактацій — $6,0 \pm 1,2$ лактацій, а тварини, у яких цей алель відсутній, мали $3,2 \pm 0,62$ лактації за життя. Наведено схеми успадкування алелів EAB-локусу у родині Америки 1987 та у родині Бджілки 8144 (алелі $B_1G_2KE'_1F'_2O'$ та b) і Вишні 567.

УДК 636.22/28.034.084.523

2018.1.251. ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРИЙОМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОЩУВАННЯ МОЛОДНЯКУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ МОЛОЧНОГО НАПРЯМУ ПРОДУКТИВНОСТІ / Китаєва А.П., Гусятинська О.О. — О., 2017. — 128 с. — Бібліогр.: 146 назв. Шифр 550321.

ВРХ (вищівування молодняку), молочне скотарство, утримання молодняку ВРХ, годівля молодняку ВРХ, заміники молока телятам, економіка скотарства.

Від галузі скотарства одержують 99% молока і понад 50% м'яса. В історичному аспекті висвітлено розвиток основних порід ВРХ молочного напрямку продуктивності в Україні. Викладено сучасні наукові основи вирощування молодняку молочної худоби (ММ ВРХ). Запропоновано нові технологічні прийоми і способи вирощування ММ ВРХ (утримання в помірно прохолодних приміщеннях, просто неба, регулярні моціони, параметри кліток і терміни утримання в них, санітарно-зоогігієнічні норми тощо). Розглянуто особливості заміників молока та їх вплив на живу масу й інтенсивність росту телят при використанні ЗНМ "Йоостен мілк S500", ріст екстер'єрних ознак, а також технології раннього привчання телят до концентрованих кормів. Наведено морфологічний і біохімічний склад крові ММ ВРХ за різних прийомів вирощування. Запропоновані технологічні способи значно впливають на якість формування тварин з різними типами будови тіла. Висвітлено економічний ефект (ЕЕф) і доцільність застосування цих технологій. Так, ЕЕф від технологічного прийому щодо оцінки морфофункціонального статусу неонатальних телят із розрахунку на 1 гол. становить: у бугайців — 302,92 грн, телиць — 119,10 грн; технологічної схеми введення до раціону ЗНМ "Йоостен мілк S500" — 140,80 грн та 114,40 грн відповідно. Раннє привчання телят до концентрованих кормів дає ЕЕф — у бугайців — 172,20 грн та у телиць — 92,18 грн.

УДК 636.22/28.034.084/087.7:612.015.31

2018.1.252. ФІЗІОЛОГО-БІОХІМІЧНІ ПРОЦЕСИ В ОРГАНІЗМІ КОРІВ ТА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ МОЛОКА ЗА ЗГОДОВУВАННЯ ЦИТРАТУ КОБАЛЬТУ У ПОЧАТКОВИЙ ПЕРІОД ЛАКТАЦІЇ / Хомин М.М., Ковальчук І.І., Романів Л.І., Олексюк Н.П., Кропивка С.Й., Крабко М.І. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. — Л., 2017. — Вип. 18, № 2. — С. 106–111. Шифр 550069.

ВРХ (укр. чорно-ряба молоч.), молочне скотарство, годівля корів, мінеральні добавки ВРХ, надой молока, жир, лактоза, білок, купрум, цинк, хром, кальцій, фосфор.

Дослідження проведено на 3 групах корів (по 5 гол.) української чорно-рябої молочної породи — аналогах за масою тіла (590–620 кг), продуктивністю (6,5–6,8 тис. кг молока за минулу лактацію) та віком (3–4 лактація). На відміну від корів контрольної групи, тваринам 2-ї дослід. гр. упродовж 2 місяців згодовували до основного раціону мінеральну добавку у вигляді цитрату кобальту 19 мг Со/кг с.р. раціону, а 3-й дослід. гр. — цитрату кобальту 34 мг Со/кг с.р. раціону. Встановлено, що включення до раціону корів 2-ї дослід. гр. мінеральної добавки сприяло збільшенню у крові тварин умісту неорганічного фосфору на 15,3%, гексоз, зв'язаних з білками, — на 8,8%, а також зростанню активності глутатіонпероксидази на 12,4%. За цих умов у молоці корів збільшувався вміст неорганічного фосфору на 5,6% та підвищувалась середньодобовий надой молока на 4,5%. Водночас за добавки у 3-ї дослід. гр. у крові зріс рівень церулоплазміну на 5,1%, гексоз, зв'язаних з білками — на 11,5%, підвищилась активність глутатіонпероксидази на

16,3%. Мінеральна добавка сприяла збільшенню на 5,4% середньодобових надой молока та вмісту в ньому лактози на 0,10% абсолютних.

УДК 636.22/28.034.085.25:612:637.12

2018.1.253. ОЦІНКА У ПРОДУКЦІЇ МОЛОКА КОРМІВ ІЗ РІЗНИМ УМІСТОМ СИРОЇ КЛІТКОВИНИ І ПЕРІОДУ ПЕРЕТРАВЛЕННЯ В КИШЕЧНИКУ КОРІВ РІЗНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ: монографія / Кулик М.Ф., Скоромна О.І., Жуков В.П., Обертюх Ю.В., Тягун О.В., Гончар Л.О., Виговська І.О. — Вінниця, 2017. — 252 с. — Бібліогр.: 114 назв. Шифр 550337.

Молочне скотарство, годівля корів, корми ВРХ, поживність і перетравність кормів, оцінка кормів, відгодівля бичків.

Узагальнено результати наукових досліджень щодо оцінки поживності кормів за продукцією молока корів. Розкрито механізм депресивної дії клітковини об'ємистих кормів раціону для тварин різного рівня продуктивності. Наведено оцінку кормів і раціонів у продукції молока за сирим протеїном і крохмалем із цукром та високобілкових кормів залежно від швидкості надходження з рубця в кишечник як основи кишкового травлення і високої продуктивності корів. Розглянуто дискусійне питання щодо балансування потреби незамінних амінокислот у раціонах високопродуктивних дійних корів та синтезу білка молока в молочній залозі. За розробленою авторами новою системою проведено оцінку понад 300 різних кормів і близько 100 існуючих раціонів різних господарств ВРХ, які складено за кормовими одиницями, обмінною енергією і чистою енергією лактації. Встановлено, що в основі є оцінка в продукції молока за сирим протеїном, крохмалем із цукром і сухими речовинами. Обґрунтовано доцільність проведення відгодівлі бичків із використанням неподрібненого вологого консервованого зерна кукурудзи та мінімальним згодовуванням грубих кормів.

УДК 636.22/28.034.087.7:546.4:637.12

2018.1.254. ТОКСИЧНА ДІЯ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ НА ОРГАНИ, ТКАНИНИ І КЛІТИНИ ДІЙНИХ КОРІВ ТА МОЖЛИВОСТІ ПОСИЛЕННЯ ЇХ ЕЛІМІНАЦІЇ З ОРГАНІЗМУ / Маменко О.М., Портянник С.В. // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Х., 2017. — Вип. 33, ч. 1. — С. 254–275. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 27 назв. Шифр 550218.

Молочне скотарство, Полтавщина, годівля корів, корми ВРХ, важкі метали в кормах, кормові добавки антитоксичні, премікс "МП-А", фітобіопрепарат "БП-9", біобезпека, ксенобіотики (елімінація з організму).

Дослідження цитотоксичної дії важких металів (кадмій, свинець, мідь, цинк) на організм дійних корів української чорно- та червоно-рябої молочних порід проводили у господарствах СТОВ "Удай", "Світанок", ССП "Дружба" та СВК "Хорошківський" Лубенського р-ну Полтавської обл. Посилення елімінації з організму ксенобіотиків Cd, Pb, Cu, Zn здійснювали за схемою: 2-й дослід. гр. корів згодовували з кормом додатково спеціальний антитоксичний мінерально-вітамінний премікс "МП-А"; 3-й дослід. гр. — "МП-А" + підшкірна ін'єкція біопрепарату "БП-9" (екстракт 9 лікарських рослин). Дослід тривав 120 днів. Наведено морфобіохімічні показники та вміст мінеральних елементів, еритроцитів і лейкоцитів у крові тварин, концентрацію жиру та білка в молоці, уміст у ньому соматичних клітин. Проаналізовано продуктивність корів та вміст важких металів у молоці і його густину. Зроблено висновок, що премікс "МП-А" і фітобіопрепарат "БП-9" сприяють зв'язуванню важких металів у крові тварин, чим знижують рівень їх надходження у внутрішні органи: печінку, нирки, селезінку, кістковий мозок та інші, що продукують клітини крові (лейкоцити, еритроцити), а також м'язову тканину і молоко. Вони сприяють збереженості функцій клітин, що є важливим для посилення резистентності організму через синтез необхідної кількості гамма-глобулінів, нормалізації функцій клітин, що впливає на якість та екологічну безпеку молока, поліпшує продуктивність тварин.

УДК 636.22/28.034:631.22

2018.1.255. ЕНЕРГОНЕЗАЛЕЖНА МОДУЛЬНА ФЕРМА НА 50 КОРІВ З ВИРОБНИЦТВА ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО (ОРГАНІЧНОГО) МОЛОКА / Чигринов Є.І., Сиромятни-

кова Н.А., Пономаренко О.В., Найдус С.Є., Соловйов В.О., Дроздов О.О. // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Х., 2017. — Вип. 33, ч. 1. — С. 21–27. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 550218.

Молочне скотарство, молоко органічне, ВРХ (50 гол.), ферми молочні малі, енергонеалежна молочна ферма, біогаз, біодобриво, корми зелені, теплиці, вітрові генератори, сонячна електростанція, електроенергія, корівник (капітальні вкладення), економіка молочної ферми.

Запропоновано енергонеалежну модульну ферму (ЕМФ) на 50 корів з виробництва екологічно безпечного молока, яке переробляється в молочні харчові продукти. Така ЕМФ застосовує сучасну технологію утримання корів у корівнику з дахом, обладнаним сонячною електростанцією. Гній переробляється біогазовою установкою в біогаз і біодобриво. Біогаз використовується для обігріву корівника, а біодобриво — для виробництва екологічно безпечних кормів. Передбачено теплиці з гідропонним вирощуванням зелених кормів та геліосистеми для підігріву води. Енергонеалежності сприяють вітрові генератори. Вироблена на фермі електроенергія реалізується державі за “зеленим тарифом”. За комфортних умов утримання тварин та комплектування стада високим генетичним потенціалом забезпечується продуктивність корів на рівні 9000 кг/гол. і більше. Планується створити модульну ферму з безприв'язним утриманням 50 корів. Розміри основного приміщення: довжина — 51 м, ширина — 16, висота — 3,5 м. Мінімальний молочний цех забезпечує виробництво й упакування органічного пастеризованого молока, кефіру, сметани, адигейського сиру, відвійок. Застосування власних джерел виробництва електричної і теплової енергії забезпечує енергонеалежність. При потребі енергії 522090 кВт/год на такій фермі виробляється 534827 кВт/год. Загальна вартість капітальних вкладень становить 21248 тис. грн, з них на будівництво об'єктів ферми — 18478, придбання поголів'я нетелей для створення стада корів — 2250 тис. грн. Вартість загальнофермерських технологічних машин і обладнання — 520 тис. грн. Експлуатаційні витрати ферми за рік — 5563 тис. грн. Використання альтернативних джерел енергії дає можливість збільшити прибуток до 8817 тис. грн. Окупність капіталовкладень $\approx 2,4$ року.

УДК 636.22/28.082.2:577.212

2018.1.256. НОВІ МОЖЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОЇ СЕЛЕКЦІЇ У СКОТАРСТВІ НА ОСНОВІ ВИВЧЕННЯ ГЕНОМУ / Боднар В.Є., Музика Л.І., Боднар П.В., Жмур А.Й., Оріхівський Т.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Жицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 79. — С. 32–37. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 30 назв. Шифр 550211.

ВРХ, селекція ВРХ, генетика ВРХ, молекулярно-генетичні маркери, поліморфізм генів, капа-казеїн, соматотропін, міостатин, генотип ВРХ, геном ВРХ.

Узагальнено результати наукових досліджень геному ВРХ на основі молекулярно-генетичних методів щодо продуктивних якостей тварин, які можуть використовуватись для прискорення та поліпшення селекційного процесу. Альтернативним шляхом молекулярно-генетичного маркування ознак продуктивності є вивчення поліморфізму структурних генів, алельні варіанти яких прямо пов'язані з бажаним фенотиповим проявом, а саме: капа-казеїн (CSN3), бета-лактаглобулін (BLG), соматотропін (GH) та міостатин (MSTN). Сучасна селекційна робота з ВРХ пов'язана із встановленням зв'язку між полігенними ознаками продуктивності й “головними” генами кількісних ознак, поліморфізм яких впливає на кінцевий вихід білкового продукту. Як гени-кандидати, що впливають на молочну продуктивність у ВРХ, насамперед розглядають гени білків молока, зокрема капа-казеїн. Ген соматотропного гормону (GH) — гормон росту — є поліпептидом, що складається із 191 амінокислоти і кодується окремим геном, який локалізований у 19-й хромосомі. Гормон росту відіграє ключову роль у стимуляції синтезу білка, розподілі клітин і рості організму. Міостатин — один із регуляторів розвитку скелетної мускулатури, який належить до сімейства трансформуючих факторів росту. Ген міостатину у виду *Bovine* локалізований у 2-й хромосомі та несе локус м'язової гіпертрофії, також є гомологічний фрагменту людської хромосоми 2, де локус цього гена обмежений. Наявність гена міостатину

як одного з локусів кількісних ознак м'ясної худоби можна використовувати як маркер для генетичного картування. Після відкриття мутацій у гені MSTN дійшли висновку, що це не єдиний ген, який контролює ріст та м'язову масу тварин. Отже, молекулярно-генетичні маркери дають змогу одержувати інформацію про поліморфізм генів і виявляти окремі гени і генні “ансамблі”, які несуть бажаний комплекс ознак.

УДК 636.22/28.612.11:546.4(477.51)

2018.1.257. ВМІСТ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У КРОВІ КОРІВ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ БІОГЕОХІМІЧНОЇ ЗОНИ ЗА РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УТРИМАННЯ / Грушанська Н.Г., Костенко В.М., Обруч М.М., Цвіліховський М.І. // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2017. — № 1(58), т. 1. — С. 132–138. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550315.

ВРХ (північ.-схід. зона), утримання корів, мікроелементи в крові, біогеохімічна зона, кров корів, важкі метали (ГДК), корми корів, токсиканти, кадмій, плумбум, арсен, алюміній, Північний Схід України.

Дослідження проведено у господарствах Чернігівської обл. з різними технологіями утримання корів: 1) стійлово-пасовищна (ПОП ім. Войкова, 662 гол. — надій 5,3 тис. л/гол.); 2) безприв'язна (ВАТ “Чернігівське головне підприємство з плеїнної справи”, 858 гол. — надій 7,2 тис. л/гол.); 3) прив'язна (стійлова) (ФГ “Напорівське”, 145 гол. — надій 4,2 тис. л/гол.). Корови 2–3-ї лактації з надоем від 3,5 до 7,9 тис. кг молока за лактацію. Встановлено, що у крові корів північно-східної зони за стійлово-пасовищної системи їх утримання вміст кадмію дорівнював $0,03 \pm 0,03$ мг/л, плумбуму — $0,08 \pm 0,05$, алюмінію — $2,02 \pm 1,39$. Якщо вміст Cd у крові корів 2- та 3-ї гр. був на порядок нижче допустимих значень, то вміст Pb у тварин 1- і 2-ї гр. не перевищував ГДК, а в корів 3-ї гр. концентрація Pb була достовірно вищою порівняно з 1- та 2-ю гр. і перевищувала ГДК у 10 разів, а в окремих тварин — і більше. Водночас за стійлово-пасовищної системи вміст арсену перевищував ГДК у 9,4 раза. За безприв'язної системи вміст у крові Cd був нижчий за ГДК у 10 разів, Pb — у 2 рази, при цьому As перевищував її у 3,2 раза. За стійлового утримання концентрація Cd була нижча за ГДК у 10 разів, проте As перевищувала ГДК у 9,6 раза, а Pb аж у 17 разів. Отже, найнижчу концентрацію важких металів у крові корів одержали за безприв'язної системи їх утримання. Водночас у досліджених зразках корму перевищення ГДК відповідних токсикантів не виявляли.

УДК 636.234.1.082.26:636.09:577.212

2018.1.258. НАСЛІДКИ “ГОЛШТИНІЗАЦІЇ” УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ ЗА ГЕНОМ BOLA-DRB3.2 / Супрович Т.М., Супрович М.П., Колінчук Р.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 54. — С. 146–156. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 06 550583.

ВРХ голштинізована, молочне скотарство, селекція ВРХ, некробактеріоз ВРХ, молочна продуктивність, генетичні маркери ВРХ, адаптивний імунітет ВРХ, Хмельницька обл.

Нині в Україні інтенсивно здійснюється “голштинізація” найбільш поширеної української чорно-рябої молочної породи (УЧРМ) ВРХ (90%) з метою підвищення молочної продуктивності корів. Це призвело до зменшення резистентності тварин до захворювань, зокрема, некробактеріозної патології (НП). Контролювати поширення НП можна на основі генетичного маркера — алеля гена *BoLA-DRB3.2* (відповідає за формування адаптивного імунітету). Представлено результати досліджень, проведених у ТОВ “Козацька долина 2006” Дунаєвського р-ну Хмельницької обл. на ВРХ УЧРМ: 1-й етап — 2009–2010 рр. (162 гол.), 2-й — 2015 р. (114 гол.). Визначали наслідки “голштинізації” та співставляли дані алельного поліморфізму гена *BoLA-DRB3.2* цих стад ВРХ із 2-ма голштинськими популяціями США та Канади. Алельний спектр визначали методом ПЛР-ПДРФ. Встановлено, що селекційні заходи призвели до накопичення алелів, характерних для голштинської породи. Частка найбільш поширених серед голштинів алелів — *03, *07, *08, *11, *16, *22, *23 і *24 збільшилась на 6,2%. Генетична подібність стада УЧРМ

(2015) і голштинів зросла на $\Delta I=0,085$, а генетична дистанція між стадами УЧРМ за 5 років — на $\Delta D=0,085$ ($\approx$ на таку саму величину). У стаді УЧРМ (2015) спостерігається накопичення алелів *08, *16, *22 і *24, які асоціюються з високою молочною продуктивністю — від 31,8 до 37,3%, а в господарстві відзначено стійку тенденцію до підвищення надоїв. Проте виявлено накопичення алелів *16 і *23 (7,18%), які свідчать про схильність до НП. Також виявлено елімінацію алелів *03 і *22 (4,75%), які асоціюють із резистентністю тварин до цього захворювання.

УДК 636.237.1.034.082.26

2018.1.259. ВІДТВОРНА ФУНКЦІЯ ПЕРВІСТОК РІЗНИХ ГЕНЕТИПІВ ЗА ПРОМИСЛОВОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА / Перекрестова // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2017. — Вип. 10. — С. 200–211. — Бібліогр.: 18 назв.

ВРХ (швіцькі помісі), схрещування ВРХ, корови підпр. "Єкатеринославський", відтворювальна здатність корів.

Досліджено корів-первісток молочно-виробничого комплексу "Єкатеринославський". У першу контрольну групу входили чистопорідні тварини швіцької породи, у 2-гу досл. гр. — помісні первістки 1-го покоління, одержані від схрещування корів української чорно-рябої молочної породи та чистокровних швіцьких бугаїв (F_1 , $1/2$ УЧРМ $\times$ $1/2$ Ш); у 3-тю — помісі 1-го покоління, але одержані від корів української червоно-рябої молочної породи та чистопорідних швіців (F_1 , $1/2$ УЧРМ $\times$ $1/2$ Ш). Установлено, що відтворна здатність помісей 1-го покоління $1/2$ УЧРМ $\times$ $1/2$ Ш характеризується індексом осіменіння на рівні 2,47 од., сервіс-періодом — 120,5 доби, лактаційним та міжотельним періодами — 364,6 і 405,5 доби відповідно. Натомість у чистопорідних швіцьких первісток ці показники вищі і становлять 2,83; 134,0; 376,4 і 419,0 відповідно.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.082.13:576.316

2018.1.260. ОСОБЛИВОСТІ ХРОМОСОМНОГО НАБОРУ ОВЕЦЬ РОМАНІВСЬКОЇ ПОРОДИ / Типило Х.Т., Дзіцюк В.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 54. — С. 162–168. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 550583.

Вівці романівської породи, цитогенетика овець романівських, селекція овець, хромосомний поліморфізм овець, мінливість романівських овець, Київська обл.

Дослідження проведено на вівцях романівської породи ($n=10$) племгосподарства "Бах і сім'я" (Київська обл.). Матеріалом для отримання "хромосомних препаратів" була кров овець у віці від 1 до 3 років, яку відбирали з яремної вени (5–10 мл). Цитогенетичне дослідження здійснено в лабораторії генетики Інституту розведення і генетики тварин ім. М.В. Зубця НААН. Встановлено індивідуальну хромосомну мінливість досліджених тварин. Виявлено наявність аберантних клітин із частотою 17,7%, у т.ч. анеуплоїдних клітин — 6,25%, поліплоїдних — 0,75% та структурних аберацій хромосом (розриви і пробіли) — 0,25%, поодиноких фрагментів — 0,37%, клітин з асинхронним розходженням центромерних районів хромосом — 2,5%. Результати цитогенетичного дослідження засвідчили, що каріотипи овець романівської породи мають характерний для даного виду тварин набір і структуру хромосом з індивідуальною хромосомною мінливістю.

УДК 636.32/.38.082.454/.456.084/.087.74

2018.1.261. ОСОБЛИВОСТІ ПРОТЕЇНОВОГО ТА ЕНЕРГЕТИЧНОГО ЖИВЛЕННЯ ВІВЦЕМАТОК / Седіло Г.М., Вовк С.О., Петришин М.А., Хомик М.М., Карапата Н.М. // Передгірне та гірське землеробство і тваринництво: міжвід. темат. наук. зб. — Л.—Оброшине, 2017. — Вип. 61. — С. 183–193. — Бібліогр.: 39 назв. Шифр 06 550610.

Вівцематки, годівля вівцематок, раціони вівцематок, живлення овець, протеїнові корми, Карпати, відтворна здатність овець.

Розглянуто особливості протеїнового та енергетичного живлення (ПЕЖ) вівцематок залежно від норм годівлі, здатності споживання корму, маси тіла тварини, фізіологічного її стану, рівня продуктивності та регіону України, де вирощують овець. Наведено вимоги до ПЕЖ ярок і вівцематок перед осіменінням. Зауважується, що за дефіциту ПЕЖ у раціонах ярок та вівцематок у парувальний період спостерігається пізній прихід тварин в охоту, а після запліднення у них зростає смертність ембріонів, вихід ягнят зменшується на 15–20%, яловість підвищується в 1,5–2,0 рази. Проте надлишок у раціонах протеїну та енергії має також негативний вплив і зумовлює накопичення високого рівня жиру в організмі, що призводить до зниження відтворної здатності і погіршення якості приплоду. Охарактеризовано потреби кітних вівце-

маток у ПЕЖ, а також фізіологічні вимоги щодо живлення лактуючих вівцематок. Зокрема висвітлено особливості ПЕЖ вівцематок у Карпатському регіоні України. Встановлено високу продуктивну та метаболічну дію використання в їх раціонах комбікормів, які містять екструдоване зерно кормових бобів, гороху та каналовий ріпаковий шрот (рослини вирощені у зоні Карпат). Окрім того, рекомендується у 1-й період кінності і 2-й лактації у добовий раціон до якісного сіна (з природних сінокосів) додавати 300–400 г комбікорму такого складу: дерть пшенична — 10%, ячмінна — 20 і вівсьяна — 20, висівки пшеничні — 10, каналовий ріпаковий шрот — 13, екструдовані кормові боби — 17, екструдований горох — 8,5, кухонна сіль — 0,5, премікс — 1%. У другий період кінності та 1-й лактації до сіна додавати 400–500 г вищевказаного комбікорму.

УДК 636.32/.38:636.09:616.71(477.61)

2018.1.262. КОМПЛЕКСНЕ ЛІКУВАННЯ ОСТЕОДИСТРОФІЇ ВІВЦЕМАТОК / Шарандак П.В., Шарандак В.В. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. — Л., 2017. — Вип. 18, № 2. — С. 190–195. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 550069.

Вівці, Луганська обл., корми овець, патологія печінки, інтровіт, годівля овець, манган, цинк, купрум, кальцій, селен, фосфор, метаболізм кісток в овець, остеодистрофія, гіпокальціємія, гіпофосфатемія, мікроелементози в овець, препарат Мінерол.

Дослідженнями овець у Краснодонському р-ні Луганської обл. встановлено захворювання їх на остеодистрофію (9,6%) і поширення патології печінки. Виявлено надлишок у раціоні сухої речовини (СР) та зменшення концентрації в 1 кг СР обмінної енергії, сирого і перетравного протеїну, цукру, крохмалю, кальцію, фосфору, сульфору, купруму, цинку, мангану і йоду. Унаслідок перевищення у кормах рівня феруму (у 3,44 раза), який є антагоністом цих елементів, у тварин розвивались мікроелементози. Лабораторними дослідженнями встановлено гіпокальціємію у 50% овець, гіпофосфатемію — у 80% та зростання активності лужної фосфатази — у 90%. Комплексна терапія на основі Мінеролу, полівітамінів та Е-селену сприяли зростанню в сироватці крові овець мангану, цинку і купруму на 13,8%, 10,6 і 17,7% відповідно порівняно з показниками до лікування. Активність клітинних ензимів змінювалась по-різному: АЛАТ знизилась на 36,1%, лужної фосфатази — на 22,2%, тоді як ГГТП зросла на 31,7%. Зроблено висновок, що ефективність вищевказаної терапії при лікуванні в овець остеодистрофії становила 90%.

УДК 636.32/.38:637.115/.116:637.3

2018.1.263. ТЕХНОЛОГІЯ МАШИННОГО ДОІННЯ ОВЕЦЬ З ПОДАЛЬШОЮ ПЕРЕРОБКОЮ МОЛОКА / Яковчук В.С.,

Горлова О.Д. // Вісник Степу: наук. зб. — Кропивницький, 2017. — Вип. 14: Стан та перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, 23 берез. 2017 р. — С. 168–177. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 550595.

Вівчарство, доїльні установки для овець, технологічні комплекси у вівчарстві, інновації у вівчарстві, механізоване доїння овець, бринза, ДГ "Асканія-Нова".

Розроблено технологію машинного доїння овець та переробки молока з використанням нових технічних засобів і різних заквасочних культур. Охарактеризовано нову доїльну установку лінійного типу (ДУЛТ). Наведено порівняльний аналіз ДУЛТ із двостанковою установкою "Асканія-2" паралельного типу на вівцематках таврійського типу асканійської тонкорунної породи (ДП ДГ "Асканія-Нова"). Показано конструкційно-технологічну схему двостанкової установки лінійного типу (ДУЛТ) для доїння овець. Зазначено, що ДУЛТ забезпечує швидке формування у вівцематок рефлексів на процес доїння. Її режимні характеристики дають змогу якісно виконувати технологічні і ветеринарні вимоги. При цьому одержують молоко відповідної якості згідно з вимогами євростандартів щодо бактеріальної забрудненості. ДУЛТ має значно менші параметри за металоємністю (0,8 кг/гол./год) і габаритністю, відрізняється простотою використання порівняно з існуючими аналогами світу та відповідає вимогам малих фермерських господарств. Технологічний спосіб переробки молока на запропонованому устаткуванні з різними заквасочними культурами за відповідними технологічними і ветеринарними вимогами забезпечує процеси: підготовку молока до переробки, заквашування і згортання сировини, формування та пресування сирної маси при одержанні розсільних формованих сирів (бринзи), уникнення її втрат та досягнення якості згідно з вимогами ДСТУ. Регламентовано всі процеси щодо клінічного стану вівцематок, визначення технологічних параметрів молочної залози тварин, утримання і годівлі дійних вівцематок, машинного доїння овець, моніторингових показників якості молока, виготовлення формованої бринзи з визначенням її якості, що забезпечує одержання стандартної інноваційної продукції.

УДК 636.32/.39.082(477.87)

2018.1.264. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ВІВЧАРСТВА В УМОВАХ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Ковач Ю.Є. // Продуктивність агропромислового виробництва: наук.-практ. зб. — 2017. — № 29. — С. 86–93. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550653.

Вівці, кози, Закарпаття.

Висвітлено динаміку поголів'я овець і кіз у господарствах усіх форм власності у Закарпатській обл., а також показники виробництва вовни, м'яса баранини і козлятини за

1990–2016 рр. Зазначено, що нині для відродження галузі вівчарства найефективнішим фактором є інноваційні технології на основі інтенсифікації. Для створення належної кормової бази необхідно замінити низьковрожайні кормові культури на високоврожайні, впровадити маловитратні технології окультурення сінокосів і пасовищ, налагодити механізоване доїння овець і кіз, підвищити продуктивні і племінні їх якості, виробництво екологічно чистої продукції (ягнятини, молодого баранини, козлятини, молока, вовни). Необхідно створити мережу переробних підприємств, розширити асортимент сирів і бринзи. Закарпаття посідає 2-ге місце в Україні після Одещини щодо чисельності поголів'я овець і кіз. Лише Тячівщина в області утримує 31% (65,7 тис. гол.) овець і кіз, Рахівщина — 23% (49,4 тис. гол.), Хутський р-н — 10% (21,4 тис. гол.). Для налагодження справ у галузі селянам — власникам тварин необхідно об'єднуватись у кооперативи. Успішні досвід мають Рахівський, Тячівський і Мукачівський райони.

УДК 636.39.082.454.2:636.09:616.99

2018.1.265. ПЛІДНІСТЬ КОЗЕМАТОК ЗА НАЯВНОСТІ ПАРАЗИТАРНИХ ХВОРОБ / Щербак О.В., Семенко О.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 54. — С. 192–199. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 550583.

Кози (приватні господарства), гельмінтози кіз, козенята (загибель), інвазії кіз, відтворна здатність кіз, Київська обл.

Дослідження проведено в індивідуальних фермерських господарствах (м. Бориспіль, Київська обл.) із поголів'ям до 5 голів. Обстежено 25 господарств — 98 козематок, від яких одержано 147 козенят. Встановлено, що кози були уражені стронгілятами ШКТ, а саме: *Oesophagostomum radiatum*; *Bunostomum phlebotomum*; *Ostertagia ostertagi*; *Trichostrongylus axei*; *Cooperia punctata*; *Nematodirus spatiger*. Ектопаразитами *Trichodectidae* було уражено 25,5% тварин. Загибель козенят спостерігалась переважно на перші 20 днів їхнього постембріонального життя (77,8% випадків). Козематки, уражені паразитами, мали нижчі показники вгодованості та резистентності організму до збудників інфекційних хвороб. У тварин з наявністю інвазії одержували на 25 гол. (із розрахунку на 100 маток) менше козенят, ніж у вільних від неї. Найменший показник плодючості спостерігали у козематок з наявністю ураження 6-ма видами гельмінтів. Основними причинами загибелі приплоду у віці 2–5 діб визнано відсутність рефлексу ссання у козенят або відсутність молозива і молока у козематки, а загибель козенят до 20-добового віку — недостатня молочність, розвиток маститів. Вікову динаміку загибелі козенят у різні періоди вирощування до 2-місячного віку наведено у таблиці.

636.4 Свилярство

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 619:577.12:616.391

2018.1.266. БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ СВИНОМАТОК ЗА ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ ОБМІНУ МІНЕРАЛЬНИХ РЕЧОВИН / Грушанська Н.Г., Костенко В.М. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 82. — С. 71–76. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 550214.

Свиноматки, кров, біохімічні показники, лактація, профілактичні засоби, профілактика, обмін речовин

З усіх домашніх тварин свині найбільше страждають від дефіциту мінеральних речовин. Це зумовлено специфікою свилярства, технологією годівлі, утримання та анатомофізіологічними особливостями свиней. З метою одержання краєчок якостей продукції свилярства, необхідно проводити корекцію раціонів для тварин різних технологічних груп, використовуючи мінеральні кормові добавки, які враховують не тільки фізіологічні потреби в мінералах відповідних вікових

груп і класів свиней, а й біогеохімічну зону або провінцію, де розташоване господарство, а також умови, які супроводжують виникнення дефіциту. Розроблення нових екологічно чистих, не токсичних засобів профілактики порушень обміну мінеральних речовин у свиней є перспективним напрямом ветеринарної медицини. Дослідження проводились у господарстві Київської області (північно-східна біогеохімічна зона). Біохімічні показники крові досліджували на біохімічному аналізаторі "Labline-010" стандартними наборами реактивів. Вміст хімічних елементів у воді досліджували методом атомно-емісійної спектроскопії на приладі Optima 210 DV. У роботі викладено матеріали досліджень щодо визначення біохімічного статусу організму лактуючих свиноматок у північно-східній біогеохімічній зоні України за профілактики мікроелементозів з використанням нових експериментальних екологічно чистих засобів. Досліджено вміст загального білка, альбумінів, глюкози, кальцію загального, фосфору неорганічного, холестеролу, білірубину, активність АЛТ, АСТ,

ЛФ в сироватці крові лактуючих свиноматок північно-східної біогеохімічної зони України до і після застосування експериментальних препаратів. Установлено позитивний вплив профілактичних засобів на показники обміну білків та кальцію. У сироватці крові свиноматок першої дослідної групи на 28-му добу досліді встановлено нижчий на 5,3% вміст загального білка та вищий на 16,5% — кальцію загального порівняно з контрольною групою тварин. У сироватці крові свиноматок другої дослідної групи на 28-му добу вміст загального білка був нижчим на 8,3%, а концентрація кальцію загального вища на 19,9% порівняно з контрольною групою тварин.

УДК 636.4

2018.1.267. ЦІННІСТЬ СВИНОМАТОК. ЕКСПЛУАТАЦІЙНА ЦІННІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ СВИНОМАТОК УНІВЕРСАЛЬНОГО НАПРЯМУ ПРОДУКТИВНОСТІ / Халак В. // *The Ukrainian farmer*. — 2017. — № 11. — С. 161.

Цінність свиноматок, універсальний напрям продуктивності, експлуатаційна цінність, довічна продуктивність свиноматок, свиноматки великої білої породи.

Досліджували продуктивність свиноматок великої білої породи (СВБП) та зробили розрахунки використання тварин різного рівня експлуатаційної цінності на прикладі ТОВ "Дружба-Казначейка" Дніпропетровської області. Показники відтворювальної здатності СВБП оцінювали з урахуванням таких кількісних ознак: кількість опоросів за період племінного використання; загальна кількість поросят; кількість живих поросят; показник багатоплідності; маса гнізда на час відлучення; збереженість поросят до відлучення. Наведено дані, що ілюструють показники тривалості життя, племінного використання та відтворювальних якостей свиноматок. Установлено, що СВБП досліджуваної популяції характеризуються достатньо високим рівнем експлуатаційної цінності. Розрахунки економічної ефективності використання СВБП свідчать про значні переваги тварин із високим рівнем експлуатаційної цінності. Зроблено висновок, що досліджувані СВБП популяції ТОВ "Дружба-Казначейка" характеризуються високим рівнем продуктивності та експлуатаційної цінності. Наведено дані щодо кількості опоросів і поросят, середні показники багатоплідності і збереженості поросят за період племінного використання від свиноматок із високим рівнем експлуатаційної цінності.

УДК 636.4

2018.1.268. БУТИ ЧИ НЕ БУТИ СВИНАРСТВУ / Морозова О. // *Аграрний тиждень. Україна*. — 2017. — № 12. — С. 64–65.

Асоціація свинарів України (АСУ), поголів'я свиней, африканська чума свиней, дотаційна галузь, відшкодування за кредитами, племінне свинарство, біобезпека свиноматок, грантова допомога.

За даними Асоціації свинарів України (АСУ), навіть незважаючи на те, що галузь свинарства переживає складні часи, значний відсоток виробників планує розвивати цей вид бізнесу. Основним завданням на наступний рік є наращення поголів'я ВРХ і свиней. Профільне Міністерство констатує, що свинарство залишиться дотаційною галуззю. У 2018 р., коли розмір дотації на підприємство буде обмежений до 150 млн грн, державної фінансової підтримки має вистачити на всіх. Ще одна важлива для розвитку галузі програма — часткове відшкодування відсотків за кредитними ставками. На неї передбачено 2 млрд грн. На розвиток племінного свинарства у бюджеті закладено 300 млн грн. На програми, спрямовані на зменшення ризиків, пов'язаних з АЧС в Україні, передбачено 680 млн грн. Ці кошти будуть надані Держпродспоживслужбі на виконання планових протиепізоотичних заходів та компенсацію вартості поголів'я у зонах ризику навколо спалахів АЧС. Ще одна програма боротьби з "африканкою" в Україні — державне співфінансування страхування поголів'я свиноматок. Асоціація свинарів України стала однією з організацій, які виграли грант від Проекту "Підтримка аграрного і сільського розвитку". Мета співпраці — покращити аграрну політику у сфері свинарства, підвищити якість та безпечність продукції первинного виробництва, стимулювати розвиток конкурентного середовища у галузі.

УДК 636.4.03:612.616:636.083

2018.1.269. ВПЛИВ УМОВ УТРИМАННЯ КНУРІВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ / Данілова Т.М., Чорний М.В. // *Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: зб. наук. пр.* — Х., 2017. — Вип. 33, ч. 1. — С. 105–114. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550218.

Кнури, фенотип кнурів, продуктивність свиноматок, індекси.

Метою досліджень передбачалось вивчити вплив кращих і гірших за фенотипом кнурів на їх продуктивні якості за різних умов утримання. Експериментальну роботу виконали в ТОВ "Глобіно". Вивчення впливу фенотипу кнурів на їх продуктивні якості за різних умов утримання виявило, що сперма кнурів I групи (моціон) поступалася за об'ємом еякуляту своїм аналогам з інших груп, вони мали кращі фізіологічні показники (концентрацію, рухливість і кількість живих спермій). Середні і стабільніші показники мала II група, кнури якої користувалися вільним виходом на вигул, порівняно низькі показники мали кнури III групи (безвигульне утримання). За результатами оцінки власної продуктивності кнурів розділили на "кращих" та "гірших". Серед кнурів I групи було більше високих оцінок, ніж у їх однолітків, це пояснюється тим, що їх середньодобові прирости були вище, а витрати кормів нижчі. Головним критерієм оцінки рівня продуктивності свиноматок є маса гнізда поросят при відлученні, за цим показником перевага "кращих" кнурів над "гіршими" в I групі — 9,9 кг, в II — 8,8 і в III — 10,2 кг. Дані аналізу свідчать про те, що використання кнурів, які вирощувалися з певною руховою активністю і високо оцінених за фенотипом, дає можливість підвищити продуктивність маточного поголів'я.

УДК 636.4.082

2018.1.270. УДОСКОНАЛЕННЯ СПОСОБІВ УТРИМАННЯ І ГОДІВЛІ ПІДСИСНИХ СВИНОМАТОК / Засуха Л.В. // *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. — 2017. — Вип. 3. — С. 193–199. — Бібліогр.: 25 назв.

Свиноматки, підсисні свиноматки, утримання, годівля, станки, температура повітря, продуктивність, охолодження.

Розроблено спосіб годівлі підсисних свиноматок, за яким при температурі повітря в приміщенні вище 27°C роздача корму відбувається за схемою: 21⁰⁰, 5⁰⁰ і 13⁰⁰. При температурі менше 27°C роздача корму відбувається за схемою: 9⁰⁰, 15⁰⁰ і 21⁰⁰. Годівля підсисних свиноматок за розробленим способом сприяла кращому поїданню комбікорму, що позитивно позначилося на рості і розвитку поросят. За масою гнізда у 28 днів свиноматки дослідних груп вірогідно перевершували контрольних аналогів відповідно на 8,60 і 9,56 кг. З метою покращання комфорту при утриманні тварин розроблено спосіб зниження температури в зоні фіксувального боксу. При температурі повітря в приміщенні 27°C, вмикається система водяного зрошення, яка подає воду у вигляді крапель на тулуб свиноматки в області лопаток; при температурі повітря в приміщенні 32°C, подається вода у вигляді тоненької цівки на тулуб свиноматки в області лопаток. Застосування запропонованого способу сприяло збільшенню маси гнізда поросят у 28 днів на 9,5–10,5 кг порівняно з традиційною технологією і на 5,0–6,4 кг порівняно з системою мілко дисперсного розсіювання води.

УДК 636.4.082.12

2018.1.271. ІМУНОГЕНЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА АСКАНІЙСЬКОГО ТИПУ УКРАЇНСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ СВИНЕЙ / Скрепець К.В. // *Науковий вісник "Асканія-Нова"*. — 2017. — Вип. 10. — С. 279–291. — Бібліогр.: 17 назв.

Свині, генотип, групи крові, алель, параметри генотипу.

Викладено результати досліджень, проведених у ДП "ДГ ІТСР "Асканія-Нова" на племінних свинях (1730 голів) щодо імуногенетичних особливостей асканійського типу української м'ясної породи свиней за антигенами систем груп крові EAA, EAB, EAC, EAD, EAE, EAF, EAG, EAH, EAK, EAL, EAM, EAI та поліморфними локусами білків сироватки крові Tf, Amta Cr. У свиней за 15 генетичними системами груп крові, білків та ферментів виявлено 53 генотипи. При цьому встановлено, що найбільш розповсюдженими виявилися алелі A-; Ba; C-; Db; Ebdg; Eedf; Fb; Gb; H-; Kb; Lb; M-; Ia;

TfB та Am2 (0,224–0,997). До категорії відносно рідкісних можна віднести генотипи Bb/b; Ca/-; Da/b; Eaeg/abg; Eaeg/aeg; Eaeg/bdf; Edbf/edg; Ha/b; Am2/3; Am3/3 та алелі Bb; Ca; Eaeg; Eaeg; Edbf; Hb; Ma; TfA, Am3, які зустрічалися у тварин досліджених популяцій з частотою від 0,001 до 0,163. Визначено вірогідні відмінності ($P < 0,001$ –0,05) за розподілом генотипів та концентрацією відповідних алелів. Виявлено достовірне ($p < 0,001$) відхилення частот різних генотипів за генетичними системами EAD ($\chi^2=26,6$), EAE ($\chi^2=348,1$), Am ($\chi^2=105,0$). Встановлено порушення генетичної рівноваги, що свідчить про суттєвий вплив селекційно-плеємної роботи на генетичну структуру асканійського типу української м'ясної породи свиней.

УДК 636.4.082.2:575.22

2018.1.272. МОНИТОРИНГ ГЕНЕТИЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПОРІД СВИНЕЙ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ СЕЛЕКЦІЇ ДО СПАДКОВИХ ВАД ТА КОЛІБАКТЕРІОЗУ / Рудоман Г.С. // Селекційні, генетичні та біотехнологічні методи збереження, поліпшення і використання генофонду тварин: матеріали XV Всеукр. наук. конф. молодих учених та аспірантів, присвяченої 15-річчю присвоєння статусу національного надбання Банку генетичних ресурсів тварин Інституту розведення і генетики тварин ім. М.В. Зубця НААН, с. Чубинське, 19 трав. 2017 р. — Чубинське, 2017. — С. 42–43. Шифр 549836.

Свині, селекція за ДНК маркерами, колібактеріоз, стрес-синдром, безпліддя свиней, популяційно-генетичні параметри, генотипування свиней.

Мета досліджень — визначити популяційно-генетичні параметри свиней порід: велика біла, ландрас, миргородська, полтавська м'ясна, червона білопояса за локусами генів α -фукосилтрансфераза 1 (FUT1) і MUC4 (високий рівень) та частоти генотипів. Встановлено, що локус гену KPL2, асоційованого із дефектом структури сперматозоїдів (безпліддя кнурів) та гена рецептора ріанодину (RYR1) — стресочутливість свиней (спричиняє появу злякисного гіпертермічного синдрому та погіршення якості м'яса). Для генотипування було використано біоматеріал за вказаними генами. Наведено характеристики рівня генетичного поліморфізму за локусами FUT1 і MUC4 (високий рівень) та частоти генотипів. Встановлено, що локус гену KPL2 є моноформним; носії мутантного алеля, асоційованого із дефектом структури сперматозоїдів, не було виявлено. Носії алеля п локусу RYR1 (стресочутливість свиней) були ідентифіковані серед порід миргородська, полтавська м'ясна, ландрас і червона білопояса. Вказано на потенційну можливість проведення маркерної селекції за вказаними генами серед досліджуваних порід з метою підвищення генетичної стійкості свиней до колібактеріозу та стрес синдрому.

УДК 636.4.082:612.015.01

2018.1.273. БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ СИРОВАТКИ КРОВІ СВИНЕЙ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ЗА ЯКІСНИМ СКЛАДОМ М'ЯЗОВОЇ ТКАНИНИ / Халак В.І., Грабовська О.С., Лучка І.В., Денис Г.Г. // Біологія тварин. — 2017. — Т. 19, № 4. — С. 64–72. — Бібліогр.: 21 назва.

Молодняк свиней, біохімічні показники крові, м'язова тканина, фізико-хімічні властивості найдовшого м'яза спини, кореляція.

Наведено результати досліджень біохімічних показників сироватки крові молодняку свиней з урахуванням їх розподілу на категорії за фізико-хімічними властивостями та хімічним складом м'язової тканини. Молодняк свиней великої білої породи відбирали у 2,5–3-місячному віці, відгодовували до досягнення 100–110 кг живої маси, робили контрольні забій та відбір зразків найдовшого м'яза спини, дослідження фізико-хімічних властивостей та хімічного складу найдовшого м'яза спини. Відбір зразків крові у тварин проводили у 5-місячному віці. Досліджували біохімічні показники сироватки крові (вміст загального білка та холестеролу, концентрація альбуміну і глобулінів, активність лужної фосфатази, аспартатамінотрансферази (АсАТ) та аланінамінонотрансферази (АлАТ)). Встановлено, що свині категорії

“низька якість м'яса” за вологоутримувальною здатністю, ніжністю та вмістом внутрішньом'язового жиру порівняно з категорією “висока якість” характеризуються вищим вмістом загального білка (на 0,67–6,73 г/л), активністю АсАТ (на 0,06–0,31 ммоль/год/л) та лужної фосфатази (на 4,89–47,56 од/л). Кількість зразків високої якості за вологоутримувальною здатністю становить 8,0%, інтенсивністю забарвлення — 20,0%, вмістом внутрішньом'язового жиру — 16,0, ніжністю — 8,0%. Наведено дані щодо вірогідних коефіцієнтів кореляції, встановлених за парами ознак: “ніжність — вміст холестеролу”, “інтенсивність забарвлення — активність лужної фосфатази”.

УДК 636.4:636.03

2018.1.274. ЗАСТОСУВАННЯ ІМУНОКАСТРАЦІЇ ДЛЯ ПОКРАЩАННЯ ЯКОСТІ ТУШ КНУРІВ В УМОВАХ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА СВИНИНИ В УКРАЇНІ / Повод М.Г., Кравченко О.І., Гетья А.А. / Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2017. — Вип. 3. — С. 176–183. — Бібліогр.: 25 назв.

Кнури, імунокастрація, хірургічна кастрація, якість туш.

Дослідили ефективність застосування імунокастрації як альтернативного способу кастрації кнурів з метою ефективного виробництва свинини. Для проведення досліджень на комплексі ТОВ “Дружба-Казначевська” (Дніпропетровська обл.) методом пар-аналогів було сформовано дві групи піддослідних поросят у кількості 12 голів кожна. Тварини першої групи були кастровані хірургічним способом на четверту добу життя, другої — впродовж життя були двічі вакциновані вакциною Імпровак фірми Зоетіс. Після досягнення тваринами середньої маси 100 кг, було забито по 3 голови з кожної групи. На тушах було проведено зняття окремих морфометричних параметрів. З метою визначення виходів різних тканин було проведено обвалювання кожної туші відповідно до існуючих методик, під час якого оцінювався також вихід великокускових напівфабрикатів. Наведено дані щодо маси та частки третин туші; загальної маси та частки м'яса, сала і кісток у туші; маси найбільш цінних великокускових напівфабрикатів туші для обох способів кастрації. Встановлено, що туші імунокастрованих кнурів переважали хірургічно кастрованих аналогів за показниками довжини туші та довжини беконної половинки на 2,0 і 1,34 см відповідно. Також у туш імунокастрованих кнурів спостерігалась менша осаленість. Зокрема, товщина шпик, виміряна у трьох точках, була суттєво нижче у туш імунокастрованих кнурів, тобто застосування способу імунологічної кастрації кнурів під час їх відгодівлі може забезпечувати підвищення якісних параметрів їх туш.

УДК 636.47.082.25

2018.1.275. ІНБРИДИНГ В МИРГОРОДСЬКІЙ ПОРОДІ СВИНЕЙ / Войтенко С.Л., Вишневський Л.В. / Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2017. — Вип. 54. — С. 208–215. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 06 550583.

Миргородська порода свиней, свині, інбридинг, коефіцієнт інбридингу, аварійні опороси, багатоплідність.

Дослідження проведені в племінному заводі ДПДГ ім. Декабристів Полтавської обл. на свиноматках миргородської породи (МП). Встановлено, що серед 165 проаналізованих основних та досліджуваних свиноматок 11 наявних родин, кількість аутбредних (А.) особин становить 52%, а інбредних (І.) — 48% за різного співвідношення І. та А. родин (відповідні дані та межі комплексного ступеня інбридингу за родинами, а також продуктивність свиноматок наведені). Коефіцієнт комплексного інбридингу свиноматок МП варіює в межах 0,78–10,1%, при переважній більшості особин із коефіцієнтом інбридингу на рівні 1,56–2,34%. Свиноматки МП мали меншу кількість аварійних опоросів як у цілому по групі тварин, так і в розрізі родин, а також характеризувалися вищою багатоплідністю в середньому за кількіса опоросів по родинах з деяким зменшенням ознаки лише у інбредних маток двох родин порівняно з аутбредними матками.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.082.474.1.002.8:574

2018.1.276. КУДИ ДІВАТИ ВІДХОДИ ІНКУБАЦІЇ / Прокудіна Н. // Наше птахівництво. — 2017. — № 6. — С. 26–29.

Птахівництво промислове, інкубаторії, відходи птахівництва, стандарти птахівництва, екологія та економіка птахівництва.

Представлено рекомендації щодо різних способів сортування та розподілення відходів інкубації на тверді та рідкі фракції, а також одержання альтернативної продукції від утилізації та переробки відходів. Запропоновано заходи, які забезпечать зменшення викидів парникових газів, забруднення ґрунтових вод, викидів патогенних і фітотоксичних речовин у зовнішнє середовище. Водночас переробка відходів на корисні ресурси кормовиробництва, добрив тощо сприяє кращому екологічному та економічному ефекту. Деталізуються аспекти переробки та використання відходів інкубації.

УДК 636.5.082:637.54'652.05

2018.1.277. ГЕНЕТИКА ТА ЯКІСТЬ М'ЯСА ПТИЦІ / Нагорна Л. // Наше птахівництво. — 2018. — № 1. — С. 30–32.

Індики, кури, птахівництво промислове, м'ясо птиці, якість м'яса (фактор PSE), селекція птиці, стрес-фактор, кальцій м'язової тканини, гени (ріанодин-рецептори).

Розглядаються фактори впливу на якість м'яса скоростиглої с.-г. птиці в інтенсивних промислових умовах її вирощування, зокрема стресфактор, що підвищує водянисту консистенцію у м'ясі. Таке м'ясо (PSE) стає блідим і дряблим, кислим на смак. Науковці довели, що мутації в ріанодин-рецепторному гені у тварин підвищують чутливість їх до стресів, що зумовлює ваду у м'ясі — PSE. Отже, м'ясо з ознаками PSE є наслідком неможливості у тварин подолати стрес. Причиною є відсутність регуляції потоку іонів кальцію в різних відділах м'язової тканини. У деяких особин це зумовлюється генетичною помилкою через заміну одного білка іншим, що спричиняє синдром злоякісної гіпертермії. Тварини можуть мати кілька видів ріанодинових рецепторів (RYR), у яких виникає така заміна, що спричиняє захворювання. На сьогодні не досліджено можливості подолання генетичної "сприйнятливості до стресу" в різних видів продуктивної птиці. Охарактеризовано екологічні і технологічні чинники, які у комплексі із генетичними спричиняють і посилюють вади PSE м'яса. В умовах м'ясопереробних підприємств до м'яса з ознаками PSE для зв'язування виробу додають фосфати, солі, модифікований крохмаль та інші інгредієнти. З метою профілактики і запобігання такої небажаної продукції, наголошується на потребі цілеспрямованої селекційної роботи із сучасними кросами і лініями птиці, її генотипування, проведення скринінг-тестів.

УДК 636.5.085.2:633.853.494

2018.1.278. РІПАК У ГОДІВНИЦІ / Мельник В. // Наше птахівництво. — 2018. — № 1. — С. 56–59.

Кури, індики, гуси, яйця птиці, ріпак у раціонах птиці, норми ріпаківих продуктів, ріпак (токсичність).

В Україні у 2017 р. серед основних с.-г. культур перше місце за рентабельністю посів ріпак (Р.), який займав 832 тис. га. З метою здешевлення раціону с.-г. птиці розглянуто можливості заміни дорогого соєвого шроту на ріпаківий. З огляду на те, що Р. містить близько 70 речовин, які мають негативний вплив на обмін речовин і продуктивні показники птиці, розглянуто найбільш небезпечні з них: глюкозинолати, ерукову кислоту, сінапін і таніні, а також сорти і гібриди Р., що містять високі концентрації токсичних речовин. Цей токсичний ріпак (РТ) використовують на сидерати і для виробництва біопалива, а з його макухи виготовляють паливні пелети і брикети. Проте сорти Р. "(+0)" з невисоким вмістом глюкозинолатів (менше 20 мкмоль/г), але з високим вмістом ерукової кислоти (до 47%) використовують у формі шроту в годівлі тварин. Однак на сьогодні більшість сортів

Р., що вирощують у світі і в Україні, належать до категорії "(00)" — двохнульові або канолові (канадська олія з низьким вмістом кислот, зокрема ерукової — не більше 2% та глюкозинолатів — менше 20 мкмоль/г). Каноловий Р. використовують для виробництва харчової олії та білкових кормів. Описано поживні речовини екструдованого Р. у комплексі із зерном інших культур (насіння Р. + кукурудза, пшениця, горох тощо), а також ріпаківий макухи, шроту, олії. Наведено норми введення ріпаківий продукції у комбікорми та показники ефективності її використання в годівлі с.-г. птиці. Показано порівняльний амінокислотний склад у шротах та макусі із сої, ріпаку та соняшнику.

УДК 636.5:598.221:502.742

2018.1.279. РАЗМНОЖЕНИЕ БЕСКИЛЕВЫХ ПТИЦ: ПТЕНЦЫ, ИХ РОСТ, ВЫЖИВАЕМОСТЬ, ВЫРАЩИВАНИЕ / Бевольская М.В., Стеклёнов Е.П. — Аскания-Нова, 2017. — 228 с. — Библиогр.: 377 назв. Шифр 550636.

Птаху безкільові, страусоподібні, африканський страус, нанду, ему, казуар оранжевоший, заповідник Асканія-Нова, історія безкільових птахів.

У фундаментальному виданні представлено великий історичний матеріал знаменитого заповідника "Асканія-Нова". Висвітлено результати багаторічних досліджень вітчизняних та зарубіжних учених щодо розмноження і вирощування безкільових птахів, зокрема в умовах півдня України — Біосферному заповіднику "Асканія-Нова". Охарактеризовано розвиток, вікові та сезонні зміни маси тіла і пропорції тілобудови, екстер'єрних та інтер'єрних ознак, репродуктивної системи африканського страуса, нанду, ему, оранжевошийого казуара. Описано особливості шлунково-кишкового тракту, внутрішніх органів, біофізику ферментів тощо. Велику увагу приділено методології вирощування пташенят згідно із розробленою у заповіднику системою. Розглянуто параметри інкубації, особливості висиджування яєць, добові раціони для різновікових безкільових птахів тощо. Наведено дані архівних матеріалів, а також напрацьовані вітчизняних дослідників за період із 1888 р. по 1988 р.

УДК 636.5:636.09:616.98:578.828.11

2018.1.280. ХВОРОБА МАРЕКА / Щербентовська О., Коцюмбас Г. // Наше птахівництво. — 2018. — № 1. — С. 72–75.

Птахогосподарства, кури, індики, перепели, качки, фазани, цесарки, куріпки, лебеді, хвороба Марека, лейкоз, вірусні хвороби птиці.

Хвороба Марека (нейролімфоматоз) — висококонтагіозне вірусне захворювання курей та індиків. Сприйнятливі до зараження вірусом ХМ також перепели, фазани, цесарки, качки, лебеді, куріпки та деякі інші види птиці, які можуть бути вірусоносіями і джерелом інфекції. Описано етіологію, епізоотологію, клінічні ознаки хвороби, яка призводить до великої смертності птиці та значних економічних збитків. Розглянуто патологоанатомічні зміни за класичної форми хвороби Марека та результати гістологічних досліджень пухлинних утворень, а також методи діагностики, лікування та профілактики. Зокрема профілактика ХМ базується на суворому дотриманні ветеринарно-санітарних правил, заходів біобезпеки у господарстві, ізолюваному вирощуванні курчат від птиці інших вікових груп, зведенні до мінімуму можливості одночасного зараження курчат вірусами ХМ і лейкозно-саркомної групи. Для специфічної профілактики ХМ застосовують різні вакцини, ефективність яких залежить не лише від титру вірусу, а й від його здатності приживатися в організмі курчат, тому що тільки за умови реплікації вірусу формується напружений клітинний імунітет проти ХМ. Для з'ясування, чи реплікується вакцинний вірус в організмі, на 3–10-й день після вакцинації проводять його виділення. Відсутність вакцинного вірусу в ізолятах вказує на недостатню

ефективність вакцинації. Обираючи вакцини для господарств яєчного напрямку, важливо знати ступінь інфікованості курчат вірусом лейкозу (ВЛ). За виявлення у птиці ВЛ, небажано застосовувати у цьому господарстві вакцини зі штамів 2-го серотипу, тому що останній може провокувати лейкоз. Наведено фактори, які зумовлюють незадовільні результати використання вакцин проти хвороби Марека.

УДК 636.52/58.034.085.12:637.412

2018.1.281. ОСНОВНІ ФАКТОРИ ПОКРАЩЕННЯ ШКАРАЛУПИ ЯЄЦЬ / Тимофєєв В.М., Батир Р.Ю. // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Х., 2017. — Вип. 33, ч. 1. — С. 157–165. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550218.

Кури-несучки, шкаралупа яєць птиці, годівля птиці, корми птиці, мінеральне живлення птиці, яйця інкубаційні, вітамін D₃, кальцій, фосфор.

Розглянуто процес утворення шкаралупи яєць (ШЯ) птиці та фактори, які впливають на її якість (походження кросів, вік, утримання і годівля, живлення, хвороби, вакцинація, якість молодняку, технології збору яєць, сортування, транспортування тощо). Під час формування ШЯ в яйцеводі птиці відбуваються складні фізіологічні та біохімічні процеси, тісно пов'язані з діяльністю ендокринної системи, обміном кальцію і вітаміну D₃. Одним з основних кормових факторів, що впливають на характер мінерального обміну і процеси формування ШЯ, є мінеральне живлення несучок. Результати досліджень засвідчили, що співвідношення кальцію до фосфору на рівні Ca 3,5–4,1 : P 0,6–0,8 у кормах дає найменшу кількість яєць з дефектами шкаралупи. Надлишок фосфору призводить до зниження міцності шкаралупи. Так, завищений рівень загального P послаблює засвоєння цинку і марганцю, утворюючи з ними важкодоступні сполуки; за рівня P в комбікормі 1,1–1,2% ШЯ може стати дуже тонкою, незважаючи на нормальний рівень кальцію. З огляду на те, що у стаді є високопродуктивна птиця з недостатнім засвоєнням кальцію, то його вміст у кормі має бути з невеликим надлишком, що може компенсувати його недостачу і через низький рівень споживання корму при втраті апетиту (наприклад, у спеку). Оптимальний варіант той, коли джерела кальцію не в боршнюваному вигляді, а у вигляді крупки. Підвищена температура повітря зумовлює зниження рівня P у крові, тому потреба в ньому збільшується до 0,8% (загального). Необхідно мати на увазі і складні фізіологічні процеси мобілізації іонів Ca, синтезу з них карбонату Ca і формування ШЯ (карбонат Ca складається з 2 вихідних іонів — Ca і залишку вугільної кислоти). Якість ШЯ за високої температури середовища погіршується (у птиці частішає дихання і у великій кількості виділяється CO₂, створюється алкалозний стан). Недмірне насичення приміщення аміаком також викликає зсув рівноваги реакції крові в лужну сторону. Проте у будь-якому стаді можна відібрати несучок, які володіють широкими генетичними адаптаційними можливостями та стійко продукують яйця з міцною шкаралупою.

УДК 636.52/58.034.085.16:577

2018.1.282. ВПЛИВ РІЗНОГО РІВНЯ ЖИРОРОЗЧИННИХ ВІТАМІНІВ У СКЛАДІ ЯЧМІННО-БОБОВИХ РАЦІОНІВ КУРЕЙ НА ПРОЦЕСИ ПОЛ ТА НЕСУЧІСТЬ / Ратич І.Б., Гунчак А.В., Стефанишин О.М., Кисців В.О., Лісна Б.Б., Мартинюк У.А., Коретчук С.І. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. — Л., 2017. — Вип. 18, № 2. — С. 46–52. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550069.

Кури-несучки, годівля курей-несучок, вітаміни (A, D₃ і E), несучість курей, раціони курей, гомеостаз курей, антиоксидантний захист птиці, протеїни, ліпіди.

Дослідження проведено на трьох групах курей-несучок (по 20 гол.), починаючи із 500-добового віку. Показано, що переведення птиці зі стандартного комбікорму ПК-1-18 на ячмінно-бобовий впливає на зміну продуктивності та антиоксидантну систему захисту її організму. Після 30-денного згодовування курям усіх груп стандартного комбікорму (СК), їх несучість була майже однаковою — 76,51%, 76,14 і 76,78%. За переведення 2-ї і 3-ї дослід. гр. птиці на ячмінно-бобовий комбікорм несучість її знизилась після

7 днів згодовування на 9,71% і продовжувала цю тенденцію до 14-го дня дослідного періоду, проте вже на 28-й день, зростаючи, досягла рівня курей контрольної групи. Додаткове введення до ячмінно-бобового раціону курей 2-ї дослід. гр. комплексу водорозчинної форми вітамінів A, D₃ і E дещо нівелювало негативний стресовий вплив зміни годівлі, а після 21-денного згодовування цього раціону їх несучість досягла рівня контрольної групи птиці і становила 78,57%. Наведено і проаналізовано концентрацію продуктів пероксидації ліпідів у крові і тканинах печінки курей-несучок до і після 60-денного згодовування дослідних комбікормів. У висновках визначено, що кормові боби є добрим джерелом протеїну для курей-несучок, а введення їх до раціону у кількості 20% в екструдованому вигляді дає рівнозначний продуктивний ефект як за стандартного комбікорму. Для попередження негативного впливу різкої зміни годівлі птиці слід збільшувати кількість жиророзчинних вітамінів у раціоні. Так, збільшення у ячмінно-бобовому раціоні вітаміну A — із 840 по 1106,67 МО, вітаміну D₃ — із 180 по 213,33 МО, вітаміну E — із 0,6 по 0,7 мг/гол./добу нормалізувало активність ферментативної системи антиоксидантного захисту організму курей-несучок, а підтримка прооксидантно-антиоксидантного гомеостазу при цьому відбувалась за рахунок активації системи біоантиоксидантів.

УДК 636.52/58.034:577.212

2018.1.283. АНАЛІЗ ЗВ'ЯЗКУ АЛЕЛЬНИХ ВАРІАНТІВ ГЕНІВ IGF-1, GH ТА PIT-1 З ПРОДУКТИВНИМИ ОЗНАКАМИ КУРЕЙ ПОРОДИ БІРКІВСЬКА БАРВИСТА / Кулібаба Р.О. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 79. — С. 53–57. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 550211.

Кури (бірківська барвіста), яєчна продуктивність курей, генотипи курей, молекулярно-генетичні маркери, метод ПЛР.

Проаналізовано зв'язок поліморфізму в локусах інсуліноподібного ростового фактора I (IGF-1), гормону росту (GH) та гіпофізарного фактора транскрипції — I (PIT-1) з показниками яєчної продуктивності курей породи бірківська барвіста лінії А. Методами класичної ПЛР та ПЛР-ПДРФ визначали PstI-поліморфізм у 5'UTR фрагменті гена IGF-1; HinfI-поліморфізм у промоторному фрагменті IGF-1; AluI-поліморфізм у четвертому інтроні гена GH; наявність/відсутність інсерції у другому інтроні гена PIT-1. Виявлено вірогідні відмінності у значеннях маси яйця на 30-й тиждень життя за HinfI-поліморфізмом у промоторному фрагменті локусу інсуліноподібного ростового фактора I. Для особин з генотипом C/C характерні більші значення цього показника порівняно з A/A (51,7±0,61 проти 47,9±0,92 відповідно). За PstI-поліморфізмом у 5'UTR гена інсуліноподібного ростового фактора I виявлено перевагу значення кількості знесених яєць за 12 тижнів продуктивності для особин з генотипом C₁C₁ порівняно із C₂C₂ (65,2±3,77 проти 60,9±1,33), однак у дослідженому випадку ці відмінності невірогідні, що може бути пов'язано із малою кількістю особин C₁C₁ (12). За іншими локусами вірогідних відмінностей за визначеними показниками не виявлено.

УДК 636.52/58:636.09:616.995.132

2018.1.284. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ПРЕПАРАТІВ ФЕНБЕНДАЗОЛУ ЗА ІНВАЗІЇ КУРЕЙ-НЕСУЧОК НЕМАТОДАМИ HETERAKIS GALLINARUM / Данко М.М., Тішин О.Л., Хомяк Р.В., Періг Ж.М. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 78. — С. 118–120. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550210.

Кури-несучки, інвазії курей, нематодози курей, гетеракоз курей, антигельмінтики, фенбендазол.

У промисловому птахівництві, особливо за безкліткового утримання птиці, значних економічних втрат завдають нематодози, викликані збудниками роду *Heterakis*. Наведено результати досліджень на курях-несучках 420-добового віку, яким упродовж експерименту випоювали з водою препарат "Феборал" (1,0 мл препарату на 10 кг м.т.) двічі протягом 2 діб — 1-й дослідній групі та згодовували з кормом препарат "Бровадазол 20%" (0,5 г/10 кг м.т. — 5 діб) — 2-й дослід.

гр. курей. За результатами досліджень встановлено 100% екстенсивність досліджуваних антигельмінтиків за гетеракозу курей. Після застосування препаратів тотальна елімінація нематод *Heterakis gallinarum* із травного каналу курей обох дослідних груп завершилась до 14 доби.

УДК 636.59.598.617.1.085.13

2018.1.285. ОЦІНКА АМІНОКИСЛОТНОГО ЖИВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПТИЦІ: монографія / Сичов М.Ю., Голубев М.І., Позняковський Ю.В., Махно К.І., Голубева Т.А., Омелян А.М., Приймак Г.І., Ковальчук В.В. — К., 2017. — 140 с. — Бібліогр.: 202 назви. Шифр 550216.

Годівля с.-г. птиці, амінокислоти у раціоні птиці, перепели, аргінін, м'ясо птиці.

Розглянуто властивості синтетичних амінокислот (АК), склад комбікормів для молодняку перепелів та вміст енергії й основних поживних речовин у 100 г. Наведено прирости живої маси у різні вікові періоди, вихід продуктів забою, а також амінокислотний склад грудного м'яса перепелів. Конкретизуються показники незамінних АК (лізин, метіонін, ізолейцин, лейцин, фенілаланін, треонін, валін, гістидин) та замінних АК (аргінін, гліцин, глютамінова кислота, серин, аланін, пролін, аспарагінова кислота, цистин, тирозин), а також їх співвідношення. Зазначено, що повноціннішим є м'ясо перепелів, які у віці 15–21 діб споживали 1,66% аргініну у структурі раціону. Ці перепели мали вищі прирости на 0,8%, ніж молодняк, якому згодовували 1,75% у 100 г комбікорму. За порівняння із птицею контрольної групи (1,57% аргініну) різниця становила 17,6–18,5% на користь дослідних груп. Із умістом у комбікормі аргініну 1,66%, вихід істівних частин підвищився на 74,4% (за рахунок збільшення маси м'яса і внутрішніх органів).

УДК 636.59.598.617.1.087.74

2018.1.286. ВИКОРИСТАННЯ СУХОЇ ПИВНОЇ ДРОБИНИ У ГОДІВЛІ ПЕРЕПЕЛІВ: монографія / Голубева Т.А. — К., 2017. — 166 с. — Бібліогр.: 184 назви. Шифр 550202.

Перепели м'ясні, корми перепелів, пивна дробина суха, годівля м'ясних перепелів, проензим, економіка перепільництва.

Розглянуто економічну ефективність та доцільність застосування сухої пивної дробини (СПД) у комбікормах для перепелів як альтернативного джерела протеїну. Встановлено, що згодовування СПД молодняку перепелів (17–28-доб. віку) у складі комбікорму — 4% сприяє підвищенню середньодобових приростів на 6,2% та зниженню витрат корму на 4,3%/кг приросту. Підвищення середньодобових приростів на 6,2% спостерігали також і за згодовування птиці СПД на рівні 8% у поєднанні з ферментно-пробіотичною добавкою "Проензим". Проте витрати корму на 1 кг приросту знижувались на 1,5%. За СПД — 4% поліпшувалась перетравність органічної речовини (протеїн, жир, БЕР), а за СПД — 8% у поєднанні з "Проензимом" вірогідно збільшувалась доступність клітковини на 2,7–2,8%, БЕР — на 4,9%. Згодовування комбікормів з різним рівнем СПД сприяло покращенню засвоєння Нітрогену. Економічна доцільність використання у комбікормах СПД базується на нижчій закупівельній ціні порівняно із кормами з еквівалентною поживністю або же умістом протеїну та вищою продуктивністю птиці. Згодовування СПД перепелам до 35-добового віку на рівні 8% у поєднанні з "Проензимом" (0,09% — для 1–21-доб. віку та 0,035% — 22–35-доб. віку) сприяло зменшенню собівартості 1 ц приросту молодняку на 6,1%, збільшенню прибутку — на 19,3%, підвищенню рентабельності виробництва перепелятини — на 5,1%.

УДК 636.592.082.083.37

2018.1.287. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ СПОСІБ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗА ЖИВОЮ МАСОЮ ВИРОЩУВАННЯ МОЛОДНЯКУ ІНДИЧОК / Рябініна О.В., Катеринич О.О. // Вісник аграрної науки. — 2017. — № 12. — С. 35–39. — Бібліогр.: 10 назв.

Індики (крос харківський), комплектування стада індичок, ремонтний молодняк індичок, диференційоване вирощування індиків.

Констатується, що висока однорідність ремонтного молодняку за живою масою (ж.м.) птиці сприяє кращій її збереженості, продуктивності та відтворювальній здатності.

Показано, що диференційоване за ж.м. вирощування ремонтного молодняку індичок (крос харківський) дало можливість зменшити витрати кормів на 9,8%/кг приросту ж.м./гол. Водночас підвищилась однорідність поголів'я за ж.м. та вихід кондиційних молодок — на 10,2–19,6% ($P \leq 0,05$). Це сприяло збільшенню несучості у розрахунку на початкову індичку 5-ї лінії — на 6,5%, 6-ї лінії — на 3,2%. Загальний економічний ефект від запропонованої технології утримання та годівлі батьківського стада індичок кросу харківський, а саме — 207 гол., становив 20339 грн.

УДК 636.597.033.084.522:612.015

2018.1.288. ОРГАННО-ТКАНИННІ ОСОБЛИВОСТІ АКТИВНОСТІ ГІДРОЛІТИЧНИХ ЕНЗИМІВ У КАЧОК М'ЯСНОГО НАПРЯМУ ПРОДУКТИВНОСТІ / Кирилів Б.Я. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 82. — С. 235–239. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 550214.

Качки-бройлери, метаболізм у качок, ферменти, амінокислоти, білки, раціони качок (корекція), норми годівлі качок, розщеплення протеїнів корму.

Науково-виробничі дослідження проведено в умовах Агрофірми "Піски" Миколаївського р-ну Львівської обл. на пекінських качках кросу STAR53 селекції французької фірми GRIMAUD FRERES SELECTION. Сформовано стадо в кількості 2 тис. гол. Утримання — підлогове, з вільним доступом до корму і водойми. Птиця одержувала повнораціонний комбікорм, збалансований за поживними і БАР відповідно до напряму продуктивності і періоду вирощування. Біологічний матеріал для досліджень відбирали у птиці у такі вікові періоди: 1–6 діб (адаптація і повне використання жовткового жовтка); 75 діб (ювенальна линька); 180 діб (статева зрілість, початок несучості). Показано, що характер змін активності гідролітичних ензимів травної системи досліджуваної птиці має вікові та органно-тканинні особливості. Найвищу загальну амілолітичну активність (АА) виявлено в дуоденальному вмісті 12-палої кишки, а ліполітичну (ЛА) та протеолітичну (ПА) — у тканинах підшлункової залози. Зазначено, що активність амілази і протеаз у названих тканинах з віком птиці знижувалась. Водночас ЛА у тканинах підшлункової залози підвищувалась у період із 1 по 6-доб. вік та дещо знижувалась на 180-ту добу життя. На біосинтетичні процеси в організмі зростаючого молодняку впливає ПА тканин органів травлення. Зниження ж ПА у певні періоди росту і розвитку качок може послабити розщеплення протеїнів корму, що зумовить недостатнє надходження вільних амінокислот і пригнічення синтезу білків у тканинах. У висновках наголошується, що одержані результати досліджень дають підставу щодо корекції раціонів качок з метою нівелювання порушень метаболічних процесів у їх організмі, які виникають під час онтогенетичного росту і розвитку.

УДК 636.598.083.086:611:546.4/8

2018.1.289. ОСОБЛИВОСТІ НАКОПИЧЕННЯ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ В ОРГАНІЗМІ ГУСЕЙ РІЗНОГО ВІКУ / Васильцева Л.П., Параняк Р.П. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 79. — С. 150–153. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 550211.

Гуси, важкі метали, свинець, кадмій, птиця водоплавна, забруднення водойм ВМ.

Дослідження проведено на гусенятах сірої оброшинської породи 35–70-добового віку та гусях цієї самої породи річного віку у фермерському господарстві Львівської обл. За допомогою атомно-адсорбційної спектроскопометрії вивчено щотижневу динаміку вмісту іонів важких металів (ВМ): свинець, кадмій — у пір'ї, м'язовій тканині і печінці на початку та в кінці досліді. Встановлено виражені вікові особливості щодо накопичення ВМ у тканинах птиці та незначне зростання їх рівня у пір'ї впродовж досліджуваного періоду. Найбільш стрімко зростає вміст іонів свинцю у пір'ї птиці впродовж 60–65-тижн. віку (у 2,16 раза порівняно з контролем). Аналіз коефіцієнтів варіації засвідчив, що найбільш мінливим є вміст свинцю у пір'ї гусей найстаршої вікової групи (65 тижнів, $cv=0,758$), найменше значення — у гусенят 6-тижн. віку ($cv=0,366$) та 61-тижн. віку ($cv=0,343$). За кадмієм:

у 10-тижн. віці $cv=0,283$; 60-тижн. — $cv=0,284$; 8-тижн. — $cv=0,287$; у 65-тижн. віці — $cv=0,671$. Щодо вмісту ВМ у м'язах і печінці гусей, то впродовж 5 тижнів досліджувані змінювалися незначно. Уміст свинцю у печінці гусей у віці 60–65 тижнів зріс на 42%. Конкретизується динаміка ВМ в організмі

гусей. Визначено, що з віком у гусей зростає накопичення ВМ від 3 до 123%, відзначено високу кореляцію вмісту свинцю і кадмію із віком в організмі гусей сірої оброшинської породи впродовж перших 2 років.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

УДК 579:636.92

2018.1.290. ПРОТЕОЛІТИЧНА АКТИВНІСТЬ БАКТЕРІЙ РОДУ *LACTOBACILLUS*, ВИДІЛЕНИХ ЗІ ШЛУНКОВО-КИШКОВОГО ТРАКТУ КРОЛІВ / Похилько Ю.М., Кравченко Н.О. // Мікробіологія в сучасному сільськогосподарському виробництві: матеріали XII наук. конф. молодих учених, м. Чернігів, 24–25 жовтня 2017 р. / НААН, Ін-т с.-г. мікробіології та агропромислового виробництва. — Чернігів, 2017. — С. 45–47. Шифр 550022.

Шлунково-кишковий тракт кролів, молочнокислі бактерії, пробіотики, протеолітична активність, казеїн, молочний агар.

Пробіотики, які сьогодні застосовуються для усунення проблем шлунково-кишкового тракту кролів, є універсальними та рекомендуються для різних видів тварин. При відборі пробіотичних штамів бактерій основну увагу приділяють їх антагоністичним й адгезивним властивостям. Протеолітична активність молочнокислих бактерій часто до уваги не береться, хоча її роль дуже важлива, оскільки навіть частковий вплив на білки кисломолочних продуктів протеолітичних ферментів молочнокислих бактерій покращує засвоюваність продуктів. Метою досліджень було встановити протеолітичну активність бактерій роду *Lactobacillus*, виділених зі шлунково-кишкового тракту кролів. Для дослідження протеолітичної активності молочнокислих бактерій використовували молочний агар, облік результатів проводили за утворенням прозорих зон гідролізу казеїну навколо колоній. Досліджувані бактерії інкубували в термостаті при температурі $37\pm 2^\circ\text{C}$ упродовж 2–5 діб. Після закінчення інкубації посіви культур молочнокислих бактерій обробляли 5%-м розчином трихлороцтової кислоти (ТХО) і спостерігали за проявленням прозорих зон гідролізу навколо колоній. Встановлено, що у досліджуваних штамів молочнокислих бактерій наявна протеолітична активність, яка проявлялась під час гідролізу казеїну. Зона гідролізу казеїну становила від 1,7 до 2,7 мм. Тому вони є перспективними для використання у біотехнологічних розробках, у тому числі, як основа пробіотичного препарату для кролів.

УДК 619:616.98-08:579.843.95:615.33:
615.371/373:636.92

2018.1.291. ЗАХОДИ ЩОДО ВИКОРІНЕННЯ АСОЦІЙОВАНОГО ПАСТЕРЕЛЬОЗУ КРОЛІВ / Кольчик О.В., Романько М.С. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. — Л., 2017. — Вип. 18, № 2. — С. 240–247. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 550069.

Кролі, асоційований пастерельоз, терапевтичні заходи, сироватка-реконвалесцентів, щеплення, вакцина, неспецифічна резистентність.

Наведено результати комплексного лікування кролів, хворих на асоційований пастерельоз, шляхом одночасного застосування лікувально-профілактичної сироватки із чутливими антибіотиками та вакцини із місцевих штамів збудників. Удосконалена схема терапевтичних заходів сприяла підвищенню рівня збереженості кролів у 1-й дослідній групі до 89,3% та у 2-й — до 93,3% відповідно. Встановлено, що внаслідок проведення терапії в крові кролів 1-ї та 2-ї дослідних груп реєстрували зниження рівня лейкоцитів, надмірне утворення ЦІК середньої молекулярної маси та серомукоїдів у середньому на 37,8 і 26,4%, в 1,9 і 2,3 раза та 2,4 і 1,7 раза, зростання кількості еритроцитів, гемоглобіну та активності лізоциму — на 49,4 і 18,3%, 17,3 і 10,4% та 29,0 і 43,7% ($p<0,05$) відповідно відносно початкових значень цих показ-

ників для лікування тварин ("контроль"). Отже, визначене відновлення показників природної резистентності до фізіологічного рівня свідчить про усунення розвитку імунотоксичних процесів в організмі кролів.

УДК 630.2:639.112.2

2018.1.292. ОСОБЛИВОСТІ СТАЦІАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ЗАЙЦЯ СІРОГО (*LEPUS UROPAEUS* PALL.) У ВЕСНЯНИЙ ПЕРІОД В УМОВАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОЛІССЯ / Вла-ськ В.П. // Біологічні дослідження — 2017: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Житомир, 14–16 берез. 2017 р. — 2017. — С. 61–62. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 549601.

Заяць сірий, стаціональний розподіл, бонітування, антропогенний фактор, Житомирське Полісся.

Наведено дані щодо частоти траплянь (%) зайця сірого у літній період в умовах Житомирського Полісся (переліски та чагарники, озимина, стерня, узлісся, зруби, ін.). У літній період найбільша кількість зайців тримається на посівах зернових культур; у другій половині літнього періоду — на посівах високостеблових культур (кукурудза, соняшник тощо). Розселення тварин за стаціями у зазначений період перебуває у тісній залежності з інтенсивністю проведення с.-г. робіт. Досить часто заяць трапляється й на посівах багаторічних трав (конюшина, люцерна), що характеризуються високою калорійністю. У північних районах Полісся, де посіви с.-г. культур незначні, зайці заселяють зруби, що за літній період вкриваються трав'янистою і чагарниковою рослинністю і відповідно формуються задовільні кормові і захисні умови. У перелісках, стерні, на узліссях, середньовіковому мішаному лісі, остепнених та чагарникових луках заяць трапляється порівняно рідше (менше 9%).

УДК 636.92.053.112.385.4

2018.1.293. РІСТ І РОЗВИТОК ОРГАНІЗМУ КРОЛІВ ЗА ВИПОЮВАННЯ СПОЛУК СИЛІЦІЮ / Іваницька А.І., Лесик Я.В., Кропивка С.Й., Гойванович Н.К. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 82. — С. 82–87. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 550214.

Кролі, наносиліцію цитрат, метасилікат натрію, маса тіла, маса внутрішніх органів, шкіра, коефіцієнт маси тіла.

Наведено результати дослідження впливу випоювання впродовж 58 діб життя різних кількостей наносиліцію цитрату, отриманого методом з використанням нанотехнології та метасилікату натрію на ріст і розвиток організму кролів 110-добового віку. Встановлено вірогідні міжгрупові різниці передзайної маси тіла і маси тушки у кролів, які споживали наносиліцію цитрат, що свідчить про стимулювальний вплив органічної сполуки силіцію на інтенсивність розвитку організму. Випоювання кролям наносиліцію цитрату порівняно з метасилікатом натрію та контрольною групою, більшою мірою вплинуло на масу шкіри та масу печінки, що позначилося підвищенням ($P<0,05$) їх масометричних показників на 110-ту добу життя. Застосування органічної сполуки силіцію у кількості 50 і 75 мкг Si/кг маси тіла впродовж 58 діб сприяло активації обмінних процесів у шкірі. Встановлено вірогідно вищі ($P<0,05$) показники товщини дерми й підшкірної клітковини та загальної товщини шкіри кролів порівняно з контрольною групою. Проведеними дослідженнями встановлено більше виражений позитивний вплив на ріст і розвиток організму кролів органічної сполуки силіцію у кількості

50 і 75 мкг Si/kg маси тіла порівняно з його неорганічною сполукою та контрольною групою.

УДК 636.92.053.112.385.4

2018.1.294. ВПЛИВ СПОЛУК СУЛЬФУРУ НА ВМІСТ ПРОТЕЇНУ В КРОВІ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ КРОЛІВ / Дичок А.З., Лесик Я.В. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. — Л., 2017. — Вип. 18, № 2. — С. 128–132. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 550069.

Кролі, кров, нанокварцит сульфуру, сульфат натрію, протеїн, аміотрансферази, лужна фосфатаза, продуктивність.

Наведено результати досліджень впливу застосування у раціоні кролів від 60- до 118-добового віку різних кількостей наноаквацитрату сульфуру та сульфату натрію на вміст загального протеїну, активність ензимів переамінування і лужної фосфатази у крові та інтенсивність росту тварин після відлучення. Встановлено, що введення у раціон наноаквацитрату сульфуру підвищувало вміст загального протеїну і збільшувало активність ензимів переамінування та лужної фосфатази у крові кролів на 31-шу та 58-му доби дослідження порівняно з контролем. Відзначено вищі показники маси тіла та середньодобових приростів на 91-шу і 118-ту доби життя кролів дослідної групи порівняно з контрольною, що більше було виражено у тварин, яким випоювали наноаквацитрату сульфур впродовж 58 діб дослідження.

УДК 636.92.09:616.64—085

2018.1.295. СПОСІБ ТЕРАПІЇ КРОЛІВ ЗА ГОНАДОДИСТРОФІЇ / Науменко С.В., Кошевой В.І. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 82. — С. 132–136. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 550214.

Кролі, гонадодистрофія, терапія, "Карафанд+OV", сім'яник, гістоструктура, звивисті каналці, клітини Лейдига, вітамін А, прооксидантно-антиоксидантна система.

Наведено результати досліджень щодо способу терапії кролів за гонадодистрофією. Дослідження проведені на статевозрілих кролях, що належали приватним господарствам Харківської області. Розроблено методику діагностики та терапії гонадодистрофії, що включала клініко-андрологічне, біохімічне (вміст білка, вітаміну А, визначення динаміки прооксидантно-антиоксидантного статусу), термографічне та ультрасонографічне дослідження, з виведенням постцитограм і використанням комп'ютерних програм. Методика лікування включає пероральне застосування препарату "Карафанд + OV", що містить каротиноїди, фітоандрогени і наночастинки ортованадату гадолінію активованого европієм. Нами визначено фармакотерапевтичну ефективність препарату "Карафанд+OV". Після його введення у кролів значно збільшилась концентрація вітаміну А — у 1,68 раза; позитивні зміни виявлені у динаміці прооксидантно-антиоксидантного статусу: знизилася концентрація маланового діальдегіду та значно зросла концентрація каталази у сироватці крові й еритроцитах. Крім того, відмічено позитивний вплив препарату на структуру і функцію сім'яників: збільшився діаметр звивистих каналців і площа інтерстиціальної тканини; підвищилася кількість клітин Лейдига, збільшилась площа клітин та їх ядер; підвищилось ядерно-цитоплазматичне співвідношення. Характерними виявилися зміни постцитограм кролів. Так, після введення препарату зменшилась кількість епітеліоцитів і лейкоцитів і кількість мікроорганізмів. Співвідношення епітеліоцитів і лейкоцитів було приблизно однаковим, проте змінилося співвідношення епітеліоцитів із нормальною структурою до дистрофічних. На гістопрізах сім'яників кроля контрольної групи реєстрували зменшення кількості звивистих каналців, їх переростанутість, дезінтеграцію, дистрофію й десквамацію епітеліальних клітин. У сім'яниках кролів дослідної групи відмічали збільшення кількості звивистих каналців, відсутність дистрофічних процесів. Програма терапії кролів за гонадодистрофією виявилася досить ефективною. Препарат "Карафанд + OV" реабілітує структуру та активізує функцію сім'яників, що в цілому нормалізує репродуктивну здатність самців і дає

змогу пропонувати його для використання у практичній ветеринарній медицині.

УДК 636.932.3.082.454

2018.1.296. ВИКОРИСТАННЯ КОЛПОЦИТОСКОПІЇ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ЧАСУ ОСІМЕНІННЯ У НУТРИЙ / Кацемба Н.В., Склярів П.М. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 82. — С. 101–104. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 550214.

Нутрії, оптимальний час осіменіння, еструс, статевий цикл, колпоцитоскопія, вагінальний мазок, овуляція, запліднення.

Відомі на сьогодні способи визначення оптимального часу осіменіння нутрій мають низку недоліків, що обмежує їхнє використання. Авторами апробовано вагінальну цитоскопію (колпоцитоскопія) — як недорогого, простого і зручного у виконанні способу, що дає змогу виявити чіткий взаємозв'язок між цитологічною картиною вагінальних мазків і гормональним статусом у конкретний період статевого циклу. Протягом літньо-осіннього періоду матеріалом для досліджень були самки нутрій репродуктивного віку з присадибних господарств міста Новомосковська Дніпропетровської області. Встановлено, що з початку до середини проеструсу у картині вагінального мазка можна побачити еритроцити, характерна також наявність парабазальних клітин, які мають велике ядро, що займає майже половину цитоплазми. З наростаючим рівнем естрогенів замість базальних клітин з'являються проміжні клітини, кількість еритроцитів зменшується. У період переходу стадії проеструсу в еструс у мазку зменшується кількість проміжних клітин, спостерігається збільшення поверхневих, характерна поява без'ядерних клітин. Чітко видно контури клітин. Поява поверхневих клітин збігається зі стадією овуляції статевого циклу. Наприкінці еструсу картина вагінального мазка знову зазнає змін: з'являються епітеліальні клітини з маленьким ядром, також можна побачити велику кількість лейкоцитів. Таким чином, однією з головних характеристик вагінального мазка в період овуляції у нутрій є поява поверхневих клітин, які характеризуються збереженням чітких контурів за наявності напівпрозорой цитоплазми та відсутністю ядра.

УДК 636.99:599.735

2018.1.297. ШТУЧНЕ ВИРОЩУВАННЯ МОЛОДНЯКУ САЙГАКА ЗА ВОЛЬЄРНОГО ТА НАПІВВІЛЬНОГО УТРИМАННЯ В ЗООПАРКУ "АСКАНІЯ-НОВА": метод. рек. / Смагол В.О. — К.: Аграр. наука, 2017. — 36 с. — Бібліогр.: 24 назви. Шифр 550656.

Сайгак, заповідник "Асканія-Нова", вольєрне та напіввільне утримання, годівля, ветеринарне обслуговування.

Рекомендації підготовлено на основі аналізу досвіду розведення сайгака в заповіднику "Асканія-Нова". Наведено дані із сучасного стану популяції; результатів штучного вирощування молодняку сайгака; методик вирощування молодняку сайгаків: відбір і транспортування новонароджених сайгаків, мічення сайгачат, умови утримання, годівля, ветеринарне обслуговування; створення осередків розведення сайгаків: світовий досвід розведення копитних в умовах напіввільного утримання, формування групи для розведення, відлов та транспортування штучно вирощених сайгаків, біотехнічні заходи, біологічні особливості утримання сайгаків, санітарно-ветеринарні заходи на території вольєра. Розраховано на фахівців з розведення диких тварин, працівників зоопарків, центрів розведення рідкісних видів тварин, приватних підприємців, науковців, студентів та викладачів ВНЗ біологічного профілю.

УДК 639.112.2:636.93

2018.1.298. ВОЛЬЄРНЕ РОЗВЕДЕННЯ ЗАЙЦЯ СІРОГО (LEPUS EUROPAEUS PALL) В ДЕРЖАВНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ "ЛУБЕНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО" ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Євтушевський М.Н. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2017. — Вип. 22. — С. 237–241. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550065.

Заяць сірий, вольєрне розведення, годівля, інвазії.

Поряд з регулюванням інтенсивності полювання, створенням ремізних ділянок, боротьбою з хижаками, запровадженням ощадливих технологій при обробітці с.-г. полів та підгодівлю в багатосніжні зими, для підтримки оптимальної щільності виду зайця сірого суттєвого значення набуває штучне розведення його, зокрема кліткове та вольєрне. Метою досліджень даної роботи було з'ясувати особливості вольєрного розведення зайця сірого у виробничих умовах ДП "Лубенське ЛГ". Дослідження з розведення зайця сірого проведені у вольєрах двох типів: малому — розміром 10×10 м, та великому — площею 0,03 га. Було використано 2 маточні вольєри і 1 для утримання молодняку. Наведено дані спостережень за утриманням звиріків у вольєрах: опти-

мальна кількість знаходження у вольєрі, особливості годівлі, кількість приплодів і одержаних зайченят, середня величина приплоду, кількість молодняку, що загинула; загрози захворювання. За результатами досліджень зроблено наступні висновки. Штучне розведення зайця сірого в ДП "Лубенське ЛГ" дало змогу підвищити щільність його поголів'я в угіддях на 15,4%. Найбільшу загрозу для молодняку зайця при штучному розведенні в вольєрах ДП "Лубенське ЛГ" становить кокцидіоз, профілактика боротьби з яким є першочерговим завданням. Успіх адаптації зайця сірого у місцях випуску ДП "Лубенське ЛГ" був забезпечений за зниження дії фактора турбування та створення ремізних ділянок з добрими кормовими умовами.

638.1/2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — доктор іст. наук РОГОЖА М.М.

УДК [638.154.2–076:577.2.08](477)

2018.1.299. ДІАГНОСТИКА ВІРУСНИХ ХВОРОБ БДЖІЛ В УКРАЇНІ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ПЛР / Маслій І.Г., Беліба Л.П., Десятникова О.В., Рудова Н.Г., Матковська С.Г. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2017. — Вип. 103. — С. 134–138. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 06 549866.

Бджоли, ПЛР, віруси гострого та хронічного вірусного паралічу, вірус деформації крила, вірус мішечкуватого розплоду.

Проведено дослідження вірусних захворювань бджіл в Україні за допомогою полімеразної ланцюгової реакції та узагальнено результати порівняно з епізоотологічним методом. Досліджено 162 проби патологічного матеріалу з 17 областей України. Матеріал був доставлений із пасік Вінницької, Волинської, Донецької, Львівської, Запорізької, Луганської, Полтавської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернігівської, Дніпропетровської, Київської, Черкаської та інших областей. За результатами дослідження у ПЛР із 162 проб патологічного матеріалу позитивно виявилася 51. З 56 проб, що надійшли від бджолосімей з клінічними ознаками вірозів, 15 виявилася позитивними. Зокрема, вірус гострого паралічу, виявлений у 4 зразках, хронічного — 3, деформації крила — 1, мішечкуватого розплоду — у 7. У підсумку відзначено, що діагноз на вірози бджіл за використання ПЛР проти епізоотологічного (клінічного) методу дослідження підтвердився лише у 31,5% випадків. Неприятливі умови навколишнього середовища та нестача кормів викликали активізацію й посилення розмноження вірусів. Зокрема, у 2016 р. було зареєстровано максимальну кількість випадків захворювання бджіл на вірусні хвороби (27 проб з 46, що надійшли).

УДК 636.19:638.1:633.31

2018.1.300. ПИЛКОВИЙ АНАЛІЗ ВМІСТИМОГО РЕКТУМУ МЕДОНОСНИХ БДЖІЛ / Дружб'як А.Й., Миронович А.М., Ковальська Л.М., Ковальський Ю.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 78. — С. 135–139. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 550210.

Медоносні бджоли, квітковий пилкок, аналіз пилкових зерен, пряма кишка.

Рацион медоносних бджіл вузькоспеціалізований, оскільки вони споживають тільки мед і квітковий пилкок. Досліджено зразки меду різного ботанічного походження, а також вміст ректумів. Для досліджень відібрано проби меду бджолоного різного походження: акацієвого, липового, ріпакового, соняшникового, гречаного. Досліджувалися їхні фізичні властивості та видовий склад пилкових зерен. Соняшниковий мед має світло-жовте забарвлення, приємний, ніжний і терпкий смак. Кристалізується протягом місяця у крупнозернисту масу. Пилкові зерна кулеподібної форми, з шипами. У діаметрі 37,4–44,8 мкм. Висота шипів 3,5–4 мкм. Пилкок золотистого кольору. Акацієвий мед при відкачуванні має світлий, прозорий, майже безбарвний, із зеленуватим відтінком колір. Кристалізується дуже повільно, від 1 до 3 років з утворен-

ням дрібнозернистих кристалів. Має рН 4,0. Проявляє помірно виражені протимікробні властивості. Пилкові зерна трьохборозно-порові, сплюснено-кулеподібної форми. Пилкок жовтого кольору. Ріпаковий мед має колір від кремово-білого до блідо-жовтого. Аромат не виражений, безпосередньо після відкачування має легкий квітково-трав'яний запах, який за якийсь час зникає. Смак солодкуватий, ненасичений, з легкою гіркуватістю. Швидко кристалізується. Має рН 3,5. Погано розчиняється у воді, при тривалому зберіганні закисає. Пилкові зерна трьохборозні, кулеподібної або еліпсоподібної форми, пилкок яскраво-жовтого кольору. Липовий мед — один з кращих сортів, має надзвичайно сильний і приємний аромат, специфічний смак, котрий легко відрізнити навіть у суміші з іншим медом. Колір меду зовсім білий, іноді зовсім прозорий, нерідко світло-бурштиновий, рідше — жовтуватий або зеленуватий. Кристалізується протягом одного-двох місяців у тверду однорідну салоподібну масу. Має добре виражені поживні та лікувальні властивості та антибактеріальну дію щодо грам-негативних і грам-позитивних бактерій. Пилкові зерна трьохборозно-порові, форма — округла. Гречаний мед кольором від темно-жовтого до темно-коричневого. Має своєрідний гострий смак і різкий аромат. При кристалізації перетворюється в крупнозернисту масу темно-жовтого кольору. Пилкові зерна — трьохборозно-порові та еліпсоподібної форми. Пилкок темно-жовтого кольору. При дослідженні вмісту ректуму медоносних бджіл виявлено, що живлення медом різного ботанічного походження призводить до збільшення величини калового навантаження від 16,0 до 32,0% ($p < 0,001$).

УДК 638.1

2018.1.301. БДЖІЛЬНИЦТВО КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СПІВДРУЖНОСТІ / Адамчук Л.О., Гондова М.І. // Пасіка. — 2017. — № 11. — С. 8–11.

Європейська Співдружність, виробництво меду, імпорт, експорт, політика підтримки бджільництва.

Автори статті проаналізували та систематизували сучасну наукову інформацію щодо становлення, розвитку та сучасного стану галузі бджільництва у країнах Європейської Співдружності. Аналіз показав, що бджолярі ЄС за рік виробляють у середньому 250 тис. т меду, забезпечуючи 60% потреб ринку. ЄС займає друге місце з виробництва меду в світі після Китаю. Проте підтримувати такий рівень виробництва стає щодалі важче через проблеми збереження здоров'я бджіл, масової загибелі внаслідок інтенсифікації с.-г. виробництва. Водночас виробничі умови погіршуються, податки збільшуються, збільшується імпорт дешевого меду з третіх країн, що посилює конкуренцію на внутрішньому ринку. Ціна на мед значно варіює, квітковий мед на оптовому ринку Польщі може становити від 2,45 євро до 15,18 євро на ринку Великої Британії. Найбільші виробники меду в ЄС — Румунія, Іспанія, Угорщина, Німеччина, Італія. ЄС імпортувало в 2015 р. близько 200 тис. т меду — 75% від власного виробництва. Найбільші імпортери — Китай, Мексика й Україна. Експорт незначний, близько 20 тис. т, переважно на ринки з попитом на високу якість меду — Швей-

царії, Саудівської Аравії, Японії, США, Канади. Країни ЄС мають Національні програми з розвитку бджільництва, вони здійснюються за наступними напрямками: 1) технічно-освітня підтримка, спрямована на підвищення ефективності виробництва і збуту продукції; 2) профілактика вароатозу, спрямована на контроль ураження бджолиних сімей ендемічним паразитом; 3) раціоналізація сезонного руху бджолосімей, спрямована на управління рухом бджолосімей територією ЄС; 4) аналіз меду для поліпшення маркетингу ринку цього продукту; 5) оновлення бджолиних сімей дає змогу частково компенсувати їх загинув, що спостерігається нині в ЄС; 6) фінансування запровадження результатів прикладних науково-дослідних робіт.

УДК 638.1

2018.1.302. ЩОБ ВЗИМКУ БДЖОЛИ ПОЧУВАЛИ СЕБЕ КОМФОРТНО / Сидоренко О.В. // Пасіка. — 2017. — № 11. — С. 13–14.

Зимівля, бджолосім'я, правила зимівлі бджіл, гризуни, птахи.

Стаття практика О.В. Сидоренка містить поради, що сприятимуть успішній зимівлі бджолосімей. Для комфортної їх зимівлі потрібно дотримуватися таких правил: 1) дотримання оптимальної температури всередині та на поверхні клубу бджіл (23–31 і 7–13°C відповідно); 2) менше світла та шуму як подразників, оскільки бджоли дуже чутливі до надмірного шуму, вібрацій, які спонукають бджіл залишати вулик у холодну пору року; 3) якщо сім'я ввійшла у тривожний стан, потрібно вжити невідкладні заходи щодо її заспокоєння, інакше "розбудить" усю пасіку. Серйозну загрозу зимівлі бджіл можуть створити дрібні гризуни та птахи. Гризуни можуть проникати до вуликів наприкінці осені у пошуках теплих місць для зимівлі та влаштовувати гнізда з утеплювальних матеріалів. Вони прогризають рамки з медом, чим позбавляють бджіл корму на період зимівлі. Для їх знищення використовують механічні, хімічні та біологічні засоби. Головний засіб — вчасно помітити прогризені отвори та ліквідувати їх. Серед птахів синиці найчастіше знищують бджіл у теплі сонячні дні на обльоті. Найефективніший засіб запобігання такому негативному явищу — розвішування годівниць з кормом, що відволікає птахів від поїдання бджіл. Окрім того, істотне значення для успішної зимівлі бджіл мають утеплення вуликів і захист їх від вітру. У сніжні зими очищають вулики від снігу при настанні відлиги.

УДК 638.1

2018.1.303. НОВИЙ СПОСІБ ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНІЧНИХ КИСЛОТ ДЛЯ ЗНИЩЕННЯ КЛІЩА VARROA / Єфіменко Т.М., Галатюк О.Є., Коваленко Л.М. // Пасіка. — 2017. — № 11. — С. 15–17.

Кліщ Варроа, хворі бджолосім'ї, кислоти (мурашина, щавелева та молочна), спеціальні пристрої.

Варроатоз — широко поширене захворювання бджолиних сімей, завдає збитків бджільництву, періодично викликає масову загибель бджіл. Паразитизування кліща є одним з основних чинників тривалості життя бджіл — спостережено від'ємну кореляцію між кількістю кліщів на бджолі та її життєздатністю. Сучасні хімічні та біологічні методи боротьби з кліщем здебільшого виявляють зниження противароатозної ефективності, що, очевидно, пов'язано із звиканням організму до отруту. Водночас спостерігається повернення інтересу до використання органічних кислот для оздоровлення бджіл за вароатозу. Традиційно у бджільництві використовують щавелеву, мурашину та молочну кислоти, що володіють акарицидними властивостями. Їх застосовують шляхом обкурювання, обприскування, згодовування, нанесення на дерев'яні пластинки, пресовану целюлозу тощо. Так, концентровану мурашину кислоту (86,5–99,7%) вносять у гніздо бджіл на вологопоглинаючому матеріалі, запаяному в пакети з невеликими отворами, які кладуть на верхні бруски рамок. Також 2% водним розчином щавелевої кислоти обприскують тіло бджіл або вносять його шприцом у міжрамковий простір (10 мл на вуличку), крім того, обробляють бджіл парами, наприклад їх у гніздо спеціальним пристроєм з підігрівом. Молочну кислоту у концентрації 10–15% згодовують або обприскують тіло бджіл. Дослідженнями встановлено, що найефективнішою у боротьбі з кліщем виявилася мурашина

кислота (у 10 разів збільшилося осипання кліща порівняно з контролем; щавелева — у 6,9 раза, молочна — у 4,4 раза.

УДК 638.1

2018.1.304. СЕПТИЦЕМІЯ МЕДОНОСНИХ БДЖІЛ / Цікава В. // Пасіка. — 2017. — № 11. — С. 18–19.

Септицемія, хвороба, стадії хвороби, ослаблені бджолосім'ї, комплексне ураження бджіл, загибель бджіл.

Септицемія — інфекційна хвороба бджолиних сімей, збудником якої є бактерія псевдомонас апісептикум (*Pseudomonas apisepitum*). Це невелика рухлива паличка, яка не утворює спор. Розмножується в гемолімфі робочих бджіл, трутнів, маток. Поширена в природі. Розрізняють дві форми септицемії бджіл: явну та приховану. При явній формі септицемії спостережено сильне ослаблення бджолосімей, супроводжується загибеллю великої кількості бджіл. На початковій стадії бджоли виявляють занепокоєння, яке пізніше переходить у пригнічений стан, обмежується рухливістю. У бджолосім'ях спостерігається диспропорція між кількістю розплоду та бджіл-годувальниць. Хвороба швидко прогресує, бджоли гинуть уже через кілька годин після появи перших її ознак. Гинуть від руйнування тканин органів, тіла бджіл темніють, розкладаються і дають запах гниття. Джерелом інфікування є хворі бджоли та інфіковані стоячі та стічні води. Діагностують хворобу за зовнішніми проявами хвороби та за станом гемолімфи, яка при септицемії набуває каламутного кольору. Остаточний діагноз ставиться на основі бактеріологічного аналізу гемолімфи бджіл, виключаючи при цьому отруєння та білкове голодування. Практика показує, що на пасіках часто реєструють комплексне ураження бджолиних сімей вароатозом, нозематозом, акарапідозом, септицемією та іншими хворобами. Після виявлення захворювання на септицемію обов'язково проводиться комплекс заходів з дезінфекції вуликів та лікування уражених сімей.

УДК 638.1

2018.1.305. РОЗРОБЛЕННЯ ПАНЕЛІ ЛОКУСІВ МІКРОСАТЕЛІТНОЇ ДНК ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ БДЖОЛИ МЕДОНОСНОЇ (APIS MELIFERA) / Корінний С.М. // Селекційні, генетичні та біотехнологічні методи збереження, поліпшення і використання генофонду тварин: матеріали XV Всеукр. наук. конф. молодих учених та аспірантів, присвяченої 15-річчю присвоєння статусу нац. надбаня Банку генетичних ресурсів тварин Ін-ту розведення і генетики тварин ім. М.В. Зубця НААН, с. Чубинське, 19 трав. 2017 р. — Чубинське, 2017. — С. 18–19. Шифр 549836.

ДНК-маркери, мікросателіти, зчеплені гени, локуси, електрофорез, поліакриламідний гель.

Розвиток методів молекулярної генетики призвів до появи нового класу генетичних маркерів — ДНК маркерів, заснованих на поліморфізмі первинної структури ДНК. Дослідженнями доведено, що одна з найбільш інформативних систем молекулярного маркування с.-г. культур — так звані мікросателітні послідовності ДНК (SSR Short Sequence Repeat). Мікросателіти мають швидкість мутацій від 102 до 105 залежно від типу, що призводить до накопичення популяційно-специфічних мутацій і дає змогу використовувати інформацію про мінливість мікросателітних локусів для аналізу структури популяцій. Цей підхід використовують для вирішення проблем популяційної генетики, створення карт зчеплених генів, "паспортизації" та відбору чистопорідних тварин, типування сортів рослин, виявлення міжвидових та міжпорідних (сортних) відмінностей. Аналіз даних виявив недостатню інформацію щодо локусів мікросателітної ДНК бджоли медоносної (*Apis mellifera*). З цією метою проаналізовано первинні послідовності ДНК доступних у базі даних GenBank: AJ 509287, AJ 509279, AJ 509239, S 58549, AJ 509245, AJ 509256, AJ 509292, AJ 509586, AF 140070, AJ 509671, AJ 509405, AJ 509466, AJ 509537 за допомогою програми FastPCRver 6.1 та сконструйовано праймери власного. Виявлено, що всі системи працюють за однакової температури відпалу — 60°C. В процесі електрофоретичного розділення продуктів ампліфікації в денатурованому поліакриламідному гелі не виявлено сторонніх (неспецифічних) фрагментів. Проаналізовано концентрацію компонентів реакційної суміші, розміри продуктів ампліфікації виявилися

різними, зокрема для AJ 509537 — 150, AJ 509586 — 118, AF 140070 — 90, дані локуси можливо використовувати в мультиплексній ПРЛ з подальшим електрофорезом у 8% поліакриламідному гелі.

УДК 638.1

2018.1.306. ВЛАСТИВОСТІ, ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ВОЩИНИ З ДОБАВКОЮ ПРОПОЛІСУ / Домбровський В., Домбровський І., Домбровська О.; Київоблбджолопром // Пасіка. — 2017. — № 12. — С. 4–9.

Технології, прополісна вощина, експерименти, інгібіція мікроорганізмів, підвищення продуктивності бджолоїної сім'ї.

Підприємство, створене в структурі Київоблбджолопрому, займається на промисловій основі переробленням воску. Має 30 філіалів на території України. Серед його оригінальних новинок — розроблення та впровадження у виробництво технології “Прополісна вощина”. Вперше у практиці бджільництва виробники запропонували для бджолярів вощину як спосіб і засіб доставки природних — виділених із бджіл — лікувальних компонентів для захисту бджолоїної сім'ї. Актуальність проведення роботи зумовлена пошуком способу відновлення порушеної біологічної рівноваги бджолоїної сім'ї (під біологічною рівновагою бджолоїної сім'ї у цій статті розуміється такий стан, при якому живуть поруч і борються корисні та патогенні мікроорганізми, що забезпечує нормальне її функціонування). Для виробництва вощини за звичайних умов використовується віск, який перед тим стерилізують, однак після цього він повністю втрачає свої захисні властивості і по суті стає мертвою речовиною. У результаті проведення досліджень встановлено, що вощина з добавками фракцій прополісу інгібує ріст мікроорганізмів впродовж перших п'яти днів, зокрема пухнастої білої плісняви (на 85–95%), чорної цвілі (75–90%). Спостережено також зменшення фекального навантаження товстої кишки і відсутність слідів екскрементів у гнізді, зменшується відхід бджіл у зимовий період. Апробація звичайної та прополісної вощини на товарних пасіках у різних регіонах України показала підвищення продуктивності бджолоїних сімей в експериментальних групах на 16,2 кг порівняно з контрольною ($P < 0,01$).

УДК 638.1

2018.1.307. ГРУДЕНЬ НА ПАСІЦІ / Сидоренко О.В. // Пасіка. — 2017. — № 12. — С. 20–21.

Зимівля бджіл, зимовий догляд сімей, ремонтні та допоміжні роботи, періодичність робіт.

Досвідчені пасічники добре знають, що у зимових умовах догляд за пасікою не припиняється. Якщо бджолоїній сім'ї сильні та забезпечені достатньою кількістю високоякісного меду, то догляд за ними полягає у підтримці відповідної температури і вологості повітря у вуликах, забезпеченні їхнього спокою. У першій половині зими — грудень, січень — пасічник навідується до бджіл 2–3 рази на місяць. У другій половині — лютий, березень — щотижня. Бджолоїній сім'ї, які знаходяться в одних і тих самих умовах, поведуть себе по-різному — одні працюють активно, інші — мляво. Тому пасічник відбирає для селекційної роботи такі сім'ї, які краще переносять несприятливі погодні умови, живуть довше, працюють енергійніше. Виходячи з власного досвіду, пасічник у першу чергу звертає увагу на сім'ї з великою продуктивністю, саме від них виводить маток, трутнів, бере відводки. Продуктивність сім'ї залежить від багатьох факторів: працездатності пасічника, вміння нарощувати силу сім'ї, формувати стійкість проти хвороб, запобігати рійливості. Саме у зимовий період він складає список невідкладних робіт: чищення і ремонт запасних вуликів і їх частин; виготовлення нових вуликів; вибраковування стільників і витоплювання воску, виготовлення нових рамок, натягування або заміна дротів у рамках, ремонт обладнання й інвентарю.

УДК 638.1

2018.1.308. РОБОЧА БДЖОЛА В ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ БДЖОЛИНОЇ СІМ'Ї / Цікава В. // Пасіка. — 2018. — № 1. — С. 9–10.

Робоча бджола, бджолоїна сім'я, матка, трутень, автономність існування, тривалість життя.

Робоча бджола — особина жіночої статі з недорозвиненою репродуктивною системою. У процесі життєдіяльності бджолоїної сім'ї робоча бджола виконує безліч видів робіт, які умовно поділяються на дві групи: роботи всередині вулика та роботи, що виконуються поза вуликом (збір нектару, пилю, прополісу, доставка води у вулик тощо). Виконання бджолою того чи іншого виду робіт визначається її фізіологічним станом, потребами даної сім'ї, а також комплексом впливів зовнішнього середовища. В біологічній основі бджолоїної сім'ї як єдиного організму, лежить генетичний поліморфізм (бджола, матка, трутень), що передбачає розмежування їхніх функцій. Сім'я медоносних бджіл повноцінно живе і розмножується, якщо у її складі наявні всі три означені групи, водночас, автономно жити кожна з них не може. Феноменом природного існування є її чисельність і здатність до розвитку, який визначається критично допустимою кількістю робочих бджіл. Їх кількість в 1 кг коливається від 8 до 11 тисяч. У сильній бджолоїній сім'ї весною налічується 20–25 тис. робочих бджіл. До середини травня їх кількість зменшується (відходять зимові бджоли), на початок головного медозбору їх кількість збільшується до 80–100 тис. особин. До початку осені залишається 30–40 тисяч, в зиму заходять 25–30 тисяч. Окрім того, період фізіологічного розвитку робочої бджоли триває 21 день. Після виходу з комірки молоді бджола протягом трьох днів чистить комірки для наступного відкладання маткою яєць. На четвертий день починає самостійно харчуватися обніжжям, принесеним у вулик. У цей час активно починає працювати ендокринна система. Ще тиждень вони працюють на внутрішніх вуликових роботах. Потім починають вилітати з вулика здійснювати обльоти території, з кожним днем розширюючи площі обльотів. Вуликовими бджолою вважаються до 18 днів, у них виділяється найбільша кількість маточкового молочка. Польові бджоли збирають пилок, нектар, прополіс, приносять воду. Тривалість життя робочих бджіл істотно залежить від сили робочої сім'ї, пори року, рівня зносу організму при виконанні робіт, влітку робочі бджоли живуть 5–6 тижнів, осінні виводки бджіл, невироблені, можуть жити 8–9 місяців. У підсумку слід зазначити, що тривалість життя бджіл залежить від багатьох чинників, тому необхідне дотримання всіх технологічних норм при розведенні та догляді за ними.

УДК 638.1:638.032

2018.1.309. ПРИЧИНИ НИЗЬКОГО ПРИЙОМУ МАТОК БДЖОЛАМИ / Горніч М. // Пасіка. — 2018. — № 1. — С. 11–12.

Бджолоїна сім'я, матка, прийом матки (причини неприйому), статус матки, статус бджолоїної сім'ї.

Прийом матки бджолами — завершальний етап операції підсаджування матки. У разі неприйняття матки операція зазнає невдачі, а пасічник зазнає матеріальних збитків. Цілком очевидно, що підсаджування матки — біологічний процес. Тому, якщо випускання матки з клітки раніше 72 годин від початку процесу, то, найімовірніше, підсаджування не буде. Утім, єдиного погляду на тривалість перебування матки в клітці та часу її випускання не існує. Друга причина — може статися, що матка була “незрілою”, оскільки практика показує, що кращий прийом маток у повноцінних сім'ях буде, коли матці дозволяється відкладати яйця у парувальному нуклеусі протягом місяця. Не приймають матку до сім'ї у випадку її травмування перед підсаджуванням. Також значення має належність матки та бджолоїної сім'ї, куди її підсаджують, до однієї раси. Якщо кишечник матки наповнений спорами ноземі чи вона піддавалась дії важких пестицидів або медикаментів, ослаблена голодуванням — її також не буде прийнято. Не можна матку підсаджувати до тих сімей, які складаються зі старих чи уражених хворобою бджіл. Якщо сім'я бджіл зазнала нападу та всі її бджоли стали на захист гнізда, тоді підсадженої матку бджоли не приймуть, вважаючи її за нападницю. Якщо сім'я знаходиться в стані харчового стресу (голодує), запаси корму малі, немає медозбору то прийом матки бачиться проблемним. Підгодовування сім'ї різко підвищує ступінь прийому матки. Не меншою проблемою стає підсаджування матки, отриманої поштою. У підсумку слід зазначити, що підсаджування матки буде успішним, якщо її статус відповідає статусу бджолоїної сім'ї.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — доктор іст. наук РОГОЖА М.М.
Науковий консультант — доктор с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК [639.311:631.8]:579.68

2018.1.310. ПРОДУКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАЛЬНИХ СТАВІВ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ БАКТЕРІАЛЬНОГО ДОБРИВА “ФОСФОБАКТЕРИН” / Григоренко Т.В., Савченко Н.М., Базасєва А.М., Чужма Н.П., Колос О.М., Титова Л.В. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 3. — С. 50–64. — Бібліогр.: 25 назв.

Вирощувальні стави, гідрохімічний режим, фітопланктон, бактеріопланктон, зоопланктон, зообентос, перегній ВРХ, “Фосфобактерин”, удобрення ставів.

Досліджено вплив бактеріального добрива “Фосфобактерин” на формування гідрохімічного режиму, розвиток природної кормової бази та рибопродуктивності вирощувальних ставів. Встановлено що гідрохімічний режим експериментальних ставів формувався під впливом джерела водопостачання та заходів, спрямованих на інтенсифікацію розвитку природної кормової бази. Внесення бактеріального добрива на початку вегетаційного сезону лише на поверхню водного дзеркала виявилось малоефективним для підвищення продуктивності екосистеми ставу. Більш ефективним способом підвищення продуктивності, в т.ч. рибопродуктивності вирощувальних ставів, було застосування “Фосфобактерину” впродовж вегетаційного періоду як по ложу, та і поверхні водного дзеркала у комплексі з перегноєм ВРХ. У дослідному ставу за комплексного удобрення середні за вегетаційний сезон показники біомаси фітопланктону були в 1,5 раза, бактеріопланктону — 1,1 раза, зообентосу — 2,6 раза вищими, а отримана загальна рибопродуктивність — 1,2 раза вищою порівняно з контрольним ставом. На основі отриманих результатів розроблено тимчасові рекомендації щодо застосування бактеріального добрива “Фосфобактерин” для підвищення продуктивності вирощувальних ставів.

УДК [639.371.13:639.3.06]:597–14

2018.1.311. МОРФОМЕТРИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕМОНТНО-МАТЧОВОГО СТАДА РАЙДУЖНОЇ ФОРЕЛІ (*ONCORYNCHUS MYKISS WALDBAUM*, 1792), ВИРОЩЕНОЇ В УМОВАХ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА “СЛОБОДА — БАНИЛІВ” / Мендришора П.Д., Мрук А.І., Куріненко Г.А. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 3. — С. 66–74. — Бібліогр.: 15 назв.

Райдужна форель, цьоголітки, дволітки, маса, довжина тіла.

Вивчалися морфометричні проміри та рибницько-біологічні характеристики із застосуванням генетичних досліджень цьоголіток і дволіток райдужної форелі, вирощеної за індустріальною технологією. Матеріалом дослідження слугували цьоголітки та дволітки райдужної форелі, отриманої з ікри осінньонерестувальної форми. Вирощування цьоголіток проводилося в басейні площею 216 м² за густоти посадки 255 екз./м², дволіток — 108 м² та 33 екз./м² відповідно. Морфометричні проміри здійснювалися за методикою І.Ф. Правдіна. Встановлено, що пропорції тіла риб з віком змінюються, проте довжина їхніх плавців з віком зменшується, однак у дволіток як індекс високоспинності, так і коефіцієнт прогонистості незначно знижувалися, що є закономірним за зростання висоти тіла. Незважаючи на нестабільні умови вирощування, особини — однолітки та дволітки — характеризувалися помірним темпом росту та високим коефіцієнтом оплати корму. Отримані результати дадуть змогу на основі фенотипових показників із застосуванням генетичних методів сформувати маточне стадо райдужної форелі з високими показниками продуктивних і репродуктивних ознак.

УДК 591.541:639.211

2018.1.312. СЕЗОННІ ЗМІНИ АБІОТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ВОДИ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ЛОСОСЕВИХ РИБ / Барило Є.О. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґіжцького. —

Л., 2017. — Т. 19, № 79. — С. 78–82. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 550211.

Гідрохімічні показники, басейни, сезонні зміни, лососеві види риб.

Проведено дослідження вмісту та сезонних коливань гідрохімічних показників у басейнах холодноводного господарства. Вивчення гідрохімічного режиму велось щомісяця у басейнах повносистемного форелевого господарства “Рибний потік”, де водопостачання відбувалося з гірської річки. Проби води відбиралися з басейнів, де вирощувалися різновікові групи форелі. Визначали активну реакцію води (рН), вміст кисню, загальний вміст органічних речовин (перманганатна окислюваність), біогенних елементів (NH₄, NO₃, NO₂, PO₄), концентрацію основних іонів (HCO₃, SO₄, Cl⁻, Ca²⁺, Mg²⁺, Na⁺+K⁺), а також лужність і загальну твердість. Результати досліджень показали, що у воді досліджуваних басейнів не виявлено забруднення легкоокислювальними органічними сполуками та біогенними елементами. Встановлено, що основні гідрохімічні показники, котрі характеризують якість води в басейнах, відповідають рибницьким нормативам для вирощування лососевих риб.

УДК 597.554.3(282.247.322.171)

2018.1.313. БІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОМИСЛОВОГО СТАДА КАРАСЯ СРІБЛЯСТОГО (*CARASSIUS AURATUS GIBELIO* (BLOCH, 1782)) ДНІПРОВСЬКО-БУЗЬКОЇ ГИРЛОВОЇ СИСТЕМИ / Гейна К.М. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 3. — С. 37–49. — Бібліогр.: 19 назв.

Дніпровсько-Бузька гирлова система, сріблястий карась, вікова і статеві структура, абсолютна індивідуальна плодючість, темп росту, вгодованість.

Проведено біологічну оцінку промислового стада карася сріблястого в умовах трансформованого стоку Дніпра. Вивчалися динаміка вікової та статеві структури, темпу лінійно-вагового росту, абсолютної плодючості, вгодованості за 15 останніх років. Встановлено, що впродовж указанного часу вікова структура карася сріблястого Дніпровсько-Бузької гирлової системи була найбільш лабільною серед інших представників промислової іхтіофауни корокових риб. Відбувається поступове зростання середнього виживаного віку промислового стада, ядро стада від 3–6-річок змістилося у бік переважання чисельності 4–7-річок (понад 80% загальної чисельності). Поповнення промислової частини стада трирічками знаходиться на відносно високому рівні — 10,6%. Лінійний ріст більшою інтенсивністю відрізнявся щодо п'ятирічного віку, при збільшенні віку темп закономірно знижувався, але не відзначався істотною варіабельністю. Маса тіла найбільшою варіабельністю характерна для чотирирічок (C_v=9,62%). Відмічено незначні відхилення за темпом росту маси тіла, зумовлені стабільним переважанням у стаді самиць, характерним у зв'язку з різницею у розвитку статевих залоз. Динаміка вікових змін вгодованості вказує на поступове зниження коефіцієнта Фультона від 3,47±0,22 у трирічок до 3,12±0,06 у шестирічок. Найвища мінливість показників характерна для п'ятирічок (C_v=10,9%; lim=2,46–3,89), що пов'язано з темпом лінійно-масового росту та плодючістю. Зі збільшенням віку варіабельність вгодованості суттєво зменшується.

УДК 597+574.583(282.274.32)

2018.1.314. СТРУКТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІХТІОПЛАНКТОНУ МАЛОЇ РІЧКИ, ЩО ПРОТІКАЄ В МЕЖАХ ВЕЛИКОГРИВАСТОЇ ЗАПЛАВИ ДНІПРА / Абрам'юк І.І., Афанасьєв С.О. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 3. — С. 6–16. — Бібліогр.: 23 назви.

Малі річки, крупно-грависта заплава, гідрологічний режим, прибережний іхтіопланктон, лімnofільні види, інвазивні види.

Прибережний іхтіопланктон малої річки, яка протікає крупно-гравістою заплавою Дніпра, досліджувався впродовж чотирьох сезонів 2011–2014 рр. на його правій притоці (р. Віта). Встановлено, що основу іхтіопланктону впродовж травня–липня становили личинки лімфофільних видів родини коропових. На початку періоду на протоці переважали личинки плітки, згодом їх заміщували личинки більш теплолюбних видів, за чисельністю переважала краснопінка. У заплавах озерах основу прибережного іхтіопланктону навесні становили личинки карася та краснопінки, влітку в них переважали личинки вісянки. Реофільні види риб серед молоді не виявлено, що вказує на відсутність умов для їх нересту при сучасному гідрологічному режимі річки. У підсумку зазначено — вперше досліджено прибережні угруповання ранньої молоді риб малої притоки Дніпра, розглянуто сезонну динаміку їх структури, визначено основні місця нересту промислових риб. Окрім того, одержані результати показали важливу роль малих річок у відтворенні багатьох видів риб, зокрема промислово цінних.

УДК 597–153:581.526:325+639.311:631.86/.87

2018.1.315. ІНФОРМАЦІЙНЕ РІЗНОМАНІТТЯ ФІТОПЛАНКТОНУ ДОСЛІДНИХ ВИРОЩУВАЛЬНИХ СТАВАХ ПІД ДІЄЮ РІЗНИХ ВИДІВ ОРГАНІЧНИХ ДОБРИВ ЗА ІНДЕКСОМ ШЕННОНА / Чужма Н.П. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 3. — С. 26–36. — Бібліогр.: 10 назв.

Фітопланктон, індекс інформаційного різноманіття за Шенноном, вирощувальні стави, органічні добрива, біогумус, "Ріверм".

Упродовж трьох років проводили порівняльний аналіз індексів інформаційного різноманіття розвитку фітопланктону у вирощувальних рибницьких ставах, удобрених традиційними органічними добривами, біогумусом і "Рівермом" з метою визначення наявності чи деградації фітопланктону цих водойм. Установлено, що внесення досліджуваних добрив не призвело до дегенерації водоростевих угруповань у вирощувальних ставах, яка виражалася б у збідненні інформативного біорізноманіття чисельних характеристик фітопланктону. Ступені інформативного різноманіття чисельності та біомаси фітопланктону змінюються в часі незалежно один від одного. Водночас сезонна динаміка ступеня інформативного різноманіття фітопланктону визначається кількістю внесення досліджуваних органічних добрив — перепогодою ВРХ, біогумусу та "Ріверму". Відповідно сезонна динаміка ступеня інформативного різноманіття чисельності фітопланктону залежить, перш за все, від природних чинників, тому збільшення чисельності синьо-зелених водоростей до кінця сезону, як і спалахи протягом сезону, не є наслідком дії внесених добрив. Отримані результати свідчать про перспективність використання біогумусу та "Ріверму" для стимулювання розвитку природної кормової бази риб, зокрема при вирощуванні рибопосадкового матеріалу коропа у вирощувальних ставах.

УДК 619:614.31:639.331.5

2018.1.316. ІДЕНТИФІКАЦІЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ЧИННИКІВ ПІД ЧАС ВИРОЩУВАННЯ РАЙДУЖНОЇ ФОРЕЛІ В УМОВАХ ЗАМКНУТОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ / Гриневич Н.Є., Димань Т.М., Кухтин М.Д., Семанюк В.І., Слюсаренко А.О. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 78. — С. 48–52. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550210.

Небезпечний чинник, НАСР, контрольні критичні точки, аквакультура, райдужна форель, установки замкнутого водопостачання.

Ідентифікацію небезпечних чинників здійснено для умовного індустріального господарства з вирощування райдужної форелі в умовах замкнутого водопостачання, причому система гарантування безпеки продукції аквакультури орієнтована на харчовий продукт, безпечний для людини в момент споживання та на захист здоров'я самих об'єктів аквакультури. На технологічному етапі отримання статевих продуктів плідники переводяться на нерестову температуру та стимуляцію дозрівання. Ікру та сперму плідників отримують шляхом відціджування. Для осіменіння ікру та сперму змішують у ємностях з додаванням води, для підвищення

запліднення замість води доливали розчин Хамора. До небажаних процесів, які можуть негативно впливати на цьому етапі, віднесено низький відсоток запліднення, аномалії розвитку ембріонів, зміну гідрохімічних параметрів (вміст кисню не перевищує 7,5 мг/л, рН середовища — 7–7, концентрація амонійного азоту — не більше 1 мг/л, амоніаку — не більше 0,05 мг/л, водообмін — не менше 1,5 об'єму/год, температура води — 14–18°C). Процес витримування личинок потребує дотримання вказаних вище параметрів. Крім того, контролюється маса личинок. Технологічні етапи вирощування молоді, товарної риби, ремонтного молодняка та плідників подібні. На стадії реалізації виникає необхідність визначити контрольну критичну точку (ККТ). Всі небезпечні чинники пов'язані з транспортуванням. Також однією з ключових ланок рециркуляційної системи в умовах замкнутого водопостачання є біологічні фільтри, коли видаляється амоній та вуглекислий газ. Отже, під час вирощування райдужної форелі у системах із замкнутим водопостачанням небезпечні чинники ідентифікуються на етапах осіменіння та інкубації ікри, витримування личинки, реалізації ікри, личинки, молоді, товарної риби та плідників. Крім чисто технологічних, є додаткові чинники, пов'язані з біофільтрами, годівлю, лікувально-профілактичними і дезінфікуючими засобами. Потенційно небезпечні чинники варто враховувати при вирощуванні райдужної форелі в умовах замкнутого водопостачання.

УДК 639.212/.3.034.2:502.7

2018.1.317. ОПТИМІЗАЦІЯ УМОВ КРІОКОНСЕРВУВАННЯ СПЕРМИ СТЕРЛЯДІ (ACIPENSER RUTHENUS L. 1758) ДЛЯ ЗАПЛІДНЕННЯ ІКРИ В УМОВАХ РИБНИХ ГОСПОДАРСТВ / Кононенко І.С., Пуговкін А.Ю., Кононенко Р.В., Черепнін В.О., Буцький К.І., Копейка Є.Ф. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 3. — С. 83–97. — Бібліогр.: 30 назв.

Кріоконсервування, стерлядь, сперма, запліднення, granul, ампули, креатин, сироватка крові.

Вивчалися умови кріоконсервування сперми стерляді для проведення робіт із запліднення ікри та отримання життєстійкого потомства в умовах рибних господарств, а також вплив заморожування сперми у різних формах на показники виживання сперматозоїдів та запліднення ікри. Встановлено, що оптимізація умов кріоконсервування сперми стерляді дала змогу зберегти властивості відігрітих сперматозоїдів на рівні показників нативної сперми. Досліджували функції кріоконсервованої в парах рідкого азоту сперми в гранулах та ампулах у розчинах з метанолом або диметилсульфоксидом (ДМСО). Виявлено кращі властивості сперми за зберігання її у гранулах при використанні метанолу. В умовах рибного господарства оцінено функції сперми після її заморожування у кріозахисних розчинах №№ 5 і 6. Встановлено, що запліднювальна здатність кріоконсервованої сперми в розчині № 5 (85,6%; з нижчою осмотичністю) майже не відрізняється від контролю (87,6%) за використанням 25–60 г ікри. У кріозахисному розчині № 6 даний показник був на 17,6% нижчим. Приріст маси та довжини тіла 3-місячних особин, одержаних з ікри, заплідненої спермою, кріоконсервованою в обох розчинах, був більшим, ніж у контрольному варіанті. Введення до кріозахисного розчину креатину та фруктози дало змогу підвищити його захисні властивості та зберегти показники активності сперматозоїдів після розморожування на рівні нативної сперми. Кріоконсервування у гранулах дало змогу оптимізувати умови низькотемпературного заморожування сперми цього представника осетрових видів риб й отримати якісне життєстійке потомство.

УДК 639.3.09:595.132

2018.1.318. СЕЗОННА ДИНАМІКА ЗАРАЖЕННЯ ХИЖИХ ВИДІВ РИБ НЕМАТОДАМИ EUSTRONGYLIDES EXCISUS JÄGERSKÖLD, 1909 (NEMATODA : DIASTORHUMATIDAE) У ДНІПРОВСЬКО-БУЗЬКОМУ ЛИМАНІ / Гончаров С.Л., Соколяк Н.М., Дубовий А.І. // Біологія тварин. — 2017. — Т. 19, № 4. — С. 16–23. — Бібліогр.: 24 назви.

Нематоди, личинки, Eustrongylides excisus, поширення, сезонна динаміка, хижі види риб.

Досліджувалося поширення та сезонна динаміка зараження основних хижих видів риб: окуня, судака та щуки паразитичними нематодами *Eustrongylides excisus* у Дніпровсько-

Бузькому лимані та дельті Дніпра Миколаївської та Херсонської областей. Установлено, що найбільші інвазії були в окуня, коли екстенсивність інвазії становила 85,1%. Її показники в судака та щуки були майже однаковими — 51,8 і 58,9% відповідно. Виявлено два піки підвищення рівня показників інвазії протягом року: навесні та восени. Було відмічено, що максимальних показників екстенсивності та інтенсивності інвазії еустронгілідоз досягає навесні. Найбільше заражених риб виявили серед окуня, екстенсивність інвазії була 95,4%, судака та щуки — 81,8 і 80,4% відповідно. Влітку загальна кількість інвазованих риб зменшувалася, але екстенсивність інвазії в окуня характеризувалася найвищими показниками — 72,7%. В судака та щуки 41,6 і 55,5% відповідно. Восени екстенсивність інвазії еустронгілідозу в окуня була 75,7%, в судака — 57,6, у щуки — 51,9%. Найнижчі показники зараження хижих видів риб відмічали взимку порівняно з іншими сезонами року. Показники зараження в окуня були 66,6%, судака — 35,7, щуки — 26,6%. Поширеність нематод *Eustrongylides excisus* серед хижих видів риб у зазначених водоймах становить 70,5%. Інтенсивність інвазії мала найвищі показники в окуня, вони коливалися від 1 до 14 нематод на одну особину, найнижчі показники в судака — 1–9 особин.

УДК 639.3.597:591.133.2

2018.1.319. ВИЗНАЧЕННЯ АКТИВНОСТІ АМІНОТРАНСФЕРАЗ У ТКАНИНАХ ОДНОРІЧОК КОРОПА ЗА ІНВАЗІЇ ЕКТОПАРАЗИТАМИ / Лобойко Ю.В., Барило Б.С., Крушельницька О.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 79. — С. 48–52. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 550211.

Короп, ектопаразити, L. cyprinacea, D. vastator, ферменти, амінотрансферази, АсАТ, АлАТ, гепатопанкреас, скелетні м'язи, зябра.

Досліджувалася активність амінотрансфераз одноліток коропа, спонтанно інвазованих ектопаразитами. Сформовано 12 груп риб по 6 особин у кожній, масою $38,0 \pm 4,8$ г, які розбили на чотири підгрупи (контрольна та три дослідні) за ураження ектопаразитами *L. cyprinacea*, *D. vastator* та за змішаної інвазії. Встановлено, що активність амінотрансфераз у гепатопанкреасі та скелетних м'язах коропа значно змінюється за ураження риб лернеями. Зокрема, активність АлАТ у гепатопанкреасі була значно вищою порівняно з контрольною групою. Тенденцію до зростання спостережено у тканинах скелетних м'язів. При дослідженні активності АсАТ встановлено її зростання у гепатопанкреасі та скелетних м'язах. За ураження риб дактилогірусами активність амінотрансфераз у зябрах коропа значно змінюється. Зокрема, активність АлАТ у зябрах риб 3-ї та 4-ї груп була значно вищою порівняно з контрольною групою. Водночас вірогідно зростала активність АлАТ у тканинах гепатопанкреасу 4-ї

дослідної групи. Тенденція до зростання встановлена у тканинах гепатопанкреасу та зябер при дослідженні властивостей АсАТ. За інвазії риби дактилогірусами активність АсАТ у гепатопанкреасі вірогідно зростала у 1,2 раза. Водночас встановлено зростання показника АсАТ у зябрах одnorічок коропа у 3-ї та 4-ї групах. При дослідженні активності амінотрансфераз за змішаної інвазії було встановлено, що активність АлАТ і АсАТ у тканинах гепатопанкреасу, скелетних м'язів і зябер 2-, 3-, 4-ї груп була вірогідно вищою порівняно з контрольною.

УДК 639.371.1:639.3.06(477)

2018.1.320. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА 3–4-РІЧНИХ САМИЦЬ РАЙДУЖНОЇ ФОРЕЛІ, ВИРОЩЕНОЇ В УМОВАХ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА “СЛОБОДА — БАНИЛІВ” / Мендришора П.Д., Мрук А.І., Куріненко Г.А. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 79. — С. 117–121. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 25 назв. Шифр 550211.

Райдужна форель, маса, довжина тіла, продуктивні та репродуктивні ознаки, селекційно-племінна робота, форелівництво.

Проведено вивчення фенотипових і продуктивних ознак з генетичним контролем, селекційно-племінні роботи з формування маточних стад райдужної форелі. Виявлено, що плідники, вирощені в умовах індустріального господарства “Слобода-Банилів”, попри нестабільні умови вирощування, характеризувалися помірним темпом росту та мали вищі значення як продуктивних, так і репродуктивних ознак. Середній показник маси самиць райдужної форелі у віці 3 років становив 1282,5 г (у межах коливань від 1010 до 1550 г, у 4-річному даний показник був вищим на 39,8% (2131,8 г, з високими межами коливань від 1600 до 2849 г). За показниками лінійного росту самиці характеризуються менш інтенсивним темпом. Робоча плодючість 3-річних самиць становила 3,48 тис. ікринок, у 4-річних самиць вона була вищою на 1,09 тис. ікринок. Середні показники маси ікри становили 239,7 і 340,8 г відповідно; індивідуальні показники ікринок з віком зростали за масою на 6,7% (49,0–95,1 мг у трирічних особин і 56,0–92,5 мг — у чотирирічних відповідно), за діаметром — на 1,9%. Одночасно зі збільшенням розмірів овульованих ікринок спостерігається зменшення показників мінливості за даними ознаками. Індивідуальна мінливість за діаметром ікринок у самиць невисока, однак у чотирирічок вища на 1,7%, натомість показник мінливості за масою зменшився на 6,36%. Селекційні роботи, в основу яких покладено індивідуальні показники ікри, не слід застосовувати, оскільки проведені дослідження засвідчили, що середні значення індивідуальних показників залежать не стільки від продуктивних показників самиць, скільки від умов вирощування.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН МАЗУРКЕВИЧ А.Й.

УДК 636.09:612.015—084:636.4.087.72

2018.1.321. ГЕМАТОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ СВИНОМАТОК ЗА ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ ОБМІНУ МІНЕРАЛЬНИХ РЕЧОВИН / Грушанська Н.Г., Цвіліховський М.І. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2017. — Вип. 273. — С. 29–39. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550689.

Профілактика порушень обміну речовин, дефіцит мінеральних речовин, гіпохромна анемія, паракератоз, дерматити, проноси, гіпокупроз, свині, кормові добавки, біогеохімічні зони, кров свиней, якість продукції тваринництва, Київська обл.

Дослідження проведено у господарстві Київської обл. (північно-східна біогеохімічна зона) на поголів'ї свиней — метиси порід ландрас та дюррок. Система утримання — у

станках, відлучення поросят — у 30 діб; тип годівлі — концентратний. Дослідні свиноматки — 2–3-го опоросу, масою 220–250 кг. Контрольна група одержувала основний раціон (1-ша група). Другій групі додатково до основного раціону згодовували мінеральний препарат “Суїлактомін” (10 г/гол., через добу, з кормом — 28 діб), а третій — екологічно чистий препарат — “Суїлактомін — окси” (35 г/гол., через добу, з кормом — 28 діб). До складу “Суїлактомін — окси” входять лактатні сполуки купруму, цинку, кобальту, бурштинова кислота, натрієва сіль гумінових кислот і глауконіт. Наведено показники крові свиноматок на 1-шу і 28-му добу. Встановлено, що у крові свиноматок 1-ї дослід. гр. на 28-му добу підвищився вміст гемоглобіну на 11,8%, а кількість еритроцитів — на 2,8% порівняно з контрольною групою. Водночас у крові свиноматок 2-ї дослід. гр. на 28-му добу вміст гемоглобіну збільшився в 1,2 раза, а кількість еритро-

цитів — на 10,4% ($P < 0,05$); у лейкограмі спостерігали помірний лімфоцитоз порівняно з тваринами контрольної групи. У крові свиноматок 1-ї дослід. гр. застосування “Суілактоміну” на 28-му добу зумовило підвищення показників кобальту — у 2,5 раза, купруму — на 8%, цинку — в 1,3 раза порівняно з контролем. Свиноматки 2-ї дослід. гр. після застосування їм препарату “Суілактомін — окси” на 28-му добу мали вищі ($P \leq 0,05$) показники кобальту — в 4,5 раза, купруму — в 1,1, цинку — в 1,4 раза, ніж у контролі. Зроблено висновок, що за дефіциту мінеральних речовин у певних біогеохімічних зонах і провінціях, де утримують тварин, необхідна корекція їх раціонів різних технологічних і вікових груп з урахуванням фізіологічних потреб організму.

УДК 636.09:612.8:612.015.1:636.4

2018.1.322. ВПЛИВ ТОНУСУ АВТОНОМНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ НА АКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСТУ В ОРГАНІЗМІ СВИНЕЙ / Трокоз В.О., Данчук О.В., Студенок А.А. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2017. — Вип. 273. — С. 191–198. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550689.

Антиоксидантний захист, ферментативна система, нервово-гуморальна система, свині.

Експериментальні дослідження здійснено на свинофермі ТОВ СП “Нібулон” філія “Мрія” (с. Сокіл, Кам’янець-Подільський р-н, Хмельницька обл.) на свинях великої білої породи (15 гол.) віком 5–6 міс., масою 70–90 кг (кафедра фізіології, патофізіології та імунології НУБіП України). За результатами випробування тонусу автономної нервової системи за рефлексом Гольца виділено три групи тварин: нормотоніки, симпатикотоніки, ваготоніки. Встановлено достовірний вплив та взаємозв’язки тонусу автономної нервової системи із активністю системи антиоксидантного захисту. Домінування симпатичного відділу автономної нервової системи чинить більший вплив на активність ензимів системи антиоксидантного захисту, ніж переважання парасимпатичного відділу чи їх рівновага. Так, встановлено вищу активність глутатіонпероксидази та каталази у свиней-симпатикотоніків порівняно з нормо- та ваготоніками відповідно на 15,1 і 27,5% ($P < 0,05$ і $0,001$).

УДК 636.09:614.31:637.5:615.33:636.5

2018.1.323. ОСОБЛИВОСТІ НАКОПИЧЕННЯ ЕНРОФЛОКСАЦИНУ В ОРГАНІЗМІ КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ / Лінійчук Н.В., Якубчук О.М., Галка І.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2017. — Вип. 273. — С. 115–122. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550689.

Антибіотики, препарат “Байтрил 10%”, енрофлораксацин, курчата-бройлери, м’ясо курей (залишки антибіотиків), ветсанекспертиза.

У сучасному птахівництві з метою профілактики та терапії бактеріальних інфекцій застосовують антибактеріальні препарати, переважно з діючою речовиною енрофлораксацин. Так, препарат “Байтрил 10%” (вироб. Bayer Healthcare, Німеччина, розфасовка ПрАТ “ВНП Укрзооветпромстач”) містить 100 мг/мл розчину енрофлораксацину. Відповідно до інструкції “Байтрил 10%”, птицю, якій застосовували препарат, дозволяється забивати лише через 11 діб. Показано результати досліджень курчат-бройлерів віком від 20 діб, яким вводили “Байтрил 10%” у дозі 0,1 мл/кг маси тіла впродовж 5 діб. Забій проводили після останнього застосування препарату на 6-, 12- і 14-ту добу (на 11-, 17- і 19-ту добу досліді). Наведено показники залишкової кількості енрофлораксацину у крові, м’язах та внутрішніх органах дослідних курчат-бройлерів. Установлено, що застосування “Байтрилу 10%” у дозі 0,1 мл/кг маси тіла впродовж 5 діб підвищує його вміст у крові та посліди до 5-ї доби, а в подальшому концентрація знижується, проте в крові його кількість перевищує 100 мкг/кг впродовж 15 діб, а в посліди — 17 діб. Найбільший вміст енрофлораксацину виявлено у м’язах крила, грудних м’язах, м’язах спини, стегна, гомілки і задньої частини тушки та шкірі. Зокрема у м’язах крила, стегна і задньої частини тушки та шкірі перевищення МДР енрофлораксацину виявлено на 12–14-ту добу.

Це дає підставу для збільшення терміну каренції при застосуванні препарату у птахівництві.

УДК 636.09:615.373.3:547.962.4:006

2018.1.324. КАЛІБРУВАННЯ ГАЛУЗЕВОГО СТАНДАРТНОГО ЗРАЗКУ АНТИРАБІЧНОГО ІМУНОГЛОБУЛІНУ ІЗ СИРОВАТКИ КРОВІ КРОЛІВ / Полупан І.М., Мазур Н.В., Недосєков В.В. // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2017. — Вип. 103. — С. 311–316. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 549866.

Імуноглобулін антирабічний, стандарти, діагностика, оцінка антирабічного імунітету, епізоотологічний контроль, сказ, імунні сироватки, антитіла віруснейтралізуювальні, кролі.

На сьогодні головним стандартом антирабічної сироватки (САС), який придатний для досліджень титрів антирабічних антитіл методом *in vivo* та *in vitro*, є Другий міжнародний стандарт антирабічного імуноглобуліну людини (АІЛ) (1993 р., Данія). Випуск цього САС досить обмежений, тому він не рекомендується для рутинного використання, а тільки для калібрування національних стандартів. Метою представлено дослідження було: здійснити калібрування Галузевого стандартного зразка антирабічного імуноглобуліну із сироватки крові кролів (АІСК) до Другого міжнародного стандарту антирабічного імуноглобуліну людини (АІЛ). Для роботи використовували одержаний (Ін-т вет. медицини НААН) раніше стандартний зразок АІСК. Калібрування отриманого ліофільного висушеного препарату проводили відносно Міжнародного стандарту АІЛ (30 МО/см³) у реакціях віруснейтралізації *in vivo* та *in vitro*. Зразок досліджували шляхом 3-кратної постановки РН на білих мишах і FAVN-тесту. Результати калібрування одержаного зразка АІСК показали активність препарату у РН на білих мишах на рівні 11,03 МО/см³, а у FAVN-тесті — 11,27 МО/см³. Розроблений і запропонований авторами Галузевий стандартний зразок АІСК є стабільним за рахунок зберігання в ліофілізованій формі та придатним для визначення антирабічної активності сироваток крові та імуноглобулінів методами *in vivo* та *in vitro*.

УДК 636.09:615:636.2:637.12.072

2018.1.325. ВПЛИВ ПРЕПАРАТУ ГЕРМАКАП НА ПОЛІПШЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ МОЛОКА — СИРОВИНИ КОРИВ / Величко В.О., Якубчук О.М., Каплуненко В.Г., Авдос’єва І.К. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. — Л., 2017. — Вип. 18, № 2. — С. 114–122. — Бібліогр.: 23 назви. Шифр 550069.

Нанотехнології у ветмедицині, корови, метаболізм корів, препарат Гермакап, цитрати Zn і Ge, молоко корів, германій, цинк.

Дослідження проведено на 20 коровах (м.т. — 450 кг). Вивчали вплив препарату Гермакап (містить цитрати Zn та Ge), який вводили коровам внутрішньом’язово (10 мл/гол., раз на тиждень упродовж місяця) у період 8–9 місяців тільності, на якість молока. Повторне застосування Гермакапу здійснювали на 2-му місяці лактації. Корови контрольної групи були інтактними. Годівля, утримання та догляд обох груп був належним та ідентичним. Відбір проб крові проводили у кінці 9-го місяця тільності, 1-го і 2-го міс. лактації. Відбір проб молока — у кінці 1-, 2- і 3-го місяця лактації. У дослідній групі корів виявлено підвищення кількості лейкоцитів, зокрема нейтрофілів та моноцитів, а також загального білка і загального вмісту Ig. У молоці дослідної групи також підвищився вміст білка, лактози і сухого знежиреного молочного залишку. Окрім того, у молоці дослідної групи відзначено менші показники соматичних клітин упродовж перших 3 місяців лактації. Концентрація цинку та германію у крові та молоці по закінченню періоду застосування препарату Гермакап мала тенденцію до підвищення. Водночас застосування препарату дало змогу уникнути дефіциту цинку у крові корів дослідної групи на 2-му місяці лактації, який спостерігали у тварин контрольної групи.

УДК 636.09:616.34:636.597:612.017.1

2018.1.326. ОСОБЛИВОСТІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ЛІМФОЇДНОЇ ТКАНИНИ В ІМУННИХ УТВОРЕННЯХ СТІНКИ КИШЕЧНИКА,

ДИВЕРТИКУЛИ МЕККЕЛЯ І СЛІПОКИШКОВИХ ДИВЕРТИКУЛАХ КАЧОК / Мазуркевич Т.А., Хомич В.Т. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 82. — С. 30–35. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 550214.

Птиця водоплавна, качки, імуногенез качок, лімфоїдна тканина, кишечник качок, дивертикул Меккеля, дивертикули сліпокишкової, плямки Пейєра.

До імунних утворень кишечника качок, які видимі неозброєним оком, відносять плямки Пейєра (ПП), дивертикул Меккеля (ДМ) і сліпокишкові дивертикули (СД). Метою дослідження було вивчення особливостей локалізації лімфоїдної тканини (ЛТ) в імунних утвореннях стінки кишечника, ДМ і СД качок. Для дослідження відбирали матеріал від качок-бройлерів Благодарського кросу віком 1, 5, 10, 15, 20, 25, 30, 60, 90, 120, 150, 180, 210, 240 дб (по 4–6 гол. кожного віку). Встановлено, що ЛТ у ПП кишечника, ДМ та СД качок розташовані у слизовій і м'язовій оболонках їх стінок. Із добового віку качок ЛТ виявляється у слизовій оболонці досліджених структур та у м'язовій оболонці СД, а із 10–20-доб. віку — у м'язовій ПП кишечника і ДМ. Повна морфологічна зрілість ЛТ у слизовій оболонці ПП кишечника настає у 15-доб. віці качок, а ЛТ слизової оболонки ДМ — у 20-добовому і сліпокишкових дивертикулів — у 10-доб. віці. Площа ЛТ у слизовій оболонці ПП 12-палої і клубової кишок збільшується до 210-доб. віку, а порожньої кишки — до 150-добового. У м'язовій оболонці названих структур ЛТ займає найбільшу площу в 150-добових качок. Площа ЛТ у слизовій оболонці сліпих кишок збільшується до 90-доб. віку, а у м'язовій — до 240-добового. Максимальну площу ЛТ у слизовій оболонці ДМ займає у 20-доб. качок, а в СД — у 180-добових. У м'язовій оболонці цих структур ЛТ найбільшу площу займає у 150-добових качок. На рисунках зображено: плямки Пейєра сліпої кишки качки віком 120 дб; стінки плямки Пейєра 12-палої кишки качки віком 30 дб та порожньої кишки качки віком 20 дб; стінки дивертикули Меккеля 30-добової качки.

УДК 636.09:616.37:616–089.843

2018.1.327. ВПЛИВ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ КУЛЬТУР КЛІТИН НА ПЕРЕБІГ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ У ТВАРИН / Ковпак В.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 78. — С. 41–47. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 30 назв. Шифр 550210.

Цукровий діабет у тварин, підшлункова залоза (культура клітин), кістковий мозок (культура клітин), жирова тканина (культура клітин), трансплантація алогенних культур, глюкоза у крові.

Досліджено вплив від трансплантації культур клітин кісткового мозку, підшлункової залози та жирової тканини на перебіг експериментального цукрового діабету у щурів. Виявлено зниження рівня глюкози у крові дослідних тварин за трансплантації клітинного матеріалу порівняно з контролем. За трансплантації культур клітин підшлункової залози, при експериментальному цукровому діабеті у щурів, відмічали кращі показники зниження рівня глюкози у крові порівняно з іншими культурами клітин, що стало підставою її подальшого дослідження на котах. За алогенної трансплантації культур клітин підшлункової залози у котів відмічали різке зниження рівня глюкози в крові дослідних тварин одразу після введення з подальшим поступовим наближенням досліджуваного показника до вихідного стану. На експериментальних моделях спостерігали позитивний ефект від трансплантації культур клітин, що дає змогу рекомендувати даний метод терапії цукрового діабету у клінічну ветеринарну практику. Зазначено, що трансплантація культур клітин жирової тканини має найнижчий ефект при застосуванні на фоні експериментального цукрового діабету порівняно з культурами клітин кісткового мозку та підшлункової залози.

УДК 636.09:616.8:636.2:612.015.6

2018.1.328. ЗМІНИ У ВІТАМІННІЙ ЛАНЦІ АНТИОКСИДАНТНОЇ СИСТЕМИ КОРІВ РІЗНИХ ТИПІВ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ / Сисюк Ю.О., Карповський В.І., Журенко О.В., Данчук О.В., Постой Р.В. // Науковий вісник Львів-

ського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 78. — С. 81–85. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 21 назв. Шифр 550210.

Антиоксидантна система корів, ВРХ, вітаміни, корови (взимку, влітку), нервова діяльність корів.

Дослідження проведено на базі господарства ПСП “Колос” (сmt Бородянка, Київська обл.) на клінічно здорових коровах української чорно-рябої породи 2–3-ї лактації. Наведено результати дослідження вмісту окремих вітамінів у сироватці крові (СК) корів різних типів вищої нервової діяльності (ВНД) залежно від пори року. Встановлено, що вміст аскорбінової кислоти у СК корів різних типів ВНД у холодну пору року був нижчий відповідно на 22–27% щодо показників у тварин влітку. Уміст жиророзчинних вітамінів залежав від пори року більшою мірою. Так, уміст ретинолу та токоферолу в холодну пору року був менший на 35,8–55,3%, ніж улітку ($P < 0,001$) залежно від типу ВНД. Незалежно від пори року у тварин сильних типів ВНД уміст вітамінів у сироватці крові достовірно не відрізняється. Проте виявлено тенденцію щодо вищого їх умісту у СК тварин сильного врівноваженого рухливого типу. У тварин слабого типу ВНД уміст аскорбінової кислоти, токоферолу та ретинолу нижче від показників, ніж у сильного врівноваженого рухливого типу ВНД на 13,2–14,4% ($P < 0,05$).

УДК 636.09:616.99:615.3:636.2

2018.1.329. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРЕПАРАТІВ ЗА СПОНТАННОГО КРИПТОСПОРИДИОЗУ ТЕЛЯТ / Журенко В.В., Сорока Н.М., Журенко О.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2017. — Вип. 273. — С. 308–315. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550689.

Криптоспоридіоз, телята, інвазії у телят, препарати (“Толторокс”, імунобактерин-Д).

Криптоспоридіоз — це кишкове захворювання хребетних тварин, що спричиняється найпростішими організмами класу *Sporozoa* родини *Cryptosporidiidae* роду *Cryptosporidium*; зооноз, з фекально-оральним механізмом передачі збудника. Екстенсивність інвазії у тварин може досягти 80–100%. Представлено результати ефективності лікувальних препаратів: 1) “Толторокс” (3 мл/10 кг м.т.) дворазово; 2) “Толторокс” з імунобактерином-Д (5 г, двічі на добу з молоком, 2 доби підряд). Дослідження проведено на 18 телятах, віком від 2 до 35 дб, інвазованих криптоспоридіями (ПП “Земля і воля”, Васильківський р-н, Київська обл.). Показано, що комплексне застосування “Толтороксу” з імунобактерином-Д має позитивний результат при лікуванні телят. Так, після застосування інвазованим телятам лише “Толтороксу” на 5-ту добу у фекаліях знаходили 55–60 ооцист в 10 полях зору мікроскопа, екстенсивність становила 66,7%, а інтенсивність — 21,2%. У тварин, яким задавали “Толторокс” із імунобактерином-Д, у фекаліях знаходили 50–70 ооцист в 10 полях зору мікроскопа за екстенсивності 77% та інтенсивності — 81,1%. Вже на 28-му добу життя тварини, яким задавали “Толторокс” з імунобактерином-Д повністю звільнилися від паразитів. Наведено морфологічні, біохімічні та імунологічні показники крові піддослідних телят.

УДК 636.09:616.99–07:542.2

2018.1.330. ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА ПАЗАРИТИЧЕСКИХ ПРОСТЕЙШИХ / Стоянов Л.А. // Мир ветеринарии. — 2017. — № 6. — С. 58–62.

Лабораторна діагностика, паразитарні найпростіші, гельмінти, методи досліджень паразитів.

Розглянуто методи досліджень паразитарних найпростіших: нативний мазок, Фюллеборна, Фауста, Столла, а також макроскопічні і мікроскопічні методи гельмінтів; методи флотатії і Дарлінга. Наведено необхідні реактиви та обладнання. Представлено макро- і мікроскопічні паразитологічні методи лабораторної діагностики, які використовуються для прямого виявлення гельмінтів, їхніх фрагментів, яєць і личинок паразитів, вегетативних і цистних форм патогенних найпростіших, при виявленні та ідентифікації яких у додаткових чи побічних дослідженнях немає потреби.

УДК 636.09:616–099:612.015.348:636.5

2018.1.331. ОБМІН БІЛКА ТА НЕБІЛКОВИХ АЗОТИСТИХ КОМПОНЕНТІВ У КУРЕЙ ЗА ХРОНІЧНОГО ОТРУЄННЯ “МОСПІЛАНОМ” ТА “АКТАРОЮ” / Базака Г.Я., Духницький В.Б., Іщенко В.Д. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2017. — Вип. 273. — С. 247–257. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550689.

Отруєння птиці кормами, неонікотиніди, препарати (“Моспілан” і “Актара”), ацетаміпруд, тіаметоксал, інсектициди, токсичність кормів, кури-несучки.

Досліджували хронічну токсичність у курей-несучок масою тіла 1049±50 г, віком 6 місяців, зумовлену згодовуванням комбікорму, обробленого препаратами “Моспілан” та “Актара”, що містять 20% ацетаміприду та 25% тіаметоксалу відповідно. Наведено показники протеїну загального та окремих його фракцій, альбумінів і глобулінів, а також сечової кислоти та креатиніну у плазмі крові курей через 10, 20, 30 діб після згодовування такого комбікорму, а також через 10 діб після його припинення. Встановлено, що за згодовування курям корму з “Моспіланом” у дозах 65 мг/кг м.т. та 32,5 мг/кг м.т. і 2-й дослідній групі — з “Актарою” у дозах 360 і 180 мг/кг м.т. упродовж 30 діб, у птиці відбувається загальнотоксична дія без видимих ознак отруєння і загибелі. Біохімічними дослідженнями плазми крові виявлено виражене зниження умісту протеїну загального та його основних фракцій — альбумінів і глобулінів, що засвідчило розвиток гіпопротеїнемії та пригнічення білоксинтезувальної функції печінки. Уміст сечової кислоти та креатиніну у плазмі крові дослідних груп увесь період досліджень був більшим від контролю. Через 10 діб після припинення згодовування токсичного корму, більшість досліджуваних показників птиці не відновлювалися до рівня контролю. Це показало наявність кумулятивних властивостей в ацетаміприду та тіаметоксалу.

УДК 636.09:617:621.791.7:616–006

2018.1.332. ТЕХНОЛОГІЯ ЕЛЕКТРОЗВАРЮВАННЯ ЖИВИХ ТКАНИН У ВЕТЕРИНАРНІЙ ХІРУРГІЇ / Тарнавський Д. // Тваринництво України. — 2017. — № 5/6. — С. 32–35.

Оперативне лікування тварин, онкологія тварин, електрозварювання в хірургії, ветеринарна хірургія.

Показано, що застосування електрозварювання в оперативному лікуванні онкологічних захворювань тварин має широкі перспективи. Метод дає змогу проводити складні оперативні втручання швидко, безкровно і запобігає виникненню ускладнень у післяопераційний період, зокрема таких, як кровотеча, інфікування рани мікрофлорою тощо. Морфологічна структура ушкодженої тканини, яка піддавалась хірургічній маніпуляції, швидше відновлюється. Лімфатичні вузли навколо пухлини можна видалити шляхом обережного відокремлення їх від оточуючих тканин, а капсула вузлів під впливом електричного струму набуває додаткової міцності, що запобігає розсіюванню ракових клітин в операційному полі. Під час видалення лімфатичних вузлів заварюються лімфатичні судини, завдяки чому не утворюється скупчення лімфи (лімфоми) в післяопераційному періоді. Застосування електрозварювання порівняно економічніший спосіб і позитивно позначається на вартості операції.

УДК 636.09:618.19–002–07:681.586.48

2018.1.333. ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ КОРІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ УЗД / Мазуркевич А.Й., Гришук А.В., Гришук І.А. // Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветеринарних препаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин. — Л., 2017. — Вип. 18, № 2. — С. 148–152. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 550069.

Мастити у корів, молочне скотарство, молочна залоза у корів, діагностика (УЗД).

Дослідження проведено в господарстві СТОВ “Райз-Максимко” Лубенського р-ну Полтавської обл. на 10 коровах української чорно-рябої молочної породи, яких розподілили на 2 групи: 1-ша — клінічно здорові у період лактації (без підвищеного рівня соматичних клітин у пробах молока), 2-га — з діагнозом “гострий і хронічний мастит” (з ураженням 1/4

молочної залози). Представлено порівняльні результати УЗ-діагностики у вигляді ехо-зображень. Показано, що у молочній залозі корів за катарального маститу патологічні зміни відзначаються у слизовій оболонці молочної цистерни та молочних протоків. Сонографічна картина паренхіми молочної залози проявляється вираженою гетерогенністю. Виявлено різке збільшення просвіту молочних протоків з одночасним потовщенням їх стінок. У зв'язку із широким поширенням інфікування вимені корів стафілококами спостерігали часті гнійні форми маститів, які клінічно проявлялись у вигляді абсцесів та флегмон. Зроблено висновок, що метод ультразвукового сканування для дослідження молочної залози у корів дає можливість виявити зміни в паренхімі органа, пов'язані із маститом, оцінити щільність та структуру паренхіми, стан молочних ходів і кровоносних судин, ступінь ураження тканин, встановити локалізацію патологічного процесу, а також характер змін за методів лікування.

УДК 636.09:618.36:636.32/38:615

2018.1.334. МОРФОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЛАЦЕНТИ ОВЕЦЬ ПРИ ФЕТОПЛАЦЕНТАРНІЙ НЕДОСТАТНОСТІ ТА КОРЕКЦІЇ ПРЕПАРАТОМ “КАРАФЕСТ + ОВ” / Островерхова І.О., Жигалова О.Є. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 82. — С. 153–165. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550214.

Фетоплацентарна недостатність, патології вагітності, вівцематки суягні, плацента (дисфункція), гіповітамінози, ягнята новонароджені, препарат “Карафест + ОВ”, антенатальна патологія вівцематок.

Об'єктом досліджень були 10 суягних вівцематок та їх плацента (вагітність 5 міс.) породи прекокс живою масою 45–50 кг. Тварин за фетоплацентарною недостатністю (ФН) розподілили на 2 групи. Дослідній групі застосовували комплексний препарат “Карафест + ОВ” — орально за місяць до прогнозованого окоту, в дозі 0,04 мл/кг живої маси з інтервалом 48 год упродовж 30 діб до початку окоту. Макроскопічним обстеженням встановлено, що досліджувані посліди вівцематок обох груп були блискучими і добре васкуляризованими, без патологічних нашарувань. Котиледони хоріонів контрольної групи мали менш виражену рельєфність, у деяких з них визначались локальні крововиливи. При цьому маса тіла новонароджених ягнят у дослідній групі була значно вища, ніж у контрольній — на 44,2%, а маса плаценти — на 15,9%. Також відмічалось підвищення кількості котиледонів на 4,1%, а їх загальна площа була більшою на 29,3%. Це свідчить про значне відставання розвитку плода в умовах функціональної недостатності фетоплацентарного комплексу. Гістологічним дослідженням встановлено, що при ФН наявні гемодинамічні розлади і дистрофічні зміни з боку строми, синцитіотрофобласту і цитотрофобласту ворсин хоріону. Структурні зміни в плодовій частині плацент контрольної групи призводять до гіпоксії плода, недостатнього забезпечення його трофічних і видільних потреб, що може стати причиною аутоінтоксикації. Препарат “Карафест + ОВ” справляв позитивну дію на структуру плаценти і розвиток плода, насамперед покращила плацентарна перфузія, збільшилась кількість кровоносних судин у стовбурових ворсинах. Відзначалась збереженість шарів цитотрофобласту і синцитіотрофобласту, які виявляють здатність до резорбції крові і гемосидерину з міжворсинчастого простору, що значно поліпшує обмін речовин між плодовою і материнською частинами плаценти. Зроблено висновок, що корекція фетоплацентарної недостатності застосуванням препарату “Карафест + ОВ” зменшує прояв дистрофічних процесів, нормалізує ангиогенез у ворсинчастій частині хоріону та сприяє відновленню покриття ворсин трофобластом.

УДК 636.09:618.5–089.88:618.36:636.1

2018.1.335. ПЕРЕДЧАСНЕ ВІДШАРУВАННЯ ПЛАЦЕНТИ КОНЕЙ (ДІАГНОСТИКА, ЛІКУВАННЯ) / Бородиня В.І., Святченко О.А. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 82. — С. 16–21. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 550214.

Патологія жеребіння, ветеринарне акушерство, кобили, плацента (передчасне відшарування), асфіксія, лошата

новонароджені, гіпоксія, гіперкапнія, хоріоалантоїс (акушерський розтин).

Розглянуто діагностику, лікування та профілактику передчасного відшарування плаценти у кобил (ПВПК) під час жеребіння. Дослідженнями встановлено, що за ПВПК середня тривалість вагітності у них становить 334 дні (321–341 день). За декілька тижнів до жеребіння виявлено ознаки ПВПК: передчасна поява молока, рідкі вагінальні виділення, занадто сильні рухи плода... відкрита шийка матки, випадання плаценти. Визначено, що за умови ПВПК діагностичні дослідження слід проводити оперативним, оскільки від цього залежить життя і життєздатність новонародженого. Загальний стан кобили при цьому не має особливих відхилень від норми. Клініко-акушерське обстеження включає піхове і сонографічне дослідження, які дають можливість побачити відкриту

шийку матки та випалу плаценти, місцезнаходження відшарованої ділянки плаценти, її обсяг. Характерні симптоми ПВПК помітні лише під час жеребіння. Для родів з передлежанням плаценти характерним є відсутність виливання навколоплідних рідин (алантоїсна рідина) на початку 2-ї стадії жеребіння, оскільки хоріоалантоїс залишається цілісним. Лоша, всі оболонки і води, вміщені в цілісний хоріоалантоїс, виходять одночасно. На плодових оболонках дуже чітко помітні структурні зміни. Даний патологічний стан значно впливає на стан лоша в неонатальний період. Для кобили з діагнозом ПВПК небезпека не загрожує, проте дуже важливо надатичасну негайну допомогу — розтинання хоріоалантоїсу і виведення плода назовні. Детально описано заходи щодо забезпечення життєдіяльності новонародженого під час жеребіння, а також методи інтенсивної терапії лошатам.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 634.1.076:634.11:664.292

2018.1.336. ПЛИВ ФЕРМЕНТАЦІЇ ЯБЛУНЕВОЇ МЕЗГИ НА ВМІСТ ПРОПЕКТИНУ У ВИЧАВКАХ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ ЯБЛУНЕВОГО СОКУ / Кисельов Д.О., Демчишак Н.Ф. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 97. — С. 60–64. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 550225.

Яблунева мезга, яблуневої вичавки, протопектин, ферментація, сухі речовини.

Наведено результати біохімічних досліджень вмісту сухих речовин та пектинів у вичавках яблук у різні строки переробки та при двох методах переробки мезги. Показано, що в період від 19.09 до 31.10 вміст сухих речовин поступово збільшується, що зумовлено періодом досягання яблук. Установлено, що титрована кислотність сировини знаходиться в межах 0,52–0,63. Приємним смаком характеризується сировина, яка має низьку кислотність, високий вміст цукрів та цукрово/кислотний індекс. Вихід пектину із вичавок ферментованої мезги коливався в межах 9,47–7,44% та неферментованої — від 6,4 до 5,17% протягом періоду досліджень. Відмічено, що в період масової переробки яблук вересень–жовтень, вихід пектинів зменшується пропорційно до збільшення вмісту сухих речовин як у ферментованій, так і неферментованій сировині.

УДК 637.1

2018.1.337. РОЗРОБЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ МОЦАРЕЛЛИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ РІЗНИХ СПОСОБІВ ЗСІДАННЯ БІЛКІВ / Цісарик О.Й., Мусій Л.Я., Сливка І.М., Молокус Т.Ф. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 80. — С. 93–98. — (Сер. Харчові технології). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 550212.

М'який сир, Моцарелла, закваска, лимонна кислота, вихід сиру, органолептичні показники.

Встановлено, що тривалість зсідання нормалізованої суміші при виробництві сиру "Моцарелла" із використанням розчину лимонної кислоти становила 25 хв, що значно менше (у 12 разів) порівняно із використанням бактеріальної закваски та пришвидшує технологічний процес. При застосуванні лимонної кислоти вихід сиру збільшується на 9%, тому для одержання більшого прибутку доцільно використовувати лимонну кислоту. Зразок із використанням лимонної кислоти характеризується вираженням сирним, кисломолочним, без сторонніх присмаків та запахів, властивим м'якому свіжому сиру смаком і запахом. Деяко гіршими органолептичними показниками був наділений зразок з використанням заквашувальної культури прямого внесення RSF-742. Однак під час зберігання зразок, для коагуляції білків якого використовували заквашувальну культуру прямого внесення RSF-742, характеризувався кращими органолептичними і фізико-хімічними показниками.

УДК 637.136.3/5:637.14+636.087.3

2018.1.338. ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ КИСЛОМОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ ЗІ ВМІСТОМ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН / Кігель Н.Ф., Даниленко С.Г., Куцик Т.П. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2017. — № 4. — С. 56–64. — Бібліогр.: 15 назв.

Кисломолочні продукти, лікарські рослини, бактеріальний концентрат, функціональні інгредієнти.

Обґрунтовано технологічні рішення, що передбачають збагачення молочної основи бактеріальним концентратом кефірних грибків і функціональними інгредієнтами лікарських рослин: сухих екстрактів коренів алтеї лікарської і коренів оману високого, а також ефірної олії м'яти перцевої. Проведено порівняльну оцінку фізико-хімічних показників кисломолочних продуктів із вмістом різних лікарських рослинних інгредієнтів. Установлено, що в процесі зберігання рослинні інгредієнти значною мірою впливають на структурно-механічні, органолептичні показники продуктів, зокрема консистенцію, в'язкість, здатність втримувати вологу. Зазначено, що зразки мають широкий спектр ароматичних речовин і низьке кислотоутворення. Автори вважають, що найкраще додавати сухі екстракти цих рослин перед початком ферментування. Зроблено висновок щодо співіснування різних функціональних інгредієнтів лікарських рослин та мікрофлори кефірних грибків. Створено функціональний кисломолочний продукт "Дивосил", що містить у своєму складі три функціональні інгредієнти, бактеріальною складовою яких є сухий бактеріальний концентрат кефірних грибків. Досліджено клінічну ефективність продукту та впроваджено результати досліджень на молочному підприємстві Полтавської обл.

УДК 637.14/34

2018.1.339. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ РОСЛИННИХ ДЖЕРЕЛ БІОФЛАВОНОЇДІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПРОДУКТІВ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ / Сухорська О.П., Сливка Н.Б., Білик О.Я. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 80. — С. 107–110. — (Сер. Харчові технології). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550212.

Біофлавоноїди, аронія, смородина чорна, шипшина, йогурт, радіозахисні властивості, органолептичні показники.

Розроблено рецептури кисломолочних напоїв із використанням харчової композиції. Для приготування фітокомпозиції обрано ягоди шипшини, аронії та смородини чорної. Фітокомпозиції вносили у вигляді пюре. Для подовження терміну зберігання та використання фітокомпозиції у зимовий період її пастеризують 25 хв при температурі 85°C. Кількісне співвідношення у пюре ягід смородини, аронії та шипшини становить 3:4:3. Йогурт виготовляли термостатним

способом. Для заквашування використовували закваску АВЧ-3. Масова частка жиру в готовому продукті становить 2,5%. Досліджено основні фізико-хімічні показники готових продуктів. Установлено, що збільшення сухих речовин суміші сприяє збільшенню в'язкості продукту і знижується ступінь синергізму під час зберігання. Запропонована технологія йогурту з наповнювачами радіозахисної дії дає змогу розширити асортимент продукції з радіозахисними властивостями. Ці продукти задовольняють добову потребу організму в нутрієнтах радіозахисної дії на 15–20%.

УДК 637.142:621.37

2018.1.340. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ М'ЯКОГО КИСЛОМОЛОЧНОГО СИРУ ПІДВИЩЕННЯМ БІОЛОГІЧНОЇ ЦІННОСТІ / Самілік М.М. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 80. — С. 33–37. — (Сер. Харчові технології). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 550212.

Сир кисломолочний м'який, пастеризація молока, коагуляція білків молока, яйця, горіхи, родзинки, вітаміни, мікроелементи, вільні амінокислоти.

Запропоновано принципово нову рецептуру і технологію виробництва кисломолочного м'якого сиру підвищеної біологічної цінності, збагаченого вітамінами, мікроелементами, вільними амінокислотами, харчовими волокнами. Представлено узагальнену функціональну схему виробництва сиру кисломолочного м'якого. Сир пропонується виготовляти кислотнo-сичужним способом коагуляції білків молока. Висока температура пастеризації молока (90°C) дає можливість підвищити вихід сиру на 20–25%. Висока біологічна цінність сиру, одержаного запропонованим способом, зумовлена хімічним складом основних компонентів. Як компоненти запропоновано використовувати родзинки із зеленого винограду, волоські горіхи, яйця курячі і перераховано, джерелом яких пластичних, енергетичних та захисних речовин вони є. Висвітлено фізіолого-гігієнічне значення нутрієнтів, що входять до їх складу. Сир “Любомир” відноситься до невивірюваних сирів, він швидко готується, тому процес його виготовлення не вимагає значних виробничих витрат.

УДК 637.5.05/07:637.56

2018.1.341. ОПТИМІЗАЦІЯ РЕЦЕПТУРИ М'ЯСНИХ ХЛІБІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ГІДРОБІОНТІВ / Божко Н.В., Тищенко В.І., Пасічний В.М. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 80. — С. 38–42. — (Сер. Харчові технології). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550212.

М'ясний хліб, гідробіонти, комбінований харчовий продукт, рецептури, функціонально-технологічні показники.

Досліджено використання нетрадиційного поєднання сировини для створення комбінованих та функціональних харчових продуктів. Розроблено рецептури м'ясних фаршевих систем для виготовлення м'ясних хлібів із частковою заміною основної сировини на сировину рибного походження. Досліджено функціонально-технологічні та структурно-механічні показники фаршевих систем та готової продукції. Встановлено, що вологозв'язувальна здатність оптимізованих зразків фаршу м'ясних хлібів вища на 5,5–14,1% порівняно з базовою рецептурою. Визначено, що оптимізовані фарші із високими показниками вологозв'язувальної здатності до загальної вологості і вологозв'язувальної здатності до маси фаршу мали граничну напругу зсуву та пружність у 6–6,5 рази нижчі порівняно з базовим зразком, що робить фарш та готові вироби піддатливими до механічного впливу, тобто більш ніжними та соковитими. Доведено, що комбіновані м'ясо-рибні фарші краще адсорбують та утримують у своєму складі жири. Стійкість емульсії фаршу з використанням гідробіонтової сировини перебувала в межах 47,4–44,9%, що в середньому на 12–15% вище порівняно з базовою рецептурою. Включення до рецептури сировини гідробіонтів сприяло підвищенню емульгуючої здатності фаршу на 8,9%. Розроблені комбіновані м'ясо-рибні вироби мали вихід готової продукції вище на 5,3–8,5% порівняно з базовим м'ясним хлібом. З'ясовано, що часткова заміна дорогої м'ясної сировини на дешеву рибну не погіршує органолептичних, фізико-

хімічних показників м'ясних хлібів. Показано, що оптимізовані рецептури м'ясо-рибних хлібів можуть бути рекомендовані до виробництва підприємствами м'ясної промисловості.

УДК 664.162.8.061.94.063

2018.1.342. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ КОНЦЕНТРУВАННЯ СОКІВ / Бурдо О.Г., Бурдо А.К., Давар Р.П. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2017. — № 3. — С. 78–82. — Бібліогр.: 8 назв.

Концентрування соків, мікрохвильове випаровування, соки із гранату та ехінацеї, температура концентрування, паропроодуктивність.

Показано енергетичну та технологічну перспективу концентрування соків у мікрохвильових випарних апаратах. Наведено математичну модель процесу випаровування у мікрохвильовому полі. Представлено схему та завдання експериментальних досліджень. Проаналізовано результати експериментів, що отримані на соках із гранату та ехінацеї. Узагальнено дослідні дані у вигляді критеріальної моделі. Доведено гіпотезу про можливість направленої підведення енергії до води у розчинах, що виключає процес формування приграничного шару та перегріву в об'ємі розчину, що концентрується. Процес згущення проходить без традиційної теплопередачі. Мікрохвильові вакуум-парові апарати спроможні забезпечити кінцеву концентрацію в 1,5–2 рази вищі, ніж традиційні. Температура концентрування не перевищує 35°C та протікає при стабільних параметрах паропродуктивності.

УДК 664.292

2018.1.343. ПРО ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПЕКТИНОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ / Грабовська О.В., Пастух Г.С. // Цукор України. — 2017. — № 6/7. — С. 42–47. — Бібліогр.: 13 назв.

Пектин, вторинна сировина, пектинове виробництво, буряковий жом, яблучні вичавки, картопляна мезга.

Огляд технологій пектину і сировинних ресурсів, необхідних для його отримання, показав, що Україна має усі можливості для відродження власного пектинового виробництва і зменшення застосування дорогого імпортного пектину. Відмічено дві найголовніші умови — це достатня сировинна база і високі фізико-хімічні показники пектину з наявної сировини, а також потужна наукова база в галузі технології виробництва пектину з рослинної сировини. Для України такою сировиною може бути буряковий жом (вторинна сировина цукрового виробництва), яблучні, виноградні та гарбузові вичавки (відходи сокового, виноробного та консервного виробництва), суцвіття соняшнику, картопляна мезга. Проаналізовано способи отримання пектину з рослинної сировини і показано актуальність впровадження технології пектину та пектинопродуктів у виробництво в Україні. Технологія пектину базується на використанні вторинної сировини, і таким чином, з одного боку, вирішує питання утилізації відходів, а з іншого — дефіциту пектину.

УДК 664.644

2018.1.344. ЗАСТОСУВАННЯ НЕТРАДИЦІЙНОЇ СИРОВИНИ В ТЕХНОЛОГІЇ ХЛІБА / Євчук Я.В. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2017. — № 1(58), т. 1. — С. 211–221. — Бібліогр.: 21 назва. Шифр 550315.

Технологія виробництва хліба, нетрадиційна сировина, плоди глоду, фізико-хімічні показники, якість хліба.

Доведено позитивний вплив порошку із плодів глоду сорту Шаміль у кількості 3% від маси борошна, що мало позитивний вплив на фізико-хімічні показники якості хліба, забарвлення його поверхні, еластичність м'якуша, смак і аромат. Визначено, що найвищою вологістю вирізнявся хліб із додаванням 12% порошку із плодів глоду (44%), найменшою — хліб із борошна пшеничного без добавок (контроль). Найвища кислотність хліба (2,9–3,0 град) була у варіантах із внесенням добавки у кількості 9 і 12%, найменша — у варіантах 3 і 6% — 2,8 град. Найвищу пористість хліба було відмічено у варіанті із додаванням порошку у кількості 3% (65,8%), тоді як у інших варіантах із внесенням добавки у кількості 3 і 6% становила відповідно 387 і 363 см³/100 г, а найнижча — 355 і 345 см³/100 г у варіантах із внесенням

добавки 9 і 12%. Вихід хліба був найвищим у варіантах дослідних зразків із додаванням порошку із плодів глоду у кількості 3% (128,0%), а найменший — у варіанті 12% порошку — 127,1%. Формостійкість подового хліба була найвищою у варіанті з додаванням 3% порошку (0,56), тоді як у варіанті із додаванням 12% порошку цей показник був найнижчим — 0,43. Використання порошку із глоду дає можливість інтенсифікувати процес дозрівання хліба, створити більш повноцінне поживне середовище для активації дріжджів та отримати хлібобулочні вироби високої якості, більш стійкі до мікробіологічного псування та подовжити термін їх зберігання.

УДК 664.644.4

2018.1.345. ОБҐРУНТУВАННЯ СКЛАДУ БОРОШНЯНИХ СУМІШЕЙ У ВИРОБНИЦТВІ БЕЗГЛЮТЕНОВИХ ПРОДУКТІВ / Шаніна О.М., Мінченко С.М. // Інженерія переробних і харчових виробництв. — 2017. — № 1. — С. 63–67. — Бібліогр.: 6 назв.

Безглютенові продукти, борошняні суміші, кукурудзяне борошно, рисове борошно, поліпшувачі добавки, біологічна цінність хлібців.

Досліджено вплив нетрадиційних видів сировини на біологічну цінність безглютенових парових хлібців. Встановлено збільшення вмісту лімітуючих амінокислот та зростання коефіцієнтів утилітарності білка та його збалансованості, а також індексу якості. Показано, що внесення борошна амарантового до борошна кукурудзяного сприяє підвищенню коефіцієнта утилітарності на 47%, внесення борошна лляного — на 73% та борошна кіноа — на 97%. Внесення гарбузового борошна підвищує коефіцієнт утилітарності борошняної суміші на основі рисового борошна на 83%, соргового борошна — на 97%, а соняшникового — більше ніж у два рази. Індекс якості білка борошняної суміші на основі кукурудзяного борошна зростає на 31% у випадку внесення борошна амаранту, на 36% — при використанні лляного борошна та у 2 рази при внесенні борошна кіноа. При внесенні поліпшувачів добавок до борошна рисового цей показник також підвищується. Крім того, спостерігалось покращення коефіцієнтів збалансованості і розбалансованості білка. Відмічено, що вміст усіх незамінних амінокислот збільшується в певній мірі при внесенні борошна лляного, кіноа, соняшникового та соргового. Суттєвого зростання вмісту всіх незамінних амінокислот вдалось досягти при використанні борошна соняшникового. В середньому даний показник збільшується у 2 рази, а у випадку триптофану — у 3 рази. Використання добавок нетрадиційної зернової сировини позитивно впливає на біологічну цінність безглютенових парових хлібців з кукурудзяного та рисового борошна.

УДК 664.664

2018.1.346. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ЗАКВАСОК СПОНТАННОГО БРОДІННЯ З БОРОШНА КРУП'ЯНИХ КУЛЬТУР / Гетьман І.А., Михонік Л.А., Дробот В.І., Семенова А.Б., Писарець О.П. // Хранение и переработка зерна. — 2017. — № 10. — С. 45–48. — Бібліогр.: 48 назв.

Закваски спонтанного бродиння, борошно круп'яних культур, кислотність тіста, харчові волокна, дозрівання тіста.

Досліджено закваски спонтанного бродиння з кукурудзяного, гречаного, рисового, ячмінного та вівсяного борошна. Описано процес виведення та наведено показники якості отриманих заквасок. Досліджено вплив заквасок на титровану та активну кислотність тіста з пшеничного борошна 1-го сорту. Найвищі показники титрованої кислотності мають ячмінна, вівсяна та пшенична закваски. Гречана та кукурудзяна закваски характеризуються майже вдвічі меншим показником кислотності — 8 і 9 град. відповідно. Вищу активність мають бактерії в гречаній та ячмінній заквасках, найменшу — в кукурудзяній. Встановлено, що додавання заквасок зумовлює підвищення початкової кислотності тіста та інтенсифікацію кислотонакопичення протягом 3 год бродиння. Найнижчу кислотність мав контрольний зразок (без заквасок) та з кукурудзяною закваскою, найвищу — зразок з вівсяною і ячмінною заквасками. Показано, що за внесення заквасок у тісто, рН середовища знижується, тобто спостерігається зворотна залежність активної кислотності до титрованої і створюються

сприятливі умови для життєдіяльності дріжджів. Зазначено, що використання заквасок прискорює дозрівання тіста, збагачує вироби органічними кислотами, мінеральними речовинами та харчовими волокнами, які містяться в борошні з різних видів круп'яних культур.

УДК 664.699(045)

2018.1.347. ВПЛИВ ІНУЛІНУ З ТОПІНАМБУРА НА ЯКІСТЬ БОРОШНЯНИХ КУЛІНАРНИХ ВИРОБІВ / Власенко В.В., Криворук В.М. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2017. — Т. 19, № 80. — С. 135–139. — (Сер. Харчові технології). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550212.

Інулін з топінамбура, борошняні кулінарні вироби, водопоглинальна здатність, фізико-хімічні показники, упік, всихання.

Досліджено функціонально-технологічні властивості впливу рідини на зміну реологічних характеристик тіста. Для встановлення оптимальних функціонально-технологічних властивостей було проведено дослідження впливу вологості тіста з інуліном на його реологічні властивості та якість борошняних кулінарних виробів. Установлено, що при зниженні консистенції тіста з інуліном від 630 до 350 о.ф., вологість збільшується від 40,6 до 44,6%, водопоглинальна здатність зростає від 54,7 до 66,8%. Кількість механічної енергії, витраченої на утворення структури тіста, знижується від 42,7 до 23,5 кДж/кг. Пластична деформація змінюється від 1,6 до 4,0 мм. Внаслідок цього змінюється фізико-хімічні показники борошняних кулінарних виробів з інуліном із топінамбура при консистенції тіста 450 і 500 о.ф., питомий об'єм знизився на 9%, пористість на 2, загальна деформація м'якуша на 10, крихкість на 2, технологічні витрати на упік і всихання на 2% порівняно з контрольним зразком (без інуліну), що дає можливість отримати вироби з підвищеною харчовою цінністю без погіршення органолептичних та фізико-хімічних показників готових виробів.

УДК 664.788:664.665

2018.1.348. ВПЛИВ КЛІТКОВИНИ ВІСІВОК ГРЕЧКИ НА ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ТА ЯКІСТЬ БУЛОЧНИХ ВИРОБІВ ІЗ ФРУКТОЗОЮ ДЛЯ ДІАБЕТИЧНОГО ХАРЧУВАННЯ / Шевченко А.О., Місечко Н.О., Кривошея В.К. // Хранение и переработка зерна. — 2017. — № 10. — С. 42–45. — Бібліогр.: 12 назв.

Булочні вироби, клітковина висівків гречки, фруктоза, технологічний процес, тісто, діабетичне харчування.

Досліджено вплив різного дозування клітковини висівків гречки на перебіг технологічного процесу виготовлення булочних виробів із фруктозою та якість готових виробів. Установлено, що її використання внаслідок наявності власних цукрів і водорозчинних білків активізує процес бродиння і практично не впливає на структурно-механічні властивості тіста. Дослідженнями мікроструктури клейковини підтверджено покращення її еластичності при внесенні клітковини висівків гречки, покращення розгалуженості. Питомий об'єм готових виробів зменшується на 15–17% при збільшенні дозування добавки порівняно з контролем. Зважаючи на її цінний хімічний склад і корисні властивості, для забезпечення добової потреби у харчових волокнах на 40% бажано додавати клітковину висівків гречки до булочних виробів, зокрема діабетичного призначення, у кількості 14,6% до маси борошна, проте технологічно оптимальною кількістю є 7,3%, що забезпечує організм на 20% добовою норми харчових волокон.

УДК 664.8/9:635.646

2018.1.349. ВПЛИВ СПОСОБУ ОБРОБЛЕННЯ БАКЛАЖАНІВ НА ЯКІСТЬ ЗАКУСОЧНИХ КОНСЕРВІВ З НИХ / Токар А.Ю., Миронюк С.С. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2017. — № 2. — С. 89–94. — Бібліогр.: 5 назв.

Баклажани, замочування, бланшування, обсмажування, закусочні консерви, якість консервів.

Обґрунтовано удосконалення технології виробництва закусочних консервів із баклажанів, яка полягає у застосуванні попереднього замочування або бланшування овочів, що забезпечує зменшення всмоктування олії під час обсмажування. Розроблено рецептури нових видів закусочних консервів "Баклажани смажені із солодким перцем" та "Баклажани смажені з часником" із зменшеним вмістом жиру.

Встановлено, що найвищу оцінку за органолептичними показниками якості мають нові види консервів, виготовлені за бланшування баклажанів — “Баклажани смажені із солодким перцем” та “Баклажани смажені з часником” — 29,0 і 27,6 бала за 30-бальною шкалою оцінювання. Тому застосування попереднього бланшування у воді за температури 80°C впродовж 3 хв є доцільним і може бути рекомендовано у виробництві закусочних консервів із баклажанів на підприємствах консервної галузі.

УДК 664.86:664.8.037:547.313.2

2018.1.350. ВИХІД СОКУ З ЯБЛУК, ОБРОБЛЕНИХ ІНГІБІТОРОМ ЕТИЛЕНУ ПІСЛЯ ЗБИРАННЯ, ПІД ЧАС ХОЛОДИЛЬНОГО ЗБЕРІГАННЯ / Мельник А.В., Токар А.Ю., Дрозд О.О., Бойчева Н.П., Жмуденко Ю.Н. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2017. — № 2. — С. 80–84. — Бібліогр.: 8 назв.

Яблука, 1-метилциклопропен, збирання, зберігання, вихід свіжого соку “фреш”.

Досліджено вихід свіжого соку “фреш” з товарних плодів пізньозимових сортів Айдаред, Голден Делішес, Джонаголд

та Ренет Симиренка відразу після збирання й трьох, п'яти та семи місяців холодового зберігання з додатковою експозицією за температури 20°C впродовж 7 і 14 діб. Встановлено, що яблука пізнього строку досягання після збирання забезпечують вихід свіжого соку на рівні 65–70% з найвищим показником для плодів сорту Джонаголд і найнижчим — Ренет Симиренка. З подовженням тривалості зберігання й експозиції за температури 20°C вихід соку знижується. Порівняно з показником нещодавно зібраних плодів, вихід соку з оброблених 1-метилциклопропеном (1-МЦП) яблук після семимісячного зберігання на 12–21% менший (з необроблених — на 24–62%). Післязбиральна обробка яблук сорту Ренет Симиренка 1-МЦП забезпечує 49–51% вихід соку після семимісячного зберігання, а необроблені плоди для виготовлення свіжоотриманого соку “фреш” не придатні з причин відсутності стандартної продукції. Після тижневої експозиції за температури 20°C вихід соку з необроблених плодів зменшувався на 0,2–3,4% (з оброблених — на 1,0–2,3) відносно показника на момент зняття плодів за зберігання протягом семи місяців, а після двотижневої експозиції вихід зменшувався відповідно на 8,4–42,5 і 3,8–24,6%.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 504.06:[339.138+658]

2018.1.351. РОЛЬ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МАРКЕТИНГУ ПРИ ЗАПРОВАДЖЕННІ ТЕХНОЛОГІЙ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА / Лесь А.В., Ращенко А.В. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2017. — № 1(59), т. 2. — С. 165–171. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 550316.

Захист навколишнього середовища, менеджмент екологічний, маркетинг екологічний.

Проведено дослідження з метою визначення місця менеджменту й маркетингу в процесі запровадження технологій захисту довкілля, висвітлення необхідності застосування основних інструментів екологічного менеджменту (ЕМ) та екологічного маркетингу (ЕМар.). Зазначено, що ЕМ є сучасною системою, яка передбачає пріоритетність лояльного відношення до довкілля в процесі підприємницької діяльності. Деякі науковці розглядають ЕМ як систему правління навколишнім середовищем. Термін ЕМар. слід тлумачити як процес управління підприємницькою діяльністю з орієнтацією на формування та задоволення попиту на екологічно безпечну продукцію, що потребує екологізації процесів виробництва, пакування, транспортування, реалізації, просування, переробки та утилізації з метою одержання прибутку і збереження довкілля та здоров'я людей. Наразі важливо гармонізувати розвиток суспільства і природи за мінімізації негативного впливу на довкілля. У процесі запровадження технологій захисту довкілля необхідно враховувати зовнішнє та внутрішнє середовище функціонування підприємства. Метою розробки механізму як послідовності дій, що визначають процес запровадження екологічного менеджменту й маркетингу, має бути узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів товаровиробників і суспільства, а також створення умов, що забезпечують виробництво екологічно безпечної продукції.

УДК 630*113:528.837:629.783:630*585

2018.1.352. УЗГОДЖЕНІСТЬ ОЦІНОК ПЛОЩІ ЛІСІВ ЗА ДАНИМИ ГЛОБАЛЬНОЇ КАРТИ ЗМІН ЛІСОВОГО ПОКРИВУ І МУЛЬТИСПЕКТРАЛЬНИХ СУПУТНИКОВИХ ЗНІМКІВ / Миронюк В.В., Білоус А.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(5). — С. 38–42. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 550332.

Картографування лісового покриву, супутникові знімки лісу, глобальна карта змін лісового покриву, оцінка площі лісів.

Обґрунтовано методичні засади використання глобальної карти змін лісового покриву Global Forest Change (GFC) для картографування та визначення площі лісів на відносно невеликих територіях в умовах Українського Полісся. Здійснено порівняння точності класифікації та інтервальних оцінок площі лісового покриву, одержаних за результатами дешифрування мультиспектрального супутникового знімка Rapid Eye та карти GFC. Для створення опорного набору даних застосовано випадкову вибірку обсягом понад 4000 спостережень і непараметричний метод класифікації Random Forest (RF). За результатами проведених досліджень зроблено низку важливих висновків. По-перше, мультиспектральні супутникові знімки Rapid Eye є важливим джерелом геопросторової інформації про ліс і дають змогу створювати високоточні тематичні карти. Класифікація супутникових знімків методом RF характеризується простотою у формуванні навчальної вибірки і дає змогу поєднувати, окрім спектральних, допоміжні набори даних, що підвищує загальну точність результатів. Слід зазначити, що глобальна карта змін лісового покриву GFC у цілому адекватно відображає стан лісового покриву для умов Полісся України, а тому може використовуватись для підготовки тематичних картографічних матеріалів різного просторового розрізнення. Оцінки площі лісового фонду на території тестового полігону виявилися узгодженими з даними, одержаними за супутниковими знімками Rapid Eye. Необхідно визнати, що створені на основі даних GFC лісові карти можуть бути доречними за відсутності точніших картографічних матеріалів.

УДК 630*165.44:630*17:582.475.4(477.44)

2018.1.353. АДАПТИВНА ЗДАТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ РЕПРОДУКТИВНИХ ОРГАНІВ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ (*PINUS SYLVESTRIS* L.) ФІНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ НА КЛОНОВІЙ ПЛАНТАЦІЇ В УМОВАХ ВІННИЧЧИНИ / Нейко І.С., Юрків З.М. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2017. — № 1(58), т. 1. — С. 120–127. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550315.

Сосна звичайна, клонові плантації сосни, мікростробіли, макростробіли, насіннєношення.

Проведено дослідження щодо інтенсивності утворення генеративних органів клонів сосни звичайної (СЗ) мікро- та макростробілів фінського походження та місцевої популяції. Інтенсивність утворення макростробілів СЗ на клонівій плантації ДП “Хмільницьке ЛГ” становила 2,8 бала. Найбільша частка дерев (52,1%) характеризувалася середнім рівнем

утворення репродуктивних органів — 3 бали. Найвищу інтенсивність репродукції (3,3–3,5 бала) було відмічено в клонів E618, E636C, E709, E2209 та K795. Низький рівень формування жіночих репродуктивних органів (2,0 і нижче) встановлено у клонів K917, K620, K2257 та місцевої популяції. Середня інтенсивність утворення мікростробілів С3 фінського походження становила 2,4 бала. Найбільший відсоток дерев (37,5%) відзначався порівняно низьким рівнем їх утворення — 2 бали. Найінтенсивнішим (3,2–3,6 бала) було утворення мікростробілів у клонів E80, E2209 та E4039. Значно нижчий рівень репродукції (1,5–1,8 бала) був у клонів E620, E729, E2131, K684, K795. Середній бал утворення шишок становив 2,3 бала. Найбільша частка дерев з рівнем насінношення 2 бали (48,0%). Найвищий середній бал насінношення (2,8–3,4 бала) був у клонів E616D, E618, E709 та K795. Значно нижчим рівнем насінношення (1,5–1,6 бала) вирізнялися клони E2312, K801, K917. Перспективи подальших досліджень щодо оцінки адаптивної здатності сібсових потомств, одержаних у результаті контролюваного перезапилена пилком місцевого та фінського походження, полягають у систематичних спостереженнях та виявленні найстійкіших клонів, які б відзначалися високою репродуктивною здатністю.

УДК 630*17:582.475.2:630*232

2018.1.354. КУЛЬТИВУВАННЯ ВИДІВ РОДУ *LARIX* L. У ШТУЧНИХ НАСАДЖЕННЯХ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ УКРАЇНИ: монографія / Белея С.О., Дебринюк Ю.М. — Л., 2017. — 444 с. — Бібліогр.: 389 назв. Шифр 550314.

Модрина, вирощування модрини, насаджень штучні з участю модрини, продуктивність деревостанів модрини, плантаційні лісові насаджень.

Висвітлено результати дослідження щодо розповсюдження модрини (*M.*) (*Larix* L.) в насадженнях Західного Полісся України, її сучасного ботанічного стану і продуктивності в деревостанах різного складу та віку з метою встановлення перспективності використання цієї швидкорослої і цінної породи для пришвидшеного продукування деревини. Розроблені типи лісових культур за участю *M.* для лісгосподарських підприємств досліджуваного регіону забезпечують високу продуктивність та стійкість насаджень, нагромадження ними значних запасів деревини впродовж 50–60 років. Три види *M.* — *Larix decidua*, *Larix kaemferi* та *Larix eurolepis* внаслідок своїх біоекологічних та лісівничих властивостей є цінними породами для створення плантаційних лісових насаджень в умовах свіжих і вологих сугруннів і суборів Західного Полісся, оскільки здатні забезпечити одержання значних обсягів деревини впродовж відносно коротких термінів, і саме в цьому регіоні даному аспекту необхідно приділити більше уваги.

УДК 630*17:582.475.4:631.618:546.4/.8(477.7)

2018.1.355. ВМІСТ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ У ХВОЇ СОСНОВИХ КУЛЬТУР НА РЕКУЛЬТИВОВАНИХ ЗЕМЛЯХ / Ловинська В.М., Харитонов М.М., Зверковський В.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(3). — С. 105–107. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550330.

Сосна, рекультивація земель, важкі метали, хвоя сосни, акумуляція поллютантів.

Досліджувалися закономірності накопичення важких металів (ВМ) асиміляційними органами сосни (*C.*) на відвалах шахти "Павлоградська" Західного Донбасу Північного Степу України. За результатами досліджень встановлено тенденцію до накопичення елементів групи ВМ у варіанті зростання дослідних екземплярів на шахтній породі порівняно із рекультивованими землями. Вміст ВМ на шахтній породі перевищує гранично допустимі концентрації в 1,27 (Pb) — 20,2 (Sn) рази. Максимальний вміст ВМ у хвої *C.* на шахтній породі виявлено для свинцю і цинку, а найменший — для нікелю. За результатами порівняльного аналізу кумулятивних властивостей хвої *C.* на шахтній породі з екземплярами, які ростуть на рекультивованих ділянках, встановлено: якщо накопичення в асиміляційних органах на шахтній породі таких металів, як олово, цинк, мідь відбувається незначною мірою, то вміст нікелю зростає у 3, свинцю — у 4,7, хрому — у 5,4 рази. За коефіцієнтами біологічного поглинання свинець віднесено до елементів сильного накопичення, а решта важких металів виявилися елементами слабого накопичення.

УДК 630*17:582.623.2:631.4:631.617

2018.1.356. ДИНАМІКА АГРОХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ РЕКУЛЬТИВОВАНОГО ҐРУНТУ В АГРОЦЕНОЗАХ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ВЕРБИ / Романчук Л.Д., Борисюк Л.Б. // Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету: наук.-теорет. зб. — Житомир, 2017. — № 1(58), т. 1. — С. 13–21. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 550315.

Верба енергетична, агроценоз, рекультивація ґрунту, дерново-підзолистий ґрунт, агрохімічні показники ґрунту.

Висвітлено результати дослідження ефективності вирощування енергетичної верби (ЕВ) на рекультивованих землях як одного з прийомів біологічної рекультивації техногенно порушених земель після добування ільменітових руд у Поліссі України. Наведено й проаналізовано показники суми вибраних основ, агрохімічні показники, рН, гідролітичної кислотності, рухомого фосфору, обмінного калію, вмісту азоту в рекультивованому ґрунті в агроценозах ЕВ. Встановлено, що культивування рослин видів *Salix viminalis* L., сорт Панфілівська 2 та *Salix triandra* L., сорт Панфілівська, а також *Salix Tordis*, особливо за внесення компосту та мульчування поверхні, активізує процеси, що сприяють зростанню показника вмісту K_2O в техноземі. Слід зазначити, що вирощування на рекультивованих землях ЕВ сорту *Salix Tordis* також активізує ґрунтоутвірні процеси, пов'язані з підвищенням вмісту легкогідролізованих сполук азоту. Встановлено, що в агроценозі енергетичної верби *Salix Tordis* вміст легкогідролізованого азоту зростає до показника 32,2 мг/кг — рівня, означеного ДСТУ для дерново-підзолистого ґрунту.

УДК 630*17:582.632.2:630*231(292.452)

2018.1.357. ПРИРОДНЕ ВІДНОВЛЕННЯ БУКОВОГО (*FAGUS SYLVATICA* L.) ПРАЛІСУ В УМОВАХ ВОЛОГОЇ ЧИСТОЇ БУЧИНИ / Шпарик Ю.С., Яновська І.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(4). — С. 21–24. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 550331.

Бук, природне відновлення лісу, праліс, підріст, бучина волога чиста.

Досліджувалися особливості 15-річної динаміки природного відновлення букового пралісу в умовах вологої чистої бучини Угольського лісництва Карпатського біосферного заповідника. Зазначено, що мономісний буківий праліс в умовах вологої чистої бучини має значну кількість підросту (близько 26 тис. шт./га), але його породний склад (5Бк 2Яв 2Кл.г 1Яс + Ільм, Чш, Гор) не відповідає деревостану. Природне відновлення за 15 років спостережень змінювалось кількісно (від 24 до 32 тис. шт./га) і за породним складом (від 3Бк 3Яв 3Кл.г 1Яс+Ільм до 6Бк 3Яв 1Кл.г + Ільм, Яс, Гор, Чш) внаслідок масової появи дрібного букового підросту та невеликої кількості підросту черешні й горобини. Виявлено залежність показників підросту більшою мірою від динаміки прогалин в основному наметі пралісу переважно під впливом стихійних явищ, а меншою — від успішності плодоношення місцевих порід. З'ясовано, що кореляція кількості підросту з показниками деревостану пралісу виявилась здебільшого слабкою. Найбільші значення коефіцієнтів кореляції одержано для взаємозв'язків кількості підросту з абсолютною повнотою (0,17–0,28) та запасом деревини (0,15–0,30) букового пралісу. Взаємна кореляція між показниками природного відновлення має вже значно вищі значення, зокрема висока кореляція загальної кількості підросту з кількістю дрібного (0,84) та середнього (0,79) підросту.

УДК 630*228.7.232:634.51(477+477.83)

2018.1.358. ПРО ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ГОРІХА ГРЕЦЬКОГО НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ / Божок О.П., Божок В.О. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(3). — С. 25–29. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 550330.

Плантаційне вирощування горіха грецького, селекція горіха грецького, щеплення горіха грецького.

Висвітлено перспективи вирощування горіха грецького (ГГ) на території України, зокрема у Львівській області. Зазначено, що в 2014 р. у нашій країні було заготовлено 86 тис. т плодів ГГ, а в 2015 р. — 114. Підраховано, що 100 га горіхового саду можуть принести 1 млн євро прибутку. Найближчими роками в Україні заплановано закласти 24 тис. га

спеціальних плантацій ГГ, що дасть змогу в перспективі за валовим збором горіхів вийти на друге місце у світі після Китаю. За результатами аналізу поширення ГГ на території України можна стверджувати, що він відзначається великою формовою різноманітністю, яка зумовлена різними ґрунтово-кліматичними умовами зростання. Збільшення попиту на його плоди передбачає створення спеціальних плантацій з найкращих відібраних форм місцевого походження. Перші такі дослідження на Львівщині показали, що тут є багатий селекційний матеріал для створення плантацій ГГ з різною якістю насіння. Зазначено, що створення таких плантацій передбачає висаджування щеплених саджанців з рідким розміщенням (8×8 або 10×10 м), що сприятиме кращому формуванню крони та плодородженню. Ці технологічні заходи підвищать урожайність, якість одержаного насіння і дадуть змогу перейти на вирощування сертифікованої продукції горіха грецького.

УДК 630*27:631.526.32:635.925:582.916.11(477.4)

2018.1.359. ОЦІНЮВАННЯ ДЕКОРАТИВНОСТІ ВИДІВ І СОРТІВ РОДУ *Buddleja L.* В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Скаун В.О. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(5). — С. 48–50. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 550332.

Будлея, декоративне лісівництво, оцінка декоративності будлеї, види будлеї, сорти будлеї.

Проведено оцінювання декоративності видів і сортів роду *Buddleja L.* з метою використання їх для озеленення територій в Правобережному Лісостепу України. Зазначено, що рід *Buddleja L.* нараховує близько 125 видів гарно квітучих, листопадних чи напіввічнозелених кущів, рідше — трав'янистих рослин, поширених у тропічних, субтропічних та частково помірних широтах Азії, Африки, Північної та Південної Америки. Рослини роду *Buddleja* є дуже привабливими для декоративного садівництва завдяки пізньому та довгому цвітінню (з червня по жовтень), а також стійкому медовому аромату. Рослини будлеї запилюються безліччю комах, серед яких велика різноманітність метеликів, за що ці рослини ще називають “магнітом для метеликів”. Під час цвітіння суцвіття *Buddleja L.* нагадують суцвіття бузку, тому цю рослину іноді ще називають “осіннім бузком”. З'ясовано, що види і сорти роду *Buddleja L.* недостатньо використовуються в зеленому будівництві, хоча вони одержали високу оцінку декоративності. Види і сорти будлеї можна використовувати в поодиноких і групових насадженнях. Для поодиноких насаджень більш підійдуть *B. alternifolia* та види і сорти *B. davidii*, а для групових — види і сорти *B. davidii*. Слід зазначити, що вищезгадані таксоми можна використовувати в різних типах насаджень і вони будуть позитивно впливати на їх загальний вигляд і стан.

УДК 630*31:658.011.051:630*221(477.83)

2018.1.360. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНО-ВИРОБНИЧИХ АСПЕКТІВ ГІРСЬКОЇ ЛІСОЗАГОТІВЛІ (НА ПРИКЛАДІ ДП “СЛАВСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО”) / Кокоць С.Ю., Кудра В.С., Коржов В.Л. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(5). — С. 25–29. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 550332.

Лісозаготівля гірська, лісокористування, рубка лісів (способи), трелювання лісу, лісотранспортна мережа.

Наведено результати аналітичних досліджень природних умов, таксаційних показників лісових насаджень, у яких проводилися різні види рубок, та особливостей їх проведення в умовах Сколівських Бескид. Висвітлено питання щодо розташування лісосічного фонду на схилах різної крутизни, тенденцій обсягів лісозаготівлі, видів і способів застосовуваних рубок, використання різних типів трелювальної техніки та обсягів і віддалей первинного транспортування деревини. З'ясовано, що останнім часом збільшуються обсяги рубок формування й оздоровлення лісів, які проведено на 84% від площі всіх лісосік, де заготовлено 68,6% усього обсягу деревини. З'ясовано, що технологічні процеси лісосічних робіт на підприємстві базуються в основному на наземних засобах первинного транспортування деревини. Зазвичай використовують тракторне трелювання, за рахунок якого виконано 90,7% від загального обсягу лісозаготівлі, за невели-

кого переважання колісних трелювальних тракторів (46,9%). Виявлено позитивні тенденції зниження віддалі трелювання на всіх видах користування, що пов'язано з реконструкцією та будівництвом нових лісових автодоріг в урочищах раніше недоступних для освоєння.

УДК 630*443:630*17:582.47/.5/.9(477.41/.42)

2018.1.361. ПОШИРЕННЯ ТА СТРУКТУРА ДЕРЕВОРУЙНИВНИХ ГРИБІВ У РЕКРЕАГЕННО ТРАНСФОРМОВАНИХ СУДІБРОВАХ КИЇВСЬКОГО ПОЛІССЯ / Поліщук З.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(6). — С. 42–46. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 550333.

Гриби дереворуйнівні, судіброви, макроміцети, мікоіндукація, рекреація.

Наведено результати дослідження, проведеного з метою виявлення особливостей поширення систематичної і трофічної структур дереворуйнівних грибів (29 видів макроміцетів із 28 родів, 18 родин, 6 порядків відділу *Basidiomycota* (клас *Agaricomycetes*)) на різних категоріях живих і мертвих субстратів у рекреагенно трансформованих судібровах Київського Полісся. Зазначено, що ксилотрофи (К.) майже однаково поширені в кроні, на стовбурі та комелі *Quercus robur L.* З наближенням до озера Ебісу охарактеризовано зміни систематичної і трофічної структур К. залежно від деревних порід, ступеня їх пошкодження, стадії деградації їхньої деревини. Спостерігалася зменшення кількості К. (від 17 до 9 видів), удвічі зменшилася також кількість їхніх виявлень. Слід зауважити, що лише *Phellinus robustus* заселяє 49% сухостійних дерев дуба, 35% — *Stereum hirsutum*, 16% — *Radulomyces molaris*. На пеньках *Q. robur*, *B. pendula* та *P. sylvestris L.* переважають *Trichaptum biforme*, *Trametes pubescens*, *Crepidotus variabilis*. У найдеградованіших деревостанах у радіусі до 400 м від озера Ебісу на дубі виявлено 9–14 видів К., найпоширенішим є *Lycoperdon pyriforme*. Частка біотрофних грибів, які найактивніше розвиваються на ослаблених і сильно ослаблених особинах *Q. robur*, зростає майже вдвічі. Переважають види І–ІІ стадій деградації деревини. Серед ксилотрофних паразитів представлені *Laetiporus sulphureus* та *Phellinus robustus* становлять 8,5%. Не було виявлено ксилотрофних макроміцетів на живих деревах. Серед мертвого субстрату відпаду найбільша кількість видів і знахідок спостерігалася на гілках середнього та великого розмірів.

УДК 630*5:630*17:[582.475.2+582.632.2](477.85)

2018.1.362. КІЛЬКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЯКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ДЕРЕВ ЯЛИЦІ БІЛОЇ, БУКА ЛІСОВОГО ТА ЯЛИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ У ДЕРЕВОСТАНАХ НПП “ВИЖНИЦЬКИЙ” / Стратій Н.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(4). — С. 79–82. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 550331.

Таксація лісу, ялиця біла, ялина європейська, бук лісовий, базисна щільність.

Висвітлено результати досліджень щодо визначення базисної щільності (БЩ) фітомаси стовбурів і крони, а також вмісту абсолютно сухої речовини в листі (хвої) головних лісотвірних порід НПП “Вижицький” для подальшого оцінювання біотичної продуктивності та екологічного потенціалу лісів. Здійснено відбір, групування та опрацювання даних 33 тимчасових пробних площ регіону. У межах досліджень БЩ визначено такі показники: середня щільність деревини стовбурів, кори стовбурів, деревини гілок і кори гілок. Проаналізовано відсоток хвої в деревині зелені для компонентів фотосинтезувальної фракції, крім вмісту абсолютно сухої речовини в листі (хвої). Встановлено, що в деревостанах головних лісотвірних видів НПП “Вижицький” щільність деревини ялиці білої у корі змінюється від 337 до 428 кг·(м³)⁻¹, у ялини європейської — від 298 до 387 кг·(м³)⁻¹. Щільність кори ялиці білої коливається в межах 320–569 кг·(м³)⁻¹, ялини європейської — 286–388 кг·(м³)⁻¹. Середня щільність деревини в корі бука лісового змінюється від 474 до 623 кг·(м³)⁻¹, показники кори знаходяться в межах 337–531 кг·(м³)⁻¹. На середню щільність деревини та деревини в корі ялиці білої вік істотно не впливає. Середня щільність кори з віком підвищується. Базисна щільність деревини в корі та кори гілок вищі за відповідні показники щільності стовбура. Середня

щільність деревини в корі гілок бука лісового, навпаки, менша на 69 кг·(м³)-1, ніж стовбура. Частка листя в деревній зелені не залежить від віку, діаметра та висоти стовбура й у середньому становить: для ялиці — 71,3%, бука — 66,9 і ялини — 81,8%. Середній вміст абсолютно сухої речовини в 1 кг свіжого листя (хвої) ялиці сягає 0,461, бука — 0,450, ялини — 0,453.

УДК 630*582.632.1:630*5(477-25)

2018.1.363. ОЦІНЮВАННЯ ЯКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ КОМПОНЕНТІВ ФІТОМАСИ ГРАБОВИХ ДЕРЕВОСТАНІВ НПП “ГОЛОСІВСЬКИЙ” / Лакида П.І., Дубровець Б.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(3). — С. 11–14. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 550330.

Граб, фітомаса грабових деревостанів, біотичний потенціал грабняків, вуглець у фітомасі, екологічні функції грабових лісів.

Наведено результати вивчення біопродуктивності грабових деревостанів (ГД) з метою визначення якісних показників компонентів фітомаси стовбура і крони дерев для проведення подальших досліджень біотичного потенціалу та екологічних функцій лісів НПП “Голосіївський”. Однією з головних ланок моніторингу довкілля є вуглецедепонувальна роль лісових насаджень. Дослідження біопродуктивності ГД у НПП потребує аналізу не лише кількісних, але і якісних компонентів фітомаси, адже визначення обсягів депонованого вуглецю насадженнями здійснюється через фітомасу в абсолютно сухому стані. Наведено результати оброблення експериментальних даних якісних показників компонентів фітомаси граба звичайного. Розраховано показники середньої природної та базисної щільності компонентів фітомаси стовбура та крони модельних дерев ГД, а також фотосинтезувальної фракції їх фітомаси. Останні відображають їх кількісний і якісний склад: частку листя в деревній зелені та вміст абсолютно сухої речовини в листі. З’ясовано, що отримані середні значення показників якісних компонентів фітомаси крони модельних дерев граба звичайного є дещо вищими, ніж нормативно-довідкові дані (Lakyda & Yudytskyi, 1993), що можна пояснити незначною відмінністю умов місцезростання.

УДК 630*624(477)

2018.1.364. РЕФОРМУВАННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА / Динька П.К. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(7). — С. 9–13. — (Сер. Економічна). — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 550334.

Лісове господарство, сталий розвиток, громадянське суспільство, екосистемне значення лісів, лісова політика.

Розглянуто питання щодо реформування лісового господарства (ЛГ) України в контексті становлення громадянського суспільства. Зазначено, що основними проблемами неефективності перманентного декларативного реформування ЛГ нашої країни є відсутність національної лісової політики, довготермінової стратегії розвитку галузі, нерозуміння й ігнорування урядовцями глобального і регіонального екосистемного значення лісів. Перманентне хаотичне реформування галузі не дає змоги лісгосподарським підприємствам, переробникам лісосировини і споживачам лісопродукції, вітчизняним та іноземним інвесторам визначати й реалізовувати довготермінові стратегічні пріоритети, що вкрай негативно впливає на лісовий сектор та суміжні з ним виробництва. Основними етапами реформування ЛГ України можуть стати створення Національної лісової ради як дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України з правом законодавчої ініціативи, прийняття Закону України “Про національну лісову політику”, розподіл і закріплення функцій законотворення, державного контролю та інших функцій щодо ведення ЛГ між уповноваженими органами державного управління, запровадження дієвих інструментів реалізації лісової політики. Слід наголосити, що реальний прогрес у реформуванні системи управління ЛГ може бути забезпечений лише за умови формування в Україні структурованого громадянського суспільства, суб’єкти якого, насамперед державницькі партії, спрямовуватимуть діяльність державних інституцій на реалізацію пріоритетів сталого розвитку

всіх без винятку галузей національної економіки, зокрема й лісового господарства.

УДК 630*652.2

2018.1.365. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЕКОЛОГО-ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ / Бадзян В.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2017. — Вип. 27(2). — С. 20–23. — (Сер. Економічна). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 550329.

Лісові ресурси, лісогосподарські землі, земле- та лісореесурсний потенціал.

Здійснено аналіз стану лісових ресурсів та лісогосподарських земель (ЛГЗ). Зазначено, що основні цілі та завдання перспективних напрямів еколого-збалансованого використання ЛГЗ потрібно розробляти та вирішувати як на загальнонаціональному, так і на регіональному та галузевому рівнях господарювання, оскільки стан ЛГЗ в умовах надмірного антропогенного і техногенного впливів має тенденцію до погіршення практично в усіх регіонах України. Доведено потребу формування двох перспективних напрямів еколого-збалансованого використання ЛГЗ. Перший напрям дасть змогу збалансувати експлуатацію земель та лісів з наявним земельним та лісореесурсним потенціалом, а другий — лісопромислове виробництво та непромислове вирощування лісогосподарської продукції. Реалізація першого напрямку забезпечуватиметься експлуатаційними заходами та заходами збереження, відтворення й охорони лісів і земель. Відтворювальні й охоронні заходи сприятимуть вирощуванню екологічно стійких порід дерев з орієнтацією на попередній природний склад лісів цієї території. Другий напрям сприятиме збалансуванню обсягів лісопромислової продукції і, насамперед деревини, шляхом рубок головного користування, які не повинні бути меншими за інші види рубок, та збалансуванню вирощування і заготівлі непромислової лісогосподарської продукції, які не мають бути більшими за оптимальні допустимі норми. Запропоновано розширити роботи із лісорозведення з метою досягнення показників оптимальної лісистості територій та збільшити обсяги агролісомеліоративних заходів для нарощування природоохоронного потенціалу лісів та земель лісогосподарського призначення.

УДК 630*68:332.021.8(477.72)

2018.1.366. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ ЛІСОВОГО І МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА / Бойко Т.О., Мельник М.А., Мельниченко Л.Д. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2017. — Вип. 97: С.-г. науки. — С. 189–194. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 550225.

Лісове господарство Херсонщини, реформування лісового господарства, підприємства лісогосподарські.

Проаналізовано особливості ведення лісового господарства Херсонської області, а також наслідки впровадження концепції реформування лісового і мисливського господарств. Висвітлено шляхи оптимізації організаційно-виробничої структури лісогосподарських підприємств регіону, що потребує особливого підходу. Слід зазначити, що лісовирощування не можна розглядати виключно як напрям структуризації господарської діяльності за найефективнішими (прибутковими) економічними напрямками. Зазначається, що власник — держава як єдиний довготривалий споживач продукції лісовирощування повинна компенсувати витрати на лісогосподарські заходи за рахунок прямих бюджетних асигнувань, а наслідкування досвіду різних країн можливе лише за умови врахування регіональної специфіки. Тільки внесення змін до Державного бюджету України в частині “Ведення лісового та мисливського господарства, охорона та захист лісу” дасть змогу зберегти рукотвірні лісові насадження Херсонщини, адже втрати держави можуть бути набагато більші, ніж заходи економії та перетворитися на екологічну катастрофу. Політика держави щодо використання лісових ресурсів Півдня України має бути гнучкою, вимагає особливого механізму фінансування та коригування нормативно-правової бази, відповідно до природно-кліматичних особливостей території. Наголошено, що херсонським штучним лісам вкрай необхідна увага держави, адже без лісівничого догляду вони можуть загинути і працю не одного покоління буде знищено

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Абрам'юк І.І. 314
Абрамов Д.А. 60
Авдос'єва І.К. 325
Аверчев О.В. 93
Адамчук В.В. 36
Адамчук Л.О. 301
Алексєєва Г.Б. 238
Амонс С.Е. 23
Андрусів Л.В. 181
Антоненко Т.Я. 87
Антощенко Р.В. 32
Артем'єва К.С. 107
Артеменко С. 72, 76
Артюх М.М. 216
Афанасьєв С.О. 314
Афанасьєва Ю.О. 86

Б

Бабік Н.П. 248, 249
Бадзян В.В. 365
Базаєва А.М. 310
Базака Г.Я. 331
Базикіна Н.Г. 133
Байдюк Т.О. 183
Бальковський В. 124
Балюк С.А. 82, 86
Барабаш Л.О. 202
Баранник А.В. 49
Баранцов Б.В. 17
Барвінський А.В. 58
Барвінченко В.І. 61
Барилко М.Г. 176
Барило Б.С. 319
Барило Є.О. 312
Батир Р.Ю. 281
Бащенко М.І. 9, 237
Бевольтская М.В. 279
Белеля С.О. 354
Беліба Л.П. 299
Белінський Ю.В. 65
Белоліпський В.О. 55
Беляева М. 214
Берднікова О.Г. 229
Березовська-Бригас В.В. 139
Бикін А.В. 106
Биндич Т.Ю. 54
Білан С.О. 11
Білера Н. 104
Білік О.Я. 339
Білоус А.М. 352
Біляева І.М. 81, 83
Боднар П.В. 256
Боднарук В.Є. 256
Божко Н.В. 341
Божок В.О. 358
Божок О.П. 358
Бойко В.О. 26
Бойко П.М. 115
Бойко Т.О. 366
Бойчева Н.П. 350
Болдижева Л.Д. 202
Болдирева Л.М. 16
Болтик Н. 173
Бордюжа І.П. 106
Борейко В.Е. 113
Борисюк Л.Б. 356
Боровик В.О. 181
Бородай І.С. 7
Бородиня В.І. 241, 335
Бублик М.О. 202
Бугачук М.А. 69
Булгаков В.М. 36

Бунчак О.М. 110
Бурдо А.К. 342
Бурдо О.Г. 342
Бурлака С.А. 33
Буцький К.І. 317

В

Вальчук О.А. 244
Василенко М.Г. 112
Васильєва Ю.В. 138
Васильцева Л.П. 289
Вдовиченко Ю.В. 245, 246
Ведмедева К.В. 193
Векленко Ю.А. 179
Величко В.О. 325
Вергунов В.А. 5, 8
Версенко О.М. 135, 183, 184
Вечерська Л.А. 160
Виговська І.О. 253
Вишневський Л.В. 275
Власенко В.В. 347
Власенко О.В. 35
Власюк В.П. 292
Влашук А.М. 88
Вовк С. 124
Вовк С.О. 261
Вожегова Р.А. 81, 83, 180, 181, 186
Войтенко С.Л. 275
Войтюк Ю.Ю. 118
Волкогон В.В. 109
Воловик Г.П. 143
Волощук І.С. 200
Волощук О.П. 200
Волянський О.М. 53
Ворожбит Н. 173
Воронецька І.С. 22
Воротинцева Л.І. 82, 86
В'юнков С.М. 189
Вяткін К.В. 54

Г

Гаврилюк В.Г. 202
Гадзало А.Я. 121
Гадзало Я.М. 9
Гайдуцький І.П. 114
Галатюк О.Є. 303
Галич І.В. 32, 323
Галушко В.П. 13
Гаманюнова В.В. 70, 105, 196
Гапоненко О. 39
Гаркавенко Т.О. 238
Гаро І.М. 196
Гейна К.М. 313
Гетьман І.А. 346
Гетья А.А. 274
Гибало В.М. 217
Гіренко Ю.О. 31
Гладій М.В. 9
Гладкіх Є.Ю. 51
Глива В.В. 200
Глушко Т.В. 70
Гнатюк А.М. 232
Гойванович Н.К. 293
Голік Г.А. 216
Голік О.В. 160
Голобородько С.П. 119
Голуб Г.А. 37
Голубев М.І. 285
Голубева Т.А. 285, 286
Голубченко В.Ф. 53

Гончар Л.О. 253
Гончаров С.В. 153
Гончаров С.Л. 318
Горб О.О. 111
Гордіюк Н.М. 239
Горлова О.Д. 263
Горніч М. 309
Господаренко Г.М. 71, 102
Грабовська О.В. 343
Грабовська О.С. 273
Григоренко Т.В. 310
Гриневич Н.Є. 316
Гриник І.В. 157, 202
Гринченко Т.О. 48
Гришук А.В. 333
Гришук І.А. 333
Грушанська Н.Г. 257, 266, 321
Гудзенко В.М. 3, 4
Гумен В.В. 117
Гунчак А.В. 282
Гунько І.В. 33
Гунько Л.А. 17, 18
Гуреля В.В. 127
Гурманчук О.В. 142
Гусенкова О.В. 67
Гусятинська О.О. 251
Гутянський Р.А. 80, 100

Г

Гондова М.І. 301

Д

Давар Р.П. 342
Даниленко С.Г. 338
Данілова Т.М. 269
Данко М.М. 284
Данчук О.В. 322, 328
Даценко С.М. 222
Дашченко А.В. 128
Дворак К.П. 130
Дебринюк Ю.М. 354
Дегодюк С.Е. 103
Дегтярьов В.В. 98
Дегтярьов Ю.В. 47
Демидась Г.І. 175
Демидов О.А. 3, 4
Демчишак Н.Ф. 336
Денєга А.Л. 239
Денис Г.Г. 273
Деребан І.Ю. 201
Деревенець-Шевченко К. 79
Деркач С.С. 244
Десятник Л. 79
Десятникова О.В. 299
Дзіцюк В.В. 260
Димань Т.М. 316
Динька П.К. 364
Дичок А.З. 294
Діденко С.Ю. 160
Дідора В.Г. 201
Дімітрієв С.М. 93
Дмитренко О.В. 103
Дмитрієв О.П. 126
Добренський О. 73
Домбровська О. 306
Домбровський В. 306
Домбровський І. 306
Дробот В.І. 346
Дрозд О.М. 86
Дрозд О.О. 350
Дроздов О.О. 255

Дружбяк А.Й. 300
Дубовий А.І. 318
Дубровець Б.В. 363
Дубровна О.В. 145, 162
Дубровная О.В. 161
Дуніч А.А. 128
Духницький В.Б. 331
Душко П.М. 112
Дьяков С.О. 65

Є

Євтушевський М.Н. 298
Євтушенко Т.В. 59
Євчук Я.В. 344
Єременко О.А. 199
Єсіпов О.В. 45
Єфіменко Т.М. 303

Ж

Желєзняк А. 21
Жигалова О.Є. 334
Жмуденко Ю.Н. 350
Жмур А.Й. 256
Жуйков О. 78, 198
Жук О.І. 152
Жук Ю.В. 244
Жуков В.П. 253
Журенко В.В. 329
Журенко О.В. 328, 329

З

Забродіна І.В. 129
Засуха Л.В. 270
Захарова М.А. 82, 86
Захарчук В.А. 125
Зверковський В.М. 355
Зотько М.О. 146
Зубковська В.В. 57
Зуза В.С. 100

І

Іваницька А.І. 293
Іванків М. 124
Ілєсевич О.Р. 52
Іщенко В.Д. 331

К

Казюта О.М. 64
Калетник Г.М. 36
Калетнік Г.М. 12, 23
Калієвський М.В. 71
Калінін Є.І. 45
Калініченко Д. 38
Каплуненко В.Г. 325
Карапата Н.М. 261
Карпенко А.В. 25
Карповський В.І. 328
Карпук Л. 191
Карталіану Я.Д. 150
Катеринич О.О. 287
Кацемба Н.В. 296
Київська Г.В. 238
Кирилів Б.Я. 288
Кирилюк В.П. 74
Кириченко А. 131
Кириченко О.В. 144
Кисельов Д.О. 336
Кисців В.О. 282
Китаєва А.П. 251
Кифорук І. 197
Кігель Н.Ф. 338
Кінаш Г.А. 206

Кірілеско О. 177
Кіріак Ю.П. 154
Кішак О.А. 204, 208
Кішак Ю.П. 204
Клепиков О.Д. 87
Клименко Л.В. 123
Клименко О.М. 123
Климчук О.В. 20
Ключевич М.М. 132
Книш В. 226, 227
Кобак С.Я. 192
Коваленко Л.М. 303
Ковальська Л.М. 300
Ковальський Ю.В. 300
Ковальчук В.В. 285
Ковальчук І.І. 165, 252
Ковальчук Н.А. 243
Ковальчук Н.С. 215
Ковач Ю.Є. 264
Ковбасенко В.М. 126
Ковбасенко Р.М. 126
Ковпак В.В. 327
Ковтун О.А. 13
Ковтун С.І. 7
Козак В.М. 59
Козаченко М.Р. 168
Козечко В.І. 96
Козій Б.І. 236
Козловська М.В. 117
Коковіхін С.Б. 83
Коковіхін С.В. 81, 186
Кокоць С.Ю. 360
Колганова І.Г. 17, 18
Колінчук Р.В. 258
Колос О.М. 310
Колпакова О.С. 88
Кольчик О.В. 291
Коляда Л.П. 54
Комар О.О. 220
Комарова І.Б. 193
Компанець К.В. 168
Конащук О.П. 88
Коніщук В.В. 125
Кононенко І.С. 317
Кононенко Л.М. 194, 195
Кононенко Р.В. 317
Копейка Є.Ф. 317
Коретчук С.І. 282
Коржов В.Л. 360
Корінний С.М. 305
Короткова Т.М. 1
Корчинська С.Г. 62
Косенко Н.П. 219
Костенко В.М. 257, 266
Костов К.В. 153
Котвицький Б. 97
Кохан А.В. 117
Коцюмбас Г. 280
Кошевой В.І. 295
Крабко М.І. 252
Кравченко В.С. 71
Кравченко Н.О. 290
Кравченко О.І. 274
Крейхович Ю. 172
Кривенко А.І. 137
Криворук В.М. 347
Кривошея В.К. 348
Кропивка С.Й. 252, 293
Крушельницька О.В. 319
Кувачов В.П. 36, 46
Кудра В.С. 360
Кузьмінська Г.П. 4
Кулик Г.А. 185
Кулик М.Ф. 253
Кулібаба Р.О. 283
Куліджанов Е.В. 53
Кунах В.А. 147
Кунець В.В. 143
Купченко А. 171

Кураєва І.В. 118
Курдюмова О.М. 134
Куріненко Г.А. 311, 320
Курлянова І. 197
Кухарець С.М. 37
Кухтин М.Д. 316
Куцик Т.П. 338
Кучер Г.М. 216

Л

Лаксеєва М. 166
Лакида П.І. 363
Лактіонова Т.М. 55
Ландін В.П. 125, 127
Лановік Л.П. 11
Ласкавий В.В. 205
Левченко Т.М. 135, 183, 184
Леньо М.І. 242
Лесик Я.В. 293, 294
Лесь А.В. 351
Лещенко І.А. 163
Лещук Н.В. 223
Лимар А.О. 230
Лимар В.А. 230
Литовченко А.О. 70
Литовченко О.А. 213
Лиховид П. 92
Лінійчук Н.В. 323
Лінчевський А.А. 156
Лісна Б.Б. 282
Лісневич Л.О. 5
Літвінова О.А. 103
Лобойко Ю.В. 319
Ловинська В.М. 355
Локтіонова О.П. 118
Лопатько К.Г. 37
Лучка І.В. 273
Любич В.В. 71, 108, 163
Люта Ю.О. 219
Ляховець В.О. 24

М

Мазур Н.В. 324
Мазуркевич А.Й. 333
Мазуркевич Т.А. 326
Макарчук Р.М. 245
Маклюк О.І. 63
Максимович І.А. 242
Малиновський Б. 228
Маменко О.М. 254
Маменко П. 77
Мандигра М.С. 143
Манушкіна Т.М. 149
Мариненко Н. 231
Мариніна Л. 43
Марініч Л.Г. 176
Маркова Є. 28
Мартин А.Г. 17, 18
Мартиненко Т.А. 99
Мартинюк У.А. 282
Марус О.А. 37
Марущак Л.В. 238
Марченко А.Б. 233
Маслак О. 151
Маслій І.Г. 299
Матвієнко А.П. 62
Матковська С.Г. 299
Махно К.І. 285
Машинник С.В. 71
Машковська С. 231
Меженська Н.А. 238
Меженський А.О. 238
Мельник А.В. 350
Мельник В. 278
Мельник М.А. 366
Мельник О.С. 29
Мельниченко Л.Д. 366
Мельничук А.Б. 14

Мендришора П.Д. 311, 320
Миколайко В.П. 89
Миронович А.М. 300
Миронюк В.В. 352
Миронюк С.С. 349
Михонік Л.А. 346
Мількевич В.М. 190
Мінченко С.М. 345
Мірошніченко І.М. 56
Місечко Н.О. 348
Міщенко Л.Т. 128
Мкртчян С.С. 150
Можилевська Л.П. 147
Молдаван Л.П. 103
Молодан А.О. 35
Молокус Т.Ф. 337
Морозова О. 268
Москалець В.В. 157
Москалець Т.З. 157
Москва І.С. 105
Мостіпан М.І. 68
Мрук А.І. 311, 320
Музика Л.І. 256
Музика Н.М. 70
Мусій Л.Я. 337
Мусіч О.Г. 118
М'ялковський Р.О. 101

Н

Нагорна Л. 277
Нардус С.Є. 255
Натягач А.І. 3
Науменко М.М. 41
Науменко С.В. 295
Наумов А.О. 230
Негуляєва Н. 43
Недосеков В.В. 324
Нейко І.С. 353
Нестерчук В.В. 186
Нетіс В.І. 188
Нечепоренко Л.П. 164
Недзведзь А. 242
Ніколаєнко С.М. 11
Нікульга Є.В. 216
Новосад В.П. 236
Носенко Ю.М. 136
Носоненко О.А. 82, 86

О

Обертюх Ю.В. 253
Обруч М.М. 257
Овдієнко А. 166
Огурцов Є.М. 65
Олабин О. 221
Олексюк Н.П. 252
Оленіч О.А. 235
Омельян А.М. 285
Онуфран Л.І. 188
Оріхівський Т.В. 256
Остапенко А.І. 117
Островерхова І.О. 334

П

Павкович С. 124
Павленко С.І. 37
Павлюк В.В. 215
Павлюк І.О. 142
Павлюк Н.В. 215
Паламаренко Я.В. 30
Паламарь Н.Ю. 57
Панасенко Є.В. 51
Панченко Ю.С. 140, 141
Паньків З.П. 52
Параняк Р.П. 289
Парникоза І.Ю. 113
Пархоменко Г.Г. 44

Пархоменко С.Г. 44
Пасічний В.М. 341
Пастух Г.С. 343
Перекрестова ХХ. 259
Періг Ж.М. 284
Петер ван Ерп 56
Петриченко В.Ф. 22, 192
Петриченко Є.А. 36
Петришин М.А. 261
Пивень В.М. 34
Пикало С.В. 145, 162
Писаренко А.В. 245
Писаренко Н.Б. 250
Писарець О.П. 346
Піщанський О.В. 238
Плотницька Н.М. 142
Повод М.Г. 274
Погинайко О.А. 119
Позняк С.П. 49
Позняковський Ю.В. 285
Поліщук В.П. 128
Поліщук З.В. 361
Полулях М.М. 55
Полупан І.М. 324
Поляков О.І. 193
Полянський О.С. 35
Поляшенко С.О. 45
Пономаренко Н.О. 41, 42
Пономаренко О.В. 255
Портяник С.В. 254
Постой Р.В. 328
Постоленко Л.В. 207
Похилько Ю. М. 290
Почукалін А.Є. 247
Приведенюк Н.В. 94
Прийма С.В. 247
Приймак Г.І. 285
Прискока В.А. 238
Пристацька О.Н. 200
Пришляк Н.В. 12
Прищепка А.М. 123
Прокопенко Н. 95
Прокопчук І.В. 102
Прокопчук С.В. 102
Прокудіна Н. 276
Пророченко С.С. 175
Пугач А. 40
Пуговкін А.Ю. 317
П'ясецький А.А. 33

Р

Райчук Л.А. 127
Распутенко А.О. 200
Ратич І.Б. 282
Рацебуржинская Ю. 210, 212
Ращенко А.В. 351
Ревтьєв А.В. 50
Ревтьєв-Уварова А.В. 51
Резніченко В.П. 182
Реліна Л.І. 160
Ретьман С.В. 133, 140, 141
Різун О.В. 247
Роговський І. 38
Роговський С.В. 203
Рожков А.О. 65
Рокочинський А.М. 91
Ролдугін М.І. 42
Романів Л.І. 252
Романов О.В. 65
Романчук Л.Д. 356
Романько М.С. 291
Роп Р.Ю. 200
Руденко Є.В. 143
Рудень Д.М. 11
Рудік О.Л. 90
Рудова Н.Г. 299
Рудоман Г.С. 272

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Русняк М.М. 15
Рябініна О.В. 287

С

Саврасих Л.Д. 201
Савченко Н.М. 310
Самілик М.М. 340
Самчук А.І. 118
Сапачова М.А. 238
Сардюк М.О. 167
Свиридов А.М. 65
Свиридовський В.М. 84
Свідерський В.С. 238
Святченко О.А. 241, 335
Седіло Г.М. 261
Седюк І.Є. 143
Семанюк В.І. 316
Семенко О.В. 265
Семенова А.Б. 346
Сеник І.І. 173, 174
Сергієнко О.В. 224
Сидашова С.А. 150
Сидоренко О.В. 302, 307
Сидоренко Р.М. 42
Сиромятникова Н.А. 255
Сисюк Ю.О. 328
Сичов М.Ю. 285
Січкач В. 170
Скакун В.О. 359
Склярів П.М. 296
Скоробогатов Д.В. 37
Скоромна О.І. 253
Скрепець К.В. 271
Слепцов Ю. 225
Сливка І.М. 337
Сливка Н.Б. 339
Слівінська Л.Г. 242
Случак О.М. 200
Слюсаренко А.О. 316
Смаголь В.О. 297
Соколова Г.О. 243
Соловійов В.О. 255
Соломаха Н.Г. 1
Сорока Н.М. 318, 329
Спаський Г.В. 15
Стадник А.П. 112
Старосуд В.І. 23

Стеклєнев Е.П. 279
Степанюк О.І. 236
Стефанишин О.М. 282
Столяр С.Г. 132
Стоянов Л.А. 330
Стратій Н.В. 362
Студенок А.А. 322
Супрович М.П. 258
Супрович Т.М. 258
Супрун В. 43
Сухорська О.П. 339

Т

Таранець Л.С. 13
Тарнавський Д. 332
Терлич В.Г. 6
Тертишна Ю.І. 86
Тимофєєв В.М. 281
Тимошенко О.О. 184
Тимошук І.В. 2
Типило Х.Т. 260
Титова Л.В. 310
Тихий Т.І. 217
Тихоненко Д.Г. 47
Тищенко А.В. 181
Тищенко В.І. 341
Тищенко В.М. 67
Тищенко О.Д. 180, 181
Тишук О.П. 134
Тішин О.Л. 284
Ткаленко Г. 218
Ткаліч Ю.І. 96
Ткачов О.В. 148
Ткачова І.В. 240
Ткачук В.П. 127
Токар А.Ю. 349, 350
Тонха О.Л. 59
Тринчук О.О. 222
Трокоз В.О. 322
Трускавецький Р.С. 57, 85
Трускавецький С.Р. 54
Туліна Е.Є. 116
Турченко В.О. 91
Тягун О.В. 253

У

Усата Р.Ю. 98

Ф

Федорович В.В. 249
Федорович Є.І. 248, 249
Федорчук М.І. 84
Фомін Ф.І. 2
Фризюк Л.А. 202
Фроленкова Н.А. 91
Фролов С.О. 117
Фурман О.В. 187
Фурса Н.М. 245, 246

Х

Халак В. 267
Халак В.І. 273
Хареба В.В. 220
Харитонов М.М. 355
Хлопиков І. 78, 198
Ходаківська О.В. 62
Хомик М.М. 261, 252
Хомич В.Т. 326
Хом'як Р.В. 284
Христенко А.О. 56

Ц

Цвіліховський М.І. 257, 321
Центило Л.В. 178
Цигічко Г.О. 63
Циліорик О.І. 96
Циліорик О.Л. 66
Цікава В. 304, 308
Цісарик О.Й. 337

Ч

Чайка Т.О. 27, 111
Чередниченко І.В. 48
Черепнін В.О. 317
Чехов С.А. 159
Чехова І.В. 158
Чигринов Є.І. 255
Чорна В.М. 192
Чорний М.В. 269
Чорний С.Г. 60
Чужма Н.П. 310, 315
Чумаченко О.М. 17

Ш

Шаманська О.І. 30
Шаніна О.М. 345
Шарандак В.В. 262
Шарандак П.В. 262
Швиденко І.К. 127
Шевченко А.О. 348
Шевченко І.А. 193
Шевченко М. 79
Шевченко С. 79
Шевчук В.В. 2, 6
Шевчук Г.В. 10, 19
Шевчук Л.М. 211
Шейгас І.М. 2
Шекера С.Ю. 100
Шепель А.В. 119
Шеремета В.І. 148
Шерстюк О.І. 54
Шестаковська Т. 28
Шинкарук В.Д. 11
Шкода О.Д. 99
Шпарик Ю.С. 357
Шульга В.П. 8
Шустік Л. 43
Шушківська Н.І. 137

Щ

Щебенцовська О. 280
Щербак О.В. 265
Щербань А.А. 229
Щербина С.О. 222

Ю

Юрків З.М. 353

Я

Яковчук В.С. 263
Якубчук О.М. 323, 325
Яновська І.М. 357
Яременко С.С. 41
Яропуд В.М. 41, 42
Яснолоб І.О. 27, 111
Яцук І.П. 98

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

абіотичні стреси 51, 199
абіотичні стресові чинники 161
абіотичні та антропогенні чинники доквілля 157
абрикос Лісостепу 204
абсолютна індивідуальна плідність 313
аварійні опороси 275
автоматичне регулювання заглиблення 45
автономність існування 308
аграрний сектор 28
аграрний сектор економіки 14
агрегатний склад 58
агробіотехнологія 143
агроекологія 28, 119
агроекосистема 126
агрорландшафт деградований 119
агромеліоративні заходи 86
агронаука 28
агропродовольчий сектор 16
агросфера Рівненщини 123
агротехніка 6
агротехніка вирощування 159, 170

агротехнічні заходи вирощування 200
агротехнічні чинники 43
агротехнологія 11, 111, 126
агрофітоценоз 119, 134
агрохімія 5, 6
агроценоз 356
аґрус 209
адаптивний імунітет ВРХ 258
адаптивний потенціал 51
адміністративно-територіальний устрій 18
азотні добрива 109
азотфіксація 178, 180, 181
азотфіксувальні бактерії 102
аквакультура 29, 316
акредитовані агенти 12
активність іонів 47
акумуляція полутантів 355
акумуляція фосфору 57
АлАТ 319
алель 271
алювіальні ґрунти 64
алюміній 257
амарантовий стеблоїд (*Lixus subtilis* Boh.) 138

амінокислоти 108, 288
амінокислоти у раціоні птиці 285
амінотрансферази 294, 319
амоній 50
ампелографія 6
ампули 317
аналіз пилкових зерен 300
анемохорія 125
антенатальна патологія вівцематок 334
антибіотики 323
антигельмінтики 284
антиоксидантна система корів 328
антиоксидантний захист 322
антиоксидантний захист птиці 282
антитіла віруснейтралізуювальні 324
антропогенний фактор 292
АПК України 117
аргінін 285
аронія 339
арсен 257
АсАТ 319
асканійська порода 26
асоціація свинарів України (АСУ) 268
асоційований пастерельоз 291
астматичний синдром у коней 242

асфіксія 335
аутбридинг ВРХ 248
африканська чума свиней 268
африканський страус 279
ацетаміприд 331

Б

багатоплідність 275
база даних 54
базисна щільність 362
баклажани 349
бактеризація 109
бактеріальний комплекс 198
бактеріальний концентрат 338
бактеріальні бульбочки 80
бактерії 130
бактеріологічний аналіз 130
бактеріопланктон 310
баланс 53
басейн 55, 312
бджільництво 237
бджоли 299
бджолина сім'я 302, 308, 309
безглютенові продукти 345
беззбиткова ціна реалізації 13
безпліддя свиней 272
безполицевий обробіток 59
бета-глюкани 167
білок 112, 201, 252, 288
бімовіруси ячменю 131
біобезпека 254
біобезпека свиногомплексів 268
біогаз 255
біогеохімічна зона 257, 321
біогумус 315
біодобриво 255
біоенергетична ефективність 94
біоенергетична політика 20
біоенергія 27, 28
біоетанол 10, 30
біоіндустрія 143
біологічна цінність 108
біологічна цінність хлібців 345
біологічні активи 29
біологічні препарати 132
біологічні фунгіциди 141
біологічно активні речовини
рослин 147
біологія 65, 138
біометричні показники 110
біометрія смородино 207
біоморфологічні особливості
розвитку дельфініуму 232
біонебезпеки тварин 238
біообробка 150
біопаливна індустрія 20
біопаливо 33, 143
біопрепарати 139, 218, 233
біорізноманіття 2
біоставки 150
біотехнологія 143
біотехнологія вирощування 150
біотехнологія лікарських
рослин 147
біотичний потенціал грабняків 363
біофлавоноїди 339
біохімічні показники 266
біохімічні показники крові 273
Бітоксикацілін-БТУ 139
бланшування 349
бонітування 292
борошно круп'яних культур 346
борошняні кулінарні вироби 347
борошняні суміші 345
бринза 263
бугаї-плідники 247
будлея 359
бук 357
бук лісовий 362
букарка 129

булочні вироби 348
бульбочкові бактерії 77
бур'яни 80, 100, 135, 142
бур'яни (десять видів) 134
бур'ян-паразит вовчок 79
бурак столовий 219
бураки цукрові 10, 23, 130, 138,
190, 191
бураковий жом 343
бучина волога чиста 357

В

вагінальний мазок 296
важкі метали 82, 103, 118, 289, 355
важкі метали (ГДК) 257
важкі метали в кормах 254
вакцина 291
валеріана лікарська 94
валовий збір 151
вапнування 62
варіанти обробітку ґрунту 73
вгодованість 313
веб ресурс (ВРХ) 244
вегетаційний період 90
вегетація зеленої маси 150
велика рогата худоба 8, 9
верба енергетична 356
вербена 231
ветеринарна хірургія 332
ветеринарне акушерство 241, 335
ветеринарне обслуговування 297
ветсанекспертиза 323
види будлеї 359
видовий склад 135, 175
видовий склад вірусів 128
виживаність 187
використання зерна 163
використання рослинного
світу 116
вино 216
виноградарство 6
виноградарство органічне 216
виробники молочної продукції 25
виробництво 23, 155, 193
виробництво біопалива 20
виробництво меду 301
виробництво молока 21, 146
виробництво продукції
тваринництва 146
виробництво с.-г. 111
виробничі потужності 30
виробничі ресурси 31
вищувальні стави 310, 315
вищування 93
вищування безнасічних
кавунів 225
вищування буряка
столового 219
вищування кабачка 227
вищування картоплі 221
вищування модрина 354
вищування патисона 226
вищування перцю солодкого 230
вищування ранньостиглої
дині 224
вищування сальвії 234
вищування хмелю 31
висота рослин 182, 186
висушування ґрунту 50
витрати 13, 21, 23, 158
витрати виробництва 29, 159
витрати енергії 44, 94
вихід свіжого соку "фреш" 350
вихід сиру 337
вівцематки 261
вівцематки суягні 334
вівці 262, 264
вівці романівської породи 260
вівчарство 237, 263
відгодівля бичків 253

відключення частини циліндрів
двигуна 35
відновлювальні джерела
енергії 111
відтворення поголів'я 26
відтворна здатність кіз 265
відтворна здатність овець 261
відтворювальна здатність корів 259
відходи птахівництва 276
відшкодування за кредитами 268
вікова і статевая структура 313
вільні амінокислоти 340
вірус деформації крила 299
вірус мішечкуватого
розплоду 299
віруси гострого та хронічного
вірусного паралічу 299
вірусні хвороби 128
вірусні хвороби птиці 280
вітамін А 295
вітамін D₃ 281
вітаміни 282, 328, 340
вітрові генератори 255
власне гумусові речовини 98
вміст білка 178
вміст вологи у ґрунті 68
вміст гумусу 55, 59
вміст цукрози 190
вовна 26
водне живлення 85
водний режим ґрунту 100
водні об'єкти 29
водозбір 55
водопоглинальна здатність 347
водорозчинні комплекси 107
водоспоживання перцю
солодкого 230
водостійкість 47
волога 43
вологість ґрунту 94
вологість проб ґрунту 50
вольєрне розведення 298
вольєрне та напіввільне
утримання 297
врожайні властивості 200
врожайність 32, 66, 69, 71, 73, 77,
80, 84, 92, 93, 102, 140, 151, 155,
158, 163, 170, 177, 183, 199
врожайність насіння 196
ВРХ 256, 328
ВРХ (15 господарств) 248
ВРХ (50 гол.) 255
ВРХ (вищування молодняку) 251
ВРХ голштинізована 258
ВРХ молочна 247
ВРХ молочних порід 249
ВРХ південна м'ясна 245
ВРХ (північ.-схід. зона) 257
ВРХ сіра українська 246
ВРХ (укр. черв. мол.) 250
ВРХ (укр. чорно-ряба молоч.) 252
ВРХ (швіцькі помісі) 259
всихання 347
вторинна сировина 343
вторинне осолонцювання 60
втрати коренеплодів 45
вугільна гниль 133
вуглець у фітомасі 363

Г

гадюки 238
галактоза 144
галузь 23
галузь вітчарства 26
Ганоль 139
Гаупсин 139, 218
гельмінти 330
гельмінтози кіз 265
генетика ВРХ 256
генетика і жива маса ВРХ 245

генетичні маркери ВРХ 258
 гени (ріанодин-рецептори) 277
 генномодифіковані культури (ГМК) 136
 генномодифіковані рослини (ГМР) 136
 геном ВРХ 256
 генотип 271
 генотип ВРХ 256
 генотипи курей 283
 генотипування свиней 272
 генофонд 176
 генофонд ВРХ 247
 гепатопанкреас 319
 гербіцид 142, 198
 гербіцид Пульсар 40 80
 гербіциди 135, 136, 183
 германії 325
 гетеракоз курей 284
 гетерозис 153
 гібриди 165, 186
 гібриди вербени 231
 гібриди помідора 229
 гібридні сорти 153
 гідралічна копіювальна система 44
 гідробіоти 341
 гідрологічний режим 314
 гідромеліоративні заходи 87
 гідроморфізм 57
 гідроморфні ґрунти 85
 гідротермічні умови 51, 199
 гідрохімічний режим 310
 гідрохімічні показники 312
 гіперкапнія 335
 гіповітамінози 334
 гіпокальціємія 262
 гіпоксія 335
 гіпокупроз 321
 гіпофосфатемія 262
 гіпохромна анемія 321
 гіпсування 62
 гірсько-лучно-буроземні ґрунти 49
 гірчиця біла 159
 гірчиця сиза озима 197
 гістоструктура 295
 глейові процеси 57
 глибина промочування 95
 глибина ходу робочих органів 45
 гліфосат 136
 гліфосатстійкі бур'яни (ГСБ) 136
 гліфосатстійкі культури (ГСК) 136
 глобалізація низьковуглецевого розвитку 114
 глобальна карта змін лісового покриву 352
 глюкоза 144
 глюкоза у крові 327
 годівля 270, 297, 298
 годівля вівцематок 261
 годівля кобил 241
 годівля корів 252–254
 годівля курей-несучок 282
 годівля м'ясних перепелів 286
 годівля молодняку ВРХ 251
 годівля овець 262
 годівля птиці 281
 годівля с.-г. птиці 285
 гомеостаз курей 282
 гонадодистрофія 295
 горіхи 340
 горох 77, 80, 139, 170
 господарсько цінні ознаки 164
 граб 363
 грантова допомога 268
 гранули 317
 гриби дереворуйнівні 361
 гризуни 302
 громадянське суспільство 364
 групи крові 271
 гумат 107

гумінові кислоти 107
 гумус 53, 81
 гуси 278, 289
 густина насаджень 190
 густина посівів 195
 густина рослин 191
 густина стояння 88
 густина стояння рослин 186, 187
 густина стояння рослин помідора 229

Г

ґрунт 51, 53, 56, 57, 81, 97, 101, 104, 109
 ґрунтовий покрив 54
 ґрунтові віруси 131
 ґрунтово-меліоративний стан 86
 ґрунтообробний агрегат 39
 ґрунтообробні машини 44

Д

дволітки 311
 ДГ "Асканія-Нова" 263
 дегідрогеназа 64
 деградація 17
 декоративне лісівництво 359
 декоративність хризантеми 235
 дельфініум 232
 дендрофлора 1
 державна підтримка 26
 державна підтримка тваринництва 237
 дерматити 321
 дернові глейові ґрунти 52
 дерново-підзолистий ґрунт 356
 дерново-підзолисті супіщані ґрунти 58
 детрит 98
 дефіцит мінеральних речовин 321
 дефляція 58
 джерела енергії 27
 дивертикул Меккеля 326
 дивертикули сліпокишкові 326
 дизельне паливо 33
 дизельний двигун 33
 динамічність 38
 диня ранньостигла 224
 диск сферичний 40
 дисковий розсіювач добрив 41
 дистанційне зондування 54
 диференційоване вирощування індіків 287
 дихальна недостатність у коней 242
 дихальні шляхи коней 242
 діабетичне харчування 348
 діагностика 324
 діагностика (УЗД) 333
 діагностування ґрунтів 85
 діаметр кореневої шийки 95
 діаметр стебла 192
 дієтичні продукти 26
 діоксид вуглецю 222
 діюча речовина 135
 Дніпровсько-Бузька гірлова система 313
 ДНК-маркери 305
 добрива 89, 103, 104, 177, 186
 добробут тварин 236
 довжина тіла 311, 320
 довічна продуктивність свиноматок 267
 довкілля 1
 догляд за рослинами патисона 226
 додана вартість 22
 дози добрив 70
 дозрівання тіста 346
 доїльні установки для овець 263
 дотаційна галузь 268

Е

ейхорнія 150
 екокоридор 115
 екологізація 14, 114
 екологічна відповідальність 117
 екологічна пластичність 168
 екологічна політика ЄС 120
 екологічне право 116
 екологічний туризм 243
 екологічні функції грабових лісів 363
 екологічно чиста продукція 88
 екологія 1, 2, 11, 122
 екологія с.-г. 124, 126
 екологія та економіка птахівництва 276
 еколого-економічні засади 91
 еколого-трофічні групи 63
 екомережа 115
 економіка 65, 151
 економіка зерна 155
 економіка молочної ферми 255
 економіка перепільництва 286
 економіка садівництва 208
 економіка скотарства 251
 економіка тваринництва 237
 економіка ягідників 214
 економічна ефективність 158, 194
 економічна інтеграція 16
 економічна оцінка 200
 економічний механізм 24
 економічні показники 159
 екосистема 113
 екосистеми лісові 125
 екосистемне значення лісів 364
 експерименти 306
 експертиза сортів салату посівного 223
 експлуатаційна цінність 267
 експорт 25, 28, 301
 екстрагенти 50
 екстрагування 107
 ектопаразити 319
 електроенергія 255
 електрозварювання в хірургії 332
 електронний розрахунок технічних процесів 239
 електрофорез 305
 елементи живлення 51, 101
 елементи забруднювачі 82
 елементи структури врожаю 96, 152
 ембріотрансплантація 7
 ему 279
 енергетична безпека 27
 енергетична ефективність 197
 енергетичні культури 27
 енергія проростання 89, 191
 енергоефективність економіки 20
 енергонасиченість 44
 енергонезалежна молочна ферма 255
 енрофлораксин 323
 ентомофаги 137
 епізоотологічний контроль 324
 ерозія ґрунтів 62
 еспарцет 182
 еструс 296
 ефективність 23, 62, 78, 93, 104, 141, 177
 ефективність вирощування 13
 ефективність регуляторів росту 185
 ефективність різних методів штучного осіменіння корів та телиць 146
 ефіроолійні рослини 149

Є

європейська асоціація Sorghum ID 169
 європейська інтеграція 14, 28, 117

Європейська Співдружність 301
Європейське співтовариство 17

Ж

жаростійкість 96
жеребіння кобил 241
жеребці 148
живлення овець 261
живлення рослин 104
жимолость 209, 212
жимолость голуба 217
жир 201, 252
жирова тканина
(культура клітин) 327
жито 171
Житомирське Полісся 292

З

забезпечення паливно-мастильними матеріалами 172
забруднення агроселітебних ландшафтів 118
забруднення агросфери 123
забруднення водоєм ВМ 289
забруднення ґрунту 124
забруднювачі органічні 124
загальна бактеріальна забрудненість 148
загальна довжина 90
загальний запас вологи 59
загибель бджіл 304
заєць сірий 292, 298
Закарпаття 264
закваска 337
закваски спонтанного бродиння 346
законодавство України про довкілля 120
закусочні консерви 349
залуження 113
замінники молока телятам 251
замочування 349
запас продуктивної вологи 59
заплава 64
запліднення 296, 317
заповідник "Асканія нова" 279, 297
заповідні території 113
захисне лісорозведення 2
захист від чорної плямистості 233
захист лікарських рослин від вірусних інфекцій 128
захист навколишнього середовища 351
захист рослин 84, 126
захищений ґрунт 224
зберігання 350
зберігання капусти білоголової 222
збирання 350
збирання врожаю патисона 226
збирання і зберігання картоплі 221
збір цукру 190
збудник 141
зведений показник якості ґрунтів 48
звивисті каналці 295
звірівництво 9, 237
здоров'я 156
зебу 245
зелена маса 182, 183
земельна політика 17
земельна реформа 18
земельний фонд 18
земельні ресурси 17
земле- та лісоресурсний потенціал 365
землеводіння 17
землекористування 17, 18, 46
землекористування с.-г. 58
землеробство 5
землеробство екологічне 126
зерно пшениці озимої і ячменю 34

зернобобові культури 127
зернові злакові культури 137
зернові і зернобобові культури 151
зернові культури 127, 131
зернові суміші 34
зернозбиральний комбайн 38
зерноід 139
зимівля 302
зимівля бджіл 307
зимовий догляд сімей 307
злакові трави 179
зовнішнє середовище 31
зообентос 310
зоопланктон 310
зразок-еталон 176
зрошення 81–83, 88–90, 95, 181
зрошення дощуванням 87
зрошення рослин помідора 229
зрошення смородиної 207
зрошувані ґрунти 82
зрошувані землі 86
зчеплені гени 305
зябра 319

Й

ймовірність 55
йогурт 339

І

ідентифікація сортів салату 223
імпорт 166, 301
імунні сироватки 324
імуногенез качок 326
імуноглобулін антирабічний 324
імунокастрація 274
інбридинг 180, 275
інбридинг ВРХ 248
інвазивні види 314
інвазії 298
інвазії кіз 265
інвазії курей 284
інвазії у телят 329
інвертаза 64
інвестиційна привабливість 15
інвестиційне забезпечення 15
інвестиція 77
інвестування низьковуглецевого розвитку 114
інгібіція мікроорганізмів 306
індекс інформаційного різноманіття за Шенноном 315
індекс умов 168
індекс штучного осіменіння 146
індекси 269
індики (крос харківський) 287
індики 277, 278, 280
інженерна зона 46
інкрустація насіння 96
інкубаторії 276
інноваційна привабливість 30
інноваційний розвиток 15, 16
інновації 19, 30, 117
інновації у вівчарстві 263
інокуляція 192, 201
інокуляція насіння 77, 80
інсектициди 137, 331
інституційне середовище 16
Ін-т помології ім. Л.П. Симиренка 205, 217
Ін-т садівництва НААН 204, 208
інтенсивність ураження хворобами 140
інтравіт 262
інтродукція 6, 235
інтродуценти 113
інулін з топінамбура 347
інфекційні хвороби тварин 238
інформаційна модель у скотарстві 244

інформаційна система 54
іпотерапія 243
історія безкіллових птахів 279
історія с.-г. дослідної справи 1–8, 10, 11
історія садівництва 202, 208

К

кабачок 227
кавун безнаслідний 225
кавун трипліодний 225
кадмій 257, 289
кадрове забезпечення 236
казеїн 290
казуар оранжевоший 279
калюс 145
калюсні культури 162
кальцій 252, 262, 281
кальцій м'язової тканини 277
капа-казеїн 256
капуста білоголова 222
каратиноїди 160
"Карафанд+OV" 295
карбамід-аміачна суміш 107
Карпати 261
картографування лісового покриву 352
картопля 101, 221
картопля столова 106
картопляна мезга 343
каталаза 64
качки 280, 326
качки-бройлери 288
квітковий пилок 300
квітникарство 231
кизил 209
Київська обл. 260, 265, 321
кисломолочні продукти 338
кислоти (мурашина, щавелева та молочна) 303
кислотний баланс (рН у коней) 242
кислотність тіста 346
кишечник качок 326
кишкова паличка 148
кількісна ознака 168
кінний туризм 243
кістковий мозок (культура клітин) 327
кісточкові культури 205, 208
кластерний підхід 15
клімат України 246
кліматичні умови 154
клітини Лейдига 295
клітковина висівок гречки 348
кліщ Варроа 303
клональне мікророзмноження 149
клонові підщепи яблуні 203
клонові плантації сосни 353
кнури 269, 274
коагуляція білків молока 340
кобили 241, 335
коефіцієнт 38
коефіцієнт інбридингу 275
коефіцієнт маси тіла 293
коефіцієнт накопичення 52
козенята (загибель) 265
кози (приватні господарства) 265
кози 264
колекція 176
коливання 39
коливання диска 40
коливання трактора 32
колібактеріоз 272
колійна система землеробства 46
колір борошна 160
колісний трактор 42
колісні машини 35
копцитороскопія 296
комбінований машинно-тракторний агрегат 36

комбінований харчовий продукт 341
комбіновані агрегати 42
комплексне ураження бджіл 304
комплектування стада індичок 287
конвертація даних 56
коні 242
конкурентоздатність ВРХ 246
конкурентоспроможність 19, 20
конкурентоспроможність аграрного сектору 14
консервна промисловість 19
конструктивні і кінетичні параметри 36
конструкційно-технологічні параметри 37
контрольні критичні точки 316
концентрування соків 342
конярство в Україні 240
кореляція 273
коренева система 180, 181
коренезбиральна машина 45
корівник (капітальні вкладення) 255
корм для тварин 150
корми ВРХ 253, 254
корми зелені 255
корми корів 257
корми овець 262
корми перепелів 286
корми птиці 281
кормовий білок 22
кормовиробництво 150
кормові буряки 185
кормові добавки 321
кормові добавки антиоксичні 254
корови (взимку, влітку) 328
корови 248, 325
корови підпр.
“Єкатеринославський” 259
корови (сезон запліднювання корів) 249
корови (сезони народження) 249
корови (тавр. зональний тип) 250
короп 319
короткоротаційна сівозміна 43
країни вирощування 166
країни світу 208
краплинне зрошення 83, 84, 92–94, 99
креатин 317
криптоспоридіоз 329
кріоконсервація 7
кріоконсервування 317
кров 266, 294
кров коней 242
кров корів 257
кров свиней 321
кролі 291, 293–295, 324
кролівництво 237
крупно-гривиста заплава 314
ксенобіотики (елімінація з організму) 254
кукурудза 43, 72, 73, 88, 96, 110, 166
кукурудза на силос 68
кукурудза цукрова 92
кукурудзяне борошно 345
культура землеробства 53
культури 65
кунжут 193
купрум 252, 262
кури (бірківська барвіста) 283
кури 277, 278, 280
кури-несучки 281, 282, 284, 331
куріпки 280
курчата-бройлери 323

Л

лабораторія ТОВ “VOLYN in vitro” 214
лабораторна діагностика 330
лактація 266

лактація корів 248, 249
лактоза 252
ландшафт 1
ландшафти агроселітебні 118
лебеді 280
лейкоз 280
Лепідоцид-БТУ 139
лимонна кислота 337
листовий індекс (ЛІ) 106
личинки 318
Ліберті 129
лікарські рослини 128, 338
лімфофільні види 314
лімфоїдна тканина 326
лінії ВРХ 247
ліпіди 282
лісівництво 2
лісова політика 364
лісове господарство 364
лісове господарство Херсонщини 366
лісові ресурси 365
лісовідновлення 125
лісгосподарські землі 365
лісозаготівля гірська 360
лісокористування 1, 2, 360
лісорозведення 1
Лісостеп Лівобережний 213
Лісостеп України 217
лісотранспортна мережа 360
логістичні інфраструктури агропродовольчого сектору 16
локуси 305
лососеві види риб 312
лохина 209
лохина високоросла 213, 214
лошата новонароджені 335
Луганська обл. 262
лужна фосфатаза 294
лучно-чорноземний ґрунт 98
люпин білий 135, 184
люпин білий і жовтий 183
люцерна 177, 178, 180, 181
люцерна посівна 179
люцерново-злаковий травостій 173
люцерно-злакова травосумішка 175
льон 90
льон олійний 194, 195
льон-довгунець 189

М

макаронні властивості 160
макроелементи 104
макроміцети 361
макростробіли 353
Мале Полісся 52
малина 209
малина в Україні 211
малі річки 314
манган 262
Маріупольська лісова науково-дослідна станція 1
маркетинг екологічний 351
маркетинговий рік (МР) 151
маршрутно-кільцева форма організації штучного осмінення 146
маса 311, 320
маса внутрішніх органів 293
маса зерна з колосу 67
маса тіла 293
мастити у корів 333
математична модель 236
матка 308, 309
маточники клонових підщеп 203
машини 37
машинно-тракторний агрегат 32
медоносні бджоли 300
менеджмент екологічний 351
метаболізм кісток в овець 262

метаболізм корів 325
метаболізм у качок 288
метасилікат натрію 293
метод ПЛР 283
методи визначення 56
методи досліджень паразитів 330
методи поливу 87
методика 54
механізми стійкості 136
механізоване доїння овець 263
механіко-технологічні основи 37
Миргородська порода свиней 275
Миронівський інститут пшениці імені В.М.Ремесла 3, 4
мисливське господарство 2
міграція фосфору 57
мікози 132
мікоіндикація 361
мікробні препарати 109
мікродобрива 82, 96
мікродощування 87
мікроелементи 5, 103, 118, 340
мікроелементози в корів 257
мікроелементози в овець 262
мікроклональне розмноження 214
мікроорганізми 63
мікроорганізми ґрунтові 118
мікросателіти 305
мікроскопічні гриби 131
мікростробіли 353
мікрохвильове випаровування 342
мінеральне живлення 106
мінеральне живлення птиці 281
мінеральний азот 50, 63
мінеральні добавки ВРХ 252
мінеральні добрива 5, 41, 62, 81, 97, 99, 101, 102, 108, 198, 201
мінливість романівських овець 260
містатин 256
моделювання 61
модель відтворення 24
модернізація 31
модрина 354
молекулярно-генетичні маркери 256, 283
молодняк свиней 273
молоко корів 325
молоко органічне 255
молочна залоза у корів 333
молочна продуктивність 258
молочне скотарство 248–255, 258, 333
молочне скотарство України 247
молочний агар 290
молочнокислі бактерії 290
моніторинг 137
моніторинг скотарства 244
морфогенез 232
морфологічний тип 130
морфологічні ознаки салату посівного 223
морфорегулятор 192
Моцарелла 337
мульчування ґрунту 230
мульчування смородини 207
м'язова тканина 273
м'який сир 337
м'ясне скотарство Півдня 245, 246
м'ясний хліб 341
м'ясо курей (залишки антибіотиків) 323
м'ясо птиці 277, 285

Н

надій довівний 248
надої молока 252
нанду 279
нанокварцит сульфур 294
наносиліцію цитрат 293
нанотехнології у ветмедицині 325

напрям коливач 40
 напрями збуту 158
 насадження штучні з участю
 модрини 354
 насіннюшення 353
 насінники 177
 насінництво 3, 4, 181, 193
 насінництво буряка столового 219
 насіння 23, 159, 166, 184
 насіння кукурудзи 165
 насіння соняшнику 13
 НАСР 316
 наука 208
 науково-дослідні установи 208
 Національний університет
 біоресурсів і природо-
 користування України 11
 небезпечний чинник 316
 некробактеріозі ВРХ 258
 нематоди 131, 318
 нематодози курей 284
 необроблювані землі 134
 неонікотиніди 331
 нервова діяльність корів 328
 нервово-гуморальна система 322
 нерівномірності ґрунту 39
 неспецифічна резистентність 291
 несучість курей 282
 нетрадиційна сировина 344
 нітрати 50
 новоутворення 52
 номадна трансформація 49
 норма висіву 182, 188, 194,
 195, 197
 норми годівлі качок 288
 норми ріпаківих продуктів 278
 нормування праці
 у тваринництві 239
 нут 80, 102
 нутрії 296

О

об'єкти обліку 29
 обладнання 37
 обліпиха 212
 обмінний K^+ 60
 обмінний Na^+ 60
 обприскування позакореневе
 винограду 216
 обробіток ґрунту 42, 196
 обробка насіння 173
 обробка насіння овочевих культур
 біопрепаратами 218
 оброблення бульб 106
 обсмажування 349
 обстеження 54
 обстеження зрошуваних земель 86
 обсяги виробництва 30
 овес 140, 142
 овес голозерний 141
 овес озимий 164
 овес плівчастий 141
 овече молоко 26
 овочеві культури 218
 овочівництво 228
 овуляція 296
 Одеська обл. 245
 ожина 209
 озимі зернові культури 172
 озимі (пшениця, жито, ячмінь) 171
 ознаки 176
 окситоцин 241
 окулірування клонів яблуні 203
 окультурення ґрунту 61
 олієжировий та соєпродуктовий
 підкомплекси 22
 олійні культури 22
 олія 194–196
 онкологія тварин 332
 онтогенез 232

оперативне лікування тварин 332
 операції за один прохід 42
 оптимальний час осіменіння 296
 органічна технологія
 вирощування 78
 органічне виробництво 12
 органічне землеробство 111
 органічне сільське
 господарство 139
 органічне ягідництво 210
 органічні добрива 62, 110, 315
 органічні речовини 81
 органолептичні показники 337, 339
 органо-мінеральні добрива 107, 112
 орендні земельні відносини 18
 ослаблені бджолосім'ї 304
 основний обробіток ґрунту 74
 остеодистрофія 262
 осушені землі 85
 отелення корів 249
 отруєння птиці кормами 331
 охолодження 270
 охолодження сперми 148
 охорона земель 17
 охорона навколишнього
 середовища 120
 оцінка антирабійного імунітету 324
 оцінка декоративності будлеї 359
 оцінка земель 18
 оцінка кормів 253
 оцінка площі лісів 352

П

павукоподібні 238
 паливна економічність 35
 паливна система 33
 паливоподача 33
 паразитарні найпростіші 330
 паракератоз 321
 параметр 38
 параметри генотипу 271
 паропроодуктивність 342
 пастеризація молока 340
 пастернак посівний 220
 ПАТ "МХП" 75
 патисон 226
 патогенність бактерій 130
 патології вагітності 334
 патологія жеребіння 241, 335
 патологія печінки 262
 пектин 343
 пектинове виробництво 343
 первинне насінництво 184
 перебіг ВРХ 310
 Передкарпаття 211
 передпосівна обробка насіння 189
 передпосівний поріг вологості 92
 перепели 280, 285
 перепели м'ясні 286
 перетравний протеїн 179
 переуцільнення ґрунтів 32
 перехідний період 12
 перець солодкий 230
 періодичність робіт 307
 перспективи 143
 пестициди 126
 пивна дробина суха 286
 Північний Схід України 257
 підвищення продуктивності
 бджолої сім'ї 306
 підготовка насіння 191
 підживлення 201
 підживлення і зволоження діни 224
 підзимовий горох 170
 підприємства 19
 підприємства лісгосподарські 366
 підприємства с.-г. 146
 підприємство 31
 підріст 357
 підсисні свиноматки 270
 підшлункова залоза
 (культура клітин) 327
 підщепа абрикоса 204
 підщепи 95
 підщепи черешні 208
 підщепи яблуні 202
 плантаційне вирощування горіха
 грецького 358
 плантаційні лісові
 насадження 354
 плацента (дисфункція) 334
 плацента (передчасне
 відшарування) 335
 плацента 241
 племінна справа 8, 9
 племінна цінність 8, 9
 племінне свинарство 268
 плоди глоду 344
 плодівництво 6
 плодоовочевий сектор АПК 19
 плоскі віброрешета 34
 плоскопаралельний рух 36
 площа живлення 190
 площа листової поверхні 105,
 182, 185
 площа обертання диска 40
 площі посіву 153, 170–172
 ПЛР 299
 плюмбум 257
 плямки Пейєра 326
 поведінка фосфатів 57
 погодні умови 133
 погодно-кліматичний вплив 211
 поголів'я корів 146
 поголів'я свиней 268
 поживний режим 99
 поживність і перетравність
 кормів 253
 позакореневе підживлення 173, 189
 полба 163
 поливна норма 92
 поліакриламідний гель 305
 поліваріантність розвитку
 дельфініуму 232
 полігенна стійкість 233
 полікрос 180
 поліморфізм генів 256
 поліморфізм еритроцитарних
 антигенів 250
 поліпшувачі добавки 345
 політика підтримки
 бджільництва 301
 Полтавщина 254
 польова схожість 187, 190
 польова схожість насіння 191
 помідор 229
 попередник 69, 70
 попит та пропозиція 24
 популяційно-генетичні
 параметри 272
 популяція 180
 порічка червона 212
 порода 8, 9
 породи коней 240
 породи молочних корів 249
 посівні якості 184
 посівні якості насіння 200
 посухостійкість 96
 потенціал 19
 потенціал продуктивності 152
 поширення 133, 318
 поширення бур'янів 134
 правила вирощування високих
 врожаїв 75
 правила зимівлі бджіл 302
 праліс 357
 премікс "МП-А" 254
 препарат 142
 препарат "5 елемент" 216
 препарат "Байтрил 10%" 323
 препарат Гермакап 325

препарат "Карафест + OV" 334
 препарат Мінерол 262
 препарати ("Моспілан"
 і "Актара") 331
 препарати ("Толторокс",
 імунобактерин-D) 329
 прибережний іхтіопланктон 314
 прибуток 23
 приготування кормів 239
 прийом матки
 (причини неприйому) 309
 Прилуцька ДС 213
 приріст 112
 природне відновлення лісу 357
 природні ресурси 11
 природно-меліоративний режим 91
 природокористування 11
 природокористування
 збалансоване 121
 природоохоронний комплекс 2
 прищипування апікальних
 листків 206
 пробіотики 290
 прогнозування 24
 продовольча безпека 237
 продуктивне використання
 корів 248
 продуктивні та репродуктивні
 ознаки 320
 продуктивність 8, 9, 72, 74, 76, 78,
 103, 167, 176, 179, 181, 188, 194,
 200, 270, 294
 продуктивність деревостанів
 модрини 354
 продуктивність зрошення 83
 продуктивність корів довівна 249
 продуктивність помідора 229
 продуктивність свиноматок 269
 продуктивність тварин 236
 проектування і організація
 праці 239
 проензим 286
 проноси 321
 прооксидантно-антиоксидантна
 система 295
 прополісна воцина 306
 просо 132
 просторова неоднорідність 55
 просторове розміщення 179
 протеаза 64
 протеїн 196, 282, 294
 протеїнові корми 261
 протеолітична активність 290
 протопектин 336
 протруйники 140
 профілактика 266
 профілактика порушень обміну
 речовин 321
 профілактичні засоби 266
 процеси органічного
 виробництва 37
 пружний стояк 40
 пряма кишка 300
 птахи 302
 птахи безкільові 279
 птахівництво 9, 237
 птахівництво промислове 276, 277
 птахогосподарства 280
 птиця водоплавна 289, 326
 пшениця 3, 131, 153, 155, 156, 161
 пшениця озима 63, 66–70, 137,
 152, 154
 пшениця полба звичайна яра 160
 пшениця спельта 108
 пшениця яра 71

P

радіоекологія 127
 радіозахисні властивості 339
 радіонукліди 125, 127

райдужна форель 311, 316, 320
 раціони вівцематок 261
 раціони качок (корекція) 288
 раціони курей 282
 регіон виробництва 165
 регіони вирощування яблуні 202
 регулятор росту рослин 199
 регулятори росту 105, 206
 регулятори росту рослин 96,
 112, 185
 регуляційні (режимні) заходи 113
 "регуляція" чисельності диких
 тварин 113
 режими використання 174
 режими зрошення 84
 рекреація 361
 рекультивация ґрунту 356
 рекультивация земель 355
 ремонтний молодняк індичок 287
 ремонтні та допоміжні роботи 307
 Ренет Симиренко 129
 рентабельність 92, 151, 197
 репродуктивна біотехнологія 7
 ресурси 21, 23
 ресурси природні і фінансові 121
 ресурсне забезпечення 16
 ресурсоощадні технології
 зрошення 83
 реформування лісового
 господарства 366
 рецептури 341
 рибицтво 9, 29, 237
 рижій 193
 рижій ярий 105
 ринковий нагляд 117
 ринок 20, 158
 ринок землі 17
 ринок молока та молочної
 продукції 25
 ринок яловичини 24
 рис 153
 рисова зрошувальна система 91
 рисове борошно 345
 "Ріверм" 315
 рівні забезпеченості 56
 рівномірність розсіювання 41
 рідке біопаливо 20
 рідкі комплексні добрива 106
 ріпак (токсичність) 278
 ріпак озимий 196, 200
 ріпак у раціонах птиці 278
 ріст і розвиток рослин 72, 76
 робоча бджола 308
 родзинки 340
 родючість 56, 81
 родючість ґрунтів 32, 61, 62, 119,
 181
 розвиток 19, 30, 143
 розвиток і досягнення 169
 розпушувачі 34
 розсада кабачка 227
 розсада овочів 228
 розсада патисона 226
 розсадники сливи 206
 розщеплення протеїнів корму 288
 рослини отруйні 238
 рослини тритикале озимого 157
 рослини-регенеранти 162
 рослинний світ 116
 рослинництво 3–5
 ростова активність 144
 рубка лісів (способи) 360
 рубки лісу санітарні 113
 рудяки 52
 рухомий фосфор 56

C

саджанці *in vitro* 214
 саджанці кронавані 206
 сади промислові 202

сади черешневі інтенсивні 208
 садівництво 129
 сайгак 297
 салат посівний 223
 сальвія 234
 сальвія в ландшафтному
 дизайні 234
 сафлор 193
 свинарство 9, 237
 свинець 289
 свині 271, 272, 275, 321, 322
 свинокомплекс 270
 свиноматки 266
 свиноматки великої білої
 породи 267
 світловий режим 188
 с.-г. вища освіта 11
 с.-г. культури 3, 4, 82
 сезонна динаміка 51, 318
 сезонні зміни 312
 села Рівненщини 123
 селекційні лінії 67
 селекційно-племінна робота 320
 селекція 164
 селекція 3, 4, 6, 8, 9, 167, 181,
 183, 193
 селекція *in vitro* 161, 162
 селекція вербени 231
 селекція ВРХ 247, 256, 258
 селекція горіха грецького 358
 селекція за ДНК маркерами 272
 селекція коней 240
 селекція овець 260
 селекція птиці 277
 селекція хризантеми 235
 селен 262
 сепарування 34
 септицемія 304
 сертифікація 12
 сертифікація органічного
 ягідництва 210
 сидеральні культури 111
 сидерати 62
 сир кисломолочний м'який 340
 сироватка крові 317
 сироватка-реконвалесцентів 291
 система землеробства 63
 система удобрення 48, 58, 97,
 98, 178
 системи зрошення 87
 системи зрошувального
 землеробства 83
 системна оптимізація 91
 сівозміна 69, 79, 97, 103
 сільське господарство 21
 сім'яник 295
 сірий лісовий ґрунт 103
 сірка 104
 сказ 324
 скелетні м'язи 319
 скоростиглість 183
 скотарство 8, 9, 237
 скотарство України 244
 слива 206
 слива Лісостепу 205
 смородина 209
 смородина чорна 207, 339
 смуговий обробіток ґрунту 43
 соки із гранату та ехінацеї 342
 сольовий стрес 145, 162
 соматотропін 256
 сонячна електростанція 255
 соняшник 78, 79, 93, 133, 186,
 198, 199
 сорго 169
 сорт 3, 4, 6, 67, 69, 75, 90, 101, 152,
 155, 156, 167, 168, 183, 187, 188
 сорти абрикоса
 (Красень Києва) 204
 сорти будлеї 359
 сорти вербени 231

сортів винограду (столові і технічні) 216
 сорти екологічно-пластичні 200
 сорти і гібриди жимолості 217
 сорти картоплі 221
 сорти лохини зарубіжні 213
 сорти малини 211
 сорти пастернаку нові 220
 сорти салату посівного 223
 сорти сальвії 234
 сорти сливи перспективні 205
 сорти суниці 215
 сорти хризантеми дрібноквіткової 235
 сорти черешні 208
 сорти яблуні 202
 сорти яблуні: Гала 129
 сортозразки 164
 сосна 355
 сосна звичайна 125, 353
 соціо-еколого-економічна політика 28
 соціо-економіко-екологічні системи 123
 соя 43, 75, 76, 80, 158, 187, 188, 192, 201
 спектральна крива 60
 спектральна яскравість 60
 сперма 317
 спеціальні пристрої 303
 спиртова промисловість 30
 співробітництво транскордонне 121
 Спільна аграрна політика ЄС (САП) 14
 споживання молочних продуктів 25
 сполуки азоту 109
 способи обробітку ґрунту 66, 72, 76
 способи поливу 87
 способи сівби 72, 76, 179, 182
 сріблястий карась 313
 стабільність 168
 стадії хвороби 304
 сталий (збалансований) розвиток України 122
 сталий розвиток 123, 364
 стан 143
 стан посівів 171
 стандарт плодів малини 211
 стандарти 324
 стандарти птахівництва 276
 стандарти у скотарстві 244
 станки 270
 статевий цикл 296
 статус бджолоїної сім'ї 309
 статус матки 309
 стаціональний розподіл 292
 Степ України 246
 стерлядь 317
 стимулятор росту 189
 стійкий технологічний процес 45
 стійкість 145, 162
 стійкість суниці 215
 стоколос безостий 176
 стратегія 31
 стратегія розвитку 24
 стратегія розвитку конярства 240
 стратегія сталого розвитку 122
 страусоподібні 279
 стрес-синдром 272
 стрес-фактор 277
 строк і спосіб сівби 196
 строк сівби 67, 88, 187, 197
 строки збирання 184
 структура посівних площ 53
 структура стада 146
 структура урожаю 100
 структурний стан 47
 ступінь оглеєності 85
 субстрат 95
 субстрат тепличний 228
 судіброви 361

сульфат натрію 294
 суниця 209
 суниця Північного Лісостепу 215
 супутникове зображення 60
 супутникові знімки лісу 352
 суха речовина 173, 186, 336
 схожість 89
 схрещування ВРХ 259
 сценарії розвитку 22

Т

таксація лісу 362
 тварини аборигенні реліктові 246
 тварини с.-г. 238
 тваринництво 7–9
 тваринництво України перспективне 237
 тваринницьке підприємство 236, 239
 тверде біопаливо 20
 телята 329
 темно-каштановий ґрунт 99
 темп росту 313
 температура концентрування 342
 температура повітря 270
 теплиці 255
 теплиці плівкові 228
 терапевтичні заходи 291
 терапія 295
 техніко-економічні показники двигуна 35
 технічна довжина 90
 технічна ефективність 132, 137, 140
 технічний стан 38
 технології 23, 306
 технології вирощування продукції рослинництва 65
 технологічний процес 348
 технологічні комплекси у вівчарстві 263
 технологічні показники 201
 технологія виробництва хліба 344
 технологія вирощування 71, 198
 тіаметоксал 331
 тісто 348
 токсиканти 257
 токсичність кормів 331
 травосумішка 174
 традиційна технологія (пестицидна) 78
 трансплантація алогенних культур 327
 трансформація азоту 109
 трапляння 134
 трелювання лісу 360
 тривалентний хром 110
 тривалість життя 308
 тривалість життя корів 248
 тривалість життя людини 147
 тривалість осінньої вегетації 154
 тритикале 3, 153
 тритикале озиме 145, 162
 триходермін 218
 троянда 233
 трудомісткість 42
 трутень 308
 тягово-динамічні випробування 39
 тягово-зчіпні властивості 32

У

удобрення 66, 74, 100, 109, 173–175, 197
 удобрення ставів 310
 удобрювально-посівний агрегат 36
 Український НДІ лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького 6
 Український НДІ цукрової промисловості 10

Українські Карпати 49
 укриття плівкове тимчасове 227
 УкрНДІЛГА 2
 уміст 53
 умови вирощування 152
 умови родючості 61
 універсальний напрям продуктивності 267
 упік 347
 управління 21
 управління скотарством 244
 ураження 79, 133
 уреаза 64
 урожай 101, 141, 190
 урожайність 13, 68, 70, 88, 100, 110, 112, 142, 174, 180, 189, 192, 195, 197, 198, 201
 урожайність буряка столового 219
 урожайність зерна 132
 урожайність і якість коренеплодів 220
 урожайність кабачка 227
 урожайність картоплі 221
 урожайність коренеплодів 185
 урожайність насіння 89
 урожайність перцю солодкого 230
 урожайність с.-г. рослин 119
 успадковуваність 180
 установки замкнутого водопостачання 316
 утримання 270
 утримання кобил 241
 утримання корів 257
 утримання молодняку ВРХ 251
 учений у галузі селекції рослин В.М. Ремесло 4
 учений у галузі тваринництва М.А. Кравченко 8
 учений у галузі фізіології рослин О.Д. Хоменко 5

Ф

фазани 280
 фази стиглості 184
 фенбендазол 284
 фенологія 138
 фенотип кнурців 269
 фенофази розвитку яблуні 129
 ферментативна активність 64
 ферментативна система 322
 ферментація 336
 ферменти 288, 319
 фермерські господарства 15
 ферми молочні малі 255
 фетоплацентарна недостатність 334
 фізико-хімічні властивості найдовшого м'яза спини 273
 фізико-хімічні показники 344, 347
 фізіологія 5
 фізіологія та біотехнологія відтворення коней 148
 фітобіопрепарат "БП-9" 254
 фітогормони (Арболін) 206
 фітомаса грабових деревостанів 363
 фітопланктон 310, 315
 фітофаги 137, 139
 фон живлення 188
 форелівництво 320
 формування екомережі 115
 фосфатний стан 57
 "Фосфобактерин" 310
 фосфогіпс 99
 фосфор 252, 262, 281
 фотосинтез 189
 фотосинтетична діяльність 157, 199
 фруктоза 348
 функціональні інгредієнти 338

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

функціонально-технологічні показники 341
фуровіруси (пшениці, жита і тритикале) 131

Х

харчові волокна 346
харчування 156
хворі бджолосім'ї 303
хвороба 304
хвороба Марека 280
хвороби дині 224
хвороби овочів 228
хвостова гниль 130
хвоя сосни 355
Херсонська обл. 245
хижі види риб 318
хімічна меліорація 58
хімічний склад суниці 215
хірургічна кастрація 274
Хмельницька обл. 258
холодний період року 154
хоріоалантоїс (акушерський розтин) 335
хризантема дрібноквіткова 235
хром 252
хромосомний поліморфізм овець 260

Ц

цезій 127
цесарки 280
цибуля ріпчаста 84, 99
цикорій коренеплідний 89
цинк 252, 262, 325
цитогенетика овець романівських 260

цитрати Zn і Ge 325
ціна 25
ціна реалізації 13
цінність свинюматок 267
цукрова промисловість 10
цукровий діабет у тварин 327
цьоголітки 311

Ч

черешня Лісостепу 208
чиста продуктивність фотосинтезу (ЧПФ) 106
чистий пар 66
чорна плямистість 233
чорний пар 68
чорнозем звичайний 55
чорнозем опідзолений 63, 102
чорнозем південний 60
чорнозем типовий 47, 48, 59
чорнослив 205

Ш

шипшина 339
ширина захвату розсіювача 41
ширококоліїний агрозасіб 46
шкаралупа яєць птиці 281
шкідливість 138
шкіра 293
шкодочинність вірусів 128
шлунково-кишковий тракт кролів 290
штучне осіменіння 7, 146

Щ

щеплення 291
щеплення горіха грецького 358

щільність 43
щільність травостою 175

Я

яблука 350
яблунева мезга 336
яблуневі вичавки 336
яблуня (українська селекція) 202
яблуня 95, 203
яблучні вичавки 343
ягідництво 209
ягідні культури 210
ягнята новонароджені 334
яєчна продуктивність курей 283
яйця 340
яйця інкубаційні 281
яйця птиці 278
якість 25, 93, 112, 156
якість зерна 66, 71, 100, 163
якість консервів 349
якість м'яса (фактор PSE) 277
якість насіння 165, 196
якість насіння буряка столового 219
якість продукції 84
якість продукції тваринництва 321
якість туш 274
якість хліба 344
ялина європейська 362
ялиця біла 362
ярі культури 172
ячмінь 3, 153, 156
ячмінь голозерний 167
ячмінь ярий 74, 100, 168

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ “АПК УКРАЇНИ”

- Індекс УДК** — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).
- Бібліографічний опис (БО) документа** — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.
Приклад:
УДК 633.416:631.527.5:631.543.2
СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ / Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.
Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.
- Ключові слова (5–10 слів)** — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).
- Номер реферату** — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.
- Текст реферату** подається українською мовою і складається за таким планом: об'єкт роботи, якщо це неясно із заголовка; основні питання, які розглядаються в первинному документі; результати, висновки, галузь застосування. Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.
- Результати роботи** викладаються точно і гранично інформативно.
- Висновки** подаються так, як вони представлені в документі.
- Викладати текст** реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.
- У рефераті **не вживати** складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.
- У тексті реферату **формули наводяться у таких випадках**: без формул неможлива побудова тексту реферату; формули виражають результати роботи; формули значно полегшують розуміння змісту роботи. Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СИ) згідно з ГОСТом 8.417–81.
- Обсяг реферату**: для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків; для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. Аграрна економіка. — 2017. — Т. 10, № 1/2.
2. Аграрний тиждень. Україна. — 2017. — № 12.
3. Агроекологічний журнал. — 2017. — № 3.
4. Агроном. — 2017. — № 4.
5. Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2017. — № 4.
6. АПК-інформ. Итоги. — 2018. — № 2.
7. Бібліотека Всеукраїнської екологічної ліги. Сер. Збалансований розвиток. — 2017. — № 8.
8. Біологія тварин. — 2017. — Т. 19, № 4.
9. Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2017. — Вип. 3: Екон. науки. С.-г. науки. Техн. науки, № 1.
10. Вісник аграрної науки. — 2017. — №№ 11, 12; 2018. — №№ 1, 2.
11. Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. — 2017. — № 4.
12. Вісник Одеського національного університету. Сер. Географічні та геологічні науки. — 2017. — Т. 22, вип. 1.
13. Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2017. — № 4.
14. Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2017. — № 2.
15. Водне господарство України. — 2017. — № 5.
16. Генетичні ресурси рослин. — 2017. — № 20.
17. Економіка АПК. — 2017. — №№ 10, 11, 12; 2018. — № 1.
18. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2017. — №№ 9, 10, 11, 12.
19. Журнал європейської економіки. — 2017. — Т. 16, № 4.
20. Збалансоване природокористування. — 2017. — № 3.
21. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. — 2017. — № 3.
22. Зерно. — 2017. — № 12.
23. Інвестиції: практика та досвід. — 2017. — № 24.
24. Інженерія переробних і харчових виробництв. — 2017. — № 1.
25. Інженерія природокористування. — 2017. — № 2.
26. Інтродукція рослин. — 2017. — № 2.
27. Карантин і захист рослин. — 2017. — №№ 7/9, 10/12.
28. Квіти України. — 2017. — №№ 5, 6.
29. Мир ветеринарії. — 2017. — № 6.
30. Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2017. — Вип. 10.
31. Наше птахівництво. — 2018. — № 1.
32. Овощеводство. — 2018. — №№ 1, 2.
33. Овощи и фрукты. — 2018. — №№ 1, 2.
34. Пасіка. — 2017. — №№ 11, 12; 2018. — № 1.
35. Плантатор. — 2017. — № 6; 2018. — № 1.
36. Пропозиція. — 2018. — № 1; спецвип.: Кукурудза — практикум урожайності та рентабельності.
37. Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 3.
38. Садівництво і виноградарство. Технології та інновації. — 2017/2018. — № 6/1.
39. Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2017. — Т. 13, № 3.
40. Тваринництво України. — 2017. — № 5/6.
41. Техніка і технології АПК. — 2017. — № 11.
42. Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2017. — №№ 2, 3, 4.
43. Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів. — 2017. — № 9.
44. Физиология растений и генетика. — 2017. — Т. 49, № 4.
45. Хранение и переработка зерна. — 2017. — № 10.
46. Цукор України. — 2017. — №№ 5, 9/10.
47. Эксклюзивные технологии. — 2017. — № 5/6.
48. Ягодник. — 2017. — № 4.
49. Agroexpert. — 2018. — № 3.
50. Plant Varieties Studying and protection. — 2017. — Vol. 13, № 4.
51. The Ukrainian farmer. — 2017. — № 11; 2018. — №№ 1, 2.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. Аграрна наука та харчові технології [Текст]: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Вінницький нац. аграр. ун-т, Академія с.-г. наук Грузії / редкол.: Мазур В.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Вінниця, 2017. — Вип. 4(98). — 272 с.
2. Агробіологія [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 — № 1(131). — 2017. — 203 с. Шифр 550057
3. Агрохімія і ґрунтознавство [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, ННЦ "Ін-т ґрунтознавства і агрохімії ім. О.Н. Соколовського"; редкол.: Балюк С.А. (відп. ред.) [та ін.]. — Х.: Аграр. наука, 1966 — Вип. 86. — 2017. — 129 с. Шифр 06 550635
4. Біологічні дослідження — 2017 [Текст]: матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Житомир, 14–16 берез. 2017 р. / МОН, Житомир. держ. ун-т ім. Ів. Франка [та ін.]; редкол.: Саух П.Ю. (ред.) [та ін.]. — Житомир, 2017. — 439 с. Шифр 549601
5. Ветеринарна медицина [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Нац. наук. центр "Ін-т експериментальної і клінічної вет. медицини"; редкол.: Стегній Б.Т. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2002 — Вип. 103. — 2017. — 425 с. Шифр 06 549866
6. Вісник Житомирського національного агроекологічного університету [Текст]: наук.-теорет. зб. / редкол.: Малиновський А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Житомир, 2005 — № 2(56), т. 1. — 2016. — 394 с. Шифр 550060 № 1(58), т. 1. — 2017. — 428 с. Шифр 550315 № 1(59), т. 2. — 2017. — 214 с. Шифр 550316
7. Вісник Львівського національного аграрного університету [Текст] / М-во аграр. політики України; ред. рада: Яншин Я.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Л., 2000 — № 21: Агрономія / Завірюха П.Д. (відп. ред.). — 2017. — 218 с. Шифр 550196

8. **Вісник Степу** [Текст]: наук. зб. / Кіровоград. ДСГДС НААН, Центр забезпечення АПВ Кіровоград. обл.; редкол.: Семеняка І.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 2002 —
Вип. 14: Стан і перспективи розвитку агропромислового виробництва України: матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених і спеціалістів, 23 берез. 2017 р. — Кропивницький, 2017. — 238 с. Шифр 550595
9. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики та продовольства України, Харк. НАУ ім. В.В. Докучаєва; редкол.: Дегтярьов В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1997 —
№ 2. — 2017. — 362 с. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). Шифр 550554
10. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Туренко В.П. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 1997 —
№ 1/2. — 2017. — 173 с. — (Сер. Фітопатологія та ентомологія). Шифр 550557
11. **Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області** [Текст]: наук.-виробн. зб. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва — Центр наук. забезпечення АПВ Харків. обл.; редкол.: Попов С.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2003 —
Вип. 22. — 2017. — 337 с. Шифр 550065
Вип. 23. — 2017. — 222 с. Шифр 550560
12. **Зрошуване землеробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т земл.-ва південного регіону; редкол.: Вожегова Р.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1966 —
Вип. 67. — 2017. — 193 с. Шифр 06 550067
13. **Корми і кормовиробництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т кормів; редкол.: Петриченко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Вінниця: Діло, 1976 —
Вип. 83. — 2017. — 207 с. Шифр 06 550068
14. **Лісівництво і агролісомеліорація** [Текст]: зб. наук. пр. / УкрНДІ лісового госп-ва та агролісомеліорації; редкол.: Ткач В.П. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків: Майдан, 1965 —
Вип. 130. — 2017. — 240 с. Шифр 550572
15. **Мікробіологія в сучасному сільськогосподарському виробництві** [Текст]: матеріали XII наук. конф. молодих учених, м. Чернігів, 24–25 жовт. 2017 р. / НААН, Ін-т с.-г. мікробіології та агропромислового виробництва; редкол.: Волкогон В.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Чернігів, 2017. — 70 с. Шифр 550022.
16. **Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Стибель В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Л., 1998 —
Т. 19, № 78. — 2017. — 201 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 550210
Т. 19, № 79. — 2017. — 194 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 550211
Т. 19, № 80. — 2017. — 177 с. — (Сер. Харчові технології). Шифр 550212
Т. 19, № 81. — 2017. — 158 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 550213
Т. 19, № 82. — 2017. — 254 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 550214
17. **Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України** [Текст]: зб. наук.-техн. пр. / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищої освіти, Нац. лісотехн. ун-т України; редадра: Туниця Ю.Ю. (голова) [та ін.]. — Львів, 1994 —
Вип. 27(2). — 2017. — 196 с. — (Сер. Економічна). Шифр 550329
Вип. 27(3). — 2017. — 204 с. Шифр 550330
Вип. 27(4). — 2017. — 194 с. Шифр 550331
Вип. 27(5). — 2017. — 188 с. Шифр 550332
Вип. 27(6). — 2017. — 194 с. Шифр 550333
Вип. 27(7). — 2017. — 144 с. — (Сер. Економічна). Шифр 550334
18. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Ніколаєнко С.М. (відп. ред.) [та ін.]. — К., 1997 —
Вип. 273. — 2017. — 324 с. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). Шифр 550689
19. **Науково-технічний бюлетень Державного науково-дослідного контрольного інституту ветпрепаратів та кормових добавок і Інституту біології тварин** [Текст] / НААН, М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Влізло В.В., Коцюмбас І.Я. (гол. ред-ри) [та ін.]. — Л., 1998 —
Вип. 18, № 2. — 2017. — 555 с. Шифр 550069
20. **Передгірне та гірське землеробство і тваринництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т землеробства і тваринництва зах. регіону НААН; редкол.: Седіло Г.М. (відп. ред.) [та ін.]. — Львів: Оброшине, 1967 —
Вип. 61. — 2017. — 245 с. Шифр 06 550610
21. **Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Харківська держ. зооветеринарна академія; редкол.: Барановський Д.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2006 —
Вип. 33, ч. 1. — 2017. — 336 с. Шифр 550218
22. **Продуктивність агропромислового виробництва** [Текст]: наук.-практ. зб. / Укр. НДІ продуктивності АПК; редкол.: Демчак І.М. [та ін.]. — К., 2003 —
№ 29: Екон. науки. — 2017. — 160 с. Шифр 550653
23. **Реалізація потенціалу сортів зернових культур — шлях вирішення продовольчої безпеки** [Текст]: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю від дня народження академіка-селекціонера В.М. Ремесла (1907–1983 рр.), 20 жовт. 2017 р. / НААН, Миронів. ін-т пшениці ім. В.М. Ремесла; редкол.: Гудзенко В.М. і Демидов О.А. (відп. ред-ри) [та ін.]. — с. Центральне, 2017. — 134 с. Шифр 550580.
24. **Розведення і генетика тварин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т розведення і генетики тварин; редкол.: Гладій М.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1971 —
Вип. 54. — 2017. — 235 с. Шифр 06 550583
25. **Садівництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т садівництва; редкол.: Гриник І.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ: Серж, 1964 —
Вип. 72. — 2017. — 209 с. Шифр 06 550219
26. **Селекційні, генетичні та біотехнологічні методи збереження, поліпшення і використання генофонду тварин** [Текст]: матеріали XV Всеукр. наук. конф. молодих учених та аспірантів, присвяченої 15-річчю присвоєння статусу нац. надбання Банку генетичних ресурсів тварин Ін-ту розведення і генетики тварин ім. М.В. Зубця НААН, с. Чубинське, 19 трав. 2017 р. — Чубинське, 2017. — 60 с. Шифр 549836.
27. **Селекційні, генетичні та біотехнологічні методи удосконалення і збереження генофонду порід с.-г. тварин** [Текст] / Інститут розведення і генетики тварин; редкол.: Гладій М.В., Башенко М.І., Полупан Ю.П.; Гладій М.В. і Полупан Ю.П. (ред-ри) [та

- ін.]. — Полтава, 2018. — 791 с. Шифр 550671.
28. **Сільськогосподарська мікробіологія** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т с.-г. мікробіології; редкол.: Волкогон В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Чернівці, 2005 —
- Вип. 25.** — 2017. — 72 с. Шифр 06 550074
29. **Таврійський науковий вісник** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, НААН, Навч.-наук.-виробн. комплекс "Херсонський агроун-т"; редкол.: Ушкаренко В.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1996 —
- Вип. 97: С.-г. науки.** — 2017. — 286 с. Шифр 550225
- Вип. 98: С.-г. науки** / Кирилів Ю.Є. (відп. ред.). — 2017. — 240 с. Шифр 550227
30. **Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України** [Текст]: зб. наук. пр. / Держ. наук. установа "Укр НДІ прогнозування і випробування техніки та технологій для с.-г. виробництва ім. Л. Погорілого"; редкол.: Кравчук В. (голов. ред.), Луценко М. [та ін.]. — Дослідницьке, 1999 —
- Вип. 21(35).** — 2017. — 408 с. Шифр 550075

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	зб.	збірник	перероб.	переробка (ний)
аграр.	аграрний	зем-во	землеробство	підгот.	підготував
акад.	академія	зерн.	зерновий	посіб.	посібник
АПК	агропромисловий комплекс	ін.	інший	пр.	праці
бібліогр.	бібліографія	ін-т	інститут	пром-сть	промисловість
бух.	бухгалтерський	інформ.	інформаційний	р. (рр.)	рік (и) (при цифрах)
бюл.	бюлетень	К.	Київ	ред.	редактор
вет.	ветеринарний	канд.	кандидат	редкол.	редакційна колегія (редколегія)
вид-во	видавництво	конф.	конференція	РЖ	реферативний журнал
вип.	випуск	КСП	колективне с.-г. підприємство	РНК	рибонуклеїнова кислота
вир-во	виробництво	Л.	Львів	с	секунда (при цифрах)
відп.	відповідальний	м	метр	с.	сторінка
вісн.	вісник	машино-	машинобудування	с.-г.	сільськогосподарський
вод.	водний	буд.		сер.	серія
ВРХ	велика рогата худоба	метод.	методичний	сіл.	сільський
г	грам (при цифрах)	міжвід.	міжвідомчий	ст.	стаття
генет.	генетичний	міжнар.	міжнародний	т. (тт.)	том (и) (при цифрах)
год	година (при цифрах)	міс.	місяць	тез.	тези (си)
госп-во	господарство	млн	мільйон (при цифрах)	темат.	тематичний
грн	гривня	млрд	мільярд	техн.	технічний
Д.	Дніпропетровськ	н.-д.	науково-дослідний	тис.	тисяча (при цифрах)
ДАУ	Державний аграрний університет	НАН	Національна академія наук	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
держ.	державний	НАН	Національний університет	НААН	Національна академія аграрних наук
дис.	дисертація	НУБіП	біорізноманіття і природокористування	УДК	універсальна десятикова класифікація
ДНК	дезоксирибонуклеїнова кислота	наук.	науковий	уклад.	укладач (і)
довід.	довідник	нац.	національний	укр.	український
доп.	доповідь	НДІ	Науково-дослідний інститут	ун-т	університет
дослід.	дослідний	НТБ	науково-технічний бюлетень	упоряд.	упорядник
д-р	доктор	О.	Одеса	Х.	Харків
ДСДС	Державна с.-г. дослідна станція	обл.	область	хв	хвилина (при цифрах)
екон.	економічний			ч.	частина (при цифрах)
журн.	журнал				

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ, БІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ (1998–2016 рр.)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ” засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (70 кн.)

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БОГДАНОВ Г.О. (2010, 2015)
6. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
7. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
8. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
9. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
10. ГЛАДІЙ М.В. (2015)
11. ГОЛІК В.С. (2007)
12. ГОЛОВКО А.М. (2011)
13. ГРИЦИНЯК І.І. (2016)
14. ГУДКОВ І.М. (2005)
15. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005, 2015)
16. ЄЖОВ В.М. (2009)
17. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008, 2014)
18. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
19. КИРИК М.М. (2008)
20. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
21. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
22. КОЗИРЬ В.С. (2007)
23. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
24. КУЧКО А.А. (2006)
25. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
26. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
27. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
28. МАЗУР Г.А. (2006)
29. МАЛІК М.І. (2014)
30. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
31. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008, 2013)
32. МУСІЄНКО М.М. (2008)
33. НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2015)
34. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
35. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
36. ПЕРЕСІПКІН В.Ф. (1999)
37. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
38. РИБАЛКО В.П. (2006)
39. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
40. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
41. САЙКО В.Ф. (2001)
42. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
43. СНИТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
44. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
45. СТЕГНІЙ Б.Т. (2011)
46. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
47. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
48. ТРИШИН О.К. (2012)
49. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
50. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
51. ФУРДИЧКО О.І. (2012)
52. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
53. ЦИКОВ В.С. (2006)
54. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
55. ШПИЧАК О.М. (2016)
56. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005, 2015)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ” засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (13 кн.)

1. БЕРЕЗОВСЬКИЙ М.Д. (2011)
2. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
3. GERMAN В.В. (2011)

4. ГОЛОВКО А.М. (2006)
5. ГУЦУЛЯК Г.Д. (2016)
6. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
7. МАЗОРЕНКО Д.І. (2011)
8. МАЛІК М.І. (2005)
9. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
10. СЛАВОВ В.П. (2007)
11. СОБКО О.О. (2009)
12. УШКАЛОВ В.О. (2013)
13. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ” засн. ННСГБ НААН у 2009 р. (1 кн.)

ГРАБОВЕЦЬ А.І. (2009)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА” засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (1 кн.)

НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2005)

СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ” засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (66 кн.)

1. КУЛЕШОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТИН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011, 2016)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)

44. КУЛЖИНСЬКИЙ С.П. (2011)
45. КОБЕЦЬ А.С. (2012)
46. СТЕПЧЕНКО Л.М. (2012)
47. РОЖЕСТВЕНСЬКИЙ Б.М. (2012)
48. ШАРАПА Г.С. (2013)
49. ВОЗНЯК Р.П. (2013)
50. ПРОКОПОВИЧ П.П. (2013)
51. НАБОКИХ О.Г. (2013)
52. ОНИСЬКО С.М. (2013)
53. СОСИМОВИЧ В.П. (2013)
54. ВЛАСОВ В.І. (2014)
55. ОСЬМАК К.І. (2014)
56. ПОГГЕНПОЛЬ В.О. (2014)
57. ГУЗЄВ І.В. (2015)
58. НИЖНІЙ М.І. (2015)
59. ШЕПОТЬКО Л.О. (2015)
60. ХОМЕНКО О.Д. (2016)
61. ПОДОБА Б.Є. (2016)
62. БОЙКО П.І. (2016)
63. СПЕСИВЦЕВ П.В. (2016)
64. ФРАНКУРТ С.Л. (2016)

ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ, ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ” засн. проф. В.А. Вергуновим у 2001 р. (100 кн.)

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002, 2015)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. АЛЕШО О.Г. (2011)
9. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2012)
10. СКОРОХОДЬКО А.К. (2015)
11. БУГУЦЬКИЙ О.А. (2015)
12. САПЕГІН А.О. (2015)
13. ПЕРЕСІПКІН В.Ф. (2016)
14. ЗУБЕЦЬ М.В. (2016)
15. ФРАНКУРТ С.Л. (2016)

Монографії, брошури, довідники:

1. Вергунов В.А. Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).
3. Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).
4. Коломийський дослідний станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).
5. Вергунов В.А. Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1. — 2006; ч. 2. — 2008; ч. 3. — 2010).
6. Вергунов В.А. Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).

7. *Вергунов В.А.* Професор СЛЪОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. *Вергунов В.А.* Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. *Супіханов Б.К.* Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. *Вергунов В.А.* Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. *Вергунов В.А.* Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. *Супіханов Б.К.* Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. *Супіханов Б.К.* Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України доби 1920-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. *Вергунов В.А.* Академік К.К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. *Вергунов В.А.* Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII — 1917 р.): моногр. (2009).
18. *Вергунов В.А.* Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. *Вергунов В.* Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мировского ин-та пшеницы имени В.М. Ремесло): моногр. (2010).
20. *Вергунов В.А.* Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).
22. *Сінченко В.М.* Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. *Коваленко С.Д.* Історія Ботанічної секції С.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. *Білоцерківська А.С.* Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. *Мельник Ю.Ф.* Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. *Приходько Ю.О.* Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. *Радченко Л.С.* Академік І.І. Лукін — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. *Герук С.М.* Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. *Черныш О.А.* Академік Васильй Николаевич Ремесло — ученый и организатор сельскохозяйственной науки (1907–1983) (к 100-летию Мировского института пшеницы им. В.Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. *Вергунов В.А.* Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. автореф. дис. (2011).
31. *Корзун О.В.* Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
32. *Вергунова І.М.* Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
33. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльності Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
34. *Присяжнюк М.В.* Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
35. *Радченко Л.С.* Наукова школа академіка І.І. Лукінова (1927–2004) (2011).
36. *Зубець М.М.* Київська дослідна станція тваринництва "Терезине": історія, здобутки, вчені (2011).
37. *Бородай І.С.* Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки (2012).
38. *Вергунова І.М.* Математичні методи для вирішення наукових завдань вітчизняної агрономії першої половини XX ст. (2012).
39. *Вергунов В.А.* Передумови становлення та діяльності Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2012).
40. *Діденко О.М.* Розвиток водного права в контексті науково-освітньої діяльності В.А. Григор'їва (1872–1927) (2012).
41. *Войтук В.Д.* Мобільні засоби технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки в Україні (XX — початок XXI ст.) (2013).
42. *Присяжнюк М.В.* Розвиток сільськогосподарської дослідної справи УСРР у 20-х рр. XX ст.: науково-організаційні засади (2012).
43. *Вергунов В.А.* Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект (2012).
44. *Піпан Х.М.* Селекція озимої пшениці в Україні: історія та здобутки (2013).
45. *Гриценко Н.Ф.* Історія наукової думки про класифікацію ґрунтів (до 130-річчя виходу кн. проф. В.В. Докучаєва "Російський чорнозем") (2013).
46. *Ерозія ґрунтів України: еволюція теорії та практики: монографія (2014).*
47. *Вергунов В.А.* Професор Борис Карлович Єнкен (1873–1943): нарис життя та творчої діяльності (2014).
48. *Волощук М.Д.* Ерозія ґрунтів України: еволюція теорії та практики: монографія (2014).
49. *Вергунов В.А.* Полтавському товариству сільського господарства — 150 років: віхи видатних діянь на благо України (2015).
50. *Вергунов В.А.* Національному університету водного господарства та природокористування — 100 років: іст.-наук. аналіз передумов появи (2015).
51. *Вергунов В.А.* Професор А.К. Скороходко — учений, педагог, організатор зоогігієнічної науки (2015).
52. Путівник по архівних установах України для дослідників історії аграрної науки (2015).
53. *Вергунов В.А.* Полтавському товариству сільського господарства — 150 років: віхи видатних діянь на благо України (2015).
54. *Вергунов В.А.* Від Погарського навчально-сразкового господарства до Гадяцької сільськогосподарської дослідної станції, або історія подарунку купця В.В. Бойка полтавській громаді (до 150-річчя Полтавського товариства сільського господарства та 95-річчя Полтавської державної аграрної академії) (2015).
55. *Павлушко Ю.І.* Професор Бугуцький Олексій Андрійович (1929–2000) — інтелектуал аграрно-економічної науки (2015).
56. *Вергунов В.А.* Науково-організаційна діяльність професора Д. Ф. Лихваря з розвитку селекції та акліматизації сільськогосподарських рослин в Україні (20-ті — 80-ті рр. XX ст.): монографія (2015).

Збірки документів і матеріалів:

57. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
58. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матеріалів (2005).
59. Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матеріалів (2006).
60. Всеукраїнська Академія С.-г. Наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
61. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
62. Агрогрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матеріалів (2007).
63. Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матеріалів (2008).
64. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матеріалів (2008).
65. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УСРР (1927–1930 рр.): зб. док. і матеріалів (2010).
66. Південне відділення ВАСГНІЛ: зб. док. і матеріалів (2011).
67. *Присяжнюк М.В.* Сорто-насінневе управління Цукротресту (1921–1927): зб. док. та матеріалів (2011).
68. Сільське господарство УСРР та його наукове забезпечення у роки Другої світової війни (1940–1945) (2012).
69. Сівозміни в системах землеробства України (1958–1984 рр.): зб. док. і матеріалів (2012).
70. Агрогрунтознавство в Україні (1930–1941 рр.): зб. док. і матеріалів (2013).
71. Науково-організаційні засади розвитку аграрної науки та її управління в УСРР (1962–1969): зб. док. і матеріалів (2014).
72. Організація наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УСРР у 1946–1956 роках: зб. док. і матеріалів (2014).
73. Полтавське товариство сільського господарства (журнали засідань) (вип. 1; вип. 2, ч. 1; вип. 2, ч. 2; вип. 3, ч. 1; вип. 3, ч. 2) (2015).
74. Київське товариство сільського господарства та сільськогосподарської промисловості (1876–1919): зб. док. і матеріалів (2015).
75. Державне регулювання с.-г. науки в УСРР / УСРР у 1935–1940 рр.: зб. док. і матеріалів (2015).
76. Колгоспна дослідна справа УСРР у 1935–1956 рр.: зб. док. і матеріалів (2016).

СЕРІЯ
“ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ
ТА ОСВІТАНИ УКРАЇНИ”
засн. проф. В.А. Вергуновим
у 2004 р.
(8 кн.)

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008).
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010).
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011).
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012).
5. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ О.Г. (2012).
6. ДЕРЛЕМЕНКО В.В. (2013).
7. ЗЛЕНКО В.А. (2014).

СЕРІЯ
“АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ-
КОРЕСПОНДЕНТИ НАН УКРАЇНИ
ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА”
засн. НБУВ НАНУ і ННСГБ НААН
у 2007 р.
(2 кн.)

1. Академік НАН України ЛУКІНОВ І.І. (1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).
2. Академік АН УРСР і ВАСГНІЛ Оппоков (Опоків) Євген Володимирович (1869–1937): біобібліогр. покажч. (2014).

СЕРІЯ “НАУКОВІ
ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ”
заснована ННСГБ НААН у 2001 р.
(11 кн.)

1. ЯНАТА О.А. (2001).
2. ШІНДЛЕР К.Г. (2005).
3. НОВИКОВ М.М. (2008).
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2011).
5. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012).
6. КОСТЕНКО В.С. (2013).
7. АНГЕЛІНА П.М. (2014).
8. АНТОНЕЦЬ С.С. (2014).
9. ОСЬМАК К.І. (2014).
10. СЛОБОДЯНИК М.С. (2015).
11. ФРАНКУРТ С.Л. (2016).

СЕРІЯ
“БІОБІБЛІОГРАФІЯ ДІЯЧІВ НАУКИ,
ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ”
заснована ННСГБ НААН
у 2014 р.
(1 кн.)

1. ДЕРЛЕМЕНКО Т.Ф. (2014).
2. СЛОБОДЯНИК М.С. (2015).

БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ
ННСГБ НААН ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ
УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”
засн. проф. В.А. Вергуновим
у 2009 р.
(5 кн.)

1. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
2. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
3. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
4. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (1822–2010).
5. Чеські сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (2012).

НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ
РЕТРОСПЕКТИВНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ,
БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ
(24 кн.)

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях: біо-бібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ЦНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ЦНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3. (2008).

7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об'єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
10. Сільськогосподарські періодичні видання в Україні. 1918–1940 (2012).
11. Українська академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2004 рр.: біогр. довід. (2006).
12. Національна академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2011 рр. (2012).
13. Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2014 рік (2013).
14. Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2015 рік (2014).
15. Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2016 рік (2015).
16. Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2017 рік (2016).

СЕРІЯ ТЕМАТИЧНИХ
НАУКОВО-ДОПОМІЖНИХ
БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ
ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ
З ФОНДІВ ННСГБ НААН
“ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНІ
РЕСУРСИ АГРОПРОМИСЛОВОМУ
ВИРОБНИЦТВУ УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2013 р.
(3 кн.)

1. Бджільництво (2013).
2. Ґрунтознавство = Soil Science (2013).
3. Зернобобові культури (2016).